

GLĂSU BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XXXVI, Nr. 10 – 12 - OCTOMBRIE – DECEMBRIE 1977

GLĂȘUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XXXVI Nr. 10 — 12
OCTOMBRIE-DECEMBRIE
1977

Redacția și Administrația : Sectorul Cultural-Social al Arhiepiscopiei Bucureștilor
Str. Patriarhiei nr. 21 — Sectorul V

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE :

Prea Fericitul Părinte

I U S T I N

**Mitropolitul Ungrovlăhiei și
Patriarhul Bisericii
Ortodoxe Române**

VICEPREȘEDINȚI :

I. P. S. Dr. ANTIM
**Arhiepiscopul Tomisului
și Dunării de Jos**

P. S. Dr. ANTIM
Episcopul Buzăului

MEMBRI :

P. S. ROMAN IALOMIȚEANUL
**Episcop-vicar al Arhiepiscopiei
Bucureștilor**

P. C. Pr. OCTAVIAN POPESCU!
Vicar mitropolitan

REDACTOR RESPONSABIL :

P. C. Pr. ILIE GEORGESCU
Consilier cultural mitropolitan

C U P R I N S U Ě

	<u>Pag.</u>
A XXX-a aniversare a Republicii	797

PASTORALE

Prea Fericitul Părinte Patriarh IUSTIN, <i>Pastorală la Nașterea Domnului</i>	802
Inalt Prea Sfințitul Arhiepiscop ANTIM al Tomisului și Dunării de Jos, <i>Pastorală la Nașterea Domnului</i>	809
Prea Sfințitul Episcop ANTIM al Buzăului, <i>Pastorală la Nașterea Domnului</i>	814

INDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

Diac. asist. EMILIAN CORNIȚESCU, <i>La Duminica a XXII-a după Rusalii</i>	821
Pr. DAVID POPESCU, <i>La Duminica a XXV-a după Rusalii</i>	824
Pr. asist. NICOLAE DURĂ, <i>Panegiric la Intrarea în Biserică a Maicii Domnului</i>	827
Pr. Prof. CONSTANTIN GALERIU, <i>La Duminica a XXVIII-a după Rusalii</i>	830
Pr. asist. NICOLAE N. NECULA, <i>La Duminica dinaintea Nașterii Domnului</i>	834
Pr. TRAIAN GH. IOAN, <i>La Duminica după Nașterea Domnului</i>	838
Pr. OCTAVIAN POPESCU, <i>Bucuria creștină — Meditație</i>	842
Lector VICTOR ILIESCU, <i>Meditații teologice</i>	846

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

Diac. prof. O. BUCEVSCHI, <i>Știri ecumenice</i>	853
--	-----

ARTICOLE ȘI STUDII

Pr. asist. ILEI MOLDOVAN, <i>Biserica Ortodoxă Română și limba națională cu expresie morală a unității poporului român</i>	860
Pr. asist. NICOLAE D. NECULA, <i>Biserica Ortodoxă Română în slujba păcii, a unității poporului român și a propășirii sale</i>	880
Diac. drd. VASILE AXINIA, <i>Valoarea omiletică a predicilor «Despre statui» ale Sfințului Ioan Gură de Aur</i>	887

PAGINI ALESE DIN SFINȚII PĂRINȚI

Sfințitul Ioan Gură de Aur, <i>«Nu trebuie să anatematizăm nici pe vii nici pe morți»</i> , traducere de Pr. prof. DUMITRU FECIORU	895
Sfințitul Vasile cel Mare, <i>«Cuvînt despre smerenie», și «Cuvînt despre invidie»</i> , traducere de Pr. prof. CONSTANTIN CORNIȚESCU	901

DOCUMENTARE

Lector univ. MIHAI RĂDULESCU, <i>Scrierile lui Antim Ivireanul; rolul peisajului în dezvoltarea personalității autorului</i>	910
Pr. GABRIEL COCORA, <i>Un episod buzoian necunoscut din Răscoala 1907</i>	926
Pr. ION SPIRU, <i>Biserici-bordeie</i>	937
Diac. GEORGE DINCĂ, <i>Chipuri de ierarhi compozitori și mari cîntăreți bisericești (partea a II-a)</i>	956
Diac. Prof. MARIN VELEA, <i>Culegerea de folclor muzical, preocupare de seamă a elevilor seminariști și studenților teologi în timpul liber</i>	962

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

REDAȚIA, <i>Deschiderea festivă a sanatoriului profesic de la Techirghiol</i>	969
ASISTENT, <i>Noșe cursuri de perfecționare pentru muzeografil și îndrumătorii de muzee</i>	972
REDAȚIA, <i>Cea de a III-a Conferință de orientare a clerului din Arhiepiscopia Bucureștilor</i>	975
Diac. asist. EMILIAN CORNÎTESCU și Pr. asist. NICOLAE NECULA, <i>Vizita Pr. prof. José Sanchez Vaquero, directorul Centrului Ecumenic oriental din Salamanca, la Institutul teologic universitar din București</i>	980
ASISTENT, <i>O voință comună pentru avutul obștesc (15—31 octombrie 1977)</i>	982
ASISTENT, <i>Reslințirea bisericii «Sl. Treime-Dudești» din Capitală</i>	984
ASISTENT, <i>Slințirea bisericii «Parcul Ghencea» din Capitală</i>	985
ASISTENT, † <i>Preotul Simeon Pivniceru</i>	987
ASISTENT, † <i>Preotul Dumitru Buzatu</i>	988
ASISTENT, † <i>Preotul iconom stavrolor Aurel Dumitrescu</i>	990
ASISTENT, † <i>Preotul Ioan Bălilescu</i>	991
ASISTENT, † <i>Preotul Matei Popescu</i>	992
ASISTENT, † <i>Preotul Nicolae Lungu</i>	993

ARHIEPISCOPIA TOMISULUI ȘI DUNĂRII DE JOS

Arhim. IERONIM MOTOC, <i>Vicar administrativ, Din activitatea Centrului Eparhial Galați</i>	995
---	-----

RECENZII

Constantin C. Giurescu — Dinu C. Giurescu, <i>Istoria Românilor din cele mai vechi timpuri pînă astăzi</i> , Editura Albatros, ediția a doua revăzută și adăugită, București, 1975 p. 1038, de Pr. VICTOR VLĂDUCEANU	1002
Ole Hallesby, <i>Vom Peten</i> , Brockhaus, 1975, p. 126, de Diac. prof. O. BUCEVSCII Al. Hamjă, <i>Ideea de patrie în literatura română</i> , Editura Minerva, București, 1976, p. 360, de Pr. CONSTANTIN PETRESCU	1007
Cezar Vasiliu, <i>Relațiile dintre Biserica Romano-Catolică și Biserica Ortodoxă</i> , teză de doctorat în teologie, București, 1976, p. 192, de Pr. GHEORGHE DRĂGULIN	1009
Ion Miclea, <i>«Dulce Bucovină»</i> , Editura Sport-Turism, București, 1976, de Pr. GH. CUNESCU	1012
«Candela» nr. 4/1976 și nr. 1/1977, publicație religioasă-culturală trimestrială a Bisericii Ortodoxe Române din Suedia, de B.O.	1014

ANEXA

Prof. N. LUNGU, <i>Voscreasna a XI-a, Glasul VIII (armonizare din «Utrenierul uniformizat») . . . . .</i>	I—VI
---	------

A XXX-A ANIVERSARE DE LA PROCLAMAREA REPUBLICII

La 30 Decembrie, poporul român sărbătorește, cu profundă emoție și legitimă mândrie, 30 de ani de la proclamarea Republicii, eveniment de o deosebită importanță istorică pentru dezvoltarea și afirmarea patriei noastre și ridicarea ei pe culmi tot mai înalte de civilizație și progres.

Ideea de republică este veche în conștiința poporului român. În decursul veacurilor, patrioții cei mai luminați, exprimând aspirațiile de libertate și independență ale poporului nostru, au năzuit către o formă de stat democratică, superioară și progresistă de organizare și conducere, care să asigure libertatea și dreptatea socială pentru cei mulți, neatrănarea politică și înflorirea economică a țării, să înfăptuiască dreptul sacru al poporului nostru de a stăpîni în patria sa strămoșească.

Dar aceste deziderate nu au venit de la sine. Ele s-au realizat de-a lungul secolelor, cu nenumărate lupte și jertfe, care au culminat cu înșurcărea națională armată antifascistă și antiimperialistă, creîndu-se astfel, posibilitatea înfăptuirii actului istoric de la 30 Decembrie 1947.

Proclamarea Republicii Populare Române a marcat cucerirea întregii puteri politice de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare și cu celelalte categorii de oameni ai muncii. Odată cu aceasta s-a încheiat epoca revoluției popular-democratice și s-a trecut la înfăptuirea sarcinilor Revoluției socialiste, deschizînd patriei noastre calea celor mai profunde schimbări : instaurarea Republicii și consolidarea ei rapidă a deschis o vastă operă de așezare pe temelii noi a societății, a economiei, a culturii și civilizației române.

Pe lângă aceste mari transformări, la 21 august 1965, Republica Populară Română a devenit Republica Socialistă România, iar la 28 martie 1974, a fost ales primul președinte al țării noastre, în persoana celui mai iubit fiu al poporului român, Nicolae Ceaușescu.

Abolirea monarhiei și proclamarea Republicii s-au înscris în istoria contemporană a României, ca și în conștiința poporului ca un eveniment cu adînci semnificații, constituind punctul culminant și încununarea eforturilor tenace și a luptei antimonarhice, dusă cu eroism și abnegație decenii de-a rîndul, de cei mai buni patrioți, de elemente democratice și de forțele progresiste ale poporului pentru înlăturarea vestigiilor din structura societății și a statului și a baricadelor din calea progresului material și spiritual al patriei. Idealurile pentru care și-au vărsat sîngele cei mai buni fii ai poporului român, libertatea și independența patriei, dreptul celor ce muncesc de a fi singurii stăpîni ai destinelor lor, și-au găsit astfel înfăptuirea. Prin aceasta se realiza profeția atît de îndrăz-

neață a marelui patriot Nicolae Bălcescu, care visa la o vreme cind poporul să nu mai aibă stăpînire pe cap. Proclamarea Republicii însemna instaurarea deplinei suveranități a poporului.

La aniversarea a 30 de ani de Republică, țara noastră apare în toată măreția ei, fiecare an însemnînd un pas înainte și o nouă treaptă în procesul ei de continuă înălțare.

Înaintînd cu pași siguri și angajîndu-se ferm pe calea industrializării, factor hotărîtor al progresului general al țării, temelie sigură a creșterii bunăstării maselor, a întăririi independenței și suveranității naționale, România a atins culmi neîntrecute în această operă, de proporții și însemnătate istorică, corespunzătoare aspirațiilor firești, antrenînd transformarea fundamentală a edificiului economic și social. Privind în lungul și latul țării vedem pretutîndeni roadele acestei industrializări. Industria națională, coloana vertebrală a acestui edificiu pe care îl făurim, și-a accentuat caracterul intensiv, în primul rînd prin ritmul cel mai înalt de dezvoltare. În cele trei decenii care s-au scurs de la proclamarea Republicii, valoarea producției noastre industriale globale a ajuns de 38 de ori mai mare decît cea înregistrată în 1938, cota economică de vîrf a României înainte de război.

A sporit ritmul mediu anual al unor ramuri industriale, bazate pe tehnica de vîrf, cum este cea constructoare de mașini sau electronica, accentuîndu-se progresul de modernizare structurală a economiei naționale și a industriei. În venitul național industria a ajuns să aibă o pondere de peste 56%, constatîndu-se o simțitoare creștere în ramurile ei de bază, adică energetica, metalurgia, construcțiile de mașini și chimia. Dintr-o țară aflată la periferia vieții industriale, România a devenit în anii Republicii o țară cu unul din cele mai înalte ritmuri de creștere economică în lume.

Ca urmare a creșterii potențialului economiei noastre naționale, a sporit valoarea investițiilor destinate industriei, ceea ce a permis edificarea unor noi capacități productive și crearea unor noi locuri de muncă, amplasarea forțelor de producție și cuprinderea în procesul de industrializare a tuturor județelor și a tuturor zonelor țării contribuind astfel la dezvoltarea echilibrată și armonioasă a tuturor regiunilor.

Alături de industrie și odată cu făurirea și dezvoltarea ei s-au pus bazele unei agriculturi moderne, care a fost organizată și dezvoltată pe baze noi, promovîndu-se mecanizarea lucrărilor prin extinderea irigațiilor și amplificarea chimizării, ceea ce a dus la ridicarea ei la un stadiu de neconceput în trecut. Sub forma sa cooperatistă, agricultura românească a atins cote maxime de dezvoltare, satisfăcînd cerințele de consum ale populației și permițînd ridicarea continuă a veniturilor țărănimii. Valoarea producției agricole și îndeosebi a celei cerealiere a crescut în cei 30 de ani de Republică de două ori și jumătate. Este cunoscut faptul că în 1976 s-a înregistrat punctul cel mai înalt de pînă acum al afirmării acestei ramuri, obținîndu-se cea mai bogată recoltă din istoria țării.

Toate acestea au făcut ca venitul național și veniturile totale reale ale cetățenilor să crească.

Progresul atât de evident pe care anii luminoși ai Republicii l-au adus în sfera producției materiale, și-a pus și își pune amprenta pe întreaga dezvoltare socială și înriurește profund condițiile de viață și nivelul de trai material și spiritual al populației. Astfel, consumul pe locuitor al diferitelor bunuri alimentare și înzestrarea populației cu obiecte de folosință îndelungată au sporit simțitor, volumul mărfurilor destinate populației s-a mărit, iar gama serviciilor s-a lărgit și modernizat. S-au creat condiții noi pentru ocrotirea sănătății și asigurarea asistenței sociale.

În răstimpul celor trei decenii de Republică, s-a schimbat substanțial fizionomia orașelor și satelor care au devenit azi moderne prin înaltul grad de confort pe care îl oferă. S-a construit un număr impresionant de locuințe, zeci de așezări rurale au devenit sau sînt pe cale să devină orașele agricole sau agro-industriale, iar planul de sistematizare se aplică la proporțiile întregii țări, făcînd ca satul să se apropie cît mai mult de nivelul urban de viață.

În acești ani s-a schimbat și se schimbă continuu și profilul spiritual al omului datorită condițiilor create. Prin dezvoltarea învățămîntului de toate gradele, prin generalizarea învățămîntului de 10 ani și legarea lui de necesitățile economiei naționale, prin dezvoltarea culturii și artei, ca și prin activitățile educative se urmărește transformarea și formarea omului nou în acord cu dorințele societății socialiste multilateral dezvoltate care se edifică în țara noastră.

Dar în anii Republicii, țara noastră s-a afirmat nu numai pe planul realizărilor interne, ci și pe plan internațional. Datorită politicii externe clarvăzătoare a statului nostru, România și-a dobîndit o binemeritată autoritate și un deosebit respect pe arena internațională. Marile probleme care frămîntă astăzi omenirea sînt definite cu superioară înțelegere, iar liniile directoare ale politicii sale externe sînt bine trasate, România dezvoltînd raporturi de colaborare și cooperare care o leagă de țările socialiste și fraternificînd relații cu țările în curs de dezvoltare, cu cele care și-au cucerit recent independența, cu țările capitaliste dezvoltate, cu țările nealiniat, cu toate statele și popoarele lumii, pe baza principiilor unanim recunoscute: al respectării independenței și suveranității naționale, al neamestecului în treburile interne, al schimbului de valori reciproc avantajoase. Prin aceasta ea contribuie la instaurarea unei noi ordini economice și politice internaționale. Numele drag al Republicii noastre și al președintelui ei, Nicolae Ceaușescu, răsună azi pe toate meridianele pămîntului, ca simbol al păcii și înțelegerii între popoare, o dovadă fiind înmînarea recentă a medaliei de aur «Frédèrik Joliot Curie», cea mai înaltă distincție a Consiliului Mondial al Păcii, președintelui țării noastre, ca o recunoaștere și apreciere internațională de prestigiu a întregii sale activități.

Ziua proclamării Republicii, se sărbătorește într-un moment în care se înfilnesc doi ani, făcîndu-se bilanțul realizărilor pentru anul care a trecut, și punîndu-se bazele de pornire pentru noi realizări în anul care vine. La sfîrșitul acestei luni se încheie al doilea an al celui de al șase-

lea cincinal, caracterizat drept «cincinalul revoluției tehnico-științifice», oamenii munci fiind angajați cu toate forțele în îndeplinirea cu succes și depășirea sarcinilor de plan în toate unitățile. Toți fiii patriei sărbătoresc cei 30 de ani de la întemeierea Republicii, sub semnul vastului program de lucru elaborat de Conducerea țării noastre, care deschide minunate perspective ridicării pe noi trepte de progres și civilizație a patriei noastre socialiste, creșterii nivelului de trai material și spiritual al națiunii noastre.

Poporul român sărbătorește cea de a 30-a aniversare a proclamării Republicii cu bucuria că țara se înalță prin munca generației de azi, tot mai puternică în interior și tot mai demnă și mai respectată în afară. Sub conducerea sa înțeleaptă poporul român își făurește propria sa istorie, dovedind prin aceasta măsura capacității unui popor liber și stăpîn pe destinele sale. Toți fiii Patriei aniversează ziua de 30 Decembrie în condițiile angajării depline și cu toate forțele într-o etapă nouă, superioară, de dezvoltare economică și socială a patriei. Civilizația materială și spirituală pe care poporul o făurește pe pămîntul străvechii Dacii se îmbogățește continuu, oferind dreptul fiecărui cetățean al Patriei, indiferent de naționalitate, să se afirme nestingherit.

Alături de cucerirea independenței de stat, al cărei centenar l-am sărbătorit, abolirea monarhiei și proclamarea Republicii, de la înfăptuirea căreia sărbătorim 30 de ani, fiind ultimul din șirul evenimentelor aniversare din acest an jubiliar, rămîne unul din evenimentele cele mai de seamă din istoria noastră națională, înscris cu litere de aur în conștiința generației care edifică societatea socialistă multilateral dezvoltată pe pămîntul României, contribuind fiecare cu toate forțele, cu capacitatea, cu talentul și spiritul de abnegație la continua înflorire a României socialiste.

Biserica Ortodoxă Română, împărtaşind întru totul aspirațiile poporului român, se bucură de toate împlinirile și realizările minunate ale statului nostru. Patria este un întreg social indivizibil înăuntrul căruia toți cetățenii coexistă și colaborează în interesul întregii națiuni, pentru dezvoltarea și progresul ei multilateral.

Deschiderea Bisericii Ortodoxe Române către lume, către societate și către om în general, printr-o atitudine de iubire și sluiire a acestora, ține de structura și de lucrarea ei mintuitoare.

De aceea, Biserica Ortodoxă Română, prin ierarhii, clerul și credincioșii ei în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, înfrățiți cu poporul în aspirațiile sale naționale și în dorința de ridicare a patriei pe trepte tot mai înalte de cultură, civilizație și progres, cinstește cu îndreptățită bucurie și satisfacție ziua de 30 Decembrie, binecuvîntînd pe tăuritorii Republicii noastre înfloritoare. Bucurîndu-se de o deplină libertate religioasă, Biserica Ortodoxă Română își afirmă și cu acest prilej atașamentul și sprijinul continuu de pe pozițiile și cu mijloacele sale, față de strădaniile neîncetate ale poporului român, în construirea unei vieți libere și prospere, pentru o Românie socialistă înfloritoare, vatră

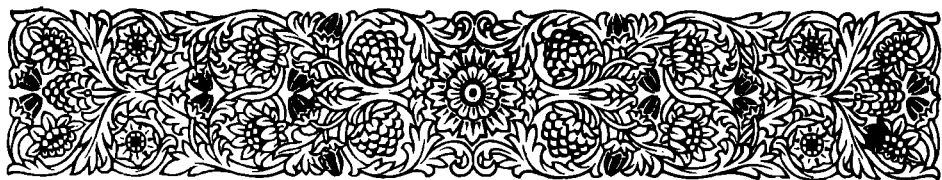
bună și primitoare pentru toți fiii ei care o iubesc, o prețuiesc și muncesc pentru continua ei întărire și prosperitate.

Stăpinită de profunde sentimente și de atașament sincer față de marile înfăptuiri ale poporului nostru, Biserica Ortodoxă Română împărtășește cu hotărâre acțiunile îndreptate pentru statornicirea păcii în lume, pe calea dezarmării, colaborării și dezvoltării, și își închină toate eforturile ei pentru sprijinirea progresului poporului român, precum și pentru zidirea unei lumi mai bune, mai drepte pe toate meridianele lumii.

Astfel, pentru clerul și credincioșii noștri, aniversarea Republicii constituie nu numai evocarea unui important și măreț eveniment istoric, pentru țara și poporul nostru, dar în același timp este și un omagiu adus tuturor oamenilor muncii, țăranilor, intelectualilor de la orașe și sate, făuritori și sprijinitori ai ei, care prin munca, lupta, entuziasmul și jertfa lor au făcut să crească și să înflorească strălucirea ei între națiunile lumii.

La cea de a XXX-a aniversare a proclamării Republicii, toți locuitorii acestui binecuvântat pământ strămoșesc, indiferent de naționalitate sau apartenență religioasă, privesc cu mândrie roadele muncii și jertfelor lor încununete de succes în devenirea țării, pe drumul edificării societății socialiste multilateral dezvoltate și cu încredere deplină în viitorul luminos al patriei noastre dragi, Republica Socialistă România.

REDACTIA

PASTORALE

---

† IUSTIN

DIN MILA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLIT AL UNGROVLAHIEI ȘI
PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMANE

Iubitului nostru cler, cinului monahal și dreptcredincioșilor creștini, har și pace de la Dumnezeu Atoatefăitorul, iar de la Noi părintească binecuvîntare.

«Cerul și pămîntul astăzi s-au unit, născîndu-se Hristos; astăzi Dumnezeu pe pămînt a venit și omul la cer s-a suit».

Iubiți credincioși,

Dumnezeiescul praznic de astăzi al Nașterii Domnului mă îndeamnă și poposesc în mijlocul Dumneavoastră pentru a vă împărtăși cuvînt de învățătură dreaptă, părintească povățuire și arhierescă binecuvîntare. Deși «cu trupul sînt departe, — cum zicea odinioară Sfîntul Apostol Pavel, — sînt însă cu duhul împreună cu Dumneavoastră» (Col. II, 5).

Ascultînd cîntările de Crăciun cu toții ne plecăm acum frunțile în fața icoanei Nașterii Domnului, mulțumind lui Dumnezeu pentru darurile mîntuitoare pe care le-a vărsat peste noi odată cu pogorîrea Fiului Său în lume.

De față fiind și noi toți, astăzi, cu gîndul și cu inima, lingă ieslea peșterii din Betleem, unde s-a născut Domnul nostru Iisus

Hristos, auzim parcă glasurile păstorilor, preamărind și lăudînd pe Dumnezeu ; împreună cu îngerii din ceruri cîntăm și noi acum cîntarea mării lui Dumnezeu întru cele înalte, a revărsării păcii pe pămînt și a bunăvoinii dumnezeiești în sufletele noastre. Pruncului Iisus — Fiul lui Dumnezeu — ne închinăm laolaltă și cuvînt de preacinstire și mărire adresăm Preacuratei Sale Maici.

Iubiți fii sufletești,

Pogorînd din înălțimile cerului și venind pe pămînt, Fiul lui Dumnezeu, astăzi, fiu al omului s-a făcut. «Cel ce mai înainte de luceafăr din Tatăl, fără mamă, s-a născut, astăzi pe pămînt fără tată a luat trup din Fecioara Maria». Deșertat vremelnice de mărirea dumnezeiască pe care a avut-o la Părintele Său ceresc, «mai înainte ca lumea să fie» (Ioan XVII, 5), Fiul, care «este strălucirea slavei și icoana ființei lui Dumnezeu» (Evrei I, 3) s-a smerit pe Sine și s-a întrupat, astăzi, în cel zidit după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, făcîndu-se «oamenilor asemenea și la înfățișare dovedindu-se ca om» (Filip. II, 7).

«O, adînc al bogăției și înțelepciunii și cunoștinței lui Dumnezeu ! Cît de cu neputință de cercetat sînt hotărîrile Lui și cît de cu neputință de luat urmele căilor Lui ! Căci, cine a cunoscut cugetul Domnului ? Sau cine s-a făcut sfetnicul Lui ?... pentru că din El și prin El și pentru El sînt toate. A lui fie mărirea în veci», — zice Sfîntul Apostol Pavel (Rom. XI, 33—36), cugetînd la neputința minții omenești de a pătrunde în miezul tainei întrupării lui Dumnezeu în om.

Primînd minunea prin credință, preamărim și noi nașterea cea mai presus de legile firii omenești și cîntăm cu evlavie prea frumoasa cîntare care de veacuri multe trezește în adîncul sufletelor credincioșilor fiorul tainic al apropierii de Dumnezeu :

*«Fecioara, astăzi,
pre Cel mai presus de ființă naște
și pămîntul peștera
Celui neapropiat aduce.
Ingerii cu păstorii doxologesc
și magii cu steaua călătoresc
că pentru noi s-a născut prunc, tînăr,
Dumnezeu cel mai-nainte de veci...».*

Iubiții mei fii duhovnicești,

«Cu adevărat, mare este taina evlaviei noastre», — zice Sfântul Apostol Pavel —, aducînd în cugetele noastre o mărturisire de credință a celor dintii creștini : «Dumnezeu s-a arătat în trup...» (I Tim. III, 16).

În adevăr, Fiul lui Dumnezeu s-a pogorît din cer și a venit pe pămînt, născîndu-se ca om. Dar, aplecîndu-se către noi, El n-a părăsit cerul ; făcîndu-se om, El a rămas în același timp Dumnezeu. «El s-a făcut ceea ce nu era, adică om, și a rămas ceea ce era, adică Dumnezeu», spun unii Sfinți Părinți.

Mîntuirea noastră a fost săvîrșită de Fiul lui Dumnezeu în trup omenesc, de Dumnezeu-Omul. De aceea Hristos nu s-a arătat oamenilor numai ca Dumnezeu sau numai ca om, ci, ca Fiul cel veșnic al lui Dumnezeu în trup de om vremelnic.

Fiul lui Dumnezeu, la naștere, s-a făcut «asemenea cu oamenii» fiindcă pe oameni avea să-i mîntuiască. Printre oameni a trăit în adevăr ca om, dar viața Lui pămîntească purta pecetea viețuirii Sale cerești. Iisus a văzut lumina zilei într-o peșteră săracă, adăpost al ființelor necuvîntătoare ; dar îngerii din înălțimi i-au cîntat imnul slavei dumnezeiești. La templul de la Ierusalim El mergea ca fiecare evreu credincios ; dar se simțea acolo ca în casa Părintelui Său din ceruri. De către Ioan a fost botezat ca oricare altul ; dar, după ce a ieșit din apa Iordanului, cerurile s-au deschis și Duhul lui Dumnezeu a pogorît din înălțimi și a rămas peste El, iar un glas ceresc a zis : «Acesta este Fiul Meu cel iubit întru care am binevoit» (Matei III, 16—17 ; Marcu I, 10—11 ; Luca III, 21—22 ; Ioan I, 32—34). Aceași mărturie a dat-o Dumnezeu despre Fiul Său și la Schimbarea la față a Mîntuitorului pe muntele Taborului.

Despre dumnezeirea Sa a dat mărturie însuși Mîntuitorul, cu cuvîntul și cu faptele Sale, în fața ucenicilor Săi, a mulțimilor, a sinedriului și a lui Pilat. Iar în fața noastră a credincioșilor de pretutindeni și din toate vremurile stă pururea chipul lui Iisus înviind din morți. Învierea Mîntuitorului este dovada absolută a dumnezeirii Sale.

Dreptmăritori creștini,

Dacă adevărul despre întruparea Fiului lui Dumnezeu în om este primit de noi prin credință, deoarece mintea noastră nu poate să-l așeze în tiparele obișnuite ale cunoașterii omenești, în schimb, rostul dumnezeieștii pogoriri în lume ne-a fost descoperit nouă de Dumnezeu prin însuși Fiul Său, precum și prin Sfinții Apostoli, de către Sfântul Duh. El este înfățișat pe scurt în mărturisirea pe care noi o facem, în toate zilele vieții noastre, de la botez pînă la moarte, adeverind că Iisus Hristos, — Fiul lui Dumnezeu — «pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire s-a pogorît din ceruri și s-a întrupat de la Duhul Sfînt și din Fecioara Maria și s-a făcut om». Drept aceea, în binecuvîntata zi a praznicului de astăzi al Nașterii Domnului, împreunîndu-ne cugetele cu Sfîntul Apostol Pavel, glăsuim și noi, zicînd : «Binecuvîntat să fie Dumnezeu și Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, Cel ce ne-a binecuvîntat pe noi cu toată binecuvîntarea duhovnicească în cele cerești, în Hristos, deoarece ne-a ales pe noi, în Sine, mai înainte de întemeierea lumii, ca să fim sfinți și neprihăniți în fața Lui, rînduîndu-ne mai dinainte pe noi, din dragoste, spre înfiere de către Sine prin Iisus Hristos» (Efeseni I, 3—5).

Acesta este, pe scurt, scopul întrupării Fiului lui Dumnezeu în om : înfierea noastră de către Dumnezeu.

După cum Fiul lui Dumnezeu, întrupîndu-se, s-a făcut «asemenea cu oamenii», tot astfel și noi, viețuind în Hristos, ne vom arăta «asemenea cu El», cînd va veni la noi în slavă (I Ioan III, 7). Purtînd chipul Mîntuitorului oglindit în noi, ne vom schimba și noi, ridicîndu-ne din mărire în mărire, pentru a ajunge la mărirea Lui dumnezeiască (II Cor. III, 18).

Zicerea Sfîntului Irineu că «Fiul lui Dumnezeu s-a făcut om pentru ca omul să se facă fiu al lui Dumnezeu» se întilnește, în forme mai cutezătoare, în scrierile marilor părinți ai Bisericii. Sfîntul Atanasie cel Mare, spre pildă, zicea că Fiul lui Dumnezeu «s-a făcut om pentru ca să ne îndumnezeiască pe noi în Sine», sau «El s-a înomenit pentru ca noi să ne îndumnezeim». Iar Sfîntul Chiril al Alexandriei spunea că Fiul lui Dumnezeu «s-a făcut asemenea cu noi, pentru ca noi să ne facem asemenea cu El, pe cît este cu putință firii noastre și pe cît o îngăduie iconomia reînnoirii noastre cea după har... S-a făcut El ce sîntem noi, adică om, pen-

tru ca noi să ne facem ceea ce este El, adică Dumnezeu». Citeva veacuri mai târziu, Sfântul Ioan Damaschin pe sfinți îi numea : «dumnezei, domni și împărați», asemănându-i cu Domnul nostru Iisus Hristos.

Primind aceste cuvinte în inimile noastre, ne întoarcem cu gândul la Apostolul care spunea că Dumnezeu poate să ne dea «cu mult mai presus decât toate câte cerem sau pricepem noi» (Efes. III, 20), adevărându-se astfel cuvîntul proorocesc care zice : «Cele pe care ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s-au suit, acestea le-a pregătit Dumnezeu pentru cei ce-L iubesc pe El» (I Cor. II, 9).

Dar, în iconomia tainei dumnezeiești a mîntuirii se cuprinde nu numai unirea omului cu Dumnezeu, ci și adunarea laolaltă în Hristos și împăcarea tuturor celor văzute și nevăzute cu Dumnezeu, prin Fiul Său. De aceea, la slujba marelui praznic al Nașterii Domnului, ca și în alte zile, răsună de veacuri în urechile noastre cuvinte ca acestea : «Cerul și pămîntul s-au unit astăzi, născîndu-se Hristos. Astăzi, Dumnezeu pe pămînt a venit și omul la cer s-a suit».

Din împăcarea și unirea tuturor cu Dumnezeu izvorăște și pacea între noi, bună-înțelegerea și dragostea frățească. Surpînd peretele despărțirii și vrăjmășiei dintre oameni, prin unirea tuturor cu Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos a adus în adevăr pacea între oameni și popoare. De aceea El este numit deseori «Domnul păcii», iar praznicul nașterii Sale este numit «sărbătoare a păcii».

Dreptmăritori creștini,

«Hristos se naște, slăviți-L,
Hristos din ceruri, întîmpinați-L,
Hristos pe pămînt, înălțați-vă !»

Cîntare de slavă să cîntăm, astăzi, Domnului nostru Iisus Hristos pentru arătarea Sa pe pămînt, în chipul smereniei trupului nostru. Cîntare de mulțumire să-I cîntăm pentru izbăvirea noastră de păcat și împăcarea cu Dumnezeu. Cîntare de laudă să-I cîntăm pentru înfierea noastră de către Dumnezeu, prin El.

Cu bucurie să-I ieșim înainte, dumnezeiește întîmpinîndu-L la pogrîrea Sa către noi, cu dragoste să-L primim, gătindu-I în ini-

mile noastre locaș vrednic de sălășluirea Sa sfântă în noi. Înaintea feței Sale să ne arătăm împodobiți cu cununa faptelor bune și cu tăria dreptei noastre credințe, cu gânduri curate și cu evlavie adâncă.

Purtându-L în suflete, să ne înălțăm cu duhul de pe pământ la cer, căutînd «cele de sus, unde Hristos se află șezînd de-a dreapta lui Dumnezeu» — cum ne îndeamnă Sfîntul Apostol Pavel. Să ne îmbrăcăm, așadar, «cu milostivirile îndurării, cu bunătate, cu smerenie, cu blîndețe, cu îndelungă-răbdare, îngăduindu-ne unul pe altul și iertînd unul altuia... Iar peste toate acestea să ne îmbrăcăm cu dragoste, care este legătura desăvîrșirii. Și pacea lui Hristos ... să stăpînească în inimile noastre» (Coloseni III, 1 ; 12—15).

Iubiți credincioși,

Bucuria praznicului Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos se împerechează anul acesta, în sufletele noastre, cu marea bucurie pe care o trăiește acum întregul nostru popor, cu prilejul sărbătoririi celei de a XXX-a aniversări a proclamării Republicii noastre.

Ziua de 30 Decembrie 1947, cînd a luat naștere Republica noastră, constituie o piatră de hotar în istoria neamului românesc. De atunci, ținîndu-și destinele în brațele sale vînjoase, poporul nostru muncitor se dovedește în adevăr că este stăpîn în propria sa țară. El își manifestă libertatea, chivernisindu-și singur treburile sale obștești ; independent, el nu dă seama nimănui de tot ceea ce gîndește și înfăptuiește la el acasă ; suveran, el își organizează viața sa proprie potrivit cu interesele sale și cu năzuințele înalte ale tuturor fiilor patriei.

Realizările poporului nostru în cei dintîi treizeci de ani din istoria sa cea nouă învederează limpede îndreptățirea hotărîrii sale de la 30 Decembrie 1947. Toate laturile vieții obștești și individuale se înnoiesc fără încetare ; progresul a pus stăpînire pe întreaga activitate a poporului în industrie și agricultură, în construcții de locuințe și așezăminte sociale, în ridicarea culturală și îngrijirea sănătății, în așezarea dreptății în societate și a egalității cetățenilor în drepturi și datorii. Traiul tuturor se îmbunătățește din zi în zi tot mai mult, sub aspect material și spiritual ; iar țara devine, văzînd cu ochii, tot mai frumoasă, mai bogată, mai puternică și mai prețuită în întreaga lume.

Mergînd statornic pe urmele strămoșilor noștri care îngemănau credința cu dragostea de țară, rugăciunea cu munca și drepturile fiecăruia cu datorii cetățenești, noi, slujitorii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române ne simțim deplin încadrați în marea operă de făurire a României noi. De aceea se cuvine să aducem, din zi în zi tot mai sporit, aportul nostru pentru dezvoltarea patriei. Contribuția noastră la creșterea avuției comune să fie pilduitoare ; iar participarea noastră la întărirea climatului moral al societății să se învedereze neîncetat în cuvintele și faptele noastre bune, frumoase și drepte.

Strădaniile poporului nostru pentru progresul patriei noastre scumpe să le sprijinim, făcîndu-le propriile noastre strădanii ; pe toți cei ce stau la cîrma Statului, ostenînd pentru binele obștesc, întru aleasă cînstire să-i ținem și statornic să dăm viață îndrumărilor și hotărîrilor lor ; pe cel dintîi cetățean al patriei, Președintele Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, în inimile noastre să-l purtăm, prețuire să-i arătăm și mulțumiri să-i aducem pentru dăruirea sa jertfelnică în scopul propășirii patriei și așezării păcii trainice în lume. Incolo, potrivit cu îndemnul Sfîntului Apostol Pavel, la toate «cîte sînt adevărate, cîte sînt cînstite, cîte sînt drepte, cîte sînt curate, cîte sînt de iubit, cîte sînt cu nume bun, la orice faptă bună și orice laudă, la acestea să ne fie gîndul» (Filip. IV, 8).

Odată cu trimiterea acestui cuvînt de dreaptă învățătură și de părintească povățuire, în această slăvită zi a praznicului Nașterii Domnului, cu evlavie adîncă îmi ridic cugetul meu către Milostivul Dumnezeu, rugîndu-L să ne păstreze în dragostea Sa, ajutîndu-ne să viețuim întru dreptate, pace și fericire.

Al tuturor de bine voitor și pururea către Domnul fierbinte rugător,

† IUSTIN

*Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Ungrovlahiei și
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române*

† A N T I M

DIN MILA LUI DUMNEZEU ARHIEPISCOP AL EPARHIEI
TOMISULUI ȘI DUNĂRI DE JOS

Întregului nostru cler și tuturor dreptcredincioșilor creștini din această Eparhie : har, milă și pace de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos, iar de la smerenia noastră arhieresti binecuvîntări.

«Iată, Fecioara în pîntece va avea și va naște Fiul și se va pune numele Lui Emanuel, ce se înțuiește : cu noi este Dumnezeu» (Matci I, 23).

Iubiți credincioși,

Cu multă bucurie întîlnim astăzi din nou acest mare praznic care ne aduce aminte că, la plinirea vremii, Fiul lui Dumnezeu, așa cum s-a vestit de proroci, pentru noi și pentru a noastră mîntuire, s-a pogorît din ceruri și s-a întrupat de la Duhul Sfînt și din Maria Fecioară și s-a făcut om.

Nașterea Domnului este și rămîne o sărbătoare de preamărire a Celui ce din veșnicie a venit în lume și a luat chip omenesc, făcîndu-se întru toate asemenea nouă, dar fără de păcat. Pe Acesta «și Dumnezeu L-a preainălțat și I-a dăruit Lui nume, mai presus de orice nume, pentru ca în numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cerești și al celor pămîntești și al celor de dedesubt» (Filipeni II, 9—10).

Pe lingă acest nume, precum a spus profetul Isaia, El se numește și *Emanuel*, care înseamnă «Cu noi este Dumnezeu». În această zi, mai mult ca oricînd, în văzduhul de sărbătoare ce ne

înconjoară, pătruns de cîntările de proslăvire ale bisericilor, de sunetul voios al clopotelor și de glasul binevestitor a colindătorilor, simțim că Hristos este cu noi și trăiește în inimile noastre, același ieri, astăzi și în veci (Evr. XIII, 8).

Cugetele noastre, înaripate, se îndreaptă cu evlavie spre Pruncul Iisus, aflat în staulul din peștera Betleemului, încălzit de răsuflarea blîndă a dobitoacelor și luminat de steaua magilor.

Deasupra peșterii soborul îngerilor dă glas de preamărire, răsunînd pînă la noi mesajul ceresc de pace și înfrățire : «*Slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire*» (Luca II, 14). De aceea și noi, cu aprinsă rivnă, ne alăturăm cunoscutului imn de laudă a preaslăvitei nașteri și zicem : «*Taină uimitoare văd și minunată ; cer fiind peștera, scaun de Heruvimi Fecioara, ieslea sălășluire, întru care s-a culcat Cel neîncăput Hristos Dumnezeu ; pe care laudîndu-L Îl slăvim*» (Imnosul cîntării a IX-a).

Încercînd să deslușim, cu înțelegerea noastră slabă, adîncul acestei taine, cu smerenie ne plecăm genunchii înaintea prealuminatului altar de la Betleem și ne aducem aminte de cuvintele unui mare poet al nostru :

*«In altar sfirșesc și-ncep
Cele ce nu se pricep».*

Prin nașterea lui Hristos cea mult așteptată, s-a rupt zăpădul cel de demult al păcatului, zidul cel despărțitor al vrajbei s-a surpat și neamul omenesc s-a împărtășit din nou din pomul vieții și din dulceața raiului.

Smerindu-se prin întruparea Sa minunată, Mîntuitorul a luat asupra Sa firea omenească cea căzută și s-a făcut mijlocitor între Dumnezeu și om. Cel mai înainte de veci, după cum spune proorocul, pe pămînt s-a arătat și cu oamenii a petrecut, ca să ne facă pe noi părtași chipului slavei Sale (Baruh III, 38).

Iubiți fii duhovnicești,

Luminatul praznic al Nașterii Domnului a fost întotdeauna sărbătoarea bunelor tradiții, a tradițiilor strămoșești, păstrate din neam în neam în inimile și în viața credincioșilor. Ele se oglindesc mai întii prin manifestările și mărturisirea credinței celei adevă-

rate. Pentru care Sf. Ap. Pavel ne îndeamnă : «*Fraților, stați bine și țineți predaniile pe care le-ați învățat*» (II Tes. II, 15).

Toți cei care am văzut lumina cea adevărată și am primit duhul cel ceresc, se cuvine să păstrăm neîntinat mărgăritarul de mult preț al credinței noastre, moștenit de la bunii noștri înaintași. Și cu atîta tărie se cade să ținem adevărurile sfinte pe care le-au gustat inimile noastre, încît după cum spune Sf. Ap. Petru, totdeauna să fim gata a da răspuns de credința și nădejdea noastră (I Petru III, 15).

De asemenea, să fim gata a sfătui pe fratele sau pe aproapele nostru, care se abate de la adevărata cale a credinței sau a vieții morale. Căci spune Sf. Ap. Iacob : «*Să știe că cel care a întors pe păcătos de la rătăcirea căii lui își va mîntui sufletul de moarte și va acoperi mulțime de păcate*» (Iacob V, 20). Iar această sfîntă lucrare să o facem cu duhul blîndeții și cu dragoste frățească.

Dar mai mult decît prin cuvînt, răspunsul nostru cel bun va fi mărturisit prin fapte pilduitoare, cum ne învață însuși Domnul nostru Iisus Hristos : «*Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor ca să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru cel din ceruri*» (Matei V, 16).

Ziua de astăzi a Nașterii dumnezeiescului Prunc este de asemenea închinată cinstirii familiei și virtuților care trebuie să împodobească permanent căminul căsniciei. Biserica, prin învățătura ei și prin slujitorii ei, a susținut întotdeauna unitatea și trăinicia familiei, ca așezămînt sfînt, rînduit de Dumnezeu pentru binele oamenilor și al întregii societăți. Totodată ea a așezat nenumărate povețe, prin graiurile Sfintelor Scripturi, despre îndatoririle dintre părinți și copii, care fac viața fericită.

Crăciunul este și un minunat prilej pentru îmbunătățirea relațiilor dintre credincioși, în contactele lor de fiecare zi. Revărsarea milostivirii cerești asupra noastră, prin venirea pe pămînt a însuși Fiului lui Dumnezeu, îmblînzește, încălzește și înalță inimile noastre și ne face să privim cu mai multă bunăvoință, frățietate și omenire la cei din jurul nostru, la cei în suferință, la cei bătrîni, la cei bolnavi, la cei ce au nevoie de mîngîiere și de ajutorul nostru. Aflați în jurul mesei sărbătorești, inimile noastre se deschid larg la auzul vechiului colind :

«Și-acum te las, fii sănătos
Și vesel de Crăciun,
Dar nu uita când ești voios,
Române, să fii bun».

Crăciunul înnoiește mereu chemarea Mântuitorului Iisus Hristos la pace și bunăvoință pe întregul pământ. În mod deosebit lumea din vremea noastră simte nevoia de binefacerile păcii și năzuiește la găsirea mijloacelor pentru statornicirea unui climat de destindere și colaborare între toate popoarele, pentru care rugăciunile noastre fierbinți se îndreaptă mai cu osebire astăzi către Bunul Dumnezeu.

Nu mai puțin, Crăciunul ne îndeamnă la cinstirea bunelor tradiții ale poporului nostru în înfăptuirea marilor sale aspirații de libertate, independență, unitate și dreptate socială. Anul acesta a fost bogat în evocări ale unor mărețe înfăptuiri și jertfe nenumărate ale înaintașilor noștri, care au dus la dobândirea acestor scumpe idealuri de veacuri ale neamului nostru.

Una dintre cele mai însemnate înfăptuiri, pe care o cinstim sărbătorește la încheierea acestui an, este aniversarea împlinirii a trei decenii de la proclamarea Republicii, eveniment jubiliar la care participă cu însuflețire întregul nostru popor, mîndru de înfăptuirile sale în toate ramurile de activitate și de viață nouă în Patria noastră, care au dus la sporirea bunului nume al țării noastre departe peste hotare.

Iubiții mei fii sufletești,

Avînd bucuria de a vă împărtăși gândurile noastre la acest praznic dumnezeiesc, ne apropiem acum de începutul unui nou an de viață, de noi speranțe, de noi sporuri duhovnicești și trupești și de noi împliniri în ogorul obștei noastre românești.

În cursul Noului an, 1978, vom sărbători alte înălțătoare fapte vitejești, înscrise cu slove de aur în cartea neamului nostru, cinstind centenarul revenirii pămîntului strămoșesc al Dobrogei la Țara-Mamă, precum și aniversarea a 60 de ani de la unirea Transilvaniei cu Țara. Acestea sînt popasuri glorioase din epopeea poporului nostru, care ne vor însufleți în mersul nostru înainte spre noi în-

făptuiri, pentru întărirea și înflorirea Patriei noastre și în strădaniile pentru biruința cauzei păcii în lumea întreagă.

Tuturor fiilor noștri sufletești, de sfintele sărbători ale Nașterii Domnului și cu prilejul Noului an, vă adresăm călduroasele noastre urări de bună sporire în dreapta credință și în viețuirea voastră creștinească. Vă dorim să întimpinăm cu toții Noul an cu deplină sănătate și bucurie în casele noastre și cu mângâieri de la Domnul și cu puteri sporite în munca pentru folosul cel de obște. Totodată vă împărtășim arhierasca noastră binecuvântare, care să vă sfințească și să vă întărească spre toată fapta cea bună.

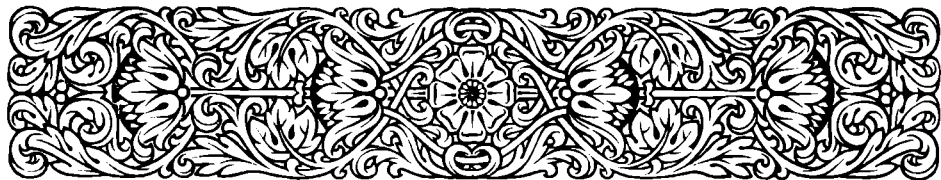
Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi cu toți.

Al vostru către Domnul pururea rugător,

† *ANTIM*

Arhiepiscopul Tomisului și Dunării de Jos

---

† A N T I M

DIN MILA LUI DUMNEZEU
EPISCOP AL EPARHIEI BUZAULUI

Iubitului nostru cler și binecredincioșilor creștini : har, milă și pace de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos, iar de la noi arhierescă binecuvîntare.

«Hristos se naște, măriți-L, Hristos din ceruri întîmpinați-L».

(Catavasiile Crăciunului)

Iubiți fii sufletești,

An trece după an. Filele calendarului rupte, se risipesc și pier ca frunzele copacilor în prag de iarnă.

Valurile vieții schimbă firea, anii se adună și îmbătrînim. Dar mereu, tineri sau bătrîni, praznicul Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos ne umple inimile de o deosebită bucurie duhovnicească. Sfînta biserică ne cheamă și ne îndeamnă să îmbrăcăm haină de sărbătoare și să ne arătăm vrednici de a ne împărtăși din darurile cerești coborîte asupra noastră prin întruparea Fiului lui Dumnezeu.

Cu glas de trîmbiță duhovnicească ea ne cheamă la praznicul luminos al Crăciunului, Colindele și celelalte datini vădesc bucuria cu care slăvim și întîmpinăm pe Fiul lui Dumnezeu, care s-a întrupat după cuvîntul care zice : «*Și Cuvîntul s-a întrupat și a locuit între noi și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr*» (Ioan I, 14).

Astăzi Fiul lui Dumnezeu, Cel Unul-Născut din veci din Tatăl și Cel fără de început, Cel ce este împreună veșnic cu Dînsul și

împreună fără de început, pentru a Sa multă bunătate și iubire de oameni, a purtat trup, făcându-se asemenea nouă, afară de păcat.

Astăzi, Cel nevăzut, văzut se face și Cel nepipăit se face pipăit. Dumnezeu se face om și Cel fără de început a primit început mare și vrednic de mirare lucru și din veac nemaipomenit. Cine nu va auzi și nu se va minuna? Cine va vrea să pătrundă cu mintea această iconomie dumnezeiască și nu se va înspăimînta?

Iată, «Emanuil» care se tilcuiește «cu noi este Dumnezeu», vine pe pământ. Cum oare, Dumnezeu să se facă om? Și pentru ce?

Credem și mărturisim: «Care pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire s-a pogorît din ceruri și s-a întrupat de la Duhul Sfînt și din Fecioara Maria și s-a făcut om» (*Simbolul credinței*).

Iubiților,

După căderea în păcat a strămoșilor Adam și Eva și alungarea lor din rai, oamenii s-au cufundat tot mai adînc în noianul fără-delegilor. Dumnezeu-Tatăl, voind să-i îndrepteze, le-a arătat semne multe, le-a trimis prooroci, precum și alți învățători, însă ei nu s-au întors din calea răutăților.

De aceea, din iubirea Sa de oameni, a trimis în lume pe însuși Fiul Său «ca iarăși să zidească chipul Său cel stricat de patimi și oaia cea rătăcită prin munți aflînd-o și pe umeri ridicînd-o, la Tatăl să o aducă» (*Dogmatica*, glas IV).

Să aducem acum în fața ochilor noștri toate cele întîmplate la Nașterea Domnului. Să ascultăm cu toată luarea aminte cele ce s-au scris în această privință, așa cum Sfîntul Duh a voit să ne spună prin condeiul Sfîntului Evanghelist: «*În zilele acelea a ieșit poruncă de la Cezarul August să se înscrie toată lumea*» (Luca II, 1). Fără să vrea și fără să știe, acest împărat prin numărătoarea poruncită, a înlesnit aducerea în istorie a întrupării Fiului lui Dumnezeu. Împăratul voia poate ca să știe cîte milioane de supuși are și ce anume oameni de arme, sau poate ca să pună noi biruri.

Țara sfîntă, Palestina, era și ea sub stăpînirea Romei în acele timpuri. «*Deci s-au dus toți să se înscrie, fiecare în cetatea sa. S-a suit atunci și Iosif din Galileea, din cetatea Nazaret, în Iudeea, la o cetate a lui David care se chema Betleem ... ca să se înscrie cu*

Maria, logodnica sa, care era grea» (Luca II, 3—5). O călătorie lungă și anevoioasă. Vremea se apropia ca Sfânta Fecioară Maria să nască. Și apoi unde? Într-o țară străină, fără să aibă la îndemână cele trebuincioase. Peștera unde au poposit era săracă și întunecoasă dar Dumnezeu a acoperit-o cu o strălucire fără seamăn. «Pe cînd erau ei acolo, Mariei i-a venit vremea să nască și a născut pe Fiul Său, întiiul născut, L-a înfățișat și L-a culcat în iesle pentru că nu a avut loc în casa de oaspeți» (Luca II, 6—7).

Astfel numele Mîntuitorului s-a înscris în condicile împăraților, trăgîndu-se ca om din neamul lui David precum a zis proorocul: *«Și tu Betleeme, casa Efratului, deși ești mic între miile lui Iuda, din tine va ieși povățuitor peste Israil» (Miheia V, 1).*

Cel ce are scaun cerul și așternut picioarelor pămîntul, se naște într-o peșteră, la marginea Betleemului și nu are ca leagăn decît o iesle.

Și așa *«Cînd a venit plinirea vremii, a trimis Dumnezeu pe Fiul Său Unul-Născut, care s-a născut din femeie și a fost supus legii» (Gal. IV, 4).*

Sfînta Fecioară, Maica Domnului, a născut fără dureri și fecioară a rămas. «Cine nu te va ferici, Prea Sfîntă Fecioară sau cine nu va lăuda Preacurată nașterea Ta? Că Cel ce a strălucit fără de ani din Tatăl, Fiul Unul-Născut, același din tine, Curată, a ieșit, negrăit întrupîndu-se. Din fire Dumnezeu fiind și cu firea om făcîndu-se pentru noi...» (*Dogmatica*, glas VI).

Astfel a venit în lume Domnul Iisus Hristos, *«Care fiind chipul lui Dumnezeu, deoființimea Sa cu Dumnezeu n-a socotit-o un lucru răpit pe nedrept, dar totuși s-a micșorat pe Sine însuși și a luat chip de rob, făcîndu-se asemenea oamenilor» (Filip. II, 6—7).*

Cînd Fiul s-a născut în peșteră, Dumnezeu-Tatăl L-a arătat mai întii îngerilor căci scris este: *«Cînd aduce pe Întiiul-Născut în lume, zice: Să se închine Lui toți îngerii lui Dumnezeu» (Evr. I, 6).* Într-adevăr văzduhul s-a umplut de cîntarea cetelor îngerești: *Slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire» (Luca II, 14).*

Unul dintre aceștia, luînd chip omenesc și înconjurat de o lumină strălucitoare, se desprinde din ceată și aduce vestea Nașterii Domnului unor păstori *«care mîneau pe cîmp și străjuiau cu rîndul, împrejurul turmei lor» (Luca II, 8—9).* O priveliște atît de

măreață și neașteptată, i-a înspăimîntat. «Nu vă temeți, — zise îngerul, — căci, iată, vă vestesc bucurie mare, că azi în cetatea lui David vi s-a născut un mîntuitor care este Hristos Domnul. Și acesta va fi vouă semn : veți găsi culcat în iesle un prunc înfășat» (Luca II, 10—12).

Păstorii s-au învrednicit ca ei, cei dintii, să afle vestea Întrupării Domnului și aceasta pentru că Mîntuitorul Hristos a fost făgăduit păstorilor ; lui Avraam, Iacob și David și apoi pentru că trăind în mijlocul naturii au putut să audă această prea fericită veste îngerească, înaintea celor din zgomotul și învălmășeala lumii.

Ei s-au dus la peșteră, așa cum le-a grăit îngerul și au aflat cele ce li s-au spus, pe Maria și Pruncul înfășat și culcat în iesle.

Curînd după aceasta au venit și cei trei Magi sau Craii de la răsărit, din Persida, călăuziți de stea, cu daruri să se închine «Noului Împărat». Aceștia erau filozofi și învățaseră meșteșugul cunoașterii mișcării stelelor de pe bolta cerească de la strămoșul lor Valaam care proorocise despre venirea în lume a Fiului lui Dumnezeu, zicînd : «Va răsări o stea din Iacob, un toiag se ridică din Israil» (Num. XXIV, 17). Steaua minunată i-a călăuzit pînă la peștera unde s-a născut pruncul. I s-au închinat și deschizîndu-și vistieriile, I-au adus ca daruri : aur, tămîie și smirnă.

Deoarece Irod voia să omoare Pruncul, Magii luînd înștiințare de la înger despre aceasta, nu s-au mai întors prin Ierusalim să-l vestească, ci «pe altă cale s-au întors la țara lor» (Matei II, 12).

Irod văzînd că a fost nesocotit de Magi, deoarece n-au mai venit să-l înștiințeze, a fost cuprins de minie și s-a tulburat foarte, și împreună cu el tot Ierusalimul, «a trimis ostași în Betleem și în tot ținutul lui, săucidă toți pruncii de la doi ani în jos, după vremea ce aflase de la Magi» (Matei II, 16).

Ucigașii trimiși de Irod, aduc la îndeplinire cruda poruncă și cu sabia în mînă pătrund în toate casele. Sîngele de prunci curge în valuri. Strigătele lor se înalță pînă la ceruri, iar jalea mamelor scaldată în lacrimi, nu mai are margini. Nelegiuitul împărat a călcat porunca dumnezeiască «Să nu ucizi» și a murit de o moarte năprasnică.

Dumnezeu-Tatăl ocrotește pe Fiul Său cel Unul-Născut trimițînd un înger care se arată în vis lui Iosif și-i zice : «Scoală-te ia Pruncul și pe mama Lui și fugi în Egipt și stai acolo pînă-ți voi spune eu căci Irod va să caute Pruncul ca să-L omoare» (Matei II, 13). Bătrînul Iosif a făcut așa precum îngerul Domnului i-a spus.

Și noi avem îngerul nostru păzitor de care trebuie să ascultăm și totul rămîne apoi în grija lui Dumnezeu.

Sfînta Fecioară Maria, Maica Domnului, a îngrijit pe Pruncul Iisus cu deosebită și adevărată dragoste de mamă duioasă și iubitoare de fii.

Iubiților,

Cunoaștem iconomia întrupării Domnului Iisus Hristos, cea mai înainte rînduită de Dumnezeu-Tatăl. Așezămîntul dreptslăvitoarei noastre credințe ne învață că Dumnezeu s-a întrupat, rămînînd Dumnezeu și omul s-a îndumnezeit, rămînînd om. Într-un singur ipostas al dumnezeiescului Cuvînt, s-au împreunat două firi : dumnezeiască și omenească, fiecare cu ale ei osebiri.

Spunem și noi cu Sfîntul Apostol Pavel : «*Hristos a venit în lume să mîntuiască pe cei păcătoși, dintre care cel dintîi sînt eu*» (I Tim. I, 15).

Aici se vede nemărginita lui Dumnezeu bunătate și dragoste. Dacă nu s-ar fi născut Mîntuitorul Hristos, am fi rămas întru întinericul păcatului. Cerul s-ar fi încuiat și minia lui Dumnezeu ar fi apăsat greu asupra noastră. Nimeni nu s-ar fi mîntuit și nici Duhul Sfînt nu ni s-ar fi dat. Poarta împărăției lui Dumnezeu ar fi rămas închisă și pierdută ar fi fost nădejdea mîntuirii. I s-a făcut milă lui Dumnezeu de zidirea mîinilor Sale și ne-a trimis pe Fiul Său Cel iubit «*pentru dragostea cea mare cu care ne-a iubit*» (Efes. II, 7).

Iubiților,

Vom putea oare să afundăm ciutura învățăturilor în fîntina credinței, după vrednicii și să scoatem apa duhovniceștilor sfaturi și îndemnuri ?

Cum Îl întîmpinăm și ce daruri Îi aducem noi Mîntuitorului Hristos ? Să-i aducem în biserica Lui : inima noastră ca aurul de curată, tămîia bunei miresme duhovnicești și smirnă ; dragostea credința și nădejdea.

Magii luînd poruncă în vis să nu mai dea pe la Irod, pe altă cale s-au întors în țara lor. Tot așa să facem și noi. Nu se cade să

ne mai întoarcem pe calea păcatului și a greșelilor. Să ne schimbăm firea și viața noastră din trecut. «*Dezbrăcați-vă de omul cel vechi și de faptele lui și vă îmbrăcați în cel nou, care se înnoiește după chipul Celui ce l-a făcut*» (Col. III, 9—10).

Deci se cade să ducem o viață nouă, să ne înfrățim în muncă și să ne facem împreună-lucrători în toate laturile vieții celei noi, la care sîntem cu toții chemați. Să depunem toată hărnicia și iscusința și să nu pregetăm a face tot ceea ce ne stă în putință, pentru binele și fericirea tuturor.

Întru toate să arătăm iubire frățească, slujire creștinească și cinstit cetățenească, răspunzînd la toate cerințele materiale, intelectuale și spirituale cerute de vremurile mari și frumoase pe care le trăim în scumpa noastră patrie.

Să ne împodobim cu credință și fapte bune. Să ascultăm de întiiistătătorii Bisericii și să ne îndeplinim cum se cade toate datoririile creștinești. Să ne oprim de la păcat și să ne învrednicim de Sfînta Împărtășanie.

Proorocul Isaia, insuflat de Dumnezeu, a prezis despre Mîntuitorul Iisus că este «*Domn Păcii*», iar îngerii au cîntat deasupra peșterii din Betleem : «*Slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire*» (Luca II, 14). Sfîntul Apostol Pavel ne îndeamnă zicînd : «*Să domnească în inimile voastre pacea lui Dumnezeu pentru care sînteți chemați să alcătuiți un singur trup*» (Col. III, 15).

Neamul nostru iubește pacea și luptă pentru realizarea ei în lume. Dorim pacea frățească și colaborarea între popoare. Sfînta noastră Biserică depune toate silințele și puterile ei spirituale, împreună cu celelalte Biserici creștine pentru «*pacea a toată lumea*».

Să ne rugăm cu și mai multă sîrguință, ca mierea curgătoare a fericitei păci și frumusețea ei cerească să se sălășluiască în toată lumea.

Acum cînd zilele înscrise în răbojul anului 1977 sînt pe sfîrșite, îndemnați de darul Sfîntului Duh, să ne amintim cele petrecute cu tristețe sau bucurie.

Să păstrăm un minut de reculegere pentru cel care a fost Patriarhul Justinian, mare în credință și în fapte, chemat întru Domnul la 26 martie anul acesta.

Să ne bucurăm că cel ce îi urmează, Prea Fericitul Patriarh Iustin, ales la 12 iunie 1977, este un vestit cărturar și cu realizări

de seamă, ce s-a făcut cunoscut nu numai în țară, dar faima sa a depășit hotarele.

Însuflețiți de cel mai curat patriotism să sărbătorim cei 30 de ani de la proclamarea Republicii. Acest eveniment crucial a schimbat fața țării, aducând lumină în sufletele noastre și bunăstare în căminele în care trăim, datorită înțelepților noștri conducători.

Și să ne mai veselim la aniversarea a 100 ani de la proclamarea independenței de stat, a 60 de ani de la victoria trupelor române asupra cotropitorilor pe frontul de la Mărășești, unde și noi am luat parte, la atâtea și atâtea ocazii înscrise în istorie, care ne amintesc că de-a pururi biserica strămoșească a fost împreună cu poporul.

Călăuziți de făuritorii de pace și de bine, să ne dăm contribuția noastră din toată inima, pentru binele și fericirea obștească și de acum înainte, precum au făcut-o înaintașii noștri.

Anul nou să fie un an binecuvântat de Dumnezeu, cu pace și într-o bună sporire.

«*Bucurați-vă pururea în Domnul și iarăși vă zic bucurați-vă !*» (Filip. IV, 4). Casele să vă fie pline de bucurie, iar mesele îndestulate și voia bună să nu vă lipsească pentru bucuria sfintelor sărbători ale Crăciunului și Anului nou.

Inimile să vă fie desfătate de cântările colindătorilor. Să vă grăbiți a veni în sfintele locașuri ca să întâmpinați pe Hristos care se naște și vine să ne mîntuiască.

Să ne silim, o iubiților, ca să ne aflăm vrednici de a primi în inimile noastre pe Domnul și Mîntuitorul Iisus Hristos. Numai în chipul acesta Dumnezeu va primi praznicul nostru și ne va face moștenitori ai împărăției cerului, pe care s-o dobîndim cu darul Domnului Hristos, care s-a născut azi și Căruia I se cuvine cinstea și închinăciunea împreună cu Dumnezeu-Tatăl și cu Duhul Sfînt, acum și pururea și în vecii vecilor.

«Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea Sfîntului Duh, să fie cu voi toți».

Al vostru de tot binele rugător fierbinte către Dumnezeu,

† ANTIM
Episcop al Buzăului

ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

LA DUMINICA A XXII-A DUPĂ RUSALII

«Și peste toate acestea, între noi și voi s-a întărit o prăpastie mare, ca cei care voiesc să treacă de aici la voi să nu poată, nici de acolo să treacă la noi».

(*Luca XVI, 26*)

După învățătura Bisericii noastre, viața noastră nu se termină odată cu moartea ci ea continuă și dincolo de mormint unde pentru unii este plină de fericire, dacă au făcut fapte bine plăcute înaintea lui Dumnezeu, iar pentru alții care s-au împotrivit iubirii de aproapele devine chin și întristare. Cel mai convingător exemplu îl avem chiar din pilda bogatului și a săracului Lazăr, doi oameni care au fost răsplățiți de Dumnezeu în mod diferit. Prin această pildă cit și din nenumăratele texte biblice Dumnezeu ne învață să păstrăm în noi demnitatea umană respectând cu sfințenie dreptul la viață al semenului nostru, adică să nutrim numai sentimente de înalt umanitarism exprimate în fapte, după care se va hotărî starea noastră de fericire sau suferință, când vom trece la cele veșnice.

Din pilda evanghelică de azi, Dumnezeu-Fiul ne arată clar adevărul despre existența raiului și a iadului în care sălășluiesc cei drepți și cei păcătoși pînă la a doua Sa venire cînd va avea loc judecata și răsplata definitivă a celor vii și a celor morți (Matei XXV, 31—46). Raiul cel ceresc a fost prefigurat de cel pămîntesc creat de Dumnezeu pentru Adam și Eva care, din neascultare, nu s-au învrednicit să-l stăpînească rămînînd numai cu dorul după bogățiile și frumusețile naturale existente în el. De asemenea, în Vechiul Testament, întîlnim mărturii și despre existența iadului (Șeol) ca împărăție în care locuiesc cei adormiți (Ezechil XXXI, 15; XXXII, 27 etc.).

Din relatările biblice nu ne putem da seama de sublimitatea fericirii celor drepti în rai pentru că această stare vine numai din petrecerea sufletului cu Dumnezeu, cu îngerii, cu sfinții și patriarhii și se împărtășește tuturor în lumina și slava lui Iisus Hristos (Matei VIII, 11 ; Luca XIII, 28, 29 etc.). Cu cei ce fac fapte bune Fiul lui Dumnezeu se unește în chip tainic încă din această viață pămîntească făcîndu-i vase alese ale iubirii căci «Dumnezeu este iubire și cel ce rămîne în iubire rămîne în Dumnezeu și Dumnezeu rămîne în noi» (I Ioan IV, 16).

Lucrarea faptelor bune, așadar, ne aduce desăvîrșirea și îndumnezeirea după har, în sensul că vom cunoaște pe deplin (I Corințeni XIII, 12) realitatea fericirii veșnice, strălucirea și toată lucrarea și viața pe care o are Dumnezeu în sine după ființă. Cu alte cuvinte, în rai încetează durerea, suspinul, întristarea și grija fiindcă stăpînește fericirea și desăvîrșita odihnă și mulțumire în Dumnezeu (Evrei IV, 3, 11).

Bunătățile care ni se vor oferi nici nu le putem cuprinde cu mintea fiindcă ele sînt «cele ce ochiul n-a văzut, nici urechea n-a auzit, nici la inima omului nu s-au suit...» (I Cor. II, 9).

În Noul Testament raiul se mai numește Împărăția cerurilor (Matei V, 3, 10), Împărăția lui Dumnezeu (Luca XIII, 29 ; I Cor. XV, 50), Cer (II Cor. V, 1), Fericirea de sus (Matei XXV, 21) și Casă a Tatălui ceresc cu multe locuințe (Ioan XIV, 2).

Dacă despre rai Sfînta Scriptură ne vorbește nu în înțelesul propriu ei doar în imagini, același lucru se poate constata și despre iad, numit de Mîntuitorul «gheena» (Matei V, 22, 29—30), foc nestîns (Matei III, 12), întunecul cel dinafară (Matei VIII, 12 ; XXII, 13) și adîncul (Luca VIII, 31). Deci ambele nu se pot descrie și înțelege exact ca niște realități pămîntești deoarece în ele se află numai sufletele și fericirea sau chinurile depășesc termenii de comparații din lumea aceasta.

Avînd în vedere îndemnurile și sfaturile Mîntuitorului Hristos care ne luminează drumul vieții spre fericirea veșnică se cuvine să urmăm cu deplină conștiință preceptele sale deoarece viața fizică, petrecută în trup, este numai ca un pelerinaj spre porțile veșniciei. Împărăția lui Dumnezeu, după cum ne învață Sfîntul Apostol Pavel, nu constă din vorbe ci din putere — fapte (I Cor. IV, 20). Deci ea se dobîndește prin eforturile noastre (Matei VII, 21), unite cu lucrarea harului Sfîntului Duh (Ioan III, 5), pe care-l primim prin cele șapte sfînte taine. Înaintea lui Dumnezeu sînt bine primite toate străduințele și sacrificiile noastre, izvorite din iubirea față de El și de semenii noștri (I Ioan IV, 10—11) ; prin mijlocirea lor păstrăm legătura cu Dumnezeu, izvorul vieții.

Dacă în timpurile vechi-testamentare prin idolatrie poporul evreu nu se mai bucura de purtarea de grijă a lui Dumnezeu, aceeași situație se întîlnește și la creștini cînd se abat de la viața morală și își murdăresc sufletele cu noroiul păcatelor. În cugetul lor slăbește adevărata cunoaștere pentru ca să se comporte cuviincios față de Dumnezeu și aproapele, dispăre din inimile lor starea de puritate necesară în menținerea legăturii cu Dumnezeu, izvorul sfințeniei. Păcătoșii nu se mai gîndesc la dobîndirea valorilor spirituale și se împotmolesc în fărâdelegi, care îi

orbesc așa de mult încît nu se tem nici chiar dacă ar învia cineva din morți (Luca XVI, 31). Fiind robiți de plăcerile personale se dezumanizează, se izolează de adevăratul sens al vieții și slujesc diavolului, avînd parte de ocară (Proverbe III, 35).

Între aceste două categorii de credincioși este o deosebire radicală ca și între locurile pe care le vor ocupa după moarte (Luca XVI, 26). Dacă primii slujesc viața și se apropie de slava cea veșnică prin fapte și împărtășirea cu trupul și singele lui Hristos (Ioan VI, 54 ; I Cor. XI, 27—29), ceilalți caută moartea, întunericul și nicidecum bunurile supreme ale raiului.

De dorit este ca în această viață prin faptele noastre să ne angajăm numai în săvîrșirea faptelor bune cerute de Dumnezeu, să căutăm, după cum ne îndeamnă Apostolul neamurilor, cele de sus, unde este Hristos (Colos. III, 1). Faptele noastre să fie împletite cu cea mai supremă virtute — smerenia (Luca XIV, 1), dovedită de Însuși Fiul lui Dumnezeu (Filipeni II, 6—9). În acest chip ne vom ridica spre culmile vieții duhovnicești și vom avea statornicie în faptele credinței stingînd toate săgețile arzătoare ale diavolului (Efeseni VI, 16).

Deci locul pe care-l vom ocupa după trecerea la cele veșnice, este condiționat de calitatea faptelor noastre. De aceea în această lume trebuie să ne înălțăm spre cer pe aripile faptelor bune. Să nu ne pierdem în acțiuni ce ne înjosesc atît în fața oamenilor cît și înaintea lui Dumnezeu, inima noastră să vibreze numai la gîndurile bune deoarece păcătoșii au în general un sfîrșit tragic (Înțelepciunea lui Solomon III, 18—19) și pomenirea lor se va șterge (Înțelepciunea lui Solomon IV, 19). Să fim convinși că adevărata comoară pentru împărăția cerurilor sînt numai faptele bune (Matei VI, 19—21), începînd de la un sfat asemănat cu un fagure de miere și dulceață pentru suflet (Proverbe XVI, 24) și pînă la ajutorarea materială a celor în nevoi, căci «cel ce ajută pe sărac împrumută pe Dumnezeu». Rămînînd pe drumul virtuților și al faptelor bune Dumnezeu ne va fi mereu în ajutor și mergerea noastră va fi în pace (Proverbe IV, 29) binecuvîntîndu-ne cu sănătate și ani mulți pentru ca să fim de folos și fraților noștri, după cum ne îndeamnă și Domnul Hristos : «Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, încît să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru cel din ceruri» (Matei V, 16). Dacă o faptă rea este dezaprobată de frații noștri, cu atît mai mult va fi condamnată de Dumnezeu, care l-a făcut pe om să slujească vieții și nu forțelor întunericului.

Așadar prin faptele noastre și purtarea creștinească să ne îndreptăm spre limanul vieții veșnice, să trăim anii noștrii pe acest pămînt, cum ne învață și Sfîntul Ioan Gură de Aur, spre slava lui Dumnezeu, pentru ca să ne învrednicim și să ne bucurăm de frumusețile vieții viitoare dobîndită prin harul și iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, căruia I se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea în veci, Amin.

Diac. Asist. EM. CORNIȚESCU

LA DUMINICA A XXV-A DUPĂ RUSALII

«Iar un samarinean sosind în dreptul lui și văzându-l i s-a făcut milă de el».

Era început de primăvară în Țara sfântă. Natura începuse să reinvieze după frigul iernii. Viața își urma cursul ei, asemenea firului ce se desprinde încet, încet, din furca vremurilor. În cetatea Romei, Cezarul împărătea peste popoarele cucerite. Guvernatorii săi domneau peste provinciile cucerite. Stindardurile cu vulturii Romei străjuiau cu fală fruntariile imperiale. Armatele romane cuceritoare duceau pretutindeni o civilizație ce avea să rodească în aria istoriei. Forța și dreptul roman încercau să dăltuiască peste tot noi concepții. Poeziile lui Ovidiu, Georgicele și Eneida lui Virgiliu erau rostite cu mândrie la Roma, la Atena sau la Alexandria. Dincolo de mare, acolo unde curge Iordanul cu frumoasa lui vale și se îndreptează spre Marea Moartă, cu apele lui din izvoarele Libanului, domnea Irod în cetatea lui din Cezareea Palestinei. Palatul său regal, într-o splendoare de nedescris, era o înfățișare inversă a vieții poporului. Procuratorul Pilat în Ierusalim, căuta să răspundă cu cinste sarcinilor și încrederii acordate de Cezarul Romei. La templul cel mare din Ierusalim se auzea neîncetat murmurul psalmilor treptelor, iar din Cartea Înțelepciunii lui Solomon și din sfintele Proverbe picurau perle de învățătură și de mari experiențe în cupele sufletelor ce căutau pe Dumnezeu în rugăciune. Fariseii și cărlurarii, cu bărbile lor cărunte, mai căutau să descifreze în cărțile profeților ziua și Omul marilor împliniri ale făgăduinței și a marilor doruri ale iudeilor. Căutau printre rînduri pe Marele Mesia, ce avea să vină și să conducă poporul ales. Deși erau supuși autorității romane, sub spuza și sub zîmbetul lor ardeau cărbunii răzbnării poporului cucerit și subjugat. Și totuși ei nu știau, nu voiau să știe și nu simțeau prezența Fiului lui Dumnezeu în mijlocul lor. Și totuși, undeva, pe pămîntul sfînt al țării lor de 30 de ani și mai bine călcau picioarele Mintuitorului Iisus Hristos. De aproape trei ani din Galileea neamurilor, peste Samaria și peste Iudeea se auziseră cuvintele noului și marelui Învățător. Răsunase în mijlocul lor glasul lui Dumnezeu proorocit de patriarhul Iacob, de Isaia, de Miheia, de regele David și de marele Ioan Botezătorul și Înaintemergătorul, crainicul apropiat al venirii lui Hristos. Glasul «celui ce striga în pustie» pocăiți-vă că s-a apropiat împărăția cerurilor, nu răsunase și nu avusese nici un ecou în inimile lor. Dar acestea toate le simțise marea mulțime, — toată obștea «celor săraci cu duhul», celor ce plîngeau, celor milostivi, celor curați cu inima. Văzuseră apele pe Fiul lui Dumnezeu. Auziseră glasul Tatălui ceresc spunînd la Iordan «Acesta este Fiul Meu cel iubit, întru Carele bine am voit» și văzuseră pe Duhul Sfînt în chip de porumbel... Minunea Sfintei Treimi se arătase. Mîncaseră cu toții din cele cinci pîini și doi pești și văzuseră cele 12 coșuri pline de fărămituri, ascultaseră

cu toții parabolele Învățătorului — semănătorul, săracul Lazăr, bogatul nebun și minunalul cod al Evangheliei — rostit în istoria mântuirii pe Muntele Măslinilor : cele nouă fericiri.

Și în dimineața aceea de început de primăvară, când Iisus părăsise Ierusalimul urmat de mulțime, de ucenici, de femeile mironosițe, de prieteni și dușmani, de cunoscuți și necunoscuți, se oprește și privește zarea în depărtări, spre undeva unde lumea suspină pentru viață, pace, iubire și fericire.

Și mulțimea aștepta ; aștepta mereu să soarbă cuvîntul lui Dumnezeu iar din gura Mîntuitorului începe să se toarcă un fir al întregii iconomii dumnezeiești pentru mîntuirea credincioșilor, un fir ce se desfășoară în viața și istoria mîntuirii și care ajunge din brațele lui Adam pînă la noi și mai departe în veșnicie. Atunci se apropie un învățător al legii, ispitîndu-l și zicîndu-i : «Învățătorule, ce să fac să moștenesc viața de veci ?» Iisus îi răspunde : «Ce este scris în lege ; cum citești ? Și învățătorul legii îi citează prima poruncă dată de Moisi pe muntele Sinai : «Să iubești pe Domnul Dumnezeul Tău din toată inima ta, din tot sufletul tău, din toată virtutea ta și din tot cugetul tău, iar pe aproapele tău ca pe tine însuși».

Dialogul continuă. Iisus îi zice : «Drept ai răspuns : fă aceasta și vei fi viu». Dar el voind să se îndrepteze pe sine însuși a zis : Către Iisus : «Și cine este aproapele Meu ?».

Iar Mîntuitorul spune atunci una dintre cele mai frumoase parabole care strălucește între perlele Evangheliei : parabola cu samarineanul milostiv : «Un om oarecare se pogora de la Ierusalim spre Ierihon și a căzut între tîlhari, care după ce l-au dezbrăcat și l-au rănit, l-au lăsat abia viu».

Depărtarea dintre Ierusalim și Ierihon este de aproape 26 de km. iar drumul care leagă aceste localități coboară mult pentru că Ierusalimul este la o înălțime de peste 1000 de m față de Ierihon. Desigur că un asemenea drum era plin de primejdii. Nu este vorba de primejdii naturale, peșteri, stînci, prăpăstii etc. Și iată că Mîntuitorul înfățișează icoana tragistă a omului anonim, reprezentant al nostru și al vieții, ce se poartă din Ierusalimul cel de sus, din strălucirea și pacea paradisiacă, spre Ierihonul pasiunilor, al păcatului, al viciului, al cărui simbol este Tamara și Zahcu vameșul. Dar viața, din ce în ce mai lipită de legile trupului și ale pămîntului a mărit mai mult distanța dintre Ierusalim și Ierihon.

Durcerile și vaietele nenorocitului căzut între tîlhari vin să creioneze moral o atitudine. Căci trei călători vin după el pe același drum : un preot al legii vechi, un levit și, în fine, un străin de legea iudaică — un samarinean. Căci ne spune Sfînta Evanghelie : «că din întîmplare un preot coborî pe calea aceea, dar, văzîndu-l a trecut pe alătura. Tot așa și un levit, ivindu-se pe acolo, a trecut pe alătura. Preotul plecat după treburile sale văzînd pe «omul» căzut între tîlhari, nu este mișcat de durerea unui om. Trece nepăsător pe lîngă un fiu al poporului și al credinței sale și este fericit că nu l-a văzut nimeni. Levitul, — om al templului, care se hrănea din credința poporului, trece pe același drum, ne

păsător și rece, cu inima de piatră. Amândoi erau cei mai îndepărate să ajute, să se mîioslivească, să mîngîie, să vindece. Dar iată că trece samarineanul — străinul, necunoscutul, nebăgatul în seamă, necurat după credința iudaică, trece pe același drum, căci drumul este pentru toți călătorii lumii. I se face milă. Coboară de pe asin. Îi spală rănile, toarnă peste ele untdelemn și vin, pentru alinare, pentru mîngîiere. Îl conduce la han, plătește și-l dă la gazdă să poarte grijă de el.

Iată frumusețea parabolei. Iată un om care are milă de alt om. Iată un om adevărat.

Cită înțelepciune și metodă dumnezeiască folosește Mîntuitorul în fața acestui învățător al legii !. Cită frumusețe morală și spirituală caută să dea umanismului din sufletul samarineanului și cită culoare și strălucire comportării sale !

Privind imaginea din parabola samarineanului milostiv prin prisma vieții, a preocupărilor și a dorurilor noastre de mîntuire ne simțim de cele mai multe ori rușinați în multe din împrejurările vieții noastre. Căci drumul dintre Ierusalim și Ierihon și noi îl parcurgem, cu voie sau fără de voie. De atîtea ori am căutat o mîină de ajutor, o privire caldă, o mîngîiere, o bucurie și poate că nu am avut-o. De atîtea ori am fost și noi poate nefericiți, căutînd să fim poate dreپți sau buni. Și apoi, cercetînd reversul monedei, de cîte ori nu am trecut și noi pe același drum și am văzut dureri și suferințe, la un «om», la un «frate», la un «aproape» ? Și poate că de atîtea ori am trecut și noi asemenea preotului din Sfînta Evanghelie, sau ca levitul pe lingă suferințele, lipsurile, necazurile și durerile fraților noștri ?

De cîte ori am fost cu samarineanul milostiv și de cîte ori casa noastră a fost gazdă suferințelor și durerilor ?

Parabola cu samarineanul milostiv, dezvăluie o imagine care pentru noi credincioșii în desfășurarea ei, se rezolvă numai pe drumul ce pornește de la Ierusalim la Ierihon și invers.

Alergăm pe drumul acesta și căutăm să cîștigăm puțină fericire, puțină pace, puțină liniște, puțină convorbire cu Dumnezeu pe calea rugăciunii. Și noi, călători ai vieții, suim și coborîm pe acest drum. Aproapele este cel ce ne ajută în drumul nostru. Fericirea și bucuria noastră, pacea și mîntuirea noastră trece prin aproapele nostru. El poartă cheia fericirii și mîntuirii noastre și pe aceasta nu o putem cîștiga decît cu puțină inimă și puțină iubire. Pe acest drum ne ajută sfînta biserică, sfînta Evanghelie și Crucea lui Hristos.

Slujirea omului frate, așa cum reiese din evanghelia pe care am citit-o azi, rezonanța ei în sufletul nostru, reflectarea ei în viața și în comportarea noastră creștină poate fi pentru noi fie o mîngîiere fericită, fie un aspru rechizitoriu în fața judecătorului nepărtinitor, care mai întii este conștiința noastră morală și creștină. De aceea și noi, credincioșii avem datoria slujirii omului și a aproapei ; să turnăm și noi peste rănile celor loviți, năpăstuiți, din vinul și untdelemnul dragostei și milosteniei creștine.

Pr. DAVID POPESCU

**PANEGIRIC
LA INTRAREA ÎN BISERICĂ A MAICII DOMNULUI
(21 Nolembrie)**

«Astăzi... în Biserica lui Dumnezeu... Fecioara se arată și pe Hristos luturilor mai înainte Îl vestește».

O tradiție sfântă ne spune că în Nazaretul Galileei, cu vreo două mii de ani în urmă, au trăit doi soți, oameni drepți și temători de Dumnezeu, Ioachim și Ana.

La o mare sărbătoare a Legii vechi, Ioachim și Ana s-au suit la templul din Ierusalim, cu daruri bogate. După Lege, cei care nu aveau copii, nu aveau dreptul să aducă daruri la altarul Domnului și erau considerați ca blestemați de Dumnezeu. Cuvintele Legii, grăite de preot i-au îndurerat adînc. Ioachim și Ana au plecat spre Nazaret cu mare amărăciune în suflet.

Vreamea trecea și Ioachim și Ana înaintau în vîrstă, și în casa lor nu răzbătea glas de viață. Dar, cei doi soți, stăruiau în rugăciune către Dumnezeu. Ei rugau pe Bunul Dumnezeu să le hărăzească o odraslă — care să le păstreze amintirea și să ridice ocara numelui lor între semințiile lui Israel; și au făcut juruință să închine Domnului pruncul ce li se va dăruia, fie de parte bărbătească, fie de parte femeiască. Rugăciunea și făgăduința dreptilor a fost ascultată. În mica cetate Nazaret — al cărui nume înseamnă «floare» sau «orașul florilor» — avea să se nască copila Maria, al cărei nume înseamnă «cea plăcută, cea frumoasă, stăpînă, doamnă».

Deci în orașul florilor se năștea din Har, căci așa se talmăcește Ana-Stăpina, Doamna noastră, Maria, din care avea să se nască după trup Răscumpărătorul și Mîntuitorul lumii.

Numele acesta a fost purtat cu multe veacuri înainte de sora marelui legiuitor și conducător al lui Israel, Moise. Aceasta a strălucit între femeile poporului biblic în timpul eliberării din robia Egiptului. Maria, fiica lui Ioachim și a Anei, avea să strălucească prin cea pururea binecuvîntată între fiicele neamurilor.

Împlinind vîrsta de trei ani, Maria a fost dusă de părinții ei la templu, potrivit juruinței făcute, ca să fie închinată Casei Domnului din Sfînta Cetate.

Îmbrăcată în haină albă, simbol al nevinovăției, cu cunună de flori pe cap, preînchiptuire a diademei împărătesei Maici, însoțită de fecioare tinere, cu făclii aprinse, prunca Maria a fost încredințată de părinții ei arhiereului Zaharia. Acesta, luminat de Duhul Sfînt, a condus pe prunca Maria pînă la Sfînta Sfintelor, unde nu era îngăduit decît arhiereului a intra, și acesta doar o singură zi din an: la Sărbătoarea Împăcării.

Timp de doisprezece ani, Sfînta Fecioară avea să se pregătească să devină Biserica Dumnezeului celui Viu, a Domnului nostru Iisus Hristos și vasul ales al Harului Duhului Sfînt.

Sfânta Tradiție ne istorisește că la împlinirea vârstei de cincisprezece ani, Fecioara Maria face cunoscut Arhiepiscopul din Ierusalim că a făgăduit lui Dumnezeu să-și petreacă viața în sfântă și curată feciorie, pentru a deveni, mai târziu, Născătoare de Dumnezeu.

Biserica noastră strămoșească prăznuiește astăzi această Intrare a Sfintei Fecioare, această dăruire a vieții ei lui Dumnezeu. Prăznuim împlinirea unei făgăduințe și pregătirea «alesului vas» care era hărăzită de Dumnezeu să primească pe Domnul vieții.

Aceea care a intrat astăzi cu noi în Biserică este Maica Domnului, Maica noastră preaiubită a tuturor creștinilor.

Minunată a fost viața Sfintei Fecioare! Mireasma faptelor bune a împodobit-o, credințioșia fără de seamă i-a înfrumusețat sufletul, jertfelnicia în slujba lui Dumnezeu i-a umplut zilele vieții sale, dăruirea deplină a dragostei pentru dumnezeiescul Său Fiu i-a cuprins întreaga sa ființă, arderea nestinsă pentru învățătura Fiului său i-a încununat ultimele clipe, pînă la adormirea sa.

Astăzi Slăvita Fecioară și Maica Bunului Dumnezeu a intrat în Templul lui Dumnezeu, în Sfânta Sfințelor, în Cortul sfințit al celui Preaînalt.

Astăzi, Sfântă Fecioară, noi am intrat în Biserica lui Hristos, Fiul Tău, ca să prăznuim, cu evlavie și bucurie duhovnicească, slăvita Ta Intrare.

Tu ai fost însoțită de fecioare purtătoare de făclii. Noi Te însoțim, astăzi, cu făclia credinței noastre, ca pe Maica luminii.

Astăzi, Sfântă Fecioară, te-ai făcut scara lui Iacob, pe care avea să se pogoare pe pământ Fiul și Cuvîntul și să urce la cer omul.

Părinții Bisericii au dat glas bucuriei acestui praznic prin stihuri de o rară frumusețe și adîncă trăire creștinească. O stihiră de la Vecernia cea mare glăsuiește: «Tu ești propovăduirea proorocilor, slava apostolilor și lauda mucenicilor și a tuturor pămîntenilor înnoirea, Fecioară, Maica lui Dumnezeu; că prin Tine, cu Dumnezeu ne-am împăcat...».

În cîntările și laudele ce se aduc Sfintei Fecioare Maria de către Biserica noastră ortodoxă, se întîlnesc numiri ca acestea: «Maica Cuvîntului vieții», «plinirea rînduiei Ziditorului», «Sicriul cel însuflețit, care pe Cuvîntul cel neîncăput l-a încăput», «Sfeșnic mult luminos», «Dumnezeiască mireasă», «Biserica Mîntuitorului», «Cămara cea de mult preț», «Ușa mîntuirii», «Deschiderea ușilor raiului», «Chipul și lauda Fecioarelor», «Nădejdea cea neclintită a mamelor», «ocrotitoarea celor din strimtoare», «podoaba aleasă a sufletelor credincioșilor».

Astăzi, iubiți creștini, o pruncă în vîrstă de trei ani se aducea să fie afierosită Domnului în templul din Ierusalim. Astăzi, marele Arhiepiscop primea pe Maria, pururea Fecioară și introducea în Sfânta Sfințelor Chivotul însuflețit al sfințeniei. Tatăl cel mai înainte de veci, primea astăzi în templul lui Solomon pe cea mai dinainte hărăzită a fi templul însuflețit al Fiului Său. Cuvintele împăratului David, strămoșul Mariei, se adevereau: «Stătut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta» (Psalmul XLIV, 11).

Sfinta Fecioară, împărăteasa noastră cea bună, întrecuse în sfințenie pe toți dreptii, profeții și patriarhii legii vechi. Sfinta Fecioară devenea Maica Dumnezeului meu.

Străin lucru este minții noastre taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută.

Astăzi Fecioara Maria, cămara cea de mult preț și vistieria măririi lui Dumnezeu cea sfințită, în casa Domnului se aduce. Îngerii din cer o laudă, oamenii o preamăresc în cîntări de bucurie.

În această zi, Dumnezeu descoperea minunea : Fecioara intra în casa Domnului și avea să locuiască în locul cel preasfînt. Era ziua înainte-venirii nașterii lui Hristos și a mîntuirii neamului omenesc din osînda păcatului strămoșesc.

Astăzi se aduce în Sfînta Sfintelor darul făgăduinței. De aceea, iubiți creștini, prăznuim astăzi și împlinirea acelei făgăduințe în urma căreia Domnul a învrednicit pe fiica dreptilor părinți Ioachim și Ana să devină Maica lui Hristos, pe care neamurile o preamăresc, după vrerea celui Prea Înalt.

Cu cîtă grijă, iubiți credincioși, acești părinți binecuvîntați de Dumnezeu, dreptii Ioachim și Ana, își îndeplinesc făgăduința și legea l Pîrga rodului lor era adusă ca ofrandă în Sfînta Sfintelor, Prunca Maria, «dar al lui Dumnezeu» devenea «dar al Bisericii» la vîrsta de trei ani, după cuvîntul făgăduit Domnului. Luînd roada făgăduinței de la Dumnezeu, Ioachim și Ana au adus astăzi pe Maica lui Dumnezeu jertfă bine primită în Biserică. Sfînta Sfintelor s-a adus într-o cele sfinte ca un «vas preasfîntit».

Nu ar fi oare firesc să ne întrebăm, cîți dintre părinții creștini de azi închină copiii lor altarului ? Cîți dintre noi ne dăruim cu toată ființa noastră lui Dumnezeu ? Noi toți sîntem dar al lui Dumnezeu și trebuie să devenim și dar al Bisericii. Să intrăm și noi, frați creștini, împreună cu Preacurata Fecioară în Biserică și să ne dăruim viața lui Dumnezeu, să-I slujim și să ne pregătim zilnic ca să primim pe Domnul nostru Iisus Hristos.

Biserica Ortodoxă face deci astăzi și elogiu unei familii alese și temătoare de Dumnezeu, care s-a învrednicit de a da ființă Prea Curatei Fecioare Maria, Maica Domnului nostru Iisus Hristos.

În viață curată și plină de virtute, îmbălsămată de rugile de seară, noi, cei de azi, vedem o pildă și un îndemn pentru statornicirea în sînul familiilor creștine a cinstei, a iubirii și a încrederii în Dumnezeu.

Pentru noi, creștinii, astăzi este o zi de bucurie duhovnicească și trăire creștinească. «Cuvînt voi răspunde Împărătesei Maici, și mă voi arăta luminat prăznuind și voi lauda intrarea ei, bucurîndu-mă» (Irmos, peasna I).

O zi în care înălțăm imne de laudă către Cel Atotputernic, către Prea Sfînta Fecioară, împreună cu cele ale sfinților și dreptilor dumnezeiești părinți Ioachim și Ana, o zi în care ne rugăm Sfîntei Fecioare, care a cîștigat îndrăzneală către Domnul, ca să-L roage neîncetat să mîntuiască sufletele noastre. Amin.

Pr. asist. DURA NICOLAE

LA DUMINICA A XXVIII-A DUPĂ RUSALII

O zi de sîmbătă, — și Domnul este poftit la cină în casa unuia dintre fruntașii fariseilor. Se aflau mai mulți invitați. Iisus vindecă mai întîi un bolnav și apoi învață. Cuvîntul Lui e chiar în legătură cu momentul de față. «Cînd ești chemat împreună cu alții la un ospăț, le zice Domnul, nu te așeza în locul cel dintîi, pentru ca nu cumva venind altul mai de cinste să ți se spună : dă aceluia locul... Tu așează-te în cel din urmă loc, și, văzîndu-te cel ce te-a chemat, să-ți zică : «prietene mută-te mai sus...». Cu grijă și aici Domnul previne și ferește de acea cale care coboară, devenită adesea inevitabilă din cauza germenului căderii și ne arată calea care este suîș neîncetat. De mai jos nu ai unde cădea, în schimb ai unde urca mereu.

Și continuă Domnul : «Cînd faci prînz sau cină, nu chema rudenii, vecini bogați... ci săraci, neputincioși, șchiopi... Aceștia nu vor avea cu ce să-ți întoarcă... dar ți se va răsplăti la învierea dreptilor. Atunci auzind unul din cei ce ședeau cu El la masă, I-a zis : «Fericit este cel ce va mîncă pîine în împărăția lui Dumnezeu». Cuvîntul e inspirat de însăși prezenta Domnului. Era aici imaginea unei «cine» împreună cu Fiul lui Dumnezeu, o anticipare a «împărăției». El Însuși se află de față, în mijlocul lor. — Ucenicii vor și spune mai tîrziu, după ce El va fi «plecat» de la ei : «Viața de veci care era la Tatăl s-a arătat nouă» (Ioan I, 2)... «Am mîncat și am băut împreună cu El» (Fapte X, 41).

Într-o asemenea atmosferă duhovnicească, liturgică rostește (Iisus) cunoscuta pildă a celor «chemați la cină». Și a zis : «Un om oarecare a făcut cină mare și a chemat pe mulți. . . ». «Omul» care a făcut cina este Dumnezeu ; cina — darurile Lui ; bunătățile acestui pămînt ; chemații cei mulți, noi. Atunci iată : — Dumnezeu, masa darurilor Lui care se compune din toate făpturile (Fac. IX, 2), invitații ; deci întreaga existență. Și invitați, chemați sîntem toți la acest ospăț. Nu însă toți și aleși. Dom-

nul va spune altundeva : mulți chemați, puțini aleși. De ce ? Ales devine cel ce răspunde chemării, talmăcește unul din Sf. Părinți (Ciril al Alexandriei).

Așa s-a întâmplat și acum. Invitați au fost mulți. La ceasul cinei, după obiceiul timpului, a fost trimis slujitorul să spună celor poțitiți mai înainte : Veniți, iată toate sînt gata. «Gata» ca în zilele creației. Lipseau doar invitații. Iar ei au început, unul cite unul, să-și ceară iertare ; cu un fel de «îndreptare», să spună nu ! Meditînd puțin, în timp ce Ziditorul este numai da, făptura Lui poate spune și nu. Dar ferice de cel ce spune nu, numai răului ! Unul i-a răspuns și vorbit slujitorului despre țarina lui : — «tocmai am cumpărat-o acum și am nevoie să mă duc s-o văd», altul : «mi-am luat cinci perechi de boi și merg să-i încerc» ; în sfîrșit, un al treilea : «femeie mi-am luat...».

Țarina, boii, femeia, altfel spus : pămîntul, viețuitoarele, familia noastră umană. Iarși, în cîteva cuvinte : lumea toată. — Împiedecau acestea, «prezența lor la cină ? Sau nesocotea Ziditorul această lume, această lume a Lui ? «Toate printr-Însul s-au făcut» (Ioan I, 3). Și pe toate le iubește. Pămîntul îl numește doar «așternut picioarelor Lui» (Matei V, 35). «Boul și asinul Îi încălzesc trupul în peștera Nașterii», recunoscînd în iesle pe «Stăpînul lor» (Isaia I, 3). Și de asemenea, El, Fiul lui Dumnezeu Însuși se naște din «femeie», binecuvîntează nunta, iubește familia : «Și iubea Iisus pe Maria și pe sora ei și pe Lazăr» (Ioan XI, 5). Deci pe toate acestea — țarina, boii, femeia, le cuprinde în grija și în iubirea Lui divină.

Putea atunci Stăpînul să se mîhnească și să-i osîndească pe cei ce l-au refuzat «chemarea» pentru că iubeau și ei aceste făpturi pe care El le-a zidit și le iubește ?

Dar, mai mult, potrivit Scripturilor, ele înseși, făpturile sînt daruri ale lui Dumnezeu încredințate omului. — «Stăpîniți. . . peste toate viețările. . . , peste tot pămîntul» și «din toți pomii Edenului să gustați» poruncește lui Adam. — «Toate vi le-am dat», îi spune lui Noe. Adam are conștiința că și Eva femeia lui îi este un «dar», pentru care și zice Ziditorului : — «Femeia care mi-ai dat-o. . . » (Fac., III, 12). Dumnezeu spune că însuși Fiul Lui este un «dar» oferit nouă » «Alit de mult a iubit Dumnezeu lumea, încît pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat, ca oricine crede în El să aibă viață. . . » (Ioan III, 16).

Toate sînt daruri ale Lui împărțite nouă ca o «cină» ; și credinciosul primește, gustă din ele, cugetă la ele și încă mai profund la El. La porunca biblică : «Din tot pomul din rai să mînci» (Facere II, 16), Sf. Ioan Damaschin talmăcește : «prin aceste cuvinte socotesc că a vrut să zică : sui-te prin toate făpturile, la Mine Făcătorul și culege din toate un singur fruct, pe Mine, viața cea adevărată» (*Dogm.* Ed. rom., p. 97). La Sf. Grigorie de Nyssa, Maxim Mărturisitorul și mai nou Cuv. Nicodim Aghioritul, întîlnim această imagine inspirată tot din Sf. Scriptură (Cîntarea Cîntărilor și II Cor. XI, 2) : Mirele, zic ei, pînă la ziua nunții trimite logodnicei, miresei sale daruri din cele mai scumpe ; acestea sînt ca niște înainte-vestitori, semne ale iubirii sale, și pentru ca să nu-l uite, să-i

țină iubirea trează. Mireasa uimindu-se de frumusețea lor își zice : dacă darurile lui sînt atît de minunate, cu cît mai minunat este cel ce mi le dăruiește. Tot astfel, Dumnezeu ne oferă mai întîi darurile Sale care-L vestesc și-L preamăresc pe El : pămîntul cu toată bogăția și frumusețea lui, cerul împodobit cu nesfîrșite lumini etc., pentru ca și sufletul credincios să-și zică : «Dacă cerul care este făptură, atît de frumos, cu cît mai frumos este făcătorul cerului. Căci așa precum soarele, răsărind peste orizont pune în umbră lumina stelelor și «Soarele dreptății» — Hristos Domnul va umbri la arătare luminile dreptilor care «vor străluci, ei înșiși, ca soarele» (Matei XIII, 43).

Aceasta e calea sufletului creștin care suie de la făptură la Ziditor ; cale pe care umblînd un cinstitor de Dumnezeu, la vremea cînd primăvara cu vara, uimit de mulțimea și strălucirea florilor le atîngea ușor cu toiagul și le zicea : «Nu strigați așa de tare !», înțelegînd el din glasul fiecăruia propovăduirea frumuseții Creatorului.

Atunci care este vina lor, a celor chemați la cină și la care ei n-au răspuns. N-au primit și nu le-au plăcut darurile Lui ? Dimpotrivă ! Nici nu mai voiau o clipă să se despartă de ele. Dar voiau să guste, să se împărtășească singuri din această cină a darurilor ; fiecare izolat cu bunătățile «lui» și gustîndu-se numai pe sine în egoismul lui. În timp ce Domnul dorea și chema să fie și ei cu El, să se bucure împreună la masa Lui sfîntă ; să fie prezent și El în mijlocul lor, așa cum îl simt credincioșii la masa lor cînd se roagă, îi cer binecuvîntarea și gustă din toate ca dintr-o împărtășire, ca dintr-o euharistie. — Domnul voia totodată să-i salveze de la o dublă idolatrie : față de ei înșiși, — lesne îți devii propria măsură — «eu însu-mi idol m-am făcut» (Sf. Andrei Criteanul) și față de ele, de aceste bunătăți, lucruri și ființe. Căci cum să eviți riscul de a cădea într-un fel de adorare a lor, cînd fapte arată că înainte de întruparea Fiului lui Dumnezeu care s-a făcut Om tocmai pentru ca pe om să-l înalțe la Dumnezeire, atîtea din cei vechi le-au divinizat și au făcut din ele idoli, feteși și cum spune Sf. Pavel : «s-au închinat făpturii în locul Făcătorului» (Romani I, 25). Iar faptul angajează, privește direct și profund însăși condiția mea : numai din dialog, din comuniune, cu aceste făpturi cum să te depășești, să crești ? Te înalți sau cobori în raport cu ceea ce adori. Și îți proiectezi propria individualitate în ele ; iar ele, lucrurile, ființele, cum observă cineva, îți devin sau oglinzi în care te vezi, te oglindești pe tine : dorințele, poftetele, patimile tale, — sau ferestre, în înțelesul că îți deschid privirile spre infinit, spre Dumnezeu. Deci, sau te robesc, sau te zidesc. În schimb atunci cînd guști din această cină a bunătăților Lui, cu El, cu Ziditorul tău, mai întîi te vezi pe tine prin El ; te recunoști ca «chip al Lui». Și așa îți judeci și măsoară faptele și viața ta — cu faptele, cu viața Lui ; cu măsura Lui unică și fără de măsură ; aceea a «bărbatului desăvîrșit, a plinătății lui Hristos» (Efes. IV, 13). Și în același timp făpturile le vezi, le înțelegi prin Autorul lor, în obîrșia și scopul pus de El în ele ; cine poate pune scopuri în afară de un «Cine» personal, ziditor ? Le respecti pentru că sînt darurile Lui, le privești ca și cu ochii Lui, le înțelegi ca El ; nu le întinezi, nu le

prihănești, nu «poluezi», cum se spune, această natură, zidire a Lui; grădină a raiului, care după Sf. Scriptură, a fost încredințată lui Adam, «ca s-o lucreze și să-i păzească» (Facere II, 15). O lucrezi, o muncești, ca să-ți împlinești cu adevărat menirea ta de chip al Creatorului; o păzești ca pe o ofrandă, jertfă sfântă, curată, fără de prihană pentru a o înfățișa Lui, așa cum ți-o oferă El, în curăția ei originară. La acest fel de «cină» ne invită Dumnezeu și care în icoana, în modelul ei suprem, aici în Biserică, e Euharistia, care e sensul, ființa însăși a Sf. Liturghii; unde darurile pîinii și vinului se prefac în Însuși trupul și sîngele Lui și, El Domnul, cheamă și spune: «Luați mîncăți, acesta este trupul Meu..., beți dintru acesta toți, acesta este sîngele Meu...».

*

Și dacă cei dintîi chemați n-au voit să vină, continuă Sf. Evanghelie, mîhnindu-se stăpînul casei a trimis pe slujitorul Său, zicîndu-i: ieși îndată în piețele și ulițele cetății; adu-i aici pe săraci, neputincioși, orbi, schiopi... (c. 21). Cheamă și îi adu pe aceștia care, deși în lipsă, nu se socotesc vrednici de a fi la masa Mea; recunoscîndu-se păcătoși, nu îndrăznesc; săraci fiind, au foame și sete. Și aceștia au răspuns, au venit să fie cu El; să cîneze împreună, în fața Lui, cu El în mijloc; să guste din darurile Lui, prin El; în duhul și în dragostea Lui. — Știm că în Sf. Evanghelie mai e vorba de o «cină», și aceea în felul ei mare; dar acolo nu era El. Era în schimb Irod. Nu era duhul dragostei și sfințeniei Lui. Și știm cum s-a terminat: cu vărsare de sînge; a fost tăiat capul unui profet pentru dansul unei desfrinate (Matei XIV, 1—12).

Și mai departe, — pe parcursul acestor chemări și venituri, spune Sf. Evanghelist că slujitorul după ce îi adună, raportează iarăși Stăpînului: Doamne, s-a făcut precum ai poruncit și tot mai este loc... (v. 22) — Este pentru fiecare loc la masa Lui. A zis atunci pentru a treia oară Stăpînul: ieși la drumuri și la garduri și silește să între... ca să mi se umple casa (v. 23). Fer. Augustin tălmăcește acest cuvînt — «silește să între» prin: forțează să între. El socotea că află aici temei scripturistic pentru a sili pe eretici să între cu forța în Biserică. Aplica Sf. Evanghelii un înțeles juridic, autoritar, de porunci din afară care anulează voința, libertatea conștiinței și așa deschidea cale, în istoria creștinismului apusean, tragediilor inchiziției. — Dar întrucît Dumnezeu este spirit (Ioan IV, 24), libertate (II Cor. III, 17), iubire (I Ioan IV, 8), cum și-ar putea avea loc o asemenea interpretare și aplicare? Aproximativ în aceeași perioadă Sf. Ioan Gură de Aur spunea: «Cel ce ucide un eretic săvîrșește un păcat de neiertat». — Și unanim Părinții răsăriteni afirmă — «Un lucru nu-l săvîrșește Dumnezeu: nu-ți impune să-L iubești cu sila».

Care e atunci înțelesul cuvîntului — silește? Spiritual, și numai așa se poate vorbi la nivel uman, creștin, — «silește» de aici (anankason, în grecește) înseamnă: arată calea, sensul, destinul existenței. Indică-l prin forța convingerii care se adresează spiritului și care luînd act îl transformă în cale, convingere și silire proprie. — Dealtfel, vorbind despre împărăția cerurilor, și «Cina» din Sf. Evanghelie de astăzi este o icoană

a împărăției, Mîntuitorul se exprimă asemănător cînd zice : «împărăția cerurilor se silește (se ia cu năvala, după alte traduceri), și cei ce se silesc o află» (Matei XI, 12 ; Luca XVI, 16). — Acest mod de vorbire ne descoperă deci nu un înțeles juridic, poruncă impusă doar din afară, ci un act personal, viu, trăit de mine, cu ființa, cu existența mea întreagă. Împărăția lui Dumnezeu, cu alte cuvinte părăția mea la cina Lui, implică silință, osteneală, voință, cruce — și fiecare își ia conștient, de bunăvoie crucea sa. — Sf. Ioan Scărarul observă în același duh cînd zice : «adevăratul creștin e o silire a firii». Este silire pentru a-și birui și depăși, înnoi firea, atît din păcatul care o pervertește, cît și din învechire care o încremenește, o sclerozează. Și același sfînt întărește în altă parte, zicînd : «creștinul adaugă mereu zel peste zel, rîvnă peste rîvnă, foc peste foc».

Altfel, fără această silire, rîvnă, stare de veghe, cum vei auzi și înțelege chemarea ? — Rostește Domnul în finalul pildei : «Zic vouă : niciunul din bărbații aceia care au fost chemați, nu va gusta din cina Mea» (v. 24). Și lor, tocmai aceasta le lipsea : înțelesul chemării, focul, lumina Duhului. — «Întru lumina Ta, vom vedea și noi lumină», cîntăm în doxologie. «Lumina nu poate fi înțeleasă decît de lumină», spun Părinții. Trebuie să te afli în «duhul» mesajului primit. Și astfel odată chemat, tu «singur» alegi, dar tot mișcat de har, ca să devii și «ales», răspunzînd chemării. — Mergi în lumina ei. — La Ava Dorotei se găsește această imagine : «Să privim un cerc, o orbită. În centru — «Părintele luminilor» ! De la El se revarsă, se răspîdesc nesfîrșite raze, daruri, care ca niște sensuri, căi luminează viața credincioșilor ; fiecare merge în lumina și iubirea razei Lui ; cu ochii atît la Părintele lor, cît și unii către alții. Și în acest mers al lor, cu cît sint mai aproape de El, de izvor, cu atît sint mai aproape unii de alții ; se luminează, se împărtaşesc de la El, totodată însă și reciproc, prin luminile, darurile, bucuriile care strălucesc din fiecare. . .

Aceasta este o icoană a «Cinei împărăției» din Sf. Evanghelie. În Biserică, Sf. Liturghie la care participăm mereu e o pregustare ; o imagine în mic, o pregătire în credință, nădejde și iubire a acestei împărății. Să umblăm în lumina ei ! Amin.

Pr. CONSTANTIN N. GALERIU

LA DUMINICA DINAINTEA NAȘTERII DOMNULUI — IISUS HRISTOS, DUMNEZEU ADEVĂRAT ȘI OM ADEVĂRAT —

Iată-ne ajunși din nou, cu ajutorul Bunului Dumnezeu, în pragul sărbătorii mărețe a Nașterii Domnului, cînd creștinătatea va prăznuși venirea în lume a Fiului lui Dumnezeu, născîndu-se cu trup din Sfînta Fecioară Maria, pentru noi și pentru a noastră mîntuire. De departe

steaua Betleemului începe să se arale la Răsărit, vestind lumii apropierea Răsăritului celui de sus, Fecioara Maria și bătrînul Iosif pornesc la drum, iar îngerii, dintr-o lume de taină, își pregătesc glasurile să vestească omenirii bucuria nașterii Pruncului dumnezeiesc.

În această ultimă Duminică dinaintea mării sărbători a Nașterii Domnului, numită și Duminica Sfinților Părinți după trup ai Mîntuitorului, Sfînta noastră Biserică a rînduit, ca la Sfînta Liturghie, să se citească pericopa din Evanghelia după Sf. Matei care cuprinde «cartea neamului lui Iisus Hristos», adică șirul neînterupt al generațiilor și al strămoșilor după trup ai Domnului, începînd cu marele patriarh Avraam, părintele neamului evreiesc și sfîrșind cu bătrînul și dreptul Iosif, logodnicul Sfîntei Fecioare Maria din care avea să se nască, cu trup, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos. Această prezentare a strămoșilor pă-mîntești ai Mîntuitorului Hristos este făcută în strînsă legătură cu istorisirea nașterii Sale minunate din Preacurata și Pururea fecioară Maria.

Prin înșirarea celor trei serii de cite 14 neamuri și prin istorisirea zămislirii și nașterii mai presus de minte a Domnului, Sfînta Evangheliie scoate în evidență faptul că Mîntuitorul, cel prezis de prooroci, este Dumnezeu adevărat și om adevărat.

Divinitatea și umanitatea sînt deci cele două componente, aspecte sau laturi ale persoanei Mîntuitorului, asupra cărora vrem să zăbovim puțin în cuvîntul de față.

Dacă răsfoim scrierile profeților Vechiului Testament, vom observa că aceștia au proorocit pe Mîntuitorul ca Dumnezeu și om. Astfel, proorocul Isaia spune că «Fecioara va lua în pîntece și va naște fiu, și-i va pune numele Emanuel, adică Dumnezeu este cu noi» (Isaia VII, 14), deci El va fi un prunc dumnezeiesc. Iar în altă parte, profetul îl vede pe Mîntuitorul ca prunc, dar, în același timp, și ca «Dumnezeu tare, Părinte al veșniciei și Domn al Păcii» (Isaia IX, 5—6). După prezicerea aceluiași profet, El se va naște din neamul lui David (Isaia IX, 6), deci va fi om, dar se va odihni peste El Duhul lui Dumnezeu (Isaia XI, 2) și se va aduce jertfă pentru păcatele oamenilor (Isaia LIII). După alt prooroc, Mîntuitorul se va naște în Betleem, dar obîrșia lui este dintru început în zilele veacului (Miheea V, 1), deci El este om și Dumnezeu.

Ca Dumnezeu adevărat, Mîntuitorul Hristos este Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu, a doua persoană a Sfîntei Treimi, care s-a născut din Tatăl mai înainte de toți vecii, așa cum spune Sf. Evanghelist Ioan : «la început era Cuvîntul și Cuvîntul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvîntul». Ca om adevărat, Cuvîntul acesta «s-a făcut trup și a locuit printre noi, plin de har și de adevăr» (Ioan I, 1 și 14), deci s-a născut în timp, la «plinirea vremii» din Sfînta Fecioară Maria. Mîntuitorul Hristos s-a făcut om, fără întinăciunea păcatului, prin zămislirea minunată de la Duhul Sfînt în pîntecele Fecioarei Maria, așa cum a fost roslit de arhanghelul Gavriil cînd i-a spus Sfîntei Fecioare : «Duhul Sfînt se va pogori peste tine și puterea Celui Preaînalt te va umbri. De aceea și Sfîntul care se va naște din tine se va chema Fiul lui Dum-

nezeu» (Luca I, 35), sau cum îl încredințează îngerul pe bătrînul Iosif, în Evanghelia de astăzi, zicîndu-i: «că ceea ce s-a zămislit într-însa este de la Duhul Sfînt» (Matei I, 20).

Fiind om adevărat, asemenea nouă, în afară de păcat, Mîntuitorul trebuia să aibă deci înaintași, iar Sfîntul Evanghelist Matei tocmai pe aceștia ni-i prezintă prin acest șir nesfîrșit de moși și strămoși care urcă pînă la Avraam. Sfîntul Evanghelist Luca, făcînd și el o spiță a neamului Mîntuitorului, merge cu aceasta pînă la Adam, vrînd să arate că Mîntuitorul Iisus Hristos aparține întregului neam omenesc. Atît Sfîntul Matei cît și Sf. Luca scot în evidență descendența umană a lui Iisus Hristos, stabilind obîrșia sa în funcție de Iosif prin care Mîntuitorul este coborîtor din David. Cu toate acestea, aceiași sfinți evangheliști subliniază un fapt propriu Mîntuitorului Hristos și anume originea Sa din Dumnezeu, întruparea Sa fiind opera Duhului Sfînt. Cei doi evangheliști menționați vorbesc în mod clar despre zămislirea și nașterea supranaturală a lui Iisus Hristos, încît cel născut din Fecioara Maria este însuși Fiul lui Dumnezeu (Luca I, 28—33 ; 35, 49). Sf. Evanghelist Matei își începe Evanghelia sa cu prezentarea naturii umane a Mîntuitorului tocmai pentru a convinge pe credincioșii Legii vechi că Iisus Hristos, cel născut din Sfînta Fecioară Maria, Născătoare de Dumnezeu, este Mesia cel prezis de proroci, este deci Dumnezeu.

Aceasta este, iubiți credincioși marea taină a credinței creștine (I Tim. III, 16), adică întruparea Fiului lui Dumnezeu «de la Duhul Sfînt și din Fecioara Maria» și cuprinderea sau sălășluirea, în aceeași persoană, a firii dumnezeiești și a celei omenești. Sfîntul Atanasie cel Mare, unul din cei mai străluciți teologi ai Bisericii, vorbește despre această taină arătînd că prin întruparea Fiului lui Dumnezeu s-au împlinit toate prorociile mesianice. El este acela care s-a născut din Fecioară și a apărut om pe pămînt, generația Sa, după trup, fiind de neistorisit. Nimeni nu poate arăta pe părintele său după trup, căci trupul Său nu vine de la om, ci numai de la Fecioara. Pe Tatăl Mîntuitorului, după trup, nimeni nu poate să-l arate căci Mîntuitorul este acela a cărui naștere trupească a fost vestită de un astru. Același adevăr se desprinde și din cîntările bisericești din această Duminică. Astfel, una din stihirile vecerniei spune că «Dumnezeu Cuvîntul, Cel ce se poartă pe umerii heruvinilor, unindu-se cu trupul după ipostas, s-a sălășluit în pîntece fără prihană și s-a făcut om și vine să se nască pe pămîntul Iudeii».

Dacă urmărim firul vieții și activității Mîntuitorului, așa cum sînt ele istorisite de Sfintele Evanghelii, vom observa că Domnul nostru Iisus Hristos se manifestă mereu ca Dumnezeu adevărat și om adevărat. Divinitatea și umanitatea sînt cele două aspecte sub care se arată mereu Fiul lui Dumnezeu.

Ca om, El s-a supus rînduieiilor Legii vechi — tăierea împrejur la opt zile, prezentarea la Templu la 40 de zile, dar ca Dumnezeu a uimit cu cunoștințele pe bătrînii Templului la vîrsta de numai 12 ani (Luca II, 42—47). Pînă la vîrsta de 30 ani a rămas în casa părintească și a lu-

crat alături de bătrînul Iosif, ca tîmplar (Marcu VI, 3), s-a supus și a respectat obiceiurile poporului din care făcea parte, a plătit impozitul anual la Templu și a recunoscut autoritatea statului, dar ca Dumnezeu a arătat că împărăția Sa nu este din lumea aceasta. Ca om, a fost un bărbat deplin și sănătos și a iubit sănătatea, iar ca Dumnezeu a luptat împotriva bolii și a suferinței, prin minunile pe care le-a săvîrșit asupra oamenilor și a naturii. Mîntuitorul a iubit natura cu peisajele ei minunate, cu cîmpiile pline de holde și flori, a îndrăgit marea, lumina zilei și liniștea nopții, iar ca Dumnezeu a dat vedere orbilor, pentru ca și aceștia să se bucure de creația lui Dumnezeu, sau a călcat peste valurile mării ca pe uscat. El a iubit și a binecuvîntat pe copii, a vorbit cu toate categoriile de oameni, s-a apropiat de cei suferinzi, cu un adînc sentiment de iubire față de tot ceea ce reprezintă viața, iar ca Dumnezeu a dat tămăduire sufletului și trupului, vindecînd pe paralizici (Marcu II, 1—2), pe demonizați (Luca VIII, 26) sau pe leproși (Marcu I, 140). Dar mai presus de toate a iubit pe om, pe orice om și s-a luptat cu moartea pentru el, biruindu-o ca Dumnezeu.

Ca om, Mîntuitorul a fost instruit și stăpînea cunoștințe foarte multe, fiind un mare predicator și învățător (Matei X, 24—25), iar ca Dumnezeu cunoștea gîndurile oamenilor și voia Tatălui. Ca om, a flămînzit, a însetat, a simțit oboseala și nevoia odihnei, s-a temut și I s-a făcut milă de mulțime, iar ca Dumnezeu, a înmulțit cele cinci piini și doi pești și a săturat-o cu acestea, la marea Tiberiadei, și a prefăcut apa în vin la Cana. La mormîntul prietenului său Lazăr, Iisus a suspinat și duhul, s-a tulburat în sine și a lăcrimat, ca om, iar ca Dumnezeu a înviat pe cel mort de patru zile (Ioan, XI, 45) ca și pe fiica lui Iair (Marcu V, :1) sau pe fiul văduvei din Nain (Luca VII, 14). Ca om s-a lăsat batjocorit pe Cruce, iar ca Dumnezeu s-a schimbat la față pe Tobor. Ca om a fost răstignit și îngropat, dar ca Dumnezeu s-a coborît la iad, dezlegînd legăturile celor ferecați, și a înviat biruind moartea. Patimile, suferința, răstignirea și moartea ni-l arată pe Mîntuitorul Hristos ca om, iar învierea, înălțarea la cer și șederea de-a dreapta Tatălui, ca Dumnezeu atotputernic. Învierea Mîntuitorului, care este cea mai mare minune din istoria omenirii, este evenimentul central care a întărit credința Sf. Apostoli în divinitatea Mîntuitorului și care stă la temelie credinței noastre creștine.

Credința că Mîntuitorul Hristos a fost Dumnezeu adevărat și om adevărat era foarte puternică în primele decenii ale creștinismului, devenind apoi învățătură de bază a Bisericii, apărată mai tirziu, de Părinții învățați și luminați ai Bisericii, împotriva ereziilor, prin sinoadele ecumenice, adică acele adunări care combăteau învățăturile greșite și stabileau adevărata învățătură a Bisericii.

Iisus Hristos a fost deci, iubiți credincioși, Dumnezeu adevărat și om adevărat, unind în persoana Sa două firi, cea dumnezeiască și omenească. După întrupare, aceste două firi au fost într-o unire desăvîrșită, dar cu greu de înțeles de mintea noastră omenească, în aceeași persoană a lui Dumnezeu Fiul, rămînînd fiecare cu însușirile ei, fără

să se amestece și fără să se schimbe, încît El este Dumnezeu și om în același timp. Sfîntul Chiril al Ierusalimului vrînd să explice această mare taină, a spus că «El este om după ceea ce se vede, om întreg, așa cum sînt eu, cu toate ale mele, ca, pe mine curățîndu-mă, să mă mîntuiască, iar Dumnezeu după ceea ce nu se vede, Dumnezeu desăvîrșit avînd ființa din Tatăl desăvîrșit. Tot ceea ce a făcut ca om ține de firea omenească, iar tot ce a făcut, mai presus de om, ține de firea Sa Dumnezeiască». Acest adevăr și această învățătură a Bisericii se reflectă și în colindele noastre religioase, aceste perle ale folclorului nostru religios, care împodobesc ca o ghirlandă sărbătoarea Nașterii Domnului și-i sporesc farmecul. În ele, cele două laturi ale persoanei Mîntuitorului, cea dumnezeiască și cea omenească se împletesc într-o perfectă armonie. În ele se arată «că Mîntuitorul și Izbăvitorul, cu trup s-a născut», sau că «Fecioara curată a născut prunc, prunc din Duhul Sfînt».

Așadar, iubiți credincioși, Mîntuitorul care vine să se nască prunc în ieslea Betleemului, este Fiul lui Dumnezeu. El este Dumnezeu adevărat și om adevărat. Ne mai despart doar cîteva zile de această naștere minunată. Mîntuitorul Hristos vine la noi, dar se cuvine ca și noi să pășim spre El. Toți avem datoria scumpă, creștinească să-l primim în peștera împodobită a inimilor noastre pe pruncul Iisus și, Fiul lui Dumnezeu, să I ne închinăm și Să-l propovăduim cu vorba și cu fapta. Alături de post și rugăciune, aceste mijloace de curățire sufletească, rînduite de Biserică, să alungăm negura păcatelor din sufletele noastre prin Sfînta Taină a Spovedaniei, pentru ca să-l primim și noi pe Mîntuitorul cel prezis de prooroci, în curăție și iubire prin Taina Sfintei Împărtășanii. Prin aceasta ne vom arăta vrednici să-L primim pe Cel care vine, «ca lumea viață să aibă și să o aibă din belșug» (Ioan X, 10). Amin.

Pr. Asist. NICOLAE D. NECULA

LA DUMINICA DUPĂ NAȘTEREA DOMNULUI

«Glas în Rama s-a auzit, plînsul și boțet și tînguire mare» (Matei II, 18)

Încă stăruie în auzul și inimile noastre cîntarea îngerească a sărbătorii Nașterii Domnului: «Slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu și pe pămînt pace, întru oameni bună-voire» cîntare care a anunțat pe Domnul Păcii și al Vieții, pe Domnul nostru Iisus Hristos.

Sfînta Evanghelie de astăzi, pe care ați ascultat-o, ne arată că: «Irod cel Mare, văzînd că a fost înșelat de magi, s-a mîniat foarte tare și a trimis ostași în Betleem și în tot ținutul lui, săucidă toți pruncii de la doi ani în jos, după vremea ce aflase de la magi» (Matei II, 16).

Uciderea pruncilor din porunca crudului Irod a făcut să izburnească din pîiturile mamelor strigăt de durere : «... plîns și bocet și tînguire mare», după cuvîntul profetului. Ne cutremurăm de fărădelegea stăpînitorului zilelor acelea, prin care dușmanul nostru de totdeauna — satan — a socolit că ucigînd toți pruncii din acel ținut va putea să învingă — chiar din fașă — cu puterea morții, pe Cel ce este necuprins, pe Cel ce este izvorul vieții veșnice, pe Cel ce s-a arătat în lume cu putere mare — «plin de har și de adevăr» (Ioan II, 14) pe Cel care s-a născut «pentru ca lumea viață să aibă și mai mult să aibă» (Ioan X, 10).

Această faptă urită, uciderea pruncilor din porunca lui Irod ne dă prilej să cugetăm adînc, cit de mare și strigător la cer este păcatul uciderii, păcat ce se săvîrșește în felurite chipuri. De aceea cuvîntul nostru de astăzi se va îndrepta și spre condamnarea crimelor împotriva vieții și umanității.

Este îndeobște cunoscut că viața omului este bunul cel mai de preț ; «Căci ce va da omul în schimb pentru viața sa» (Marcu VIII, 37). Ea ne este dăruită de Dumnezeu, după cum scrie la Sfînta Carte : «Iar după ce a făcut Dumnezeu pe om din țărîna, i-a suflat în față duh de viață și s-a făcut omul, ființă vie» (Geneză II, 7). Această viață ne-a fost dată și cu scopul de a ne pregăti pentru cele veșnice ; iată de ce viața este de mare preț, fiind pentru noi *temelia vieții viitoare* ; ea poate să însemne cucerirea cununilor cerești. Din cele arătate mai sus vedem că Dumnezeu, fiind creatorul vieții, iar viața fiind temelia tuturor bunurilor, numai El are dreptul nemărginit asupra ei ; El, Dumnezeu, este singurul stăpîn asupra vieții și a morții.

Cu toate acestea, nerespectînd acest drept divin, începînd cu satan, fiii cei nelegiuiți îndrăznesc și intră în drepturile lui Dumnezeu și ridică viața semenilor lor, făcîndu-se vinovați de un păcat strigător la cer. În multe și felurite chipuri, cei nelegiuiți pot să ridice viața celor nevinovați.

Cel nelegiuit poate cauza moartea semenului său nu numai prin lovire sau cu armă ci și lipsindu-l de hrană, îmbrăcăminte, neplătindu-i munca sau punîndu-i piedici în cișligarea existenței. La fel «ucigător de suflete» este cel care îndeamnă și sfătuie la rele pe cel curat și nevinovat.

Despre astfel de ucideri găsim mărturii în Sfînta Scriptură, anume : Crima lui Cain împotriva fratelui său Abel ; uciderea unor profeti din Vechiul Testament ; uciderea Sfîntului Ioan Botezătorul și încă multe altele.

Acestea sînt dintre cele mai îngrozitoare și de condamnat crime, fiindcă victimele au fost dintre ființele cele mai curate, iar fapta ucigașilor dintre cele mai lașe. Cu ce oare au greșit crudului Irod pruncii, care au căzut înjunghiați de baionetele ostașilor ? Cu ce-i puteau pri-

mejdii — niște copii mai mici de doi ani — tronul și viața? Și totuși Irod a săvârșit această crimă. Cine împinge și duce la acest necugetat pas, la ucidere? La aceasta vom răspunde: păcatul nestăpînit al urii și al invidiei față de aproapele tău.

Acest păcat își are obîrșia în altele tot atît de grave, ca: mîndria, — despre care se zice că este moartea virtuților și viața păcatelor, iubirea de argint, desfrînarea, pisma, lăcomia, mînia și lenea. Așadar, tot omul care nu se luptă să învingă forța ispititoare a acestor păcate riscă să coboare pe scara ce duce spre pierzare, să coboare pe treapta păcatului uciderii.

Din nefericire însă, acest păcat al uciderii ne pîndește în felurite chipuri. Căci ce vom putea spune despre certurile, urile, vrăjmășiile, mîniile, nedreptățile, furturile, desfrînările, zavistiile, lăcomiile și atîtea altele decît că sînt atîtea ocazii de a ajunge un săvîrșitor al uciderii fie cauzînd moartea, fie pierzînd sufletul.

Nu se săvîrșește oare o crimă împotriva aproapelui și a omenirii întregi de toți aceia care seamănă vrajbă ca om pe om și frate pe frate să se ucidă? Cine poate număra victimile atîtor războaie, care au pustiit, de-a lungul veacurilor, lumea? În zilele noastre cu greu ne-am putea imagina pierderile pe care le-ar putea suferi omenirea dacă, într-un moment necugetat, glasul rațiunii ar fi înăbușit și patimile, ura, neînțelegerile ar aprinde flăcările unui război de-a dreptul mistuitor!

Dar nu numai războiul este aducător de moarte. Planeta noastră cea binecuvîntată de Dumnezeu ne poate hrăni pe toți, iar munca oamenilor face ca pămîntul să dea multe și felurite roade spre îmbelșugarea lurilor. Oare nu se săvîrșește tot o crimă — despre care aflăm din ziare — față de milioane și milioane de oameni din țările subdezvoltate care mor din cauza subnutriției, după ce forțele puterii coloniale le-au stors munca și bogățiile?

Ceea ce ne istorisește pericopa evangheliei de astăzi ne poate duce cu gîndul și la o altă cale de ucidere a pruncilor. Irod, ne spune Evanghelia, a ucis pruncii de la doi ani în jos. Dar oare faptul de a nu vrea să ai prunci sau oprirea zămislirii acestora nu este tot un păcat? Conducerea Statului nostru acordă toată grija ocrotirii familiei, a mamei și a pruncilor. Acele mame care aduc pe lume multe vieți se bucură de cinstea de a fi numite *mame eroine*.

Ne adresăm acum în special credincioaselor noastre tinere sau mai vîrstnice, de a veghea să nu se săvîrșească cumva altfel acest păcat al lui Irod!... Biserica noastră s-a pronunțat întotdeauna împotriva avortului.

Iată, iubiți credincioși, doar cîteva din chipurile sub care se strecoară în lume păcatul uciderii.

Acest păcat se strecoară atît de nebăgat în seamă în sufletele oamenilor în fel și chip, și amenință viața noastră atît cea trupească cît și cea sufletească.

După învățătura noastră creștină, găsim scăparea de acest păcat la Dumnezeu, cel ce a salvat viața pruncului Iisus, poruncind lui Iosif să i-a Pruncul și pe mama sa și să fugă în Egipt (Matei II, 13). Tot El este Cel care prin glasul Fiului său ne cheamă la El din calea păcatului și ne spune: Veniți la Mine... și vă voi da odihnă (Matei XI, 28). Îndrăzniți, Eu am biruit lumea (Matei XVI, 33); «Iubiți-vă unii pe alții» (Ioan XII, 34), luați-vă sarcina unii altora (Gal. VI, 2)... și nu judecați pentru ca să nu fiți judecați (Matei VII, 1).

Așa cum învață Biserica noastră, păcatul uciderii este de la diavol și că acesta este un păcat strigător la cer. «Glasul singelui fratelui tău, strigă către Mine din pământ» (Facere IV, 10), zice Scriptura. Viața omului este cel mai mare dar de la Dumnezeu și numai singur Dumnezeu are dreptul de a o retrage, când voiește El. Pentru aceea, fiecare trebuie să se ferească de a săvârși acest păcat în oricare din chipurile acestuia, într-armându-se cu armele Evangheliei Domnului nostru Iisus Hristos, care ne învață să ne iubim unii pe alții... neminiindu-ne împotriva aproapelui (Matei V, 22); pe cel rău îl vom câștiga prin răbdare, ajutându-l să-și vadă greșelile (Matei V, 39). La acestea mai adăugăm și cuvintele dumnezeiescului Pavel, care zice: «Purtați sarcinile unul altuia, căci așa pliniți legea lui Hristos» (Gal. VI, 2), știind că «roada duhului este iubirea, bucuria, pacea, îndelunga-răbdare, bunătatea, milostenia, blîndețea, înfrîntarea poftelor» (Gal. V, 22) prin care «cu duhul trăiți și sub poava duhului să și umblați» (Gal. V, 25).

Deci, în toată purtarea cu aproapele nostru, să punem la mijloc o inimă caldă, iubitoare, răbdătoare, iertătoare, pentru ca să nu ni se tulbure sufletul, cu temeri și griji închiphuite ca cele ale crudului Irod, și să pășim cu răutate, năpăstuindu-ne peste fratele nostru nevinovat și curat.

Cineva spunea că Domnul își are două locuințe: Cerul și inimile smerite și curate; diavolul își are și el tot două locuințe: iadul și inimile trufașe și necurate. Cine stăpînește inima, stăpînește toată ființa, bogăția și viața omului. Inima creștinului este tronul lui Dumnezeu, locul de unde începe Împărăția cerurilor, bucuria și fericirea raiului regăsit.

Deci să fim cu luare aminte și să veghem ca inima noastră să nu ne fie furată de duhul satanei, ci să înțelegem cuvintele Domnului ca prin aceste cuvinte și prin a noastră inimă bună, să dobîndim adevărata viață în Hristos și să trăim în pace. Împărăția lui Hristos se va întemeia cu toți credincioșii asemenea lui: în iubire, adevăr, curăție, dreptate și bună-înțelegere — pe care Dumnezeu, bunule, sălășluiește-le întru inimile noastre. Amin!

Pr. TRAIAN GH. IOAN

BUCURIA CREȘTINĂ

MEDITAȚIE

În ordinea enumerată de Sfântul Apostol Pavel (Gal. V, 22) bucuria este, după iubire, o lucrare a harului dumnezeiesc. Totodată, bucuria însemnează sănătate, bună dispoziție, elan, reușită. Se știe că stările fizice și psihice se intercondiționează. Omul pesimist, trist și deprimat, cu adevărat își face «sînge rău». Dimpotrivă, bucuria ușurează respirația, alimentează celula nervoasă, asigură buna funcționare a inimii, dublează energia și voința și suportă mai ușor oboseala, mărește plăcerea de a trăi.

S-a spus de unii că religia creștină predică suferința și o morală austeră și este inamicul oricărei bucurii. Dimpotrivă, în creștinism suferința și bucuria se armonizează și se completează. Crucea este simbolul biruinței; din instrument al morții devine arbore al vieții. Evanghelia, departe de a opri bucuriile legitime, îndeamnă a evita pe cele înșelătoare și dăunătoare. Mîntuitorul, deși a fost numit în Vechiul Testament «Omul durerii» a venit și a mîntuit lumea prin jertfa Sa de pe cruce, deși cunoștea sfîrșitul Său tragic, nu a fost niciodată lipsit de bucuria pe care o cerea și altora. La nașterea Sa, îngerul a zis păstorilor: «*vă aduc o veste bună care va fi o mare bucurie pentru tot norodul*» (Luca II, 10), iar la înviere, Mîntuitorul întîmpină pe sfinții apostoli și pe femeile mironosițe cu «*bucurați-vă*». Înainte de patima Sa le vestește ucenicilor că vor avea bucuria pe care nimeni nu o va lua de la ei. El însuși radia bucuria care atrăgea pe vameși, păcătoși și făcea pe ucenici să-L urmeze, părăsindu-și familiile. Sfintele femei I se devotează, abandonînd ocupațiile căminului și copii aloargă să stoa pe gonunchii Lui și să primească bucuria binecuvîntării Lui dumnezeiești. Învățătura Sa nu este pesimistă; vorbește de lucruri simple în care exprimă adevăruri înalte. În vorbirea Sa nu lipsesc florile cîmpului, pasărilor cerului, crini, porumbei, oi, găina cu pui, semănătorul, păstorul, via și lucrătorii ei. La nunta din Cana Galileii face prima Sa minune. Sfinții apostoli trăiesc bucuria învierii și cu ea înfruntă și suportă toate suferințele la care sînt supuși. Sfântul Apostol Pavel îndeamnă pe Filipeni la o îndoită bucurie, zicînd: «*bucurați-vă și iarăși zic bucurați-vă*» (Filip. IV, 4). Sfințenia și bucuria merg laolaltă. Sfinții au continua bucurie de a trăi cu Hristos. Ei consolează pe cei întristați și arată că numai diavolul aruncă sufletul în tristețe, grijă și deznădejde.

Sfântul Ioan Gură de Aur socotește rugăciunea refugiu în orice necaz, comoară de bucurie și sursă continuă a fericirii și mama oricărei înțelepciuni. Ea ferește sufletul de tristețe și descurajare. Sfânta Scriptură este un paradis al bucuriei. Vechiul Testament este traversat de filoane de bucurii : *«slujiți Domnului cu teamă și vă bucurați Lui cu cutremur»* (Psalm I, 11), zice Psalmistul. Iehova este bucuria lui Israel, care în cult se bucură de prezența Lui. Pentru a întreține această bucurie deplină, legea prescrie poporului să meargă s-o scoată din izvorul său, adunându-se la Ierusalim, la cele trei sărbători anuale, pentru a obține binecuvântări divine : *«să te veselești înaintea Domnului Dumnezeuului Tău, tu, fiul tău, fiica ta, robul tău și roaba ta, levitul din cetățile tale, și străinul, orfanul și văduva, care vor fi în mijlocul tău, în locul pe care l-a ales Domnul Dumnezeuul tău, ca să fie numele Lui acolo»* (Deut. XVI, 11). O altă sursă a bucuriei este Cuvîntul lui Dumnezeu. *«Aflat-am cuvintele tale și le-am sorbit și Cuvîntul Tău a fost bucurie și veselie pentru inima mea, că s-a chemat asupra mea numele Tău Doamne, Dumnezeuul puterilor»* (Ier. XVII, 16). De asemenea Sfânta Scriptură a Vechiului Testament vorbește de bucuria mesianică. Isaia anunță venirea Mîntuitorului cînd cerurile vor striga de bucurie și pămîntul se va veseli (XLIV, 23 ; XL, 13), cei năpăstuiți vor gusta bucuria eternă (LXI, 7), care va împlini speranța lor (XV 9), *«pentru că Eu voi crea ceruri noi și pămînt nou, și slugile Mele vor sălta de bucurie»* (LXV, 14, 17).

Sfînta Evanghelie, de la prima pagină vorbește de *«bucură-te»* adresat de arhanghelul Gavriil sfintei Fecioare și de Nașterea Domnului, care a adus mare bucurie pentru îngerii ce-L anunțau și care a fost așteptarea celor drepti (Matei XIII, 17), ca Avraam, *«care a fost bucuros să vadă ziua Mea și a văzut și s-a bucurat»* (Ioan VIII, 56). Mîntuitorul începe predica Sa cu «fericirile» și arată ucenicilor Săi că adevărata bucurie nu trebuie să o aibă pentru că li se pleacă duhurile, ci pentru că numele lor sînt scrise în ceruri (Luca X, 20). Convertirea și pocăința sînt prilejuri de bucurie atît pentru păcătoși (Zaheu primește pe Domnul cu bucurie, Luca XIX, 6), cît și pentru adevărații frați ; *«trebuie să ne veselim și să ne bucurăm, căci fratele tău acesta, mort era și a înviat, pierdut era și s-a aflat»* (Luca XV, 32).

După cum păstorul cel bun se bucură pentru găsirea oii celei pierdute, la fel se face bucurie în cer, înaintea îngerilor, pentru un păcătos care se pocăiește (Luca XV, 6). Dar, pentru a te împărtăși de bucuria Mîntuitorului, trebuie să iubești cum a iubit El. *«Precum M-a iubit pe Mine Tatăl, așa v-am iubit și Eu pe voi ; rămîneți întru iubirea Mea, după cum și Eu am păzit poruncile Tatălui Meu și rămîn în iubirea Lui. Acestea vi le-am spus ca bucuria Mea să fie cu voi și ca bucuria voastră să fie deplină»* (Ioan XV, 9—11). Vorbindu-le de patîma Să, le arată

că se vor întrista, dar întristarea lor se va transforma în bucurie, o bucurie pe care nimeni nu le-o poate lua (Ioan XVI, 20—22).

După învierea Domnului, cunoscînd că astfel s-au împlinit Scripturile, apostolii trăiesc într-o mare bucurie (Luca XIV, 52). Pogorîrea Sfîntului Duh și apoi suferințele pentru mărturisirea lui Hristos, de asemenea, sînt prilejuri de bucurie mare (Fapte V, 41).

Bucuria este roada Duhului (Gal. V, 22) și caracteristica Împărăției lui Dumnezeu, «*căci împărăția lui Dumnezeu nu este mîncare și bădutară, ci dreptate și pace și bucurie în Duhul Sfînt*» (Rom. XIV, 17). Această bucurie nu aparține decît credinței încercată. Sfîntul Apostol Pavel găsește bucuria adevărată în sărăcie și persecuție; el are bucuria crucii. «*Acum mă bucur de suferințele mele pentru voi și împlinesc în carnea mea lipsurile necazurilor lui Hristos pentru trupul Lui, adică Biserica*» (Col. I, 24). Creștinul are parte de bucurii spirituale deosebite. Sfintele Taine — în special Spovedania, care liniștește conștiința torturată de păcate, și Sfînta Împărtășanie, care unește pe credincios cu Hristos euharistic, nu numai că sînt transmițătoare ale harului divin, dar procură sufletului bucurii spirituale negrăite.

În biserică, creștinul respiră un aer fortifiant, ca ozonul, iar sfintele liturghii și sărbători de peste an sînt tot așa de pline de o bucurie care niciodată nu se sfîrșește, cu toată repetarea săptămînală sau anuală.

Cum obținem bucuria, atît de necesară sănătății cît și mîntuirii?

— Mai întîi să ne ferim de falsă bucurie rezultată din necazul apropiat, din răzbunare sau desfătări vătămătoare trupului. Adevărata bucurie se găsește pe calea dreaptă a datoriei, în aerul sănătos al credinței, la soarele cald al dragostei, în muncă utilă și perseverentă. Goethe a zis: «*dedă-te lucrului și bucuria va veni de la sine să te găsească*». Bucuria ta se naște din fericirea sau bucuria procurată altuia. Fă pe altul fericit cu o vorbă, cu o privire, cu comportarea ta și bucuria ca un bumerang, se va întoarce la tine îmbogățită. Culegem puțin pentru că semănăm puțin. Sîntem iubiți puțin pentru că nici noi nu iubim.

Recunoștința este izvor al bucuriei. Nici o datorie nu este mai greu plătită ca recunoștința. Se poate spune că dacă nu toate merg bine, recunoștința s-a stins în multe inimi. Sfîntul Apostol Pavel îndeamnă în epistolele sale la recunoștință continuă: «*Mulțumiți totdeauna lui Dumnezeu Tatăl pentru toate lucrurile în numele Domnului Nostru Iisus Hristos*» (Efes. V, 20); «*În orice lucrare aduceți mulțumiri lui Dumnezeu*» (Filip. IV, 6). Bucuria trăiește într-o viață virtuoasă, nu în egoism, lene, întemperanță, ură și voluptate, precum floarea reginei nu crește în spini ci în aerul ozonat al înălțimilor. Sfîntul Serafim de Sarov, deși bolnav, întîmpina pe cei ce-l cercetau, cu fața radiind de bucurie și cu salutul «*Hristos a înviat*».

Doresc să rezulte din cele de mai sus că bucuria este o împăcare lăuntrică, împlinirea dorințelor bune, liniștea sufletului după primirea lucrului dorit, este înlăturarea primejdiilor, este conștiința netulburată de căința amară ; că adevărata bucurie nu este trecătoare ci veșnică : ea începe aici pe pământ și trece în viața veșnică cu fiecare purtător al acestei bucurii. Ea ține de acela care crede și urmează pe Mântuitorul Iisus Hristos și care în necazuri poate spune că Sfintul Apostol Pavel : *«Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine»* (Gal. II, 20).

Izvorul ei este Duhul Sfint și se mărește prin citirea sau ascultarea cuvântului divin, prin rugăciune și mulțumire față de Dumnezeu și prin fapta bună săvârșită aproapei noastre, oricare ar fi el. Fie ca rugăciunea Mântuitorului dinaintea Sfințelor Patimi să se îplinească în fiecare din noi : *«Acum viu la Tine Tată ... păzește-i în numele Tău pe cei pe care mi i-ai dat ... ca să fie deplină bucuria Mea în ei»* (Ioan XV, 11—17).

Preot OCTAVIAN POPESCU

MEDITAȚII TEOLOGICE

I. Slavă lui Dumnezeu. II. Părintele duhovnicesc și fiii săi. III. Vino și vezi : «Iată Omul» (Ioan 19, 5). IV. Darea-acea-bună (Marcu 12, 41—44). V. «A-fi-pătruns» drept orizont al spiritualității creștine.

I.

Mai întâi este mulțumita adusă lui Dumnezeu pentru lucrurile mari și irepetabile din existența noastră; pentru cele care nu depind de noi; pentru darurile personale; pentru părinții noștri purtători de grijă; pentru dascălii noștri buni — și așa mai departe.

Apoi: este mulțumita adusă pentru lucrurile mai mici din existența noastră, unde ființa noastră are adeseori o problematică puțină de intervenție directă, sau chiar participare adevărată.

Mai apoi: este mulțumita adusă lui Dumnezeu pentru lucruri din ce în ce mai mici, care, în schimb, acum stau în mod cert, din ce în ce mai mult, în puțința noastră.

Iar când ajungem să avem puțința de a aduce mulțumită lui Dumnezeu și pentru cel mai mic și neînsemnat lucru, — ba chiar și pentru *nimic* anume mai cu deosebire, — atunci, facem saltul duhovnicesc de la mulțumită la a da slavă lui Dumnezeu.

A da în chipul acesta Slavă lui Dumnezeu înseamnă a putea fi *deopotrivă deschis* slujirii lumii ca și slujirii lui Dumnezeu.

II.

Părintele nu este nici *pricină*, nici *cauză* pentru fiii săi duhovnicești. Fiii aceștia nu sînt efectul cauzei Părintelui. Primordial, ei nu din pricina Părintelui sînt ce sînt. Este altceva la mijloc. Părintele este *originea* fiilor săi; el reprezintă o anumită *începătură* absolută, pe care o face aici și abia *roada* acestei începături dezvăluie orizontul ființial al originii, al Părintelui duhovnicesc. Uneori s-ar putea ca începătura să nu aibă roada așteptată. Dar și fără această roadă, Părintele rămîne ceea ce este pentru fiii săi duhovnicești. Numai *roadă* să fie, — adică o creștere lăuntrică prisositoare din sine, și o bogăție duhovnicească drept expresie a unei disproporții dintre ce a sădit și efectiv a trudit omul — și — ceea ce el a cules, înclt ceea ce el a cules nu este pe măsura trudei sale, ci-i mai mult decît truda aceasta, învăluind-o, transfigurînd-o în taina ogorului. Numai roadă și semn să fie.

Semn, fie și un singur semn al începăturii lor fiii duhovnicești să-l arate lumii. Sau, — să se vadă semnul chiar dacă ei nu-l arată și chiar dacă acest unic semn este puțin pălit de patima trecerii timpului și trebuie descoperit, că nu se vedește din capul locului așa ca o lumină de far care de departe se vede.

După semănare, Părintele, de regulă, nu mai adaugă nimic ulterior peste începătură spre a nu strica *rostul* începăturii, ci așteaptă, speră și se roagă pentru fiii săi duhovnicești. Taina ogorului rimează cu taina începăturii și taina rodirii, ceea ce dă o noimă rugăciunii Părintelui pentru fiii săi duhovnicești.

Începătura pusă de Părintele duhovnicesc este și *temei* de plecare în lume spre a o sluji, este și *temei* întru întoarcere la o sorginte pururea vie; întoarcere, spre a nu se pierde fiii în lume, sau, spre a nu avea condiția de rătăcitori. Dacă nu este această întoarcere, măcar o regăsire prin această *începătură* tot este; regăsire fiindcă pierdere în lume, pierdere fie și măcar numai pentru o clipă.

Fiecare asemenea *regăsire* face mai adâncă «*incepătura*», sporindu-i orizontul de iradiere pnevmatică și de cuprindere, putîndu-se astfel mai lesne recupera din pierderea în lume tocmai fiii care, cel mai tare s-au pierdut în lume și au uitat de slujirea ei ca frați creștini.

Părintele duhovnicesc rămîne într-o paradoxală îndepărtată-apropiere față de fiii săi duhovnicești, într-o veghe de la distanță, pentru ca fiii săi duhovnicești să crească într-o rodire.

Și, care, nu-i plăcut înaintea lui Dumnezeu și nu se bucură Părintele duhovnicesc cînd semănînd doar o simplă dorință spre bine a rodit o mare rîvnă spre bine, cînd, semănînd doar un neînsemnat obicei a putut să rodească un caracter? sau, — cînd, semănînd o mîngiere, o consolare creștină, a rodit un mare echilibru al rațiunii, care nu mai este în pericol de a cădea în păcatul uscăciunii?

III.

Atîta doar: numai vino și vezi; — eu cu adevărat nu îți mai pot vorbi atunci cînd vreau să comunic cu tine. Vino și vezi, căci nu îți pot ascunde, ție, frate creștine, nimic, — absolut *nimic* mai mult. Cuvintele sînt de prisos, — fără de care «de prisos», la urma urmei, nici nu poți să vezi cu adevărat. Dacă s-ar întîmpla ca tu, într-un mod anume dinainte preconcepul și rupt de acest context ai face cumva de prisos cuvintele, tot încă nu ai să vezi cu adevărat. Ci, — mai lesne doar că ai să fii văzut. Și ochi în ochi cu «văzutul», — strîns lipit de el, ai să fii orbul cu ochii deschiși mari, fără a vedea, fără a putea spune: «Iată omul», neavînd adică revelația *Omului, a Fiului Omului*, orizont unde însemnătatea cuvintelor pier. De la anumit grad mai mare de creștere a însemnătății cuvintelor se contribuie la hipostafierea văzului, drept care acesta lesne este teatralizat. Și atunci, ce rost mai are să spun: «Vino și vezi»; «Iată omul». Ce ți se mai poate revela? Nu uita însă, frate creștin, că, ție îți spun: vino și vezi, dar nu ca să te convingi. Dacă e ca să te convingi, atunci nu mai sînt de prisos cuvintele. Și atunci nici nu mai vezi (duhovnicește) cu adevărat nimic, fiind prins în plasa noțiunilor.

«Iată Omul» (Ioan XIX, 5) — numai vino-și-vezi, și atunci prin ceea ce ai văzut, primind o anumită neputință de comunicare verbală, nu vei putea să nu mărturisești pe Hristos, absolut din sine, cînd coincide sinea ta cu sinea Lui. Abia de acum încolo această *mărturisire* ajunge un organon al lui *vino-și-vezi*, care nu are un obiect în afară de sine, pe care mai oricine, ca în fața unei vitrine, să vină, plin de retorică, și să vadă, plin de curiozitate după noutăți și senzațional. Reține: «Iată omul» (Ioan XIX, 5) nu l-am ilustrat, nu l-am indicat spre a-L deosebi, nu l-am fixat spre a putea fi văzut ca înaintea unei vitrine, nu l-am vrut o demonstrare care să te convingă așa ca pe Toma Necredinciosul. Ci, — numai, repet și subliniez, mi-a fost cu *neputință* să-ți vorbesc despre un «despre» (ca despre orice altceva), eu neavînd absolut nimic ce să-ți mai ascund, dar fără ca să mi se fi revelat absolut totul, fiind vorba despre o *neputință* izvorîtă din *de-prisosul-cuvîntului*. Și nu pot îndeajuns sublinia că tocmai această *neputință* nu m-a orbit întru plină vedere încît am putut să văd atît cît se cuprinde în: «Iată Omul» (Ioan XIX, 4).

Mă chinuie întrebarea : oare, cum poate să fie predica despre Fiul Omului expresia cea mai strict nemijlocită a acelei *neputințe* despre care tot am făcut pomenire. Care, astfel, să nu aibe nevoie de a aduce dovezi despre existența Sa, care să nu vrea să convingă într-o obișnuită retorică, prin care doar se dă a înțelege, se explică, se demonstrează, dar nu se poate revela nimic tocmai de aceea că se explică discursiv. Este o întrebare care se pune conștiinței creștine de astăzi : oare, putem noi să mai vedem ceva cu adevărat fără un orizont de spectacol ?

Dacă nu putem, cum să mai spun fratelui meu creștin : Vino și vezi «Iată Omul» ? Cum să aibă el, fratele meu revelația Fiului Omului ? Ce sens mai are atunci cuvîntul care pune începătură credinței noastre creștine ? Oricum trebuie cumva «să văd» acest cuvînt în așa fel încît să nu pot decît să chem : Vino și vezi, chemare ce în același timp este cum am spus, o mărturisire despre Hristos.

IV.

La fiecare pas, viața creștinului se măsoară pe felurite planuri, cînd cu «mai mult» — cînd cu «mai puțin». Unii dau mult. Alții puțin. Unii dau «mai mult», alții «mai puțin», și dacă au dat mai puțin se străduiesc și dau mai mult, dînd multe. Se știe asta. Darea-cea-bună este *dincolo* de «mai mult» și «mai puțin». A da și ultimii tăi bănuți care, oricum, și așa sînt pe sfîrșite mai devreme sau mai tîrziu, nu este încă a da totul ; adică, *darea-cea-bună* nu este de a da pe moment din ceea ce ai, ci, paradoxal, tocmai din ceea ce nu ai. «Și șezînd Iisus în fața cutiei templului, privea cum aruncă mulțimea bani în cutie. Și mulți bogăți aruncau mult. Și venind o văduvă săracă, a aruncat doi bani, adică un codranț. Și chemînd pe ucenicii săi le-a zis : Amin grăiesc vouă, că această văduvă săracă a aruncat în cutie mai mult decît toți ceilalți. Căci toți au aruncat din prisosul lor, iar ea din sărăcie, a aruncat tot ce avea, tot din ce trăia» (Marcu XII, 41—44). A da mult fiindcă tu ai mult înseamnă la urma urmelor într-un sens foarte ascuțit, — a nu da cu adevărat nimic sub semnul dării celei bune. Înseamnă doar a face un simplu transfer al unei părți dintr-o parte în altă parte, fără un salt, fără o ruptură pe care, din acest punct de vedere, o implică *darea-cea-bună*. Saltul despre care am vorbit marchează deplasarea de la ordinea cantitativă a lucrurilor în spre cea calitativă, — spre *ordo amoris*. Ceea ce de acum poate rîma cu a te lăsa în voia lui Dumnezeu încredințîndu-te Lui. Astfel, neavînd trebuință într-un mod deosebit de virtutea răbdării, — virtute care nu odată se poate institui ca un succedaneu păgubitor întru cele ale duhului pentru puțința de a te lăsa în voia lui Dumnezeu.

Fără *darea-cea-bună*, adică fără saltul din cantitativ în calitativ în sensul și în contextul arătat, tot ceea ce cred, sau pretind că posed, în realitate mă posedă pe pe mine ; mă are pe mine. Fără să vreau și chiar fără să-mi dau poate seama, sînt sclavul a ceea ce *am*. Și sclav a ceea ce *am*, fiind, în realitate, la urma urmelor, nu am efectiv nimic. Este și aici, în esență, un soi de *nimic* ; numai că din acest «*nimic*» nu se mai poate să dau totul, așa că văduva săracă (Marcu XII, 41—44) din cauza neutralizării a ceea ce *am* și conlează ca atare de vreme ce, sînt sclavul a ceea ce *am*. Ci, — din cînd în cînd doar că mai *rup*, mai smulg, mai cîntesc cîte ceva puțin din ce *am* și mă are, anulîndu-se puțința oricărei autentice *dări* din cauză că există o egală puțință dintre ceea ce *am* și ceea ce — pe de altă parte — mă are pe mine, mă posedă ca pe un obiect. Trebuie să poată fi mai întîi «dare» ca să existe cu adevărat *darea-cea-bună*.

Prin *darea-cea-bună* se produce o breșă, o ruptură, o intrupare în șirul feluritelor transferuri și împrumuturi în fond, dar, care vor, nu odată, să poarte haina daniei adevărate, mascind fondul de transfer și de împrumut în ultima esență. Fond pe care, cel puțin vechii evrei l-au proclamat deschis, prin obiceiul la ei al reimpărțirii bunurilor din cind în cind.

În *darea-cea-bună*, breșa despre care am pomenit avea același sens și rimează cu cea pe care o face acela care primind de la cineva o palmă îi întoarce și celălalt obraz (Matei 5, 39). Aici poate să fie vorba la rigoare, despre o breșă în lanțul legii talionului care se ține din aproape în aproape «ochi pentru ochi și dinte pentru dinte», pentru a o sfărâma și a pune mai presus de toate iubirea de Dumnezeu și de aproapele.

Darea-cea-bună nu poate fi chivernisită, ea se primește ca atare integral fiindcă *darea-cea-bună* nu este, cum știm, un transfer. Ea nu este transferabilă, transformabilă, echivalabilă, răsplătitibilă cu vreun preț, cu vreo valoare, punind tuturor acestora un capăt, fiind *dincolo* de toate acestea. *Darea-cea-bună* nu restituie la o altă dare o datorie nu asanează un împrumut, nu pune capăt unei datorii, ci, — dimpotrivă, — face mereu doar începutul, numai începutul unei dări nerambursabile, neechivalabile cu nimic, fără nici un preț, dezvăluind astfel, poate fără voie, ceva măcar din suflul unui orizont al harului.

Lumea cea prea repede trecătoare, cu cât este mai prinsă și subjugată forței brute pe care o posedă, și există mai puțin în funcție de o ordine a putinței, a nețăruritei bunăvoinței ca expresie a putinței primatului (în locul forței), cu atât mai puțin are cum să se pătrundă de cunoașterea a ceea ce înseamnă «dar» și «dare»; cu atât mai puțin ajunge ea a ști (drept expresie a modului de-a fi pătruns de respectiva cunoaștere) ce înseamnă cu adevărat *dar* și *dăruire* și de aici, corelativ, — experiența harului.

În centrul oricărei mari sărbători duhovnicești, mărturisit sau nu, se află realitatea «dării celei bune», care este ca o cruce unde se întretaie dimensiunea orizontală și cea verticală a credinței.

Preotul adevărat este răstignit pe trei cruci. Prima este Crucea lui Hristos. A doua este Crucea propriei lui vieți și a lumii care îl înconjoară. A treia este Crucea *dării-celei-bune*. Întru această din urmă Cruce, Preotul adevărat este răstignit ca iconom, ca un fel de poartă transparentă de trecere de la istorie la eternitate și de la eternitate la istorie.

Tu frate creștin, nu îți poți da întru *darea-cea-bună* tot ceea ce, sub o formă sau altă încă inițial deja cumva îți poți lua. Numai ceea ce tu nu îți poți lua, numai aceea, oricât ar suna de paradoxal, tu îți poți da întru *darea-cea-bună*. Rămîne deschisă o întrebare: oare, au credincioșii creștini acea neasemuită tărie a credinței pentru a pune opreliște feluritelor pierderi prin *darea-cea-bună*, care, mai presus de toate «de la Dumnezeu este?» (*Sl. Liturghie*, Rugăciunea Amvonului). Și a doua întrebare: oare, poate trăi Biserica numai cu cei doi bănuți ai văduvei sărace, ultimii, *tot* ce are ea? Nu. Biserica nu poate trăi nici numai cu ei, — dar, în mod *deopotrivă*, nici fără ei. Și totuși, în ultimă instanță, aici nu se poate vorbi despre un asemenea «deopotrivă» în mod absolut, pentru motivul că în ultimă-ultimă instanță, — instanță unde intră în joc deja valorile imponderabile ale rodirii prin Duhul Sfânt, Biserica trăiește prin cei doi bănuți ai văduvei, de două mii de ani aproape. Acest «nici» fără cei doi bănuți și

nici numai cu ei, exprimă implicit, sintetic, una din căile de strînsă legătură ale Bisericii cu lumea. Așadar, *nici-nici*, în esență, slujește, cum am spus legăturii Bisericii cu lumea, dar și, — pe de altă parte, în mod deopotrivă, — păstrării identității Bisericii în lume.

V.

Spiritualitatea creștină este *expresia implicită* a unui mod de a fi pătruns de adevărurile Învierii, de adevărurile de credință creștină, care, pătrund fără o deschidere funcțională propriu-zisă, specială, prin toți porii ființei pnevmatice, spirituale, a credinciosului. Dacă ar exista aici o asemenea deschidere funcțională, specială, nefiind vorba despre un *a-li-pătruns*. Ci, — despre *a-li-convins* în primul rînd, implicînd posibilitatea unor acumulări separate de întregul ființei credinciosului.

Din acest punct de vedere, a-fi-pătruns formează un singur tot ființial, care implică un proces de imponderabile filtrări și infiltrări, ce nu formează un conținut, ci pe loc se încorporează întregului ființial al credinciosului creștin, fiind una cu ființa pnevmatică a credinciosului. Prin această ființă, mai bine-zis prin porii acestei ființe, credinciosul creștin respiră; — respiră din el adevărul credinței de care s-a pătruns, emanînd un anumit suflu de respirație, suflu care transcende această respirație și care transfigurează adevărurile de credință atunci cînd le rostește, sau atunci cînd le mărturisește.

Gradul înalt de înduhovnicire creștină, de spiritualizare, din acest punct de vedere, nu o dată, poate rima, la urma urmelor, cu un anumit suflu prelung de respirație, cu care pare că însăși ritmul respirației, propriu-zis, s-a contopit fără a se diferenția, suflul învăluind respirația, încît, cel din adînc înduhovnicit, cel adînc spiritualizat, poate părea, la un moment dat chiar și că nu îi mai respiră porii ființei lui pnevmatice. Este un adînc, pe verticală deopotrivă ca și pe orizontală, drept un adînc al orizontalei cuprins într-un singur tot structurat de orizontul Crucii care rezultă din întretărirea dintre dimensiunea ontologică a verticalei și a orizontalei.

Cît timp predomină sufletul în fenomenul credinței creștine, și nu spiritul, duhul, se poate observa o ponderabilă diferență dintre respirație și suflu.

Suflul pnevmatic devine cu atît mai scurt, ratînd, în cele din urmă puțința de existență a orizontului de spiritualitate creștină, cu cît mai frecvente și mai bine marcate devin momentele de respirație, care, acum, contează pentru sine mai mult, pentru ființa fizică a omului, fără a se forma un singur tot difuz, transfigurat.

Cel cu suflul scurt, adică cel fără o adevărată spiritualitate creștină, ceea ce este de fapt în corelație cu diferențierea netă dintre suflu și respirație în sensul arătat, nici nu are cum să-și «tragă sufletul» cum se spune, pentru a nu și-l pierde sub forma risipirii în mii de părți. Sărbătoarea creștină, din acest punct de vedere, este în esență, un mod de «a-ți mai trage sufletul» din cînd în cînd; adică, de a unifica planurile existenței tale care de cele mai multe ori sînt scindate că tu cu tine însuși nu te poți lesne întîlni în toate zilele spre a forma o unitate ca premiză pentru o cunoaștere de sine și pentru pacea sufletului; creînd premise cu fiecare asemenea pace sufletească de a proslăvi pe Dumnezeu întru ființarea unui suflu pnevmatic cît mai lung pentru

a amina în felul acesta, sufocarea ființei datorită unei respirații prea dese, între care, din această cauză, nu există nici măcar un imponderabil de suflu pnevmatic. Este locul să spun că Induhovnicitul creștin se poate asemăna cu un alergător de cursă lungă care trebuie să poată să-și lăne respirația pînă la capătul drumului său. În acest sens, rîvna lui creștină, speranța lui neobosită sint expresii implicite ale suflului său, ale puținței sale de a-și lăne respirația pentru o cursă lungă, fiind în cele din urmă tot altăea expresii ale spiritualității creștine.

Suflul pnevmatic lung al credinciosului creștin ca mediu învăluitoare, are, pînă la un punct, darul de a purta ca pe niște perne invizibile de aer întreaga ființă a alergătorului de cursă lungă, ușurîndu-i astfel osteneala rîvelor sale, — ușurare ce rimează cu imponderabilele puțințe de respirație nouă. Odată cu fiecare asemenea ușurare, acel suflu inițial se pre-lungește pe nesimțite cîte puțin întru o imponderabilă citime, care nu poate să fie măsurată, ținînd de domeniul calității pure. Pre-lungirea aceasta rimează cu un moment de respirație pnevmatică, reîmprospătînd întregul spiritualității. În acest sens se poate spune că ceea ce este plăcut mirositor înaintea lui Dumnezeu, ontologic, are la temelie sa ființa pnevmatică a credinciosului creștin, din care, fără voie respiră ceva.

A ajunge numai la o simplă tehnică de a-ți păstra cit mai mult, pînă la capătul drumului, suflul prelung de respirație pnevmatică, adică fără orizontul învăluitoare al unui întreg de spiritualitate creștină cu tot ce implică aceasta, nu are nici o valoare în ordine spirituală și morală sub specia Absolutului lui Dumnezeu.

Prin a fi pătruns de Adevărurile credinței creștine, aceste adevăruri, de la un moment dat de la a te pătrunde de ele, devin transparente, transmițătoare de lumină cerească. Iar lucrurile materiale, prezența lor de care se pătrunde credinciosul creștin, își pierd o anume opacitate a lor, de asemenea făcînd loc unei transparențe a luminilor lăuntrice (Matei VI, 12—23).

Abia acest stadiu al transparenței, care, atunci cînd este totală, în ordinea spiritului, — și de fapt numai acolo poate fi total rimează cu o anume luciditate, ca aceea, spre exemplu, a profeților Vechiului Testament în viziunile lor, și care nu are nimic din ceea ce se înțelege astăzi printr-un soi de reducere la un intelectualism sau raționalism pur. Ci este vorba mai degrabă de ceva care rimează și cu acea trezvie despre care vorbesc unii Sfinți Părinți.

Fără o anume, fie și numai parțială reabilitare a simțurilor în privința puținței de a cunoaște, reabilitare, care, cum am sugerat deja, are, ontologic, la temelie, dispariția antagonismului dintre esență existență sau, la rigoare, aparență, — dispariție în funcție tocmai de realitatea transparenței în sensul și în contextul arătat, — nici corpul omului în consecință nu are pe plan teologic o autentică pondere, fără de care pondere nici nu poate să fie vorba despre o integritate a omului, spre a putea conta cu adevărat, ca o autentică persoană capabilă de mari răspunderi în fața lui Dumnezeu și a oamenilor.

Prin aceeași transparență despre care am vorbit, creștinismul a topit în sine, ca un tot indiscernabil miturile lumii antice, dezvăluînd un orizont al istoriei sacre în schimb. Să nu uităm însă: în clipa în care din nou cunoașterea prin simțuri se efectuează *realiter* pe temelii antagonismului dintre esență și aparență, lumea se populează din nou de mituri. Atunci, apariția demitizării, nu este în esență decît un soi de proliferare a unui mit în sens invers, ca anti-mit.

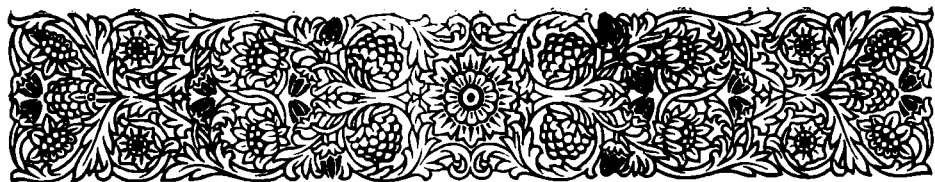
Există în creștinism o întreagă semnificativă simbolică a untdelemnului. Există deasemenea Sfânta Taină a Mirungerii, care toate acestea au o nemijlocită și foarte grăitoare legătură cu a fi pătruns, cu ființa poroasă, pnevmatică, a credinciosului creștin pe linia de idei dezvoltate pînă acum.

Dacă la vechii greci conta nu odată mai ales a putea fi convins (logic) și la rîndu-i a fi convins, dacă în islamism un anume fanatism al credinței în Alah și-a spus cuvîntul nu odată, un asemenea fanatism este de neconceput în clipa în care realitatea duhovnicească întru *a-fi-pătruns* este un stîlp ontologic al întregii spiritualități de pregnantă creștină.

Notez în treacăt că un autor ca G. Sigwalt considera undeva că Ortodoxia ar aduce un mare și neprețuit aport lumii creștine din zilele noastre printr-o teologie doxologică, unde, spiritualitatea, este una cu inteligența teologică. Consider că spiritualitatea creștină nu poate să fie una cu inteligența teologică în cazul în care această inteligență, cu precădere, explicitează implicitul funciar al lui *a-fi-pătruns*, odată cu valențele axiologice care se leagă de acest implicit, nerămînînd la nivel de *expresie implicită*.

«Slăvite-voi Doamne, din toată inima mea și înaintea ingerilor Te voi cînta, că ai ascultat toate graiurile gurii mele» (Psalmul 137, 1). Amin.

Lector VICTOR ILIESCU

ȘTIRI ECUMENICE

Intr-un interviu acordat unei reviste luterane, Patriarhul ecumenic din Constantinopol, Dimitrie I, a spus, între altele : «Astăzi ne mișcăm de la dialogul dragostei, ca baza și premisa indispensabile spre dialogul adevărului, — spre dialogul teologic. Cuvîntul viitorului să fie : dragoste în adevăr».

•

Dr. Philip Potter a fost confirmat pentru o nouă perioadă de cinci ani ca secretar general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

•

La Viena s-a ținut al treilea Congres european al teologilor cu tema : «Adevăr și istorie». «Scrierile nouetamentare — s-a spus — se completează reciproc, avînd ca suport «cuvîntul cel unul» al Mîntuitorului.

•

Teologi romano-catolici și mohamedani pregătesc un seminar pentru a discuta atitudinea creștinilor față de Mohamed. Seminarul a fost hotărît într-o discuție avută cu Papa Paul VI, de un membru al «Congresului mondial islamic, Dr. Nzeddin Ibrahim». Partea islamică așteaptă ca la acest seminar Mohamed să fie recunoscut ca «profet adevărat». Teologia islamică a privit totdeauna «reabilitarea» lui Mohamed din partea creștinilor drept condiție esențială pentru apropierea între cele două religii (U. 12/76).

•

O delegație a Conferinței Creștine pentru Pace condusă de secretarul ei general, Dr. K. Toth a vizitat la Ulan Bator, capitala Republicii Populare Mongole, centrala Conferinței buddhiste asiatice pentru pace — spre informare reciprocă asupra activității lor și pentru viitoarea lor împreună lucrare. Ambele părți au constatat că «întîlnirea aceasta este un bun exemplu pentru posibilitatea colaborării dintre creștini și buddhiști în interesul păcii, securității și dreptății în lume».

•

În dioceza mexicană Acapulco mănăstirile de călugărie pregătesc o serie de indieni (tribul Mixtechili) pentru diaconat. Misiunea lor este : propovăduirea învățăturii Mîntuitorului Iisus Hristos, împărtășirea sfințelor taine și sprijinirea dezvoltării sociale a comunităților indiene.

•

Pentru prima dată în istoria americană conducătorul unei dieceze romano-catolice este un Episcop de culoare, Joseph Lewson Houze — dieceza Bilo Miss.

La Freiburg (R. F. Germania) a început să apară buletinul «Bücher der Gegenwart», informînd, prin prezentarea conținutului, asupra noilor lucrări religioase.

La Glion (Montreux — Elveția) s-a ținut prima consultație a Consiliului ecumenic al Bisericilor pentru femei. La invitația conducătoarei secției pentru femei a Consiliului ecumenic, Brigalie Bam, au participat 70 femei din 43 țări. S-a discutat problema ridicării femeii sub aspect cultural și teologic, luminarea și întărirea sentimentului femeii despre valoarea ei socială, — iar «drepturile omului» trebuie respectate și la femei.

La Viena — Hadersdorf s-a întrunit comisiunea comună de lucru a Conferinței Bisericilor Europene (108 Biserici din 26 țări europene) și a Conferinței creștine pentru pace (Praga). Scopul întrunirii: schimburi de informații, coordonarea activităților și studierea problemelor bisericesti de actualitate.

Noul Primat al Bisericii Romano-Catolice din Ungaria este Arhiepiscopul de Esztergom, Laszlo Lekai — urmaș al Cardinalului Iozsef Mindszenty, decedat în 1974 (U. 4/77).

Despre «moartea lui Iisus» se ocupă o carte apărută în Apus, în diferite ediții, în diferite locuri și semnată de diferiți autori. În realitate este însă același cuprins și avînd pe același autor, dar cu nume diferite. Autorul vrea să probeze că «Iisus a fost îngropat de viu», ceea ce ar explica așa numita «învierea Sa». Drept probă pentru afirmație se indică «petele de sînge de pe Giulgiul de la Turino» și o serie de revelații primite în 1947 de un «tinăr», căruia Iisus însuși i-ar fi împărtășit că «El n-a murit pe cruce». «Tinărul» în cauză este tot autorul edițiilor menționate. Se susține că dintr-un cadavru nu mai curge sînge. Petele de sînge de pe giulgiu probează deci că Iisus a fost îngropat de viu. Dar renumiții chirurghi, examinînd Giulgiul respectiv, au ajuns la concluzia că nu-i vorba de sînge proaspăt curs pe giulgiu, ci de sînge coagulat, înmuiat de umiditate și așa impregnat pe giulgiu. De altfel, în anumite condiții, sînge mai poate curge și dintr-un cadavru. Comisiunile de medici au mai constatat că «imaginea lui Hristos» de pe Giulgiul de la Turino nu-i o «operă de artă», ci «împrimarea naturală a cadavruului unui crucificat și care, după toate semnele, este Iisus din Nazaret, crucificat pe Golgota». În plus, cercetat cu microscopul electronic, s-a constatat pe giulgiu existența unor mici boabe de plante care cresc numai în Palestina. Dar textele biblice sînt clare în privința «Morții și Învierii» lui Iisus Hristos (B. 2,3/77).

«Pentru activitatea patriotică în slujba păcii» Prea Fericitul Patriarh Pimen al Moscovei și întregii Rusii a fost decorat cu ordinul sovietic «Cordonul roșu al muncii».

Biserica Ortodoxă Greacă, în frunte cu Arhiepiscopul Ieronim, primatul Bisericii Ortodoxe din Grecia, a pornit o campanie susținută împotriva stupefiantelor: Arhiepiscopul a dat o pastorală în sensul acesta.

Biserica Ortodoxă Greacă a acordat Bisericii Ortodoxe din Liban, ai cărei credincioși au suferit foarte mult în urma luptelor de acolo, un ajutor de 32.500 dolari, medicamente, haine, alimente. Majoritatea minăstirilor sînt distruse, chiar și Catedrala «Sf. Gheorghe» din Beirut.

•

Profesori de la fostul Institut teologic Ortodox din insula Halki (Patriarhia ecumenică) activează acum la Academia teologică ortodoxă din Mînăstirea Belemend din Liban. Academia aparține Patriarhiei Ortodoxe din Antiohia.

•

«Analekta» revista Patriarhiei Ortodoxe din Alexandria a împlinit 25 ani de apariție (Ök. I. 25—27/977).

•

Mitropolitul Paul al Suediei a sfințit la Uppsala Catedrala Ortodoxă «Sf. Duh».

•

În Norvegia apare, începînd cu anul 1977, o nouă revistă teologică ortodoxă: «Ortodox Röst» («Glasul Ortodoxiei») pentru cele cîteva mii de credincioși ortodocși. În întreaga Scandinavie sînt 50.000 de credincioși ortodocși.

•

La Saratoga (California) s-a înființat un Institut pentru studii teologice ortodoxe (I. K. 2/77).

•

Consiliul ecumenic al Bisericilor are 293 Biserici și comunități — membre.

•

Promovarea unității creștine — spune Episcopul ortodox — grec Dr. Augustinos Lombardakis — pretinde sinceritate și voința de a spune partenerului adevărul îndemnat de iubire. Teamă de mișcarea ecumenică are numai cel ce are dificultăți cu propria sa credință religioasă.

•

Scopurile deosebite urmărite în mișcarea ecumenică, — se afirmă, — procură dificultăți pentru înfăptuirea unității creștine, căci unii voiesc unitate în credință, pe cînd alții numai unitate în constituția Bisericii. Dar credința trebuie să primeze.

•

— Bisericile presbiteriană, metodistă și congregațională din Austria s-au unit sub titlul «Biserica Unită din Australia», avînd două milioane de credincioși.

•

Arhiepiscopul (romano-catolic) de San Salvador, Chávez Gonzales, a renunțat la situația sa de conducere și la dorința proprie a fost numit preot într-o localitate, pe care o părăsiseră mai mulți preoți.

Creștinii, moslemii și hindușii din insulele Mauritius, Reunion, Seychelle și Madagascar au cerut, într-o adunare, ca în programa școlară să se introducă ore de «educație pentru pace» (A. 174/77).

La împlinirea a 400 de ani de la nașterea renumitului pictor olandez Peter Paul Rubens (1577—1640), muzeul din Erfurt a organizat o expoziție cu lucrările lui Rubens, între care se află și vestitele opere: «Maria Magdalena ispășitoarea» și «Hristos pe cruce».

«Studiorum novi testamenti societas» și-a sărbătorit 32 de ani de existență prin o adunare a cercetărilor nou-testamentari (au participat peste 300) la Tübingen.

Pentru «descentralizarea» conducerii bisericești (romano-catolice) s-au pronunțat 70 de teologi participanți la un congres teologic organizat de Universitatea romano-catolică din statul Indiana (S.U.A.). Tema congresului: «Spre al treilea Vatican». Teologii s-au pronunțat și pentru recunoașterea preoției din Bisericile protestante și pentru intercomuniunea între «Bisericile romano-catolică și protestantă», asemenea și pentru «reducerea» puterii curiei romane». Limita de vîrstă să fie valabilă și pentru Papa și dogma infailibilității papale să fie modificată (A. 189/77).

La Frankfurt s-a ținut al VII-lea «Ecumene Congres» al Iezuiților. S-a insistat pentru o «Teologie a realităților pămîntești», avînd în vedere că viața socială trebuie să fie impregnată de iubire și dreptate (I. 201/77).

La Uppsala (Suedia) s-a ținut un simpozion de istorie bisericească la care au participat 200 de specialiști, între care 60 profesori de la 60 universități din 25 țări. Întrunirea s-a ținut în legătură cu jubileul de 500 ani al Universității din Uppsala. Participanții au prezentat universității romano-catolice și protestante din răsărit și apus. Tema: «Biserica într-o societate în proces de schimbare» (Korr. 163/77).

La Cairo s-a ținut primul congres mondial de studii Coptice. La Tanto (Egipt), Patriarhul copt, Schenude III a înființat un seminar teologic.

•

La «Conferința ecumenică privind dialogul creștinismului cu alte religii», — ținută în centrul budhist, orașul Chieng — Mai din Thailanda de nord, — s-a spus, între altele, că «într-un dialog autentic fiecare partener trebuie să rămână credincios propriii identități și religii, altfel el nu va fi luat în serios de ceilalți parteneri. Dialogul autentic nu-i îndreptat împotriva credinței proprii și tradiții proprii, ci el le are pe acestea de premise».

•

Biserica Romano-Catolică și trei Biserici Protestante din Olanda au înființat împreună «Institutul olandez pentru cultivarea muzicii bisericești» (A. 197/77).

•

«Institutul pentru studii orientale creștine» al Patriarhiei Ortodoxe din Alexandria și-a sărbătorit jubileul de 25 ani de activitate. Se știe că Biserica Ortodoxă din Alexandria era odinioară vestită prin Școala ei catehetică și însemnata bibliotecă. După cuceririle arabe din veacul VII manuscrisele de aici au fost transportate la Cairo. La începutul veacului XX s-a reînființat la Alexandria o bibliotecă teologică, consultată de teologii tuturor confesiunilor. Institutul menționat a editat o serie de publicații, între care anuarul «Analekta» în limbile greacă, franceză și arabă.

•

Patriarhia Ortodoxă din Alexandria (Patriarh Nicolae VI) și-a sporit numărul centrelor bisericești cu două Mitropolii: Zair și Africa Centrală, și două Episcopii: Khorțum și Africa de Sud. S-a reactivat și Mitropolia din Port-Said.

Episcopul ortodox Augustinos Lambardakis a fost ales președinte al Consiliului Ecumenic din Berlin.

•

Mitropolia ortodoxă de «Arcadia și Gortys» (insula Creta) are 86 preoți, 38 călugări și 131 călugărițe. Mănăstirile de călugărițe au înființat o școală de pregătire a tinerelor fete pentru viața familială.

•

La inițiativa preoților ortodocși din Australia (sînt și preoți ortodocși români trimiși de Biserica noastră) s-a înființat la Port Moresby în Noua-Guinee prima «stațiune misionară ortodoxă». Misiuni ortodoxe mai activează în India, Coreea și Japonia, ținînd de Biserica Ortodoxă din Noua Zeelandă.

•

La Tananarive, capitala Republicii Malgaze (Madagascar) s-a înființat prima biserică ortodoxă cu hramul «Adormirea Maicii Domnului», aparținînd Patriarhiei Ortodoxe din Alexandria.

•

«Lutherische Theologie und Kirche» este titlul unei noi reviste teologice publicate de facultatea de Teologie din Oberrursel (R.F.G.).

•

Comisiunea romano-catolică-anglicană internațională care lucrează pentru înțelegerea între cele două Biserici afirmă, într-o declarație, «că dificultatea cea mai mare pentru apropierea între ele o constituie: dogma despre infailibilitatea papală».

•

La universitatea din Toronto (S.U.A.) s-a ținut un «simpozion islamic» cu tema: «Islamismul modern». Scopul? Îndemnarea mahomedanilor nordamericani de origine arabă să devină propovăduitori activi ai islamului și ai valorilor social-culturale ale sale.

•

Comisiunea «Credință și Constituție bisericească» ținând de Consiliul Ecumenic al Bisericilor a împlinit 50 de ani de existență.

•

La Chiang Mai (Tailanda) s-a ținut o consultație teologică pentru «apropierea punctelor divergente între creștinism și celelalte religii». Au participat 70 teologi și mireni de diferite religii. S-a convenit ca astfel de consultații să se mai organizeze, întrucât contribuie la înlăturarea multor divergențe religioase.

•

La Academia teologică luterană din Iserlohn (R.F.G.) s-a ținut o conferință creștină-iudaică-mahomedană cu tema: «Fiii lui Avraam — iudei, creștini și mahomedani în dialog». În rezoluția finală s-a spus: «Deosebirile de credință dintre noi nu ne împiedică să activăm pentru un comun bun de credință: pacea» (Ök. I. 8, 9 18/77).

•

La Academia teologică Evanghelică din Hamburg s-a ținut adunarea generală anuală a «Societății pentru popoarele amenințate», care lucrează împotriva «deprecierii demnității omului în toată lumea» și pentru respectarea «drepturilor omului». Au participat delegați din Bolivia, Sudan etc.

•

Universitatea din München a acordat președintelui Republicii Senegal, Leopold Sedar Senghor, titlul de «doctor honoris causa» pentru meritele sale ca «poet, om de știință și politic și pentru activitate religioasă».

•

În Mexic s-a înființat comitetul regional al «Conferinței creștine pentru pace» pentru America Latină, activând pentru pace, independență și progresul popoarelor.

•

«Deepika» («Lumina»), jurnalul cotidian ce apare în dialectul malaialaun în statul Kerala (Indao), a împlinit 90 ani de apariție. La el colaborează teologi de toate confesiunile.

•

Sub titlul «Parabolele evanghelice și minunile lui Iisus» a apărut în limba germană o colecție de texte biblice pentru cei lipsiți de auz.

•

Biserica Ortodoxă (Mitropolie autocefală din Polonia are 4 dieceze, 20 protopopiate, 216 parohii, 300 biserici, 223 preoți și peste 750.000 credincioși. Pe lângă secția de la Academia teologică, Biserica Ortodoxă mai are un Seminar teologic tot în Varșovia. Publică și două reviste bisericești. Are și două Mănăstiri: una de călugărițe și una de călugări.

•

Arhiepiscopia romano-catolică din Paderborn a instituit medalia «St. Liborius pentru unitate și pace», care va fi conferită personalităților cu răspundere în viața publică și care activează pentru pace pe baza principiilor creștine.

•

Betty Williams, inițiatorea «mișcării pentru pace» din Irlanda de Nord afirmă că «mișcarea» nu-și va înceta lucrarea pînă ce nu va face liniște în țară. Pentru acest scop membrii «Mișcării» sînt dispuși să facă orice jertfe (I. 128/77).

•

«Alianța internațională pentru împăcare» și-a lînut adunarea — tot după trei ani — la Alkmaor (Olanda). Au participat reprezentanți din S.U.A., America Latină, Rodesia, India, Japonia și din toate țările vest-europene. S-a hotărît ca creștinii să colaboreze pretutindeni cu iudeii, budhiștii, gondheștii ș.a., pentru pace și bună înțelegere între popoare.

•

După tratative mai îndelungate Bisericile Luterane «albă și neagră» din Namibia au fuzionat (J. K. 5/77).

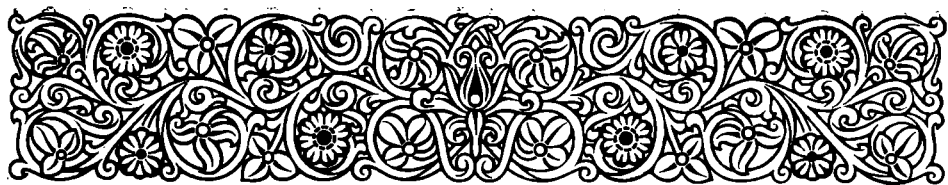
•

Consiliul nordic al Laponilor s-a adresat Bisericilor din țările nordice să participe la a doua conferință mondială a popoarelor băștinașe. Prima conferință s-a ținut în 1975 în Canada. Consiliul menționat publică și «Buletinul colaborării internaționale a popoarelor băștinașe».

Diac. Prof. O. BUCEVSCHI

ARTICOLE ȘI STUDII

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ȘI LIMBA NAȚIONALĂ CA EXPRESIE MORALĂ A UNITĂȚII POPORULUI ROMÂN

Limba este «întiul mare poem al unui popor». În ea sînt cuprinse o mulțime de daruri nespuse de prețioase. Graiul este cel mai important mijloc de înțelegere între fiii aceluiași neam. Prin el apare și tot prin el se statornicește ideea unei solidarități morale, care-i îmbrățișează pe toți în unitatea unui destin istoric, ca și în orizonturile unui univers de gândire comună, căci limba nu poate fi înțeleasă doar ca o legătură de comunicare între oameni, ci ca un depozit de valori, în care e ascunsă viața însăși a poporului care o folosește. Limba este o ființă vie, din timpurile cele mai îndepărtate ale trecutului, fiind și cea mai scumpă moștenire a strămoșilor, care au contribuit, generație de generație, la îmbogățirea ei. Mîntuitorul însuși a venit în lume să o sfințească. Evanghelia s-a propovăduit în limba poporului, care a devenit astfel, pentru credincioși, «limba sfîntă», limba cărților de slujbă dumnezeiască sau «limba vechilor cazanii». Chiar și în viața veșnică sînt amintite popoarele și limbile (cf. Matei XXVIII, 19; Apoc. VII, 9) ¹.

Ceea ce putem afirma în general despre orice limbă de pe pămînt, se referă și la limba sau graiul poporului român. În ea se oglindește specificul neamului care a creat-o și o vorbește, cu originile sale pierdute în negurile vremii, cu pămîntul care l-a hrănit, l-a ocrotit și i-a încintat privirea. Astfel, geografia țării noastre însăși își proiectează chipul în graiul românesc, cu toată frumusețea unui cer luminos ce se boltește peste o cetate de munți, înconjurată de dealuri împădurite și șesuri întinse spre Dunăre și Mare. Dar limba noastră nu e numai «spațiu mioritic», ci și istoria împrejurărilor sociale prin care a trecut poporul român, cu îndeletnicirile lui zilnice, cu luptele sale eroice pentru păstrarea ființei sale, cu credința care l-a mîngîiat în vremea marilor încercări, i-a îndrumat aspirațiile sau i-a încredințat o misiune de îndeplinit, cu toată cultura pe care și-a făcut-o străbătînd veacurile. Sub aspect moral, limba noastră este oglinda curată a sufletului, care a susținut viața neamului, a însușirilor lui de temelie, a caracterelor proprii, care-i definesc firea și vrednicia. Ea rămîne o carte deschisă a frumuseții lui morale, imaginea clară a datinilor și a obiceiurilor care-i descoperă semnificația existenței sale istorice milenare.

---

1. Studiile care privesc limba, în special limba română, la D. Macrea : «*Limbă și lingvistică română*», București, 1973.

Privind-o în această lumină ne punem întrebarea: în ce măsură Biserica noastră a avut o contribuție la formarea și dezvoltarea limbii românești? În ce sens a sprijinit însuși poporul român în opera de consolidare a unității sale naționale? Care este aportul ei la opera de făurire a unei culturi proprii, al cărui reazim de viguroasă așezare și întemeiere e însăși limba poporului?

Limba și cultura ca dimensiuni morale ale unității naționale

Cuvintele nu sînt o simplă înșiruire de sunete, ci sînt veșmîntul noțiunilor care însuflețesc conținuturile spirituale ale vieții omului. Ele au mai întîi o «valoare sufletească». Orice cuvînt din vorbirea zilnică trebuie privit în context cu întregul potențial de viață ce-l conservă în istoria sa. Cuvîntul este un univers, nu de sunete, ci un univers de valori. Expresie fidelă a sufletului omenesc, oglindirea unor stări sociale-istorice, cuvîntul este și aspirație, exteriorizare a gîndurilor și sentimentelor care țin să se înalțe peste obișnuit, peste ceea ce este numai viața de fiecare zi. Cuvîntul însuși e un act de cultură, un act de solidarizare umană.

La rîndul ei, limba este și ea un univers, un întreg armonic, o lume în care se întrupează gîndirea, iar nu o simplă sumă de cuvinte. Limba națională este expresia rațiunii, felului de a fi al unui popor întreg. Privită ca un însemnat factor de cultură, limba este cheia de boltă care cuprinde într-o unitate de gînd și înțelegere, de sentiment și trăire, edificiul spiritual al neamului². Pe calea comunicării verbale se transmite aproape tot patrimoniul cultural, în care limba însăși e parte integrantă. Îngemănarea tainică a limbii cu bunurile spirituale pe care ea le exprimă face ca moștenirea culturală să fie supusă unei idealizări, adică să devină o culegere de simboluri la care fiii unui neam privesc cu venerație. În acest fel, limba are puterea de a călăuzi poporul care o folosește pe drumul care-i dă sentimentul participării la o viață istorică cu largi perspective de viitor.

În general, se spune că nu limba crează cultura, ci dimpotrivă, «ea izvorăște din cultură; deoarece nu cultura este aceea care urmează limba, ci limba urmează mai întotdeauna cultura»³. Cu toate acestea, renunțarea uneori la limba națională, înseamnă renunțarea faptică la cultura națională, din două importante motive. Mai întîi, o cultură națională nu poate fi exprimată în dimensiunile sale plene decît în limba națiunii care o crează. «O cultură, precizează N. Iorga, care nu dezvoltă o limbă capabilă să exprime noțiunile civilizației, nu se poate ea însăși dezvolta, rămînd tributară unei culturi străine a cărei limbă o folosește»⁴. Nu mai puțin însemnat însă e faptul că neamul care își pierde sau își părăsește limba, își pierde chiar forța de gravitație a existenței sale istorice, puterea de legătură a fiilor lui, cheagul unității și solidarității sale morale.

Idea valorii morale pe care o reprezintă limba națională pentru unitatea unui popor constituie un capitol foarte important al învățaturii noastre ortodoxe. În Sfînta Scriptură, mai întîi popoarele sau neamurile sînt numite «limbi» (Isaia XLV, 23; Rom. XIV, 11; Apoc. XIII, 7 etc.) și sînt privite ca realități social-istorice, mădulare înseși ale omenirii, care au dreptul la o existență liberă și la o dezvoltare deplină.

2. Ovid Densusșeanu, *Păstoritul la popoarele române. Însemnătatea lui lingvistică și etnografică*, București, 1913, Entres, p. 29.

3. P. P. Panaitescu, *Introducere la Istoria culturii românești*, București, 1969, p. 133.

4. N. Iorga, *Istoria literaturii românești. Introducere sintetică*, București, 1929, p. 11.

Ziditorul chiar a pecetluit acest drept, odată cu trimiterea Sfântului Duh care s-a pogorit în ziua de Rusalii peste ucenici (Fapte II). Dar la pogorirea Duhului nu e vorba numai de pecetluirea minunată a dreptului la existență al popoarelor, care nu sînt altceva decît adevărate autohtone culturale, ci de un fapt mult mai important. Prin flăcările de lumină ce s-au lăsat peste ucenici, aceștia au primit puterea de a predica Evanghelia în diferite graiuri ale pămîntului. Însă Cel care va vorbi popoarelor prin Apostoli va fi Duhul Sfînt însuși. Duhul pătrunde viața sufletească și trupească a fiecărui credincios în parte. Totodată, însă, și viața fiecărui popor în parte. Viața noastră trupească nu e străină de prezența Duhului. Acest fapt îl cunoaștem de la Sfîntul Apostol Pavel care ne spune: «Nu știți că trupul vostru este templu al Duhului Sfînt care este în voi, pe care îl aveți de la Dumnezeu?» (I Cor. VI, 19). Prin viața noastră trupească sîntem legați de părinții noștri, sîntem legați deci de un neam, iar legătura aceasta trebuie să fie o viață trăită «în carne și în Duh», cum afirmă Sfîntul Ignatie al Antiohiei. Omenirea este făcută după chipul lui Dumnezeu cel întreit; omenirea este una după natură și totuși există în popoare distincte, în neamuri care au conștiința acestui fapt. Dumnezeu învăluie toate popoarele în căldura aceleiași iubiri, cinstindu-le cu aceeași dumnezeiască prețuire. Neamurile sînt chemate, asemenea înșilor singuratici, să participe toate la viața în Hristos, după particularitățile lor de limbă și cultură. Creștinismul este universal în sensul că este dat pentru toată lumea sau pentru toate neamurile. Fiecare popor însă este menit să se realizeze în lumina acestui creștinism ecumenic, după modul său propriu de a fi⁵. Cu ajutorul Sfîntului Duh, el ajunge să se deosebească de alte popoare, chiar de aceeași credință, prin dezvoltarea unor trăsături particulare. Fiindcă Duhul este, mai presus de orice, acela care crează o astfel de unitate morală încît aceasta nu nimicește nimic, ci plinește varietatea și diversitatea darurilor pe care Dumnezeu Atotțitorul le-a așezat în creația Sa. Unde e prezent Duhul se revarsă lumină, popoarele aud Evanghelia în graiurile lor proprii, dobîndind conștiința că lor Dumnezeu li se adresează direct. Prin acest fapt, un neam dobîndește și conștiința demnității lui sau conștiința de sine. Fără această conștiință nu ar putea să trăiască potrivit Evangheliei și nu ar fi capabil să dea mărturie de rodire adevărului divin în viața sa⁶. A ne da seama de aportul pe care Biserica noastră l-a adus la limpezirea și promovarea conștiinței de sine și a unității naționale a poporului român de-a lungul veacurilor, înseamnă a privi rolul pe care l-a avut în procesul de formare a limbii române, a terminologiei sale religioase și morale, ca și în acela de cristalizare a limbii române literare, în cadrul dezvoltării unei culturi superioare. Avînd puternice rădăcini în predica apostolică, această Biserică a luat ființă pe meleagurile carpațo-dunărene, identificîndu-și misiunea cu slujirea credincioșilor ei daco-romani. Dar nu numai la începuturile istoriei noastre Biserica și-a identificat viața cu slujirea neamului, ci în tot cursul istoriei s-a simțit integrată în existența poporului român. Pe lîngă împlinirea unei meniri proprii, ea a urmărit necontenit sporirea dragostei fiilor ei, prin formarea unei legături de limbă și cultură aleasă, împletind cu aceștia amarul vremilor de răstriașe, dar și cîntarea de bucurie a unor zile mai senine. Faptul că în toate împrejurările istoriei, Biserica Ortodoxă

5. E un principiu aplicat cu eficiență în «*Ecumenismul integral*» din țara noastră.

6. Pr. Ilie Moldovan, *Invățătura despre Sfîntul Duh în Ortodoxie și preocupările ecumenice contemporane* (teză), în «*Mitropolia Ardealului*», XVII (1973), nr. 7-8.

a fost pentru poporul român izvor de mîngiere, într-o limbă de origine latină cunoscută și prețuită de el, constituie pentru noi dovada unei înfrîngerii care a mers pînă acolo încît marele nostru poet a putut să spună că «Biserica a creat limba literară, a sfințit-o, a ridicat-o la rangul unei limbi hieratice și de stat»⁷.

Creștinismul vechi-carpatic și unitatea limbii protoromâne

În ce privește adevărarea originii unui popor, limba vorbită de el ne oferă cele mai sigure elemente de cercetare. Ea îi clasifică obrșia și îi înlesnește reconstituirea evoluției pînă la epoca în care apare pe scena istoriei. Astfel, pentru dovedirea originii poporului român, limba este cel mai prețios element. Ea ne destăinuie totodată și rolul pe care ea însăși l-a avut în această perioadă de început⁸. În timp ce multe hrisoave păstrate cu grijă în fortărețele voievodale sau în chiliile mînăstirilor au plătit cuvenitul tribut pentru «neașezarea vremurilor», limba latină transplantată în cetatea de munți a Daciei a continuat să lege laolaltă inimi și destine. Cercetarea și cunoașterea ei aduce cu sine dezvelirea originii noastre etnice, ca și dovada neîntreruptei noastre dăinuiri pe strămoșescul pămînt cucerit de Traian, dar ne oferă și prețioase lămuriri cu privire la starea de spirit a locuitorilor de pe aceste meleaguri. E foarte important să subliniem adevărul că sintem singurul popor din Carpați și de la Dunărea de Jos încreștinat pe nesimțite, încă din cea dintîi perioadă a erei creștine⁹. Urmînd calea unei dezvoltări libere, creștinismul vechi carpatic și-a creat o spiritualitate proprie care a avut rolul de a lega cea dintîi unitate a celor rămași în Dacia după retragerea aureliană. Creștinismul i-a integrat totodată pe autohtoni în istoria europeană, diferențindu-i însă de popoarele apărute vremelnic în vârtejul migrației¹⁰. Termenii creștini din vocabularul nostru au trăsături evident latine. Noțiunile fundamentale ale credinței noastre sînt redată în limba română prin cuvinte de origine latină, iar acest lucru e dovada cea mai sigură a faptului că opera de romanizare nu se întrerupe. Dintre termenii creștini care primesc acum consacrarea deplină amintim: *Dumnezeu* (Dominus-Deus), *zău* (Deus), *Biserică* (basilica), *a boteza* (baptizare) *cruce* (crux), *creștin* (christianus), *înger* (angellus), *lege* (lex), *păgîn* (paganus), *sînt* (sanctus) — dar numai în formele compuse: Sin-Petru; sint-Nicoară; sînta-Maria etc., *Florii* (Floralia), *Crăciun*, *preot*, *Bobotează*, *Cuminecare*, *rugăciune* etc.¹¹.

Caracterul latin al vocabularului nostru religios nu poate fi explicat prin afilierea noastră la popoarele care folosesc limba romană cîtă vreme terminologia aceasta prezintă o evidentă notă de originalitate, expresie vie a spiritualității din care a odrăslit. Cel mai însemnat cuvînt creștin din limba noastră este numele de *Dumnezeu*¹². În

7. «Timpul», 10.X.1881.

8. Sextil Pușcariu, *Cercetări și Studii*, București, 1974, p. 417—418.

9. Ideea creștinismului daco-roman de origine apostolică e pusă în lumină la noi de către I. Popescu-Spineni: «*Vechimea creștinismului la români*», București, 1934; Dar primirea creștinismului de către populația Daciei Romane din cele trei veacuri ale erei creștine își găsește noi susținători printre cercetătorii istoriei noastre din ultima vreme. De ex.: Mitropolitul Tit Simedrea, *Cel mai vechi document arheologic creștin găsit pe teritoriul țării noastre (gema creștină de la Tomis)*, în «Glasul Bisericii», XXVII (1968), nr. 5—6.

10. Sextil Pușcariu, *op. cit.*, p. 348—359.

11. Deschizător de drumuri noi s-a dovedit V. Pârvan, cu ale sale *Contribuții epigrafice la istoria creștinismului la daco-romani*, București, 1911; Vezi și P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 103—104.

12. Sîntem în așteptarea apariției unui studiu special pe care l-am consacrat acestui nume, în revista «Biserica Ortodoxă Română».

apelativul *Dumnezeu* avem cea dintâi atestare a unei mărturisiri de credință care provine din predica Sfinților Apostoli. Expresia *Domine Deus*, care s-a păstrat în zestrea noastră terminologică, sub o formă originală și unică, e un fragment al kerygmei primare. E vorba de o traducere în limba latină, care are la bază o străveche formulă hristologică și care ne amintește de cuvintele Sfântului Apostol Pavel: «Nimeni nu poate să zică: Iisus este *Domnul (Dominus)* decât în Sfântul Duh» (I Cor. XII, 2—3). Astfel, apelativul *Dumnezeu*, singurul cuvânt din limbile romanice care conservă în denumirea ființei divine termenul *Dominus* e în măsură să evedențieze adevărul că rădăcinile străvechiului creștinism carpatic sînt înfipite în solul acelei perioade de început, în care mărturisirea lui Hristos are un pregnant caracter apologetic¹³. Vocativul din expresia *Domine-Deus* ne arată, de asemenea, că folosirea acestor două cuvinte are loc în cadrul unui cult euharistic. Pierderea caracterului hristologic pe care-l prezintă inițial apelativul *Dumnezeu* și denumirea cu acest termen a ființei divine e un fenomen ce nu poate să aibă loc decât după întiul Sinod Ecumenic de la Niceea (325). Schimbarea aceasta se produce pe întreaga arie de răspîndire a cuvîntului *Dumnezeu*, iar stabilitatea lui dovedește existența unei unități de viață creștină în care s-a menținut.

Mai avem și alți termeni creștini care atestă existența în limba noastră a unor forme latine arhaice care nu se întîlnesc în Apus. *Basilica* se folosește în loc de *Ecclesia*¹⁴, *sărbătoare* în loc de *faste*, *Crăciun* în loc de *Dies Natalis*, *Treime*, *Făcător*, *înviere*, *înlătare* etc., față de alți termeni corespunzători cu cei din limba română. Deosebit de semnificativ în ce privește originalitatea creștinismului daco-roman este cuvîntul *Paști*, care în limba noastră se găsește la plural. Provenind din latinescul *Poschae*, nu are analogii în celelalte limbi romanice, care păstrează forma latină de singular¹⁵. Existența acestui creștinism, cu o terminologie deosebită de aceea care provine din limba clasică latină, și care în Apus se formează totuși numai după anul 200, e un «simbure vechi» al credinței celei noi în spațiul carpato-dunărean¹⁶. În lumina aprofundării istorico-teologice a semnificației unor termeni din vocabularul nostru creștin, mărturia istoricului Eusebiu de Cezareea despre evanghelizarea în Dobrogea a Sfântului Apostol Andrei ar putea să primească o nouă evaluare¹⁷. În mod cert însă, creștinismului carpatic îi revine și lui un rol în geneză.

Fenomenul încreștinării, extins pe o etapă de cîteva veacuri, coincide în timp cu perioada formării poporului român și cu formarea limbii noastre romanice¹⁸. Acest din urmă proces este și el îndelungat și complex. Romanizarea nu a încetat, după cum am amintit, odată cu părăsirea Daciei de către Aurelian, ci a continuat pînă la începutul secolului al VII-lea, potrivit mărturiilor sigure ale istoriei. Inscripția de la Biertan ne dovedește că în Transilvania exista o populație creștină care vorbește latinește¹⁹.

13. *Kyrios*, e o temă predilectă în teologia contemporană: W. Boussuet, W. Förster, R. Bultmann, O. Cullman, St. Lietzmann, L. Cerfaux etc.

14. P. Achbischer, *Basilica, ecclesia, ecclesia. Etude de stratigraphie linguistique*, în «Revue de linguistique romane», XXXVII (1963), p. 119—164. Vezi și Th. Capidan, *Limbă și cultură*, București, 1943.

15. Cf. H. Mihăescu, *Limba latină în provinciile dădrene ale Imperiului roman*, București, 1966, p. 66.

16. În studiile lui V. Părvan și N. Jorga.

17. «Cînd Sfinții Apostoli și Ucenici ai Mîntuitorului nostru s-au împrăștiat pe tot pămîntul locuit, lui Toma, precum cuprinde tradiția, i-a căzut la sorți, spre evanghelizare, țara perșilor, lui Andrei Scythia, lui Ioan Asia, unde și-a petrecut viața» (Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, III, 1, Ed. Schwarz, în «Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderten», Bd. VII, 1, Leipzig, 1903, p. 189.

18. S. Pușcariu, *op. cit.*, p. 348—349.

19. K. Horedt, în *Anuarul Institutului de științe clasice*, Cluj, IV, 1944, p. 10—16.

Dacă în această perioadă nu slăbește acțiunea de romanizare, ci chiar se intensifică, prin răspindirea progresivă a creștinismului predicat în limba latină, acest lucru se datorește și faptului că Dunărea este trecută de numeroși misionari din Sud²⁰. Astfel este și Sfântul Niceta, episcop de Remesiana (în Dacia Mediterranea), apostol încercat și pasionat, care a convertit la creștinism daco-romani de pe ambele maluri ale bătrânului Danubiu. Vreme de aproape o jumătate de secol, el predică și scrie în limba latină²¹. E vremea creștinării în masă a plugarilor și păstorilor daco-romani, în care viața rurală e însoțită de mari greutăți, din pricina năvălirii și chiar a stăpînirii barbare. Propovăduirea Evangheliei pe malul stîng al Dunării a Sfântului Niceta nu e o simplă ipoteză, fiind atestată de mărturii etnologice. Într-o tradiție străbună a credincioșilor de la noi, episcopul din Remesiana era pomenit zilnic: «cruce-n casă, cruce-n masă / cruce-n-truspatru colțuri de țară / șade sîn-Nichita în mijlocul casei /». În altă credință, Sfântului episcop i se încredințează slujirea «să țină pe draci de păr». «Ne veghe / Ne priveghe / De cu seară / Pîn la cinișoară / Pîn la cîntători / De la cîntători / Pîn la revărsat de zori /²². De la datina «priveghiului» ne-a rămas în limbă cuvîntul «privighetoare», denumirea păsării care străjuie noaptea cu cîntecul ei²³. Nu putem socoti că Sfântul Niceta de Remesiana ar fi primul «apostol» al dacoromanilor, ca și cum localnicii nu ar fi avut «apostoli». Activitatea lui se înscrie însă ca un capitol important în istoria vremii²⁴.

În faza a doua a etnogenezei, în care accentul principal revine păstrării active a romanizării, credința creștină constituie forța care adună într-un mănunchi pe toți credincioșii săi, risipiți de-a lungul tuturor meleagurilor Daciei. Unitatea spirituală devine astfel identică cu unitatea limbii vorbite. «Ca un hotar nevăzut, dar mereu auzit, graiul a păstrat mai departe unitatea neamului și l-a separat de amestecarea cu străinii». Capitalul intelectual al limbii latine fiind neasemănat superior față de idiomurile barbare, era firesc ca limba autohtonă să se mențină și chiar să se afirme. Ca să se păstreze însă limba cu toate nuanțele ei, trebuia presupusă continuarea unei culturi mai înalte și a unei civilizații înfloritoare, lucru cu neputință de realizat în vremea năvălirilor²⁵. Sărăcită într-o măsură oarecare, în urma rustificării, limba proto-română, își crează singură mijloace de îmbogățire și perfecționare datorită creștinismului. În noile condiții s-ar fi produs, desigur, pe întinsul teritoriului carpatodunărean mai multe dialecte romane, dacă nu s-ar fi împotrivit la acest fapt, nu o conștiință de unitate a statului, care se destramă și se refugiază într-o vagă speranță de viitor, ci o circulație de valori deosebit de active. Ceea ce s-a pierdut din limbă, ca număr de elemente lexicale, a fost compensat, în cea mai mare parte, prin evoluții de înțelesuri noi date cuvintelor vechi²⁶. La Mare, ca și la gurile Dunării, interesele de comerț se pierd. În interior însă, păstoritul transhumant din părțile Carpaților, ca și din acelea ale Pindului, amestecă și armonizează graiul. Ovid Densusșeanu a

20. O veche teză a lui Nicolae Iorga.

21. Cf. V. Pârvan, *Contribuții epigrafice*, J. Zeiller, *Les origines chrétiennes dans les provinces danubiennes de l'Empire romain*, Paris, 1918; Ștefan Alexe, *Sfântul Niceta de Remesiana, și ecumenicitatea patristică din secolele al IV-lea și al V-lea*, în «Studii Teologice», XX, 1969, nr. 7–8.

22. G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare*, București, 1885, p. 188.

23. N. M. Popescu, *De la «priveghiu» la «privighetoare»*, București, 1938.

24. Ștefan Alexe, *op. cit.*

25. I. A. Candrea, *Straturi de cultură și straturi de limbă la popoarele romanice* (lecție de deschidere), la Florica Dumitrescu, I. A. Candrea, *lingvist și filolog*, București, 1974, p. 71–72, 78.

26. *Ibidem*, p. 87.

dovedit cu lux de amănunte caracterul «pastoral» al creștinismului la români²⁷. Cuvântul *fruct*, în înțelesul său de «mîncare de dulce», care nu poate fi folosită în zilele de post, a căpătat un sens religios de nuanță creștin-ortodoxă. El derivă din latinescul *fructus-ovis*. Se știe că produsele din lapte sînt hrana de căpetenie a ciobanilor. Numai la un popor la care viața pastorală a jucat un rol de căpetenie se poate zice: «Mă paște un gînd». Semnificativ e și faptul că denumirea etnică de «*romanus*» sau de «*valah*» a ajuns să fie confundate în cursul vremii cu noțiunea de «păstor»²⁸. Termenul moral de *drept*, de la care derivă *dreptate* are ca origine pe latinescul *directus*, cu înțeles spațial. De asemenea, terminologia creștină, cu noțiunile ei fundamentale, are un caracter rural, pătrunzînd adînc în vocabularul diferitelor denumiri populare. Dicționarul etnobotanic al limbii române indică existența numeroaselor denumiri de plante care cuprind termenul de *Dumnezeu, popă, cruce, botez, înger, Paști* etc., fără să cuprindă însă termeni creștini de origine latină sau greco-latină răspîndiți la romanii apuseni, nici termenii împrumutați mai tîrziu de la slavi²⁹. «Între lipsa unei terminologii citadine și între lipsa terminologiei creștine care să dovedească un stadiu de organizare bisericească mai dezvoltat este un paralelism direct»³⁰.

Pentru ființarea mai departe a neamului din Carpați, simbioza dintre limbă și credință a fost un sprijin de un preț incalculabil. Celor ocrotiți de munții și codrii Daciei le-a fost destul să se simtă prin limba latină, prin numele *romanus*, dar mai ales prin *legea* creștină deosebiți de barbari. Faptul că limba română păstrează o mulțime de cuvinte și forme latinești, de natură religioasă și morală, pierdute în alte limbi romanice, ne destăinuie conținutul simbiozei despre care vorbim. Aceste cuvinte nu privesc numai noțiuni în legătură cu viața rurală a poporului care le folosește, ci sînt și unele cuvinte abstracte, conservate prin spiritualitatea creștină autohtonă care în limbile romanice din Apus sînt de origine savantă, împrumutate recent din latina clasică. Cuvintele *ager, cîntec, ospăț* etc. sînt în graiul nostru vorbe populare cu semnificații spiritual-morale. *Agerimea* este expresia puterii intelectuale de a pătrunde în profunzimea lucrurilor, *cîntecul* este «viersul» care privește o anumită solemnitate, iar *ospitalitatea* e forma însăși pe care o îmbracă cunoscuta omenie românească. La rădăcina acestor cuvinte se află *agilis, canticum, hospitium*, termeni latini conservați din generație în generație, din perioada limbii proto-române și pînă în vremea noastră. Tot la fel cuvintele *ajutor, blîndețe, deprinde*, din același univers al atitudinilor morale, și care derivă din *adjutorium, blanditia, deprehendere*, pierdute definitiv în celelalte limbi romanice, au rămas numai la noi³¹. Credința în Hristos a făcut ca populația din Dacia să nu se sălbăticească sub năvala migrațiunilor, ci dimpotrivă, să fie capabilă de stări sufletești de cea mai înaltă nuanță. Ca dovadă avem cuvintele: *inimă, sulleț, dor, omenie* etc. Îmbogățirea limbii prin lărgirea sau schimbarea sensurilor, ca și prin împerecheri de cuvinte, nu denotă doar o transformare pe care o implică condițiile noi de viață rurală, ci este adusă și de o nouă gîndire religioasă.

O îmbinare foarte intimă a unor noțiuni diferite, în unul și același cuvînt, ne aduce un spor de înțelegere în cunoașterea raportului dintre viața religioasă și

27. *Viața păstorească în poezia noastră populară*, București, 1966.

28. S. Pușcariu, *op. cit.*, p. 428.

29. Al. Borzea, *Dicționar etno-botanic*, București, 1968.

30. S. Pușcariu, *op. cit.*, p. 423.

31. I. A. Candrea, *op. cit.*, p. 87.

limba protoromână pe care îl urmărim. Cuvântul *lege*, derivat din latinescul *lex* a ajuns să însemneze în limba noastră trei lucruri deodată: *credință religioasă*, *normă juridică*, *neamul sau limba lui*, după cum dovedesc unele expresii din graiul popular. Fiecare om, «în legea lui», se referă la îngăduința fiecăruia de a avea o credință privitoare la Dumnezeu. «Om fără de lege» este acela care nu ține seama de legile societății în care trăiește. «Ce lege de om e acesta» e totuna cu «din ce neam e acesta?». Dar neamul și limba sînt una. În cunoscuta expresie «lege românească» sînt contopite toate aceste sensuri. O anumită prioritate are doar înțelesul religios; cine face parte din această lege este socotit creștin ortodox. «Legea românească», zice N. Iorga, nu s-a învățat la nici o școală și n-ar putea să înfățișeze nici un complex de dogme. Este un lucru complex și misterios, care s-a format pe încetul, luînd ceva de la toate elementele din care s-a alcătuit poporul românesc»³². Legea aceasta este tradiția respectată cu sfințenie, care servea drept legătură între generațiile ce se succedau și care astfel își păstrau ființa națională. Ce putea fi însă viața satelor cuibărite în diferitele colțuri ale ținuturilor dacoromane? Erau prea puține legături între sate, fiecare din aceste mici celule sociale ducîndu-și viața proprie aproape de sine stătătoare. Tradiția însă, ca cea mai elementară dintre funcțiunile religiei creștine, întreținea oarecare simțire a unității de neam și de limbă, din care de fapt consta coeziunea socială pe care o stabilea. «Născuți ca popor creștin, românii se simțeau, din cauza acestui creștinism al lor că formează o familie, deosebită de barbarii veniți peste ei. O simbioză adevărată între români și barbari, cu urme adînci în limbă nu se putea produce»³³. În acest fel, ideea de «lege românească» înmănunchea elementele de bază ale unității protoromâne. Alături de cuvîntul *lege* stă și cuvîntul de *credință*, imbinînd în același mod intim trei noțiuni distincte. *Credința* este o noțiune teologică în ordinea religioasă a vieții, loialitate și fidelitate în ordinea social-politică, după cum constituie și exactitatea unei mărturii conținute de un act juridic. Atît cuvîntul *lege*, cît și acela de județ (judecată și judecător), dovedește că dreptatea romană nu apune după retragerea aureliană. Noțiunea însă juridică se preschimbă într-una morală. Din latinescul *reus*, vinovat, care denotă o puternică viață juridică, avem românescul *rău*, ca o însușire negativă de ordin moral. Pe calea aceasta, Evanghelia a ajuns pe nesimțite un fel de lege nescrisă, ținînd locul magistraturii³⁴.

În faza lui de închegare, poporul dacoromân a primit noua învățătură ca un altoi nobil pe rădăcina sa religioasă străveche, iar cînd s-a trezit singur, după retragerea legiunilor, situația Bisericii sale nu putea fi decît foarte modestă. În afară de episcopii din Dobrogea, credincioșii care se aflau în Dacia nu aveau decît preoți și horepiscopi. Cu toate acestea, clerului i-a revenit un loc însemnat în modelarea graiului, în stabilirea terminologiei creștine, dar și în statornicirea unor rînduiri ce au străbătut veacurile. Originea latină a cuvîntului «preot» ar fi o atestare suficientă a existenței unei ierarhii legal rînduite în creștinismul carpatic din această perioadă. Dar în afară de cuvîntul preot, terminologia creștină populară cunoaște sinonimul «popă», la obîrșia căruia nu este slavonescul *papu*, ci latinescul *papae*. În cultul domestic al colonilor romani din Dacia, *papae*-le era bărbatul încredințat cu oficierea sacrificiilor mai în-

32. N. Iorga, *Concepția românească a Ortodoxiei*, 1940, p. 13.

33. S. Pușcariu, *op. cit.*, p. 428.

34. Cf. Ioan Buricescu, *Sufletul românesc*, București, 1944, p. 365—368.

semnate, avînd rolul de a împărtăși singele jertfei tradiționale. Pe temeiul unei lucrări asemănătoare funcției sale anterioare dar în fond esențial deosebite, popa a ajuns să împartă *piinea* și *vinul* cuminecăturii creștine. Cuvîntul *cuminecare*, de asemenea de origine latină, este el însuși o alestare a existenței clerului local, care utilizează o terminologie latină în creștinismul daco-roman. Termenul însă are la bază lalinescul *communicare* sau *communicare* care înseamnă primirea a ceva în *comun*, precum și stabilirea unei legături eficiente între toți aceia care se bucură de acest dar. Ideea morală a solidarizării e prezentă și aici ³⁵.

Relativa izolare în care s-au aflat locuitorii dacoromani din Dacia, în această vreme, nu a exclus împrumuturile de limbă de la celelalte popoare creștine. Sînt împrumuturi care iau parte la cele mai vechi transformări fonologice ale limbii române, dar nu de așa fel ca să determine schimbări fundamentale. Trecerea lui *l* intervocalic în *r*, care s-a întîmplat în toate elementele latine (de exemplu: *agilis*, care a devenit *ager*) și în toate dialectele românești, se găsește în cîțiva termeni creștini de proveniență grecească, precum *Sîn-Nicoară*, din *Sanctus Nicholas*, în cuvinte de origine albaneză *viezure*, din albanezul *vjedhulle* (de la *vjeth* «fur») și, probabil, și în *nasture*, împrumutat de la goții creștini (nastilo). Împrumuturile însă care se iau de la slavii păgîni nu sînt supuse la aceste transformări. De exemplu *boală* din slavul *bolù* păstrează pe *l* intervocalic nealterat ³⁶. La venirea paleoslavilor în părțile noastre, la sfîrșitul veacului al VI-lea și apoi în veacul al VII-lea, stră-românii se aflau în posesia unei culturi noi și a unei spiritualități creștine formate. Creștinismul străvechi a făcut ca limba romanică de la cursul inferior al Dunării să înregistreze acele schimbări de fonetism și structură morfologică, proprii depășirii fazei sale de rustificare, dar și de eliberare de sub influența latinei clasice. Dobîndind un caracter românesc, latina clasică devine graiul unui popor nou. Influența slavă, deși covîrșitoare din punct de vedere lexical, nu face decît să ajute limba română să se definească mai bine pe sine, absorbînd importante elemente culturale, fără să mai sufere nici o schimbare de structură. Într-un timp relativ scurt, limba noastră apare ca o limbă sensibil deosebită de cele care constituiau romana occidentală ³⁷. Pe de altă parte, împrumutul de cuvinte slave în vocabularul nostru religios, fapt ce are loc însă mai tîrziu, nu se referă la elementele fundamentale ale credinței creștine, ci numai la cult și la organizarea ierarhică a Bisericii. Cuvinte ca acestea: *utrenie*, *vecernie*, *a blagoslovi*, *vîldică*, *stareș*, *rai*, *iad* etc. denotă organizarea cultică în primul rînd. Acestea nu figurează nici printre denumirile de plante din dicționarul etnobotanic al limbii române ³⁸. «Polisemia și deasa circulație a elementului latin a făcut să se păstreze caracterul romanic al limbii române și după ce prin contactul cu slavii și cu alte popoare au pătruns în românește multe cuvinte de origine slavă». O statistică în care se ține seama și de frecvența și circulația cuvintelor, arată că elementul latin e de 90 la sută, fără să se socotească neologismele recente. Această normă a frecvenței și a circulației privește și cuvintele religioase din vocabularul nostru creștin ³⁹.

Astfel, unitatea de limbă și de neam se formează dintru început în ambianța vieții religioase a dacoromanilor creștini, ca să porceadă pe drumul ridicării ei pînă la treapta de conștiință națională în veacurile ce vor urma.

35. Tache Papahagi, *Dicționarul dialectului aromân general și etimologic*, București, 1974, p. 523.

36. S. Pușcariu, *op. cit.*, p. 428.

37. Marin Bucur, *Ovid Densusăeanu*, București, 1967, p. 272.

38. Cf. Al. Borzea, *op. cit.*

39. S. Pușcariu, *op. cit.*, p. 425.

Biserica Ortodoxă Română și deșteptarea conștiinței naționale prin scrierea manuscriselor și a tipăriturilor în limba română

După cum «românii au scris în toate timpurile în limba lor», sintem siguri că s-au și rugat întotdeauna în graiul strămoșesc. Ei vorbeau și predicau aceeași evanghelie, slujeau și cântau imnele aceleleași Sfinte Liturghii. Primele traduceri cunoscute la noi nu inventează ele limba în care se rugau înaintașii noștri, ci consemnează doar un fenomen cultural al vremii⁴⁰. În cursul zbruciumatei sale istorii, neamul românesc a ajuns adesea sub vremelnice slăpîniri străine. În plin Ev mediu, o împrejurare de acest fel a deschis poarta pentru pătrunderea limbii slavone în Biserica românească. Pe de altă parte, legăturile noastre bisericești cu scaunele vlădicești bulgare de peste Dunăre au statornicit, pentru vreme îndelungată, limba slavonă în cult, ca și în viața obștească. Dăinuirea acestei limbi străine la noi a fost identică cu captivitatea babilonică a limbii latine oficiale din Apus. Eliberarea de scrierea slavonă ar putea fi numită «prima revoluție în cultura românească. Secretul reușitei acestei revoluții: a avut de partea ei poporul»⁴¹. În sprijinul moral însă al acestui popor s-a aflat Biserica Ortodoxă.

«Biruința scrisului în limba română» nu poate fi desfăcută de legătura ei intimă cu afirmarea conștiinței ortodoxe din cele trei țări românești. E vorba despre conștiința care înseamnă alipirea către «legea românească», mărturisirea ei, trăirea după poruncile ei și apărarea sufletului, format la adăpostul credinței ortodoxe, împotriva tuturor uneltirilor și încercărilor de a-l instrăina de această lege. În apărarea legii era implicată și apărarea limbii. Este interesant faptul că la începutul veacului al XIII-lea, descriind situații mult mai vechi, un pastor sășesc din Bistrița descrie unui prieten al său din Breslau că preoții români «explică» epistolele Sfântului Apostol Pavel și Evanghelia în limba română, după ce le-au citit în slavonă «pe care mirenii nu o înțelegeau»⁴². Mai interesant este faptul că un călugăr minorit, cu jumătate de veac înainte, s-a motivat față de fanaticul Ioan Capistran, un trimis al papei în părțile noastre, care și-a propus să-i stîrpească pe «schismaticii» din Transilvania cu aceste cuvinte: «Românii din țările Hunedoarei ar fi înclinați să treacă la biserica romano-catolică dar se tem grozav de Protopopul Petru, căci acela prin predicile lui aprinse îi îndeamnă pe toți să rămînă statornici în credința lor strămoșească și mai bine să sară în foc, decît să primească botezul bisericii catolice»⁴³. Această mărturie din urmă trebuie privită și talmăcită prin prizma unei mentalități religioase specifică vremii în care se afirmă. Religia însemna ceva mai mult decît un ritual într-una din limbile sacre. Sub eticheta ei se subordonau necesități de ordin național, cu tendințe politice abil deghizate. Populația românească numeroasă încadrată în Ortodoxie apărea ca o uriașă piedică în calea expansiunilor teritoriale. Ea trebuia deci smulsă din legăturile «ereziei» răsăritene din limba și tradiția ei milenară și convertită la religiile oficiale ale Curții și administrației nobilitare.

Cele dintîi încercări de scriere română s-au zămislit în nordul Transilvaniei. Pentru a apăra credința ortodoxă a populației autohtone române, ființa ei însăși, împotriva asalturilor catolicismului favorizat, în parte și asupra slavonismului al cărui

40. A. Lambrior, *Indreptariu*, în «Convorbiri literare», XV (1881), p. 127. Cf. Episcop Dr. Antonie Plămădeală, *Vicar Patriarhal, Clerici ortodocși, cititori de limbă și cultură românească*, București, 1977, p. 5-6.

41. *Ibidem*, p. 6.

42. *Ibidem*.

43. I. Lupaș, *Istoria Bisericii Române*, p. 24.

centru era Muncaciul, provincia autonomă a Maramureșului a obținut, la anul 1391, de la patriarhia din Constantinopol, privilegiul de a înălța minăstirea din Peri la rangul de stavropighie, în frunte cu un exarh⁴⁴. Fenomenul consolidării Ortodoxiei pe toată aria înfiripării poporului român pe vechile vetre ale semințiilor daco-tracilirice romanizate, era de mult o realitate. Dar propaganda catolică, care a reușit să treacă la catolicism pe nobilii români, fiind astfel definitiv pierduți pentru neam și limbă, constituia totuși o primejdie serioasă. Minăstirea din Peri e un adevărat focar de cultură religioasă. Sintem în perioada în care se creează pretutindeni în Europa condiții în favoarea folosirii limbii vii a poporului în scrieri, iar la noi acestea sînt puse în slujba unui ideal. Manuscrisele în limba română, tălmăcite din grecește sau slavonește pe înțelesul poporului, dezvăluie o activitate intensă din partea unor profesioniști ai scrisului, rămași pînă azi necunoscuți, din rîndurile clericilor, diecilor și călugărilor. Originalele nu ni s-au păstrat, dar citeva copii descoperite în Maramureș și Moldova sînt dovada faptului că Ortodoxia din Transilvania s-a decis în mod voluntar să arunce vechiul veșmînt și să adopte graiul poporului⁴⁵. Atît de puternică e falma focarului maramureșean și atît de răspîndite au fost acele manuscrise, încît urmele lor sînt prezente pe toate plaiurile locuite de poporul român, de la Bălgrad în inima Transilvaniei, la Suceava Moldovei și pînă în Brașovul care-și prelungea influența peste munți în Țara Românească. Munca primilor pionieri în scrierea limbii poporului, chiar dacă ar fi fost stîrnită de dorința unei emulații cu încercări făcute în altă parte cu bun efect, a pornit de la sine, ca o mișcare autonomă, dintr-o necesitate adînc simțită a vieții religioase. După pierderea privilegiilor și a libertății însăși, poporul din Ardeal, împreună cu preoții săi și-a angajat întreaga ființă în apărarea legii străbune, ca prin ea să-și mintuiască unica comoară ce le-a mai rămas: sufletul. Locurile de scăpare, după atîtea suferințe și nedreptăți, au fost bisericuțele de lemn, mănăstirile și schiturile sărăcăcioase, dar pline de strălucirea pe care le puteau da o credință tare și o nădejde neclintită în dreptatea lui Dumnezeu. Datorită acestei situații, conștiința de neam face o nouă fuziune cu conștiința ortodoxă, iar ideea afirmării lor comune, pe linia scrisului românesc, apare ca o cale de izbăvire într-o luptă cu adversari superiori din punct de vedere cultural. Focarul cultural din Peri este cel dintîi centru al afirmării conștiinței naționale pe care-l cunoaștem pe teritoriul desei populații valahe din Transilvania. El a activat, după unii cercetători, cu cel puțin două sute de ani înainte de Reformă, lăsîndu-ne nouă citeva monumente literare de cea mai mare însemnătate: Psaltirea scheiană, Psaltirea voronețeană, Psaltirea Hurmuzachi, Codicele voronețean, Bucoavna de la Peri etc., toate redată în grai regional și purtînd amprenta rotacismului⁴⁶. Astfel, stingacele înfiripări de cuvinte românești trec printr-o filieră tot mai avansată, de lustruire și cizelare, tradiția orală contribuind hotărîtor la un stil îmbunătățit și acceptabil în pături tot mai întinse. Biruința e cîștigată: cuvîntul Scripturii pătrunde în limba scrisă a poporului nostru.

Asemănări de situații ca cele din Maramureșul Transilvaniei de Nord se mai întîlnesc în Evul mediu al acestui ținut românesc și în alte părți, cum e bunăoară și

44. *Istoria Bisericii Române*, București, 1957, vol. I, p. 190—200.

45. Cf. Ioan Lupuș, *Scrieri alese*, I, «*Individualitatea istorică a Transilvaniei*», București, 1977, p. 47—48.

46. Dan Simonescu, *Problema originii limbii literare românești și cărțile bisericesti*, în «*Studii Teologice*», XIII, 1961, 9—10, p. 557.

aceea din Țara Birsei. Brașovul e punct de intersecție între trei provincii românești. Încă înainte cu 150 de ani de apariția mișcării luterane printre sașii de aici, școala din Scheii Brașovului, de pe lângă Biserica Sfântul Niculae, este «locul de întâlnire al viitorilor clerici și dascăli veniți din toate părțile Ardealului»⁴⁷. Convingerea acestora era că ei nu sînt singuri în luptele pentru apărarea credinței ortodoxe. Pe ambele coborîșuri ale Carpaților locuiește același neam, cu aceeași credință în Dumnezeu și de aceeași limbă. Astfel, în Brașov se infiripă un harnic colectiv de traducători și copişti, care refăceau neîntrerupt dialectul vechilor traduceri primitive aduse din Maramureș și Moldova, îmbrăcîndu-l în veșmintul nou al limbii vorbite de românii brașoveni, ca și de cei de peste munți. În «minunata cetate de la poalele Tîmpei exista o tradiție literară românească mai veche decît luteranismul, fiind în funcție un sistem unitar de scriere a limbii literare la nivelul graiului Țării Românești»⁴⁸. Neamul, limba și legea sînt una. În apărarea credinței ortodoxe, Ștefan cel Mare zidește în satul Vad, pe Someș, o minăstire cu o biserică măreață, în fruntea căreia așează un vlădică. În apărarea aceleiași credințe, preoții din Scheii Brașovului devin ctitori de limbă românească. Amintim astfel pe traducătorii Cazaniei din 1581, preoții Iane și Mihai, ca și pe cronicarii de aleasă profesie, care scriu Istoria Bisericii din Schei, Popa Vasile și protopopul Radu Tempea.

Conștiința de neam și de credință comună își află o puternică afirmare în eforturile susținute ce se depuneau pentru a ridica limba română la «starea de carte». Opera clericilor și a gramaticilor din Schei nu se mărginește la întoarcerea «din slavonie pre românie» a versetelor Scripturii, ci ea stă la baza acțiunii de difuzare a cărții românești tipărite, ca un important fenomen cultural, prin care apare o epocă nouă în viața poporului român. Inaugurarea ei aparține diaconului Coresi, care este și va rămîne peste veacuri «părintele limbii literare române»⁴⁹. În prologul primei cărți tipărite de el în românește, *Evangheliarul* de la Brașov (1561), Coresi ne spune că a avut jelanie (cerere) din partea «popilor românești» (ortodocși) ca să dobîndească învățătura creștină într-o carte scrisă. Scopul lor principal fiind acela de a sluji într-un chip nou poporul din care făceau și ei parte, avînd datoria să învețe «rumânii cine-su creștini»⁵⁰. Ridicarea limbii vorbite de popor la rangul de limbă a culturii are ca reazim de suprem prestigiu «deșteptarea tot din ce în ce mai tare a simțului național și a demnității naționale», de care însă nu poate fi despărțită ideea apărării legii străbune. «Marele merit al acestor cărți e poate acela că, trecînd hotarele, au adunat sufletește prin viața culturală pe toți românii laolaltă. Prin ele, mai mult decît prin vechile manuscrise care circulau greu și se copiau puțin, nedesăvîrșit, s-a întemeiat o viață literară comună tuturor românilor»⁵¹. Dar această «viață literară comună» e precedată de conștiința apartenenței la credința strămoșească, una și aceeași în cele trei provincii românești. Ortodoxia din Transilvania, a cărei viață pulsa puternic în jurul bisericii Sf. Nicolae din Scheii Brașovului, urmăreau înfăptuirea

47. Radu Tempea, *Istoria Sfintei Biserici a Scheilor Brașovului*, Studiu intriductiv, de Oct. Schianu și Livia, 1969, p. 22–23.

48. Ion Clopoșel, *Originile, dezvoltarea și desăvîrșirea limbii române literare*, București, 1970, p. 21. Cf. Nicolae Sulică, *Minunata cetate a Brașovului*, Brașov, 1943.

49. Dan Simonescu, *art. cit.*, p. 553.

50. «B.R.V.», I, p. 44–45.

51. Citat din N. Iorga de către Gh. Cardaș, *Istoria literaturii românești*, București, 1939, p. 103.

unei limbi literare unice naționale, ca un instrument de legătură între toți fiii de același sînge, făurit coștient de a fi un sprijin de susținerea «legii românești», într-un moment de grea încercare religioasă.

După propaganda catolică, în fața căreia s-a ridicat centrul culturii ortodoxe de la minăstirile Peri, a urmat propaganda protestantă cu fanatismul și intoleranța proprie unei religii noi. Încă de pe la jumătatea secolului al XVI-lea, ideile de Reformă ale lui Luther și Calvin au prins rădăcini puternice în Transilvania. În urma dezastrelor de la Mohaci (1526), Transilvania a ajuns să fie organizată sub raportul social-politic astfel: erau trei națiuni privilegiate (nobilii, secuii și sașii) și erau patru religii «recepte»⁵². Românii, deși aveau majoritate zdrobitoare, nu au fost recunoscuți nici ca națiune, nici ca religie. Ei au rămas numai tolerați. De aceea, cei 150 de ani de viață de stat «independentă» a Transilvaniei a fost pentru credincioșii români ortodocși o nouă perioadă de asuprire și suferință. Imperativul făuririi unei limbi unitare în cele trei provincii românești, prin care să fie depășită situația vremelnice creată, apar ca un fapt ce angajează conștiința ortodoxă milenară. În prefața Psaltirii din Dumnezeu în limba lor, numai noi, rumâni n'avâmu»⁵³, referindu-se la o stare consacrată printr-o orînduire impusă cu silnicie. E adevărat că sașii luterani au încercat să-i ferească pe români cu noua lor învățătură, crezînd că scopul urmărit se va realiza mai ușor prin tipărirea de cărți bisericești în limba română. În acest sens amintim de *Catehismul luteran* (1544). Dar efectul acestei intenții a fost numai un episod trecător. Coresi nu lucrează niciodată singur, ci totdeauna este ajutat «la egalitate» de clericii și diecii de la Sf. Nicolae din Schei. Mai ales activitatea preoților Jane și Mihai este hotărîtoare în opera lui Coresi, pentru că ei dețin inițiativa în ce privește tipărirea cărților în grai românesc. Gîndirea lor se impune și în învățătura ce se difuzează pe calea tiparului. În «Evanghelia cu învățătură» din 1581, Reforma este combătută curajos chiar în prefață, această carte fiind tradusă după un text slaxon trimis la Brașov de către mitropolitul Serafim al Ungrovlahiei. Tot în prefață se explică și scopul pentru care se face tipărirea în românește: «ca să fie mai ușor a înțelege și a citi pentru oamenii cei proști»⁵⁴. Se conturează astfel ideea clară a necesității acțiunii întreprinse de centrul cultural al Brașovului ortodox, prin care Biserica însăși se integrează în viața poporului român. În tipăriturile brașovene, limba națională, înălțată la rang de limbă literară, care dă forma gîndirii și simțirii numeroaselor generații ce vor urma, se dezvoltă ca o sinteză a tuturor provinciilor românești, străbătînd în ele mai ales graiul evoluat din părțile Tîrgoviștei, adus cu sine de Coresi⁵⁵.

Încercarea de convertire la calvinism, pe care de asemenea o înfruntă cu bărbăție Ortodoxia transilvăneană, ne dezvăluie alte laturi ale genezei scrisului românesc și a făuririi limbii naționale ca expresie a unității morale a poporului român. Religia calvină era confesiunea dominantă a țării și propaganda calvină avea la îndemînă întreg aparatul de stat din Transilvania pentru a impune noile învățături. De fapt ea a fost extraordinar de violentă cu punerea în practică a principiului «cuis regio eius religio». Dieta ardeleană, ținută la 30 noiembrie 1566, la Sibiu, decide: «Erezia (religia ortodoxă) să se lapede mai ales între români. Acelora care nu ar vrea să asculte

52. Ioan Lupăș, *op. cit.*, p. 49-51.

53. «B.R.V.», I, p. 55.

54. Ion Clopoșel, *op. cit.*, p. 40.

55. Al. Hanjă, *Ideea de patrie în literatura română*, București, 1976, p. 57.

adevărul ... nu ar vrea să treacă la religiunea cea adevărată (la calvinism), unii ca aceia, fie episcopi români, fie preoți sau călugări, să fie scoși afară din țară. Tot poporul să asculte de episcopul Gheorghe și de preoții aleși de el, iar cine ar tulbura pe aceștia să fie tratat ca trădător» (adică să i se confiște averile)⁵⁶. Aceste amenințări însă rămân zadarnice, iar ideea unității dintre legea și limba românească se afirmă prin noi și importante acte de cultură. Evenimentul literar cel mai de seamă care se manifestă prin răspîndirea de tipărituri în limba română, cu tendința de convertire la calvinism, însă prin ricoșare cu efect diametral opus, îndreptat în favoarea deșteptării naționale și al progresului cultural, îl constituie apariția în Bălgrad a Noului Testament (1648). E vorba de o operă ce aparține mitropolitului Simion Ștefan și ieromonahului Silvestru. Graiul limpede, curățit de formele greoaie ale vechilor noastre tâlmăciri, scotate în lumină minunatul proces de limpezire a limbii românești, care a avut loc începînd cu Psallirea Scheiană⁵⁷.

În predoslovia către cititori, Simion Ștefan face o strălucită profesiune de credință, militînd pentru crearea unei limbi comune tuturor românilor, prin care e sprijinită ideea menținerii legii strămoșești și chiar a dezvoltării ei în noile condiții de viață. Pentru promovarea credinței propune aplicarea principiului paulin: «În Biserică vreau mai bine să vorbesc cinci cuvinte cu înțeles ca să învăț și pe alții, decît zece mii de cuvinte în limbă (străină)» (I Cor. XIV, 19). Faptul că el insistă asupra necesității de a folosi o limbă pe înțelesul poporului român «din toate părțile», e o dovadă a conștiinței lui că prin unitatea limbii naționale e apărată ortodoxia credinței, una și aceeași în cele trei provincii românești⁵⁸. De acest mare adevăr își dă seama nu numai Simion Ștefan, ci chiar patriarhul Kiril Lukaris, care cunoștea foarte bine țările române, trăind pe la noi peste zece ani. La intenția reînnoită a principelui Nicolae Bethlen (1613—1629) de a trece la calvinism pe românii ardeleni, patriarhul din Constantinopol îi atrage atenția că pentru acest lucru «ar trebui întii să se rupă legătura de singe și de iubire care, deși într-ascuns, dar în felul cel mai strîns, leagă pe românii din Ardeal cu locuitorii Țării Românești și ai Moldovei»⁵⁹. Nu trebuie să se uite nici aceea că Noul Testament, care în totalitatea lui ca monument al limbii constituie o afirmare hotărîtă și superioară a unității graiului și poporului român, apare după o jumătate de veac, în aceeași Alba Iulia, în care Mihai Viteazul realizează, pentru prima dată, unirea celor trei țări românești. Crezul lui Simion Ștefan dovedește însă și o maturitate de gîndire care trasează o linie directoare pentru stilul literar unitar. Prefața Noului Testament sintetizează întreaga concepție în care s-a făcut traducerea, enunță principiul «circulației cuvintelor», dar mai ales destăinuie atașamentul profund al lui Simion Ștefan la graiul poporului: «Bine știm că cuvintele trebuie să fie ca banii, că banii aceia sînt buni carii îmblă în toate țările, așia și cuvintele acelea sînt bune carele le înțeleg toți»⁶⁰. Legăturile «de singe și de iubire» dintre frații despărțiți vremelnice de crestele carpaților nu s-au putut rupe, ci dimpotrivă, devine și mai strînsă prin închegarea limbii literare.

56. Cf. Ștefan Mateș, *Istoria Bisericii și a istoriei religioase a românilor din Transilvania și Ungaria*, I, Sibiu, 1938, p. 81.

57. Ion Clopoșel, *op. cit.*, p. 84.

58. Cf. G. Istrate, *Un moment important în istoria limbii române literare: Noul Testament de la Bălgrad* (1648), în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», XLVIII (1972), nr. 9—12.

59. Șt. Meteș, *op. cit.*, p. 191.

60. «B.R.V.», I, p. 170, în «Predoslovia către cetitori».

Biserica Ortodoxă Română în perioada dezvoltării și desăvîrșirii limbii române literare

Veacul al XVIII-lea este vremea celor mai răsunătoare izbînzi ale limbii române în Biserica strămoșească. Unitatea actuală a limbii noastre scrise și vorbite este în parte un merit special al epocii lui Matei Basarab și Vasile Lupu. Dacă principatele au avut norocul să fie cirmuite de domnitori rîvnitori în afirmarea Ortodoxiei autohtone, de asemenea au avut și fericirea ca pe cele mai însemnate scaune vlădicești să ajungă cițiva ierarhi de un impunător prestigiu cultural, ca mitropoliții Varlaam și Dosoftei în Moldova, ca Ștefan și Teodosie al Ungrovlahiei sau ca episcopul Chesarie al Rîmnicului. Alături de aceștia se mai află și alți slujitori ai altarului străbun, care prin munca lor aduc un însemnat aport la desăvîrșirea unității limbii naționale, ca și la cristalizarea diferitelor genuri literare. E vremea în care conștiința unității de neam prin Ortodoxie odrăsleşte conștiința unității românești prin cultură în forma ei primă de literatură.

Constrînsă de istorie să ducă o viață ascunsă, a cărei elaborare milenară aparține exclusiv poporului, limba română iese la lumină, în apărarea credinței strămoșești, în măsură să făurească adevărate creații literare.

Printre cei dintîi citori de opere nemuritoare, amintim mai întîi pe mitropolitul Varlaam (1632—1653). *Cartea românească de învățătură* sau *Cazania* (1643) e fără îndoială cea mai însemnată carte din cîte s-au tipărit pînă la data apariției sale pentru luminarea «seminției românești» de pretutindeni⁶¹. Autorul predosloviei, voievodul Vasile Lupu, e conștient de faptul că Varlaam oferă un neprețuit «dar al limbii românești». În adevăr, lucrarea marelui ierarh este monumentală atît prin adîncimea și fermitatea ideilor ce le cuprinde cît și prin limpezimea, frumusețea și dulceața graiului în care sînt îmbrăcate gîndurile lui. Sînt primele pagini de proză artistică din literatură română⁶². Dar ceea ce face pe Varlaam să se afirme ca un mare creator în ordinea limbii literare românești este tocmai calitatea lui de aprig apărător al Ortodoxiei. El își intitulează opera principală «*Carte românească*», prin aceasta voind să vîcă «carte ortodoxă»⁶³. E destul să amintim că după doi ani de la publicarea ei, în 1645, apare «*Răspunsul împotriva catehismului calvinesc*», care ia atitudine față de o lucrare de propagandă reformată, cu titlul «*Catehismul calvinesc*» (1640). O primejdie mare pentru Ortodoxie e faptul pe care Mitropolitul Moldovei îl vede în acest manual de instrucție religioasă «plin de otravă și moarte sufletească», mărturisind că la vederea lui «inima i s-a cuprins de mare grijă și multă scîrbă». Trecînd dincolo de preocupările sale de păstor duhovnicesc al dreptmăritorilor creștini moldoveni, Mitropolitul se adresează către «creștinii din Ardeal ... credincioși pravoslavnici și adevărați fii sfîntei noastre Biserici apostolești, iubiți creștini și cu noi de un neam români»⁶⁴. Neobișnuita prețuire de care s-au bucurat «cărțile» lui Varlaam se datorește faptului că preoții și obștea credincioșilor au văzut în ele adevărate «odoare cerești». Între frumusețea limbii și tăria credinței, în opera lui Varlaam, s-a înfăptuit o fuziune deplină, care sînt la temelia unității de neam prin conștiință.

61. Episcop Nicolae Colan, *Biserica neamului și unitatea limbii românești*, în «*Revista Teologică*», XXXVI (1964), nr. 5—6, p. 273.

62. *Ibidem*.

63. Episcop Antonie Plămădeală, *op. cit.*, p. 21.

64. Șt. Meteuș, *op. cit.*, p. 345—346.

Rîvna statornică pentru apărarea Ortodoxiei în Moldova află în opera Mitropolitului Dosoftei (1624—1693) o întrupare nouă. Strădania pentru introducerea limbii poporului în toate slujbele bisericești primește un deosebit avînt. Sprijinind renașterea culturală în veacul său, Dosoftei integrează tipărirea de cărți bisericești în marele efort al neamului de a se elibera de limbile «străine și împrumutate», deschizînd astfel calea spre pătrunderea culturii în întreaga viață a poporului nostru. Prima carte pe care el a tradus-o este *Psaltirea dențăles (Psaltirea slavo-română)*, căreia îi urmează *Molitfelnicul și Liturghierul*, constituind poate o contribuție conștientă a Bisericii la opera de înnoire și luminare a neamului. Prin îngemănarea talentului său de scriitor cu profunzimea sa cunoaștere a poeziei populare, Dosoftei reușește «a tocmi» *Psaltirea în versuri* încredințîndu-i menirea de a sluji năzuințele sfînte de redeșteptare spirituală și națională a întregii suflări românești de pretutindeni⁶⁵. Legătura dintre popor și cultură se consolidează; cultura însăși izvorăște din ființa neamului. Această cultură, ca expresie superioară a limbii românești este gîndul și fapta pe care vechea «lege românească» le-a sădit în făptura noastră națională. Apropiîndu-se de izvoare, opera lui Dosoftei aduce un surplus de lumină prin care se îmbogățește în conținut unitatea morală între toți fiii aceluiși neam, pe care de veacuri o întreține Biserica Ortodoxă, Dosoftei supune limba română unei adînci răscoliri, cum nu mai fusese supusă pînă la el. Descoperindu-i calitățile artistice latente și statornicîndu-i primele elemente de expresie poetică, încercarea aceasta e prima izbîndă prin care conștiința națională ia act de puterile ce sînt păstrate în zestrea limbii populare. Departate de a fi o simplă tîlmăcire, *Psaltirea în versuri* se înfățișează ca o operă de creație originală și constituie «actul de naștere» a poeziei culte românești vrednică de acest nume»⁶⁶. În ea «se găsesc imagini neașteptate și sugestive, adăugate peste marginile textului biblic, care vădese un suflet cu ochii deschiși spre frumusețile naturii»⁶⁷. Talentul lui Dosoftei este prizma prin care se reflectă lumina unei viziuni a poporului nostru. Pentru el, lumea e frumoasă pentru că e plină de har. Scăldate de către șuvoiul de apă vie a graiului înțeles de toți românii, versurile lui Dosoftei mustesc de seva mereu proaspătă a poeziei populare, care este tot atît de veche ca și poporul însuși.

La toate popoarele moderne, primele traduceri ale Bibliei nu au fost simple tîlmăciri, ci au constituit adevărate acte de așezare a unor limbi literare. Acest lucru se pare că s-a petrecut și la noi. *Biblia de la București (1688)* e punctul final al unui intens și îndelungat proces de întemeiere a limbii noastre culte. «Operă de proporții monumentale pentru acea epocă, prin ea se pune în circulație o limbă literară care reprezintă sinteza eforturilor tuturor scriitorilor eclaziastici români de pînă atunci și se deschide calea pe care o va dezvolta limba română literară de mai tîrziu»⁶⁸. Dacă avem în vedere pe toți clericii ortodocși care au contribuit la dăltuirea limbii unei cărți ce cuprinde întreaga Scriptură, observăm că de fapt aceștia fac parte dintr-un puternic curent de afirmare a românilor ca neam independent și unitar. *Biblia de la București*, apărînd într-un moment de răsruce, pune temelie peste veacuri limbii noastre literare. Avea dreptate Enăchișă Văcărescu să scrie în prefața *Gramaticii* sale că «limba românească de la anul 1688 s-au început ... dă cînd s-a tîlmăcit în limba noas-

65. Diac. P. I. David, *Mitropolitul Dosoftei, apărător luminat al Ortodoxiei*, în «Mitropolia Olteniei», nr. 9—10, 1974, p. 41—52.

66. *Istoria literaturii române*, I, Ed. II, București, 1970, p. 418—420.

67. *Ibidem*.

68. *Istoria literaturii române*, I, p. 419.

tră legea veche și legea nouă»⁶⁹. Graiul acestei cărți bisericești este graiul unui popor care din negura vremii iese la lumină, limba lui devenind una din pietrele unghiulare ale unității sale naționale. Izvorînd din frăjeasca simțire care-i leagă pe toți cei ce o folosesc într-un mănunchi, la rîndul ei, limba ce se dezvoltă pe calea tălmăcirii Sfintei Scripturi a întărit și a înălțat legătura dintre frați la treaptă de conștiință. Ceea ce va spune Mitropolitul Saguna, în prefața *Bibliei* tipărite la Sibiu (1856—1858) va avea o referință directă la opera de care vorbim. «Limba Bibliei pentru un popor numai odată se poate face: dacă s-a învins odată piedica cea mare a traducerii credincioase și înțelese și dacă poporul a primit limba așa zicînd în însăși ființa sa, atunci următorii n-au de a face altă limbă: limba Bibliei nu e făcută, ci luată chiar din gura poporului; și așa traducătorul nu este decît un răsunset nu numai al limbii, ci și al simțirii și peste tot al chipului, al cugetării poporului ..., nici unul dintre conducătorii de mai tirziu nu poate fi părtaș laudei ce se cuvine aceluia care au altoit înțlia dată cuvîntul Sfintei Scripturi în pom românesc... Limba noastră e un pom viu ... ramurile bătrîne și fără suc se usucă și cad, mlădițe tinere ies și cresc; frunza se veștejește și se scutură, dar alta nouă curînd îl împodobeste; toate ale lui se fac și se prefac. Iar tulpina rămîne totdeauna aceeași»⁷⁰. În aceste cuvinte e circumscrisă întreaga valoare a «*Bibliei de la București*». Cu neputință de a putea spune ceva mai adevărat, mai limpede și mai frumos, cu privire la această sfîntă carte. Odată cu tipărirea ei, pe vremea Domnitorului Constantin Brîncoveanu, a fost și rînduită de a pătrunde în «ființa poporului», care a văzut în *Biblie* o limbă a sa. Întîlnirea dintre graiul acestei tălmăcirii și poporul care l-a primit a fost rodnică. Cuvîntul lui Dumnezeu s-a «altoit» în pom românesc. Astfel Biserica Ortodoxă a dovedit că a fost un așezămint care și-a înțeles menirea de a fi alături de popor, silindu-se să-l adune tot mai strîns laolaltă, să-l povățuiască, să-l lumineze și să-l mîngîie în vremurile lui de răstřiște.

În predoslovie *Bibliei de la București* e așezată la loc de frunte ideea pe care o știau și cronicarii «că toți Rumânii dintr-o fîntînă cură», exprimată însă în forma că «Rumânii se înțeleg nu numai aceștia de aici (adică cei din Țara Românească) ci și cei din Ardeal, care încă și mai neaoși sunt»⁷¹.

Începînd cu secolul al XVIII-lea, dezvoltarea limbii este tot mai mult condiționată de dezvoltarea culturii, care devine forma principală de afirmare a poporului român înainte de dobîndirea independenței sale politice. Cultura este pentru națiune un motiv și cadru de manifestare, iar națiunea este pentru cultură principiu de existență și de creație. Evoluția culturii naționale, în care literatura deține primatul, nu urmează un drum unitar. La conturarea și evidențierea originalității noastre prin cultură însă, Biserica Ortodoxă, prin cei mai de seamă ierarhi ai săi, a adus o importantă contribuție. Astfel, Mitropolitul Antim Ivireanul (1708—1716) este primul mare orator în limba română. Vorbînd de la amvon, el înlocuiește cazania stereotipă, tălmăcită dintr-o limbă străină, cu predica vie. *Didahiile* lui Antim Ivireanul depășesc, din punct de vedere al limbii literare, prin expresivitate, vigoare și lirism, tot ceea ce s-a scris sau s-a tipărit în românește pînă în vremea cînd acestea s-au vestit⁷². Pe lîngă valoarea lor artistică, ele formează un bogat izvor de informație socială și politică pri-

69. Cf. Episcop Nicolae Colan, *op. cit.*, p. 275.

70. *Ibidem*, p. 275—276.

71. *Ibidem*, p. 277.

72. Despre Antim Ivireanul, *Revistele noastre bisericești* cuprind numeroase articole și studii; Cf. Episcop Antonie Plămădeală, *op. cit.*, p. 24, nota 94.

vind viața poporului nostru din prima jumătate a veacului al XVIII-lea. Limba vorbită de Antim Ivireanul rămâne «poate cea mai frumoasă dintre a tuturor cărturarilor epocii»⁷³. Alături de Antim, printre marii ctitori ai limbii noastre literare, în faza ei de desăvârșire prin cultură, trebuie să fie pomenit episcopul Chesarie de la Râmnic (1773—1780), cel care dă un impuls excepțional dezvoltării literaturii religioase românești⁷⁴. Scoțind în evidență faptul că Chesarie «a găsit echivalentul literar românesc al textului slavon cîntat, ceea ce asigură biruința definitivă a limbii românești în biserica»⁷⁵, aflăm motivul care-i crează un loc unic în istoria limbii noastre literare. În adevăr, epoca în care trăiește Chesarie poate fi numită, după N. Iorga, «epoca lui Chesarie»⁷⁶. Pe drumul deschis de Dosoftei, ca și de Antim, Chesarie de la Râmnic, prin începutul traducerii *Mineelor*, ca și prin *prefețele* ce le însoțesc, realizează o sinteză, creează un mijloc literar de exprimare de înaltă ținută și armonie pe baza limbii populare. Fraza de largă respirație a *Mineelor*, naturală și totodată bogată în armonii, avînd la temelie o topică proprie și o construcție arhaizată, se înscrie în specificul stilului limbii românești, conferindu-i un surplus de desăvârșire⁷⁷. Pătruns de însemnătatea ideii că noi românii ne tragem «din linia Rîmlenilor», opera lui Chesarie porcede din gîndul de a împinge cu un pas înainte procesul de desăvârșire a graiului românesc, ca și din rîvna de a spori conștiința națională a celor de-un sînge și de-o lege, ori sub ce stăpînire ar fi trăit ei. Gîndul lui Chesarie a fost cuceritor, iar fapta lui edificatoare.

Obiectivul luptei pe care poporul român o duce încă de la începutul veacului XIX este delimitarea frontierelor sale etnice, cu toate consecințele politice și culturale implicate în acest fapt. Stăpînirea otomană din cuprinsul Peninsulei Balcanice și a Principatelor Române a avut drept consecință o atenuare a conștiinței etnice, atît la noi cît și la celelalte popoare înrobite. Dreptatea socială, unirea și independența sînt idealurile pe care le va urmări poporul român, dar sînt și idealurile slujitorilor altarului străbun. Accentuarea conștiinței naționale antrenează însă cu sine în această nouă perioadă istorică, ideea originii noastre latine, cu ușoare inflexiuni puriste în materie de limbă. Desigur, în formele sale prime, latinismul nu aducea nimic din exagerările ce aveau să-l caracterizeze mai tîrziu. Cu rădăcini puternic înfipte în solul tradiției ortodoxe, mitropolitul Moldovei Veniamin Costachi (1768—1846) apare în această vreme ca ultimul mare luptător pentru limba românească, dar unul dintre cei dintii care cîntă un imn de înălțare a «limbii Patriei»⁷⁸. Deși alcătuită îndeosebi din traduceri, opera lui literară este bogată. În *prefețe*, Veniamin Costachi se referă, ca și înaintașii lui, la «neamul românesc» și la «limba românească», punînd însă un accent major pe unitatea de limbă și de origine a tuturor românilor. El are îndrăzneala unor soluții categorice în domeniul modernizării limbii literare a cărților bisericești, problemă pe care o dezbate în prefața «Liturghiilor» (Ieși 1818 și 1834), întîlnindu-se astfel cu preocupările puriste ale scriitorilor din Transilvania⁷⁹. Idealul preconizat de Veniamin constă într-un îndrăzneț program de restaurare a purității limbii prin întoarcerea la înțelegerea creștinismului daco-roman de terminologie latină. Arătîm-

73. Mihail Sadoveanu, *Limba povestirilor istorice*, în «Contemporanul» VI/436, 11 februarie 1955, p. 3.

74. G. F. Tepelea, *Mineele de la Râmnic*, în «BO..R.», LXXXIV (1966), nr. 3—4, p. 369—388.

75. Episcop Dr. Antonie Plămădeală, *op. cit.*, p. 28.

76. *Ibidem*, p. 30.

77. G. F. Tepelea, *op. cit.*, p. 380.

78. Episcop Dr. Antonie Plămădeală, *op. cit.*, p. 30.

79. D. Popovici, *Studii literare*, I, Cluj, 1972, p. 317—322; «*Prefață la Liturghie*», Iași, 1834.

du-ne că ne numim *români* tocmai pentru că sintem *romani* și am avut «limba curată a românilor», el totuși nu propune pentru refacerea limbii bisericești un împrumut de cuvinte latine din limbile romane sau inventarea de cuvinte noi, confecționate după cele latine, cum vor face latinisții uniști, ci aduce o soluție ingenioasă, dovada atașamentului său la strămoșeasca «lege românească». În locul cuvintelor «sirbești, slavonești, ungurești, turcești și altele asemenea», trebuie «să se ia înapoi cuvintele cele adevărate românești, părăsite și uitate, care se păstrează parte din documentele și cărțile vechi, parte prin gura poporului»⁸⁰. Nimeni nu poate tăgădui că sufletul celui care a alcătuit acest program să se găsească în fruntea Bisericii din țara Moldovei, a fost frământat de o putere pe care o numim astăzi «conștiință națională». Anunțând că «toate națiile ce au voit a se cultivi» au făcut astfel, iar dacă noi nu vom face la fel «prin aceasta va pieri nația noastră Românească, precum au pierit toate națiile ce s-au păsărit de limba lor»⁸¹. Veniamin se face exponentul gândirii poporului din care face parte, înscriind porunca vremii sale într-un advertisement: cei ce nu se vor strădui să întoarcă limba în albia ei daco-romană «se fac dușmanii nației lor românești»⁸².

Mișcarea de reculegere națională e animată în Muntenia de către episcopul Iosif de la Argeș. Având puncte de sprijin în ideile școlii ardelenene, care urmărea rededeptarea noastră prin îmbogățirea elementului latin din tezaurul limbii străbune, ea și-a găsit un susținător de mare prestigiu în diaconul Gheorghe Lazăr, dascăl condus de nelimitată încredere în destinele neamului său. Gheorghe Lazăr este un sol al unei gândiri noi și un luptător pentru restabilirea unității spirituale a poporului român printr-o limbă «ridicată la înălțime și vrednicie» (Veniamin Costachi, Liturghier, 1834). Cu el ideea romană dinamizează viața poporului român din cealaltă parte a Carpaților, pătrunzând în școală și contribuind în foarte mare măsură la elaborarea doctrinei de afirmare culturală a neamului în toate domeniile⁸³. Mitropolitul Andrei Șaguna întreprinde în Ardeal o vastă operă ce se înscrie în același spirit al vremii. Statutul organic, activitatea culturală de mari dimensiuni, ideile de emancipare socială și de câștigarea drepturilor pierdute izvorăsc parcă dintr-o concepție care leagă într-o unitate indisolubilă *legea, limba și poporul*. Opera lui Șaguna se întrece cu imaginea neasemuită a personalității făuritorului ei. Viziunea mitropolitului de la Sibiu cu privire la limba națională pe care o aseamănă cu un pom viu, «a cărui tulpină rămîne totdeauna aceeași», anunțată în prefața Bibliei sale (Sibiu, 1856—1858) și pe care am prezentat-o într-un citat anterior, ne ajută să înțelegem întreaga dezvoltare a limbii românești, care dintr-o «unealtă» potrivită vremii și firii neamului, se ridică pînă la treapta de conștiință, stare în care devine temelie a unității naționale. Tradiționalist în gândire, Șaguna a știut să mlădieze tradiția după imperativele vremii sale, devenind astfel, pentru multe decenii, un «geniu al locului».

80. Episcop Dr. Antonie Plămădeală, *op. cit.*, p. 32.

81. *Ibidem*.

82. *Ibidem*.

83. D. Popovici, *op. cit.*, p. 321.

cum îl numește Lucian Blaga⁸⁴. Dar șirul marilor ctitori de limbă românească nu se termină nici aici, ci se va continua în veacul viitor, secol al întregirii neamului și al construirii socialismului în țara noastră.

Urmind gândului de a prinde efortul pe care Biserica Ortodoxă Română l-a depus în decursul vremii pentru afirmarea unității de limbă și de neam, pe întreg pământul străbun, ajungem la încheierea că acest efort are el însuși o istorie. E vorba de o istorie care înseamnă de fapt o înlănțuire de miracole ale providenței divine, identică cu istoria luptei și a supraviețuirii conștiinței ortodoxe în cele trei țări românești. Observarea și înțelegerea ei ne îndeamnă să vedem că nici una dintre faptele săvârșite întru apărarea credinței nu au fost zadarnice. În vremea năvălirilor, prin «legea românească» ne-am salvat ființa etnică și limba latină. «Legile după care cuvintele latine s-au prefăcut în cuvinte românești și-au sfârșit de mult evoluțiunea lor; în momentul în care românii au primit cuvintele slavonești, limba lor era formată», ne spune Mihai Eminescu⁸⁵. Perioadei de etnogeneză îi urmează altele, care și-au dezvăluit tăria prin aceeași unitate indisolubilă dintre limbă și lege. «Limba românească e o limbă țărănească. Farmecul și expresivitatea specifică le-a căpătat de la făuritorul ei original care a fost țăranul»⁸⁶. Alături de țăran, a fost și păstorul. Dar această limbă se ridică la treapta de cultură majoră. Drumul a fost anevoios. Nici una din dreptățile noastre nu le-am putut avea fără ca acestea să fie scump plătite. Neuitatul șir de morți pentru credința străbună, începând cu «valahii» exterminați ca schismatici în Transilvania Evului mediu, a făcut să se ridice înflăcărații pionieri ai scrisului în limba română, punând început pătrunderii cuvintului Scripturii în graul poporului și temei unității de neam și de cultură. Se înfiripează astfel o unitate morală prin care se afirmă deșteptarea conștiinței naționale. Rezistența credincioșilor ortodocși în fața stăruitoarelor încercări de convertire prin silnicie, a odrăslit și ea gândul de a împinge cu un pas înainte procesul de dezvoltare a limbii românești și de dezvoltare a conștiinței unității între toți cei de un sânge și de o lege. Calitatea de apărători ai Ortodoxiei face ca cei mai luminați ierarhi din veacul al XVIII-lea să fie făuritorii limbii noastre literare, care devine una din forțele de neînving ale unității naționale. În veacul care îi urmează, alți «ctitori de limbă și cultură românească» din rîndul clericilor ortodocși vor aduce contribuția lor la marea operă de înfăptuire a unei vieți libere și autonome, independente și suverane pe pământul strămoșesc. Edificiul acestei unități a fost ridicat în lumină, iar cuvintele limbii din care în parte este zidit au fost și ele lămurite în foc, ca să fie mai tari și mai durabile decât bronzul tuturor monumentelor.

Pr. Asist. ILIE MOLDOVAN

84. Lucian Blaga, *Ceasornicul de nisip*, Cluj, 1973, p. 208–209.

85. Mihail Eminescu, în «Timpul», 1 aprilie 1881.

86. Liviu Rebreanu, *Amalgam*, Cluj, 1976, p. 167.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ÎN SLUJBA PĂCII, A UNITĂȚII POPORULUI ROMÂN ȘI A PROPĂȘIRII SALE

Este cunoscut că, în veacurile în care, în întinsul spațiu carpato-dunărean, se plămădea ființa neamului nostru, avea loc și procesul de creștinare a poporului român care se forma aici. Poporul român, de origine latină, dar cu credință ortodoxă, este singurul popor din istorie care s-a născut creștin.

De-a lungul istoriei lor, poporul român și Biserica Ortodoxă Română nu au existat însă ca două entități aparte sau paralele, ci ele au fost un întreg unitar, a cărui păstrare, dezvoltare și apărare a fost slujită, după împrejurări și posibilități, atât de lupta poporului cit și de lupta Bisericii dusă cu mijloacele sale pentru a sprijini pe cea a poporului.

În viața și istoria aproape bimilenară a poporului român, Biserica Ortodoxă Română și-a făcut simțită prezența sa, stînd alături de fiții ei credincioși și tot ceea ce au realizat ei din epoca zămislirii neamului nostru și pînă astăzi. Biserica noastră și-a împlinit existența și lucrarea sa de fiecare zi cu aceea a poporului român.

Dacă deschidem paginile istoriei și cercetăm trecutul Bisericii Ortodoxe Române, este ușor să constatăm că Biserica noastră românească a fost sprijinitoarea năzuințelor de totdeauna ale poporului român, de pace, unitate și de propășire.

1. — Biserica Ortodoxă Română a fost și rămîne propovăduitoare și sprijini-toare fermă a năzuințelor de pace. Ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii noastre strămoșești au fost oameni ai păcii și ai buneii înțelegeri între oameni. Sînt bine cunoscute chipurile ierarhilor din trecutul Bisericii Ortodoxe Române care au sprijinit acțiunile de pace ale poporului român. Astfel, Mitropolitul Teoctist I al Moldovei din secolul al XV-lea, sfetnicul apropiat al lui Petru Aron, a fost alături de domnitor, cînd acesta a încheiat pacea cu turcii la 1456, prin care Moldova era răscum-părată de la turci în schimbul unei sume de bani, care trebuia plătită anual. Ace-lași Mitropolit Teoctist și urmașul său în scaun Gheorghe, au semnat, sub Ștefan cel Mare, tratate de pace și alință cu polonii, în 1458, 1462 și 1499, ultimul fiind încheiat de domnitor cu Ioan Albert, regele Poloniei.

Cam în aceeași vreme, întîlnim în Țara Românească pe Mitropolitul Maxim al Ungrovlahiei, din vremea domniei lui Radu cel Mare, ierarh rămas în istorie și prin activitatea lui pacificatoare, reușind să împace pe Radu cel Mare cu Bogdan cel Orb, domnul Moldovei, care pornise război împotriva lui Radu cel Mare, din pricina adăpostirii în Țara Românească a lui Roman, un pretendent la tronul Moldovei, și care venise cu oastea pînă la Rîmnic în toamna anului 1506. Ciocnirea moldovenilor cu oastea munteană a fost însă împiedicată datorită intervenției Mitropolitului Ma-xim care a izbutit să aducă împăcarea între cei doi domni, încheindu-se pacea prin care Radu cel Mare se jura să fie «pace neclintită în veci».

Istoria Bisericii Ortodoxe Române cunoaște și o seamă de ierarhi care au fost trimiși în solie de pace în diferite împrejurări. Astfel, Mitropolitul Eftimie al II-lea al Ungrovlahiei, din vremea lui Mihai Viteazul, conducea în primăvara anului 1559, solia, din care făceau parte și Episcopii Teofil al Rîmnicului și Luca al Buzăului, la curtea prințului Sigismund Báthory al Transilvaniei, pentru a încheia alianța cu el și pentru a-i cere sprijin împotriva turcilor. După ce a iscălit legămîntul, a depus și jurămîntul de credință față de principe. În 1598, Mitropolitul Eftimie mergea în solie

la curtea împăratului Rudolf al II-lea de la Praga, în urma căreia s-a încheiat cunoscutul tratat de la Minăstirea Dealu, la 9 iunie 1598, iscălit, din partea țării, de Mihai Viteazul, arhiepiscopul Eftimie și opt boieri.

Peste un an, în 1599, Mitropolitul Eftimie, lua parte la tratativele cu trimiși lui Andrei Báthory din Transilvania și care s-au încheiat prin confirmarea legământului făcut în 1595.

Pe aceeași linie a activat și Mitropolitul Teofil al Ungrovlahiei, în prima jumătate a secolului al XVII-lea, care a fost trimis de Matei Basarab, în Transilvania, în primăvara anului 1640, în fruntea unei impresionante solii, pentru tratative de pace cu prințul Gheorghe Rakokzy, ca și Mitropolitul Ignatie Sirbul. Acesta a fost trimis, de către Domnitorul Mihnea al III-lea Radul, la 22 septembrie 1659, la curtea lui Gheorghe Rakokzy al II-lea, principele Transilvaniei, pentru a încheia un tratat de alianță împotriva turcilor, care s-a semnat la Tîrgu Mureș, la 4 octombrie 1659.

Dar acestea sînt doar cîteva nume din șirul lung de ierarhi și clerici ai Bisericii Ortodoxe Române care au fost mesageri ai păcii și luptători pentru cauza ei sfîntă și a înțelegerii între oameni și popoare. Este drumul pe care a mers întotdeauna Biserica noastră, și pe care s-a angajat mai cu fermitate după cel de al doilea război mondial cînd pacea lumii era tot mai amenințată. De la altarul celei mai modeste bisericuțe de țară, pînă la amvonul celor mai mărețe catedrale din țara noastră, clerici smeriți, înalți ierarhi sau teologi de frunte și-au spus cuvîntul lor cu fermitate și fără șovăială pentru apărarea păcii, pentru izbăvirea omenirii de ororile unui nou război care ar pune în primejdie propășirea pașnică a oamenilor și popoarelor.

Teologia păcii, promovată de Biserica Ortodoxă Română și alăturarea ierarhilor, clerului și credincioșilor ei la munca omenirii pentru făurirea unei lumi a păcii s-au datorat înfiistătorului Bisericii noastre, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, care a călăuzit cu înțelepciune toate acțiunile pentru pace desfășurate de peste 28 de ani de Biserica Ortodoxă Română. Promovarea cauzei sfînte a păcii a fost și rămîne una din coordonatele majore ale activității Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, ceea ce a determinat pe preoți și pe credincioși să sprijine cu toată fermitatea acțiunile Consiliului Mondial al Păcii, ale Conferinței Creștine pentru Pace și ale Consiliului Național pentru Apărarea Păcii din țara noastră. Pilda Sa personală — făcea parte încă din 1936 din Consiliul pentru pace al oamenilor progresiști din Europa — și cele 12 volume de «Apostolat Social» sînt dovezi de netăgăduit ale perseverenței cu care Biserica Ortodoxă Română slujește năzuințele de pace ale oamenilor și popoarelor.

Acțunea pentru apărarea păcii, dusă în numele lui Dumnezeu, trebuia să înceapă printr-o sinceră colaborare a cultelor din țara noastră în slujba acestui ideal scump tuturor. Această armonioasă colaborare a cultelor religioase din Patria noastră a fost inițiată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, la a cărui invitație conducătorii cultelor religioase din țara noastră s-au întrunit în repetate rînduri, începînd din anul 1949, în cadrul unor consfătuiri frățești, organizînd o activitate tot mai stăruitoare de promovare a păcii de către slujitorii și credincioșii cultelor. Prin consfătuiri interconfesionale, conferințe teologice interconfesionale, noțiuni de protest împotriva actelor de agresiune și a pregătirilor de război, semnarea de ape-luri pentru pace și de mesaje de solidaritate cu cei ce luptă pentru binele și fericirea omenirii, ca și prin diferite alte acțiuni comune, cultele religioase au desfășurat o lucrare rodnică, de zidire și consolidare a păcii și a înfrățirii între oameni.

Acțiunile de pace, inițiate de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și înlăpătuite cu sprijinul ierarhilor, preoților și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române, s-au făcut cunoscute și peste hotare, prin scrisori irenice, apeluri și mesaje pentru pace, cuvântări, declarații și interviuri în cadrul vizitelor făcute unor conducători de Biserică de peste hotare, sau a vizitelor făcute de aceștia în țara noastră. Biserica Ortodoxă Română a sprijinit acțiunea de pace a marilor foruri internaționale, aderând la hotărârile lor, încă înainte de a deveni membră a organizațiilor ecumeniste creștine. Jar ca membră în Consiliul Ecumenic al Bisericilor, în Conferința Bisericilor Europene (cunoscută și sub numele de «Conferința Nyborg») și în Conferința Creștină pentru Pace, Biserica Ortodoxă Română a participat activ la toate acțiunile menite să asigure pacea în lume, cu convingerea că astfel își îndeplinește una din cele mai înalte misiuni ale ei, «sprijinind toate aspirațiile poporului român care a fost în tot trecutul său un popor și care, mai ales azi, simte că trebuie să se dedice cu toată ființa lui cauzei păcii și prieteniei» (Apostolat social, IX, p. 276).

Teologii români au adus contribuții de seamă, în această privință, prin studiile elaborate, ideile și conceptele de libertate, dreptate, pace, coexistență pașnică, condamnarea războiului, — educarea tineretului în spiritul ideilor păcii și buneii înțelegeri între oameni fiind dezbătute pe larg în publicațiile noastre bisericești. Delegații Biserica și credința în general au contribuit la legarea între ele a micilor comunități, răspindite prin văile munților și pe întinsul câmpiilor, sprijinindu-le moral pentru a înfrânge greutățile de tot felul, reușind să păstreze, vie, în același timp, și conștiința unității lor sufletești. Când au apărut primele înjghebări de state de tip feudal timpuriu, Biserica a sprijinit activ eforturile pentru apărarea libertății și a ființei naționale.

2. — Biserica Ortodoxă Română și-a adus o contribuție substanțială și la formarea și dezvoltarea conștiinței de unitate națională și statală a poporului român, și aceasta chiar de la începutul formării lui. În perioada lungă a migrației popoarelor, Biserica și credința în general au contribuit la legarea între ele a micilor comunități, răspindite prin văile munților și pe întinsul câmpiilor, sprijinindu-le moral pentru a înfrânge greutățile de tot felul, reușind să păstreze, vie, în același timp, și conștiința unității lor sufletești. Când au apărut primele înjghebări de state de tip feudal timpuriu, Biserica a sprijinit activ eforturile pentru apărarea libertății și a ființei naționale.

După întemeierea statelor independente românești — Țara Românească și Moldova — Biserica Ortodoxă Română, înălțată la treapta de Mitropolie, la sfârșitul veacului al XIV-lea și începutul celui de al XV-lea, a sprijinit cu tărie lupta pentru independența statelor feudale. Întemeierea primelor mitropolii românești și legăturile canonice dintre ele au constituit, în același timp, contribuții la unitatea poporului român. Lupta pentru păstrarea ființei și independenței religioase a devenit și a rămas în permanență și o luptă pentru păstrarea și apărarea ființei și unității naționale. Apărarea și consolidarea Ortodoxiei, care a fost întotdeauna «lege românească» însemna de fapt și apărarea neatârării politice, a ființei și a unității sufletești a poporului de pe tot cuprinsul pământului românesc.

Dar un rol excepțional în păstrarea, afirmarea și consolidarea unității naționale a poporului român l-a avut Biserica Ortodoxă Română prin contribuția ei de seamă la formarea limbii române literare, prin tipărirea și răspindirea cărții bisericești.

Introducerea tiparului în Țara Românească în timpul lui Radu cel Mare însemna începutul unor strînse legături bisericești care aveau să contribuie, în veacurile următoare, la păstrarea conștiinței unității neamului. Primele cărți de slujbă în limba slavă, Liturghier, Octoih și Evangheliar, s-au răspîndit pe toate meleagurile românești, iar primele cărți românești tipărite, care au fost bisericești, sînt un simbol al unității de neam și de credință, fiind destinate tuturor românilor. Larga răspîndire a tipăriturilor lui Coresi a contribuit nu numai la formarea limbii literare românești, ci și la păstrarea și întărirea sentimentului de unitate în cuget și simțire.

Ideea slujirii unității neamului românesc prin cartea de cult o exprimă și Mitropolitii cărturari Varlaam «Cartea Românească de Învățătură» și «Răspuns la Catehismul calvinesc» și Simeon Ștefan în al său «Noul Testament» tipărit în întregime la Bălgrad la 1648 pentru toți românii pentru care a ales cuvintele, care, ca și banii, au cea mai largă circulație.

Prin traducerea integrală a Bibliei românești de la București cu care se încununa actul de introducere a limbii românești în Biserică, care avea la bază sentimentul unității de neam, limbă și credință a tuturor românilor, a cunoscut o largă răspîndire. În secolele următoare, circulația cărților de cult în toate ținuturile românești era mai ales necesară pentru Transilvania, unde, după uniație, românii ortodocși rămăseseră fără tiparnițe.

Opera Mitropolitului Dosoftei, citorul poeziei românești culte, Antim Ivireanul, care a scris în cea mai frumoasă limbă literară a vremii și episcopilor Damaschin al Rîmniceului, priceput traducător al Cărtilor de cult, Chesarie și Filaret, traducători ai mult răspînditelor Mineie, a dus și ea la întărirea sentimentului conștiinței și unității naționale și la păstrarea limbii românești curate.

Dar contribuția Bisericii Ortodoxe Române la lupta pentru unitate s-a manifestat nu numai pe plan cultural bisericesc, ci s-a concretizat în activitatea unor ierarhi, preoți și călugări, care au sprijinit permanent și lupta pentru realizarea unității politice a românilor. Astfel, în realizarea celei dintîi uniri politice a țărilor române sub Mihai Viteazul, la 1600, Biserica a avut un rol deosebit de important. Este cunoscută activitatea Mitropolitului Eftimie al II-lea, a episcopilor de Rîmnice și Buzău și a altor clerici în sprijinirea eforturilor lui Mihai Viteazul, prin misiunile diplomatice încredințate în Transilvania, Moldova, Rusia și Polonia. Campania din Transilvania, cu victoria de la Șelimbăr și intrarea triumfală a lui Mihai Viteazul în Alba Iulia la 1 noiembrie 1599 au fost pregătite printr-o întreagă acțiune de ridicare la luptă a maselor țărănești din sudul Transilvaniei, întreprinsă, în mod tainic de călugării din Țara Românească. În Moldova sinodul episcopilor de la Iași, pe lângă condamnarea vlădicilor fugiți, sfințea și pe Mihai ca domn al Moldovei.

După Mihai Viteazul, conștiința unității de neam, de limbă și credință s-a transformat într-o idee forță care a însuflețit lupta pentru unire. În realizarea marelui său ideal — unirea tuturor românilor — poporul român a avut alături Biserica Ortodoxă Română, care l-a ajutat cu jertfe considerabile.

Dacă ne oprim la marelui eveniment al Unirii Principatelor, din anul 1859, este vrednic de amintit venerabilul Mitropolit Sofronie Miculescu al Moldovei care și-a pus în joc scaunul său vlădicesc, prin demersurile și protestele sale energice împotriva adversarilor unirii. În toate aceste acțiuni a fost secundat de învățații călugări Neofit și Filaret Scriban, de eruditul episcop Melchisedec, de preotul Dimitrie Matcas și de mulți alți preoți și călugări animați de sentimente patriotice puternice.

În Țara Românească pomenim pe Mitropolitul Nifon, episcopii Calinic al Rîmnicului, Climent al Argeșului și Filaret al Buzăului, ca și pe alți membri ai clerului de mir și monahal, membri în divanurile ad-hoc, care au sprijinit cu căldură unirea.

În îndeplinirea marelui act istoric al Unirii Transilvaniei cu România, de la 1 decembrie 1918, clerul român a fost alături de popor, ajutându-l să-și vadă izbîndit visul său de secole.

În pregătirea unirii, preoțimea transilvăneană a făcut dovada unui imens sacrificiu și a adus nenumărate jertfe pe altarul ideilor de libertate, susținînd moralul poporului prin predică, împlinind rolul de mandatar ai Consiliului Național Român și susținînd propaganda națională în Transilvania, prin publicații. Dintre luptătorii frunțași pentru unire se cade să amintim la loc de cinste pe profesorul Nicolae Bălan, devenit apoi mitropolit al Transilvaniei, pe Silviu Dragomir de la Academia teologică din Sibiu, pe protopopul Vasile Safta din Brașov, Roman Ciorogariu din Bod, viitor episcop al Bodului, pe episcopii români Ioan Popp și Miron Cristea al Caransebeșului, Demetrie Radu ș.a.

Reîntregirea religioasă s-a realizat chiar în vremea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian care, încă de la începutul activității Sale ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, a pus la inimă rezolvarea acestei probleme. Prin aceasta, firul vieții bisericești a românilor transilvăneni, care fusese rupt fără voia lor cu 250 ani în urmă, se reînnoia la 21 octombrie 1948.

Astăzi unitatea națională și unitatea religioasă a credincioșilor ortodocși este un vis împlinit și o realitate. În păstrarea, întărirea și promovarea unității poporului, Biserica Ortodoxă Română își are și ea partea ei de contribuție, participînd alături de celelalte culte din țară la activitatea Frontului Unității Socialiste, forma și expresia superioară de întărire și manifestare a unității naționale și a solidarității poporului român.

3. — Dar Biserica Ortodoxă Română a contribuit și la propășirea poporului român. Legată de idealurile, de aspirațiile de totdeauna ale credincioșilor, ea a slujit și slujește propășirea poporului nostru în toate împrejurările și prin toate mijloacele. Ierarhii, clerul și credincioșii au participat la realizarea mărețelor împliniri ale poporului român, menite progresului și bunăstării sale materiale și spirituale. Astfel, Biserica a sprijinit lupta pentru eliberare socială și pentru revindicarea drepturilor poporului român, pentru o soartă mai bună. Cînd Gheorghe Doja ridică, în 1514, steagul revoltei pentru scuturarea jugului iobăgesc, Popa Laurențiu, cu o parte din țărani adunați de el, aprindeau focul revoltei în Oradea Mare devastînd comitatele Bihor și Sălaj, fiind apoi prins, tras în țepă și ars în piața Clujului.

În timpul domniei lui Mihai Viteazul, clericii au sprijinit, pe lingă lupta pentru unire, și pe cea de dobîndire a drepturilor legitime ale credincioșilor ortodocși români din Transilvania. Solia condusă de Mitropolitul Eftimie, în 1595, la Sigismund Báthory iscălea un act prin care boierimea dobîndea mari foloase în Țara Românească, iar Biserica reușea să rămînă neștirbită în drepturile sale, tot cinul preoțesc și călugăresc și toate bisericile românești de aici treceau sub jurisdicția arhiepiscopului din Țirgovîște; pentru scurtă vreme sarcinile iobăgești ale preoțimii au fost ridicate.

Începînd lupta pentru obținerea drepturilor politice și sociale egale pentru națiunea română din Transilvania, promise preoților și nobililor români care au accep-

tat unirea, Inocențiu Micu Clain ajungea să revendice considerarea poporului român întreg ca «a patra națiune» și să fie tratat în întregimea lui ca celelalte națiuni.

În argumentarea acestei revendicări, el se sprijinea pe majoritatea numerică a românilor în Transilvania și pe descendența lor de la Traian. Inocențiu Micu Clain a participat la acțiunile de mare răsunet și la Dietele Transilvaniei din anii 1736, 1737 și 1738, ca reprezentant al tuturor românilor, fără deosebire de confesiune, încercând să smulgă, de la clasa stăpînitoare, drepturi pe seama românilor și anume: dreptul la învățătură, dreptul de a practica toate meseriile, limitarea robotelor, ștergerea «de tot» a iobăgiei pe pămîntul crăiesc, dreptul de a se folosi liber de păduri, ape și munți, scutirea preoșilor de orice taxe și judecăți impuse de proprietari, și, mai presus de toate, recunoașterea românilor ca a patra națiune.

Cam în același timp, este vrednică de amintit acțiunea Mitropolitului Neofit al Ungrovlahiei pentru desființarea robiei. Prin hotărîrea din 5 august 1746, mitropolitul, episcopii și boierii țării, constatînd că acest vechi obicei al rumâniei rămas «de la moși și strămoși» nu este de nici un folos, ba chiar «de mare pagubă sufletului creștinesc» hotărău desființarea cu totul a robiei. Dînd urmare acestei hotărîri, Mitropolitul Neofit, prin cartea sa de slobozenie din 1746 arată că iartă și dezleagă «pe toți rumîinii», atît ai Sfintei Mitropolii de la Tirgoviște cît și ai acestei de alci, din București, pe ei și pe feciorii lor, pe nepoții și strănepoții lor». Pentru a asigura desființarea robiei și libertatea celor eliberați, Mitropolitul a dăruit în schimbul lor, ca preț de răscumpărare, moșia Pietroaia, cu biserică, case și pivnițe, cu pămînt și viță de vie, cumpărată din banii săi.

În frămîntările care au dat naștere răscoalei lui Horia, Cloșca și Crișan, din 1784—1785, ca și în desfășurarea răscoalei, preoțimea română din Transilvania a participat intens și în număr mare. Este cunoscut numele preotului Ionăș Cazan din Mesteacăn în a cărui biserică a avut loc adunarea pentru începerea răscoalei, binecuvîntată de el printr-o rugăciune specială. Printre ostașii lui Cloșca se numără și preotul Ianai din Lupșa, iar printre oamenii de încredere ai lui Horia întîlnim pe preoții Simion din Lupșa și Dănilă din Crîscior. În fruntea răsculaților mergea preotul Gavrilă din Moșoș, purtînd ca steag o cruce, iar printre căpitanii numiți de Horia și recunoscuți de popor, figurează preoții: Gheorghită Nicula din Albac, Ioan Coran din Pîclișa, Constantin Turciu din Crîscior, iar Dumitru din Certej a fost însoțitorul permanent al lui Horia.

După înfrîngerea răscoalei preoții au fost aspru pedepsiți că au ațîțat poporul la răscoală. Printre cei condamnați la moarte figurează preoții Constantin Turciu, Ioan Crisnăuț din Bistrița, Ioan din Bedelen ș.a.

După eșuarea răscoalei lui Horia, Cloșca și Crișan, acțiunile revendicative ale românilor transilvăneni, sprijinite de Biserică, au continuat concretizîndu-se și în *Suplex libellus valachorum* redactată de episcopul ortodox Gherasim Adamovici, prin care se cerea considerarea națiunii române egală cu celelalte națiuni și aceleași drepturi pentru români.

Clericii români au fost alături de popor, în dobîndirea drepturilor și în înfăptuirea năzuințelor lor, și în revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu, ca și în cea burghezo-democratică din 1848. Participarea clerului la marea revoluție a lui Tudor Vladimirescu este consemnată mai puțin documentar, deși ea s-a manifestat din plin. Se pare că el a găsit mai multă înțelegere la preoții de mir. Astfel, cînd a intrat în București, la 27 martie 1821, el avea în dreapta un preot care purta

crucea, iar ofițerii lui erau însoțiți de preoți. Se cunosc numele preoților Panait de la Cărmădarii de Sus și popa Ilie de la Minăstirea Butoiului din Dîmbovița și al arhimandritului Ghenadie Pîrvulescu de la Minăstirea Sinaia, ca și numele preoților Constantin din Butoiești și a fraților Dumitrașcu din părțile Vilcii, proveniți din pandurii săi.

În schimb, numărul clericilor care au participat la pregătirea și desfășurarea revoluției din 1848, a fost foarte mare. Ei s-au alăturat cu curaj, devotament patriotic și cu dăruire de sine păturilor românești din mijlocul cărora se ridicaseră și au luptat sub conducerea unei intelectualități românești luminate. Vom aminti doar cițiva dintre aceștia. Astfel, în Muntenia pomenim pe renumitul preot Radu Șapcă din Celei, care a adunat în casa sa pe fruntașii revoluției și a sfințit mișcarea revoluționară de la Islaz prin acea rugăciune fierbinte plină de căldură patriotică și creștină. Alături de el amintim pe ieromonahul Ambrozie supranumit Popa Tun, arhimandritul Iosafat Snagoveanul, preotul Neagu Zenescu. De asemenea, la revoluție au participat o serie de monahi, cei mai mulți cărturari, adevărați patrioți ca: arhimandritul Dionisie Romano, viitor episcop de Buzău, preotul Nifon Bălășescu, arhimandritul Ghenadie Pîrvulescu, ieromonahul Varlaam Bărănescu din Brașov, ierodiaconul Ipatie de la Buzău ș.a.

În Moldova, revoluția a avut proporții mai mici, dar și aici au participat o serie de clerici printre care mitropolitul Meletie, preotul Gheorghe Bodescu din Birlad, diaconii Evghenie și Ioan și alții.

În Transilvania, un mare număr de preoți au participat la mișcările țărănești la începutul revoluției. Este cunoscut numele preotului Simeon Balint din Roșca de Munte care a condus țărănimea în revoluția armată, iar Simeon Groza a fost unul din cei mai încercați căpitani ai lui Avram Iancu. Alături de ei se cunosc numele altor clerici care au activat în timpul revoluției și au îndurat suferințe, ca: Protopopul Ștefan Moldovan, preoții Maxim Hulea, Ioan Moldovan, Nicolae Popea, Ioan Papp Barit, Dimitrie Petrovici, Ștefan Chivulescu ș.a.

Tot aici trebuie să ne oprim asupra marelui mitropolit al Transilvaniei, Andrei Șaguna, un adevărat luptător pentru drepturile românilor din Transilvania, care, împreună cu episcopul Lemeny, a prezidat adunarea celor 40.000 de români de pe Cîmpia Libertății ținînd și o cuvîntare. Prin întreaga sa activitate organizatorică — bisericească, culturală, gospodărească — economică și social-patriotică, mitropolitul Șaguna a fost un vrednic luptător pentru mai binele și bunăstarea românilor din Transilvania.

Clericii români au fost alături de popor și în marea răscoală a tîranilor din 1907, luptînd pentru cucerirea drepturilor sociale. Sînt numeroase numele preoților care au fost bătuți, schingiuți, arestați, închiși, sau chiar uciși, alături de cei 11.000 de țărani, numai pentru vina de a fi îndemnat pe țărani să-și facă dreptate și de a-i fi condus, în multe sate, la luptă. Printre cei uciși amintim pe preoții Nicolae Crăineanu din Cvarдениța, Alexandru Popescu din Corcova, Ioan Podeanu din Podul Grosului, din județul Mehedinți ș.a.

* *
*

Schițînd principalele momente din istoria noastră națională în care lupta poporului pentru pace, unitate și progres social, pentru mai binele întregii noastre națiuni a fost sprijinită de Biserică, prin ierarhii, clericii și credincioșii ei, trebuie

să spunem că și în vremea noastră Biserica Ortodoxă Română, păstrind fidel bunele sale rînduiri tradiționale de sprijinoare activă a luptei poporului nostru pentru o viață nouă, se găsește alături de poporul român și sprijină munca și năzuințele lui de progres, contribuind la edificarea noii vieți din Patria noastră care a început de după anul de răscruce a istoriei noastre naționale — 1944.

Orientată mereu după năzuințele credincioșilor săi și îndrumată de cîrmuitoarii săi, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, ea este și astăzi alături de poporul în care s-a născut și ale cărei aspirații le slujește ca pe propriile sale aspirații, așa cum a făcut-o întotdeauna în trecutul său. «Apostolatul social», creația Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, de slujire a omului și a năzuințelor lui spre mai bine a devenit principiu de slujire a societății umane. El este o deschidere a Bisericii noastre spre viața socială a membrilor ei, de slujire a aspirațiilor întregii lumi. Identificîndu-se cu aspirațiile poporului român spre pace, unitate și propășire și sprijinindu-le consecvent, Biserica Ortodoxă Română sprijină în același timp aspirațiile lumii contemporane de egalitate între oameni și popoare, dreptate socială, pace, frățietate, dragoste și bunăstare.

Ca slujitori ai Bisericii Ortodoxe Române, avem îndatorirea sfîntă de a sprijini și în viitor, așa cum au făcut-o întotdeauna slujitorii Bisericii noastre strămoșești, acțiunile depuse cu stăruință de poporul român în slujba unității naționale, a păcii și propășirii sale, slujind astfel aspirațiile poporului român și ale întregii omeniri.

Pr. Aslst. NICOLAE D. NECULA

VALOAREA OMILETICĂ A PREDICILOR «DESPRE STATUI» ALE SFÎNTULUI IOAN GURĂ DE AUR

Veacul al patrulea al Bisericii creștine, numit și «veacul de aur al istoriei creștine», a culminat cu cele mai proeminente valori spirituale ale unor mari personalități creștine. În acest veac a trăit și Sfîntul Ioan Gură de Aur a cărui activitate predicatorială s-a desfășurat cu atîta rivnă și pasiune, încît ea a lăsat urme adînci în sufletele contemporanilor săi și s-a transmis veacurilor următoare ca model pentru preotul predicator.

Trecînd peste viața și activitatea sa, ne vom opri în cele ce urmează asupra valorii omiletice a predicilor sale «Despre statui». Pentru a le înțelege însă mai bine valoarea lor, socotim necesar să prezentăm mai întii cadrul istoric în care s-au scris acestea.

La anul 387 d.Hr., criza cunoscută sub numele de «incidentul statuiilor», i-a permis Sfîntului Ioan Gură de Aur să cucerească definitiv pe auditoriul său. La sfîrșitul anului 387 împăratul Teodosie cel Mare, pentru a da mari serbări și pentru a acoperi marile cheltuieli făcute cu războiul împotriva goților, a decis să decreteze un nou și suplimentar impozit. Provincialii murmurau, dar plăteau.

La 26 februarie 388, guvernatorul general al Antiohiei a convocat Senatul, dar nici n-a apucat de anunțat integral noua măsură fiscală, că unii senatori s-au ridicat protestînd, aruncînd insignele lor de demnitate, ieșind pe stradă și instigînd la rîndul

lor poporul la nesupunere. Mulțimea a început să incendieze casele demnitarilor împărătești, să dărâme statuile familiei imperiale, adică a împăratului, a împărătesei Flacilla (defunctă la acea vreme) și a celor doi fii ai împăratului, Honorius și Arcadius.

Cînd furia mulțimii s-a potolit, situația cetății Antiohia se prezenta destul de gravă. Se comisese o crimă de «les majestates», pe care împăratul Teodosie nu o putea lăsa nepedepsită. Împăratul era departe și a trebuit să treacă un timp pentru ca o decizie definitivă să fie luată. «Au fost făcute numeroase arestări, a fost instituit un tribunal militar, care trebuia să judece pe cei vinovați în trei zile, fără drept de apel, pe toți inculpații, iar numărul acestora era atît de mare, încît închisorile nu-i mai putea cuprinde pe toți»¹.

Atît plebea din Antiohia cît și aristocrația și-a pierdut cumpătul și echilibrul moral.

La începutul «crizei statuiilor», Sfîntul Ioan Gură de Aur n-a luat nici o atitudine timp de șapte zile. Dar măsura ce fusese luată de către împăratul Teodosie împotriva cetății Antiohia era mult prea grea: «titlul de metropolă a provinciei Siria, cu avantajele ce decurgeau din acestea, a fost ridicat orașului și dat rivalei acestuia, Laodiceia»², au fost închise teatrele, circul, băile publice și în final s-a hotărît ca toți locuitorii cetății să fie exterminați în masă iar cetatea distrusă din temelie și să se are pe locul ei.

În timp ce bunul și bătrînul episcop al cetății, Flavian, mergea spre capitală pentru a implora iertarea din partea împăratului, Sfîntul Ioan Gură de Aur își începea la Antiohia predicile sale «despre statuii». Dealtfel începutul postului mare coincidea și cu plecarea episcopului Flavian iar în acea perioadă Sfîntul Ioan Gură de Aur își propusese să comenteze în acel post diverse capitole din Vechiul Testament.

* *
*

Trecînd acum la prezentarea formei și stilului în care au fost scrise cele 21 de omilii «Despre statuii», vom arăta următoarele:

Încă de la începutul acestor predici, Sf. Ioan Gură de Aur s-a impus grație admirabilului său talent de orator ca și zelului său de apostol.

«Ceea ce frapează în aceste predici ale sale, este mai întîi de toate admirabila simpatie care unește pe orator cu ascultătorii săi»³. «Criza de la 387 este decisivă în istoria predicării Sfîntului Ioan Gură de Aur. Acest lucru a stabilit între publicul său și el acea simpatie care pe viitor îl va autoriza să spună totul»⁴. Villemain spune că «aceste predici sînt fără egal în antichitate»⁵. Astfel se explică faptul că în mijlocul unei mulțimi frămîntate și plină de teamă, Sfîntul Ioan Gură de Aur se ridică pentru a dovedi curajul său, dar nu ca un superior sau ca un stăpîn, ci ca un frate și egal. «El împărtășește cu aceștia vina lor, neliniștea lor, pericolul ce-i amenință. Niciodată oratorul n-a fost mai la unison cu auditoriul său și n-a împărtășit cu ei aceleași sentimente ca în celelalte împrejurări»⁶.

1. M. Jeannin, *Saint Jean Chrysostome, «Oeuvres complètes», tome premier, Paris, 1863, p. 141.*

2. Aimé Puech, *Saint Jean Chrysostome, Sixième édition, Paris, 1923, p. 50.*

3. Idem, *op. cit.*, p. 46.

4. F. Cayré, *Précis de Patrologie et d'histoire de la théologie, tome premier, livres I et II, 2-ème édition, Paris, 1931, p. 450.*

5. Idem, *op. cit.*, p. 452.

6. Aimé Puech, *Saint Jean Chrysostome et les mouvers de son temps, Paris, 1891, p. 25.*

Că Sfântul Ioan Gură de Aur a întrunit toate calitățile de predicator în aceste omilii, nu-o dovedește faptul că a fost consacrat cu apelativul «Gură de Aur», care i s-a făcut de către antiohieni. La Antiohia Sf. Ioan Gură de Aur și-a rostit aceste predici fie în biserica cea mare sau catedrală, construită de împăratul Constantin cel Mare, fie într-o biserică mai mică construită în vechiul oraș, fie pe sanctuarele martirilor din suburbiile orașului.

Societatea civilă din timpul său era construită după principiile civilizației greco-romane. După ce mîngîie mai întii aceste suflete disperate, Sfântul Ioan Gură de Aur biciuește apoi moravurile rele, amintind în continuu deșertăciunea acestor bunuri prezente. Societatea din timpul său suferea de două mari rele, adică excesul de bogăție acumulat de un număr mic de familii ca și excesul de sărăcie al păturilor inferioare. Iată de ce, în aceste predici, ca dealtfel în foarte multe din predicile sale, Sfântul Ioan Gură de Aur se arată a fi un dușman al bogățiilor, un apărător al săracilor, condamnînd sclavia și detestînd inegalitatea dintre bogați și săraci, ca și dezordinile sociale.

Aproape toate predicile sale sînt construite după același plan: o parte exegetico-dogmatică și o alta morală. Dar atît într-o parte cît și în cealaltă, cuvîntul său are aceiași eficacitate. Dealtfel «din punct de vedere intelectual notăm că Sfântul Ioan Gură de Aur nu este o fire speculativă, un filosof în maniera Sfîntului Grigorie de Nissa»⁷.

Dacă Sfântul Ioan Gură de Aur are puțin gust pentru speculație, el nu este mai puțin inteligent și penetrant. Imaginația sa este de o bogăție strălucitoare, care dă frazei o varietate și o putere de expresie incomparabilă.

Ca exeget Sfântul Ioan Gură de Aur întrebuițează metoda școlii antiohlene, cu examinarea critică a textului, punînd în relief sensul literar al cuvîntului și asocierea ideilor. Deși în mod obișnuit el întrebuițează metoda antiohiană, totuși deseori folosește și alegoria. Textul luat de el este tilcuit verset cu verset, îi fixează înțelesul și apoi îl limpește prin alte texte. Citațiile din Sfînta Scriptură sînt făcute cu mare iscusință psihologică, avînd în vedere puțința de înțelegere a auditoriului. «Din punct de vedere al elocinței el a depășit pe toți părinții greci, dar ca și teologia sa, și exegeza sa este eminentamente populară și practică. El cunoștea admirabil regulele artei oratorice și nici un scriitor grec creștin nu poate fi comparat cu el în ceea ce privește puritatea limbii. El este un părinte care vorbește cu copiii săi, pe care îi mîngîie, îi instruește, îi corițează, îi încurajează»⁸.

* *
*

Trecînd acum la analizarea conținutului și fondului omiletico-catehetic al predicilor sale «Despre statui», ca și problemelor ce se desprind din acestea vom arăta mai întii care sînt condițiile pe care le socotea Sfântul Ioan Gură de Aur a fi necesare să le îndeplinească o predică.

7. F. Cayré, *op. cit.*, p. 459.

8. J. Tixeront, *Précis de Patrologie*, douzième édition, Paris, 1934, p. 265-266.

După Sfântul Ioan Gură de Aur predica trebuie să îndeplinească mai multe condiții, printre care enumerăm :

- a) Să fie bine pregătită, pentru că oricât de desăvârșit ar fi predicatorul, el decade dacă nu se exercită încontinuu ;
- b) Predica nu trebuie să urmărească etalarea talentului său sau a persoanei sale, căci «cine caută prin predica sa favoarea sau lauda ascultătorilor, acela este un ucigaș de suflete» ;
- c) Predica trebuie să convertească și să convingă pe cei ce o ascultă ;
- d) Predica trebuie să fie caldă, vie, proaspătă, să învețe în continuu lucruri adevărate, noi și atrăgătoare ;
- e) Calitatea predicii se verifică prin ținuta ascultătorilor ;
- f) Predica nu trebuie să fie abstractă, ci să se mențină mereu în actualitate ;
- g) Predica hristocentrică are un profund caracter moral și social ;
- h) Predica trebuie să aibă un conținut variat, să aibă simetrie și armonie, bogăție de culori, comparații plastice, paralelism, gradații, eleganță generală, literară și spirituală.

Cu toate că în predicile «Despre statui» Sfântul Ioan Gură de Aur nu respectă cu strictețe toate treptele formale ale unei predici așa cum o concepem noi astăzi, totuși putem afirma că el ține cont de toate elementele mai sus menționate care concură la reușita unei predici. Dealtfel lucrul principal pe care el îl face în majoritatea celor 21 de predică despre statui, este ca în introducere să amintească ascultătorilor marea primejdie ce paște cetatea Antiohiei, ca apoi pe nesimțite să treacă ușor la subiectul ce și-l propune să-l trateze, și care este foarte variat, ca de exemplu : îndemn la citirea Sfintelor Scripturi, îndemn la înfrinare, post, despre bogăție, îndemn la rugăciune, răbdarea în suferințe, îndemn la supunerea față de autoritatea statală, îndreptarea moravurilor etc.

Chiar încă din prima sa omilie la «statui», Sf. Ioan Gură de Aur atrage atenția ascultătorilor săi asupra gravității celor întâmplate : «ce să vă spun, și ce să vă grăiesc — zice el —, vremea de față este vremea lacrimilor, nu a vorbelor, a tânguielilor, nu a cuvintărilor, a rugăciunii, nu a discursurilor. Mărimea celor săvârșite este așa de cumplită, rana este atât de greu de lecuit, meteahna este atât de năpraznică și mai presus de orice tămăduire, avînd nevoie de ajutorul celui de sus... căci precum prietenii veneau la Iov și plîngeau cu jale zărindu-l plin de bube, tot așa și acum cetățile din jur să vină la noi și să plîngă cu mare jale cele ce s-au întîmplat...»⁹.

Folosind în continuare momentul psihologic al situației, Sfântul Ioan Gură de Aur accentuează starea de spirit în care se găsea poporul în acea perioadă : «Norodul odinioară atât de cuminte și blajin ca un cal blind și ascultător, deodată a început să zburde și a făcut atîtea nenorociri, că nici nu mi-e îngăduit să le pomenesc ... orașul a rămas gol ca un stup gol ... toți fug ca de un laț de orașul care i-a născut ... nenorocirea noastră este ca o goană fără de dușmani, ca o robie fără ca orașul să fie cucerit. Să chemăm așadar toată făptura să jalească nenorocirile noastre. O cetate așa de mare, fruntea cetăților din răsărit, este în primejdie să fie ștersă de pe fața pămîntului ... căci a fost vătămat acela care n-are seamăn pe lume, căci e împărat, fruntea și căpetenia tuturor oamenilor de pe pămînt» (Omilia I-a).

9. Șt. Bezdechi, *Scrieri alese ale Sf. Ioan Gură de Aur, «Predicile despre statui», partea I-a, vol. II, Rîmnicul Vilcea, 1937, p. 37.*

Dar în mijlocul realității plină de deznădejde, Sfântul Ioan Gură de Aur introduce deodată lumina concepției creștine asupra vieții și trecerii obstacolelor acesteia, îndemnând pe creștini să se bizuiască în necazul lor numai pe Hristos și Biserica Sa: «căci creștinul trebuie să se deosebească de necredincioși și prin aceia că rabdă totul bărbătește și înzăuat cu nădejdea bunurilor viitoare se arată mai tare decât toate năpăstiiile omenești»¹⁰ și «bizuindu-se pe credința în Hristos, să-L chemăm necurmat și să ne îndeletnicim cu rugăciunea și să ne îngrijim cu toată osfirdia de celelalte virtuți ca să scăpăm de primejdia ce bate la ușă»¹¹.

Cu toate că este foarte aspru în toate cele 21 predici despre statui cu fiii săi sufletești, totuși o bunătate sufletească se desprinde din ele «conducându-se după flacăra dragostei pentru fiii săi duhovnicești»¹².

Paralel cu acțiunea judecătorilor care intimidează și bagă groaza în oameni, Biserica creștină mîngîie și îmbărbătează. — «Căci fiindcă și pe voi v-au înspăimîntat dregătorii — zice el — și v-au umplut de grijă, Biserica, mama noastră a tuturor, desfăcîndu-și sînul și primindu-ne cu brațele deschise, ne mîngîie în fiecare zi» (*Omilia VI-a*). «Să lăsăm dar în seama lui Dumnezeu să rezolve restricția, iar noi să ne rugăm și să trăim în sfințenie, căci datoria noastră este să ne schimbăm în oameni virtuoși, iar datoria lui Dumnezeu este să pună capăt relelor ce ne impresoară» (*Omilia IV-a*).

Se știe că în Antiohia, în timpul Sfântului Ioan Gură de Aur erau încă destui păgîni. Folosindu-se de prilejul «dărîmării statuiilor», Sf. Ioan urmărea un dublu scop:

- a) Ferirea poporului de credințele păgîne;
- b) Convertirea păgînilor la creștinism.

Sf. Ioan nu trece indiferent nici pe lingă aceștia nici pe lingă filozofia lor, ce se arătase potrivnică creștinismului, făcîndu-se vinovat de unele erori ca: închinarea la idoli sau nedescoperirea adevărului. Dar Sfântul Ioan Gură de Aur nu s-a mulțumit în omiliile sale «despre statuii numai cu combaterea concepțiilor acestora, ci a așezat în locul lor învățătura cea mintuitoare de suflet a creștinismului și Biserica lui Hristos, care stă ca o ancoră tare în primejdii și în nevoi, dovedindu-se superioară păgînilor și filozofiei lor».

În comparație cu concepția păgînă, Sfântul Ioan Gură de Aur evidențiază faptul că Biserica creștină mîngîie pe oameni «căci precum cînd marea se învrîște năpraznică bîntuită de furtună pe toți îi silește să alerge la liman, tot așa și acum furtuna tîrgului îi mină pe toți și de pretutindeni la biserică» (*Predica a IV-a*) ... «să luăm deci mereu în fiecare zi: binecuvîntat este Dumnezeu și cu mai mare rivnă să luăm aminte și să alergăm la biserică de unde am tras atîta folos. Știți de la început unde ați căutat un adăpost, unde ați alergat, de unde v-a venit scăparea. Să ținem deci ancora sfîntă și precum Biserica în vreme de primejdie nu s-a lepădat de noi, tot astfel nici noi în vremea iertării să nu ne lepădăm de ea» (*Omilia XII-a*).

Scoțînd în relief atitudinea negativă a filozofilor păgîni care au fugit părăsind cetatea, Sf. Ioan Gură de Aur evidențiază atitudinea curajoasă a monahilor pustnici, care și-au părăsit chiliile lor în peșteri și munți, venind în cetate pentru a încuraja poporul. Acest lucru este și mai bine evidențiat odată cu venirea la Antiohia a lui Ellebîhos, conducătorul oștilor și a lui Chesarie, logofătul curții regale, pentru a cerceta

10. Idem, *op. cit.*, vol. I, p. 44.

11. *Ibidem*, p. 65.

12. Proviaan Constantin, *Activitatea pastorală a Sf. Ioan Hrisostom la Antiohia*, Buzău, 1919, p. 24.

pe cei ce s-au făcut vinovați de răsturnarea statuilor și pentru a-i pedepsi. «Într-adevăr — spune Sfântul Ioan Gură de Aur — ei care stătuseră atîția ani închiși în colibele lor, fără să-i cheme nimeni, cînd au văzut de ce nor grozav e înconjurată cetatea, părăsindu-și peșterile lor, veneau din toate părțile, ca niște îngeri veniți din cer ... că mergînd aceștia la dregătorii cei mari, le vorbeau cu îndrăzneală, apărînd pe vinovați și toți erau gata să-și verse sîngele lor și să-și dea capetele lor, numai să scape de necazuri pe cei închiși. Ei au spus că nu vor pleca pînă ce judecătorii nu vor cruța poporul orașului, sau pînă ce nu-i vor trimite și pe ei împreună cu pîrîții lor la împărat ... și se zice că unul dintre pustnici ar fi spus o vorbă plină de înțelepciune «statuile răsturnate — zicea el — au fost ridicate la loc și și-au luat înfățișarea de mai înainte și greșala s-a îndreptat cît se poate de repede, dacă însă voi veți ucide chipul lui Dumnezeu, cum veți putea îndrepta greșala? Cum veți putea învia pe cei uciși?» (Omilia a XVI-a).

Analizînd mai departe predicile «Despre statui», vom găsi în ele dese repetări, dar acțiunea oratorică a Sfântului Ioan Gură de Aur nu este stăpînită de reguli oratorice fixe, ci de tactul și zelul lui de păstor sufletesc. «El se repetă fiindcă puterea de pricepere a ascultătorilor săi sau însemnătatea unor idei îl silesc s-o facă în interesul ajungerii scopului său»¹³.

Între nevoile care indicau necesitatea unei catehizări, a unei instruirii și adinciri a doctrinei creștine. Sfântul Ioan Gură de Aur alege și expunerea învățaturii dogmaticii creștine. Omiliile sale cu caracter dogmatic (omiliile VII, IX, X) sînt clare, ușor de înțeles, fără o teologie înaltă și speculativă, însoțite de concretizări și pilde din viață, pornind întotdeauna de la un text biblic, rămînd în legătură cu Sfînta Scriptură dar nepierzînd din vedere nici curentele greșite ale ereziilor creștine care circulau în sec. IV, și care atacau dogmele creștine (este vorba despre manihei și arieni).

Problemele dogmatice ridicate de Sf. Ioan Gură de Aur în omiliile sale «Despre statui» se referă la crearea omului, crearea lumii, trimiterea Fiului lui Dumnezeu în lume pentru răscumpărarea neamului omenesc, Sf. Euharistie. Sf. Ioan are o concepție eminentemente creștină ortodoxă despre om. Omul este o făptură creată de Dumnezeu, el este regele pămîntului, făcut din trup și suflet, care colaborează reciproc, în sensul desăvîrșirii reciproce, dar alcătuit de o singură ființă. Prin trup omul este legat de lumea vizibilă iar prin suflet de cea cerească. El se deosebește de animale prin rațiune, ca și prin facultățile ce le are, fiind făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, și pus stăpîn peste ele. «Ce înseamnă după chipul nostru — zice Sf. Ioan Gură de Aur —. Aceasta vrea să zică chipul înfrîntății, adică precum nimeni în cer nu este mai presus de Dumnezeu, tot astfel pe pămînt nimeni să nu fie mai presus ca omul ... căci o astfel de domnie ne-a hărăzit și nouă Dumnezeu de la început, și ne-a pus peste toate, hotărînd raiul ca locuință aleasă pentru noi, dîndu-ne judecată și dăruindu-ne un suflet nemuritor...» (Predica a VII-a). «Căci în rai trupul acela nu era vremelnic și supus stricăciunii, ci ca o statuie de aur ieșită proaspăt din cuptor și strălucind de-ți lua ochii, așa era trupul acela slobod de orice stricăciune ... dar după ce a jignit pe binefăcătorul său, Dumnezeu cumînțindu-l, l-a făcut rob pieritor și supus stricăciunii ... căci Dumnezeu nu l-a făcut pe om nemuritor, ci a îngăduit să fie nemuritor, căci sufletul este o parte din ființa lui Dumnezeu ... iar tu dacă vrei să-ți dai seama de înțelepciunea lui Dumnezeu care ne-a zidit, gîndește-te ce se face din lut, ce altceva decît

13. Idem, op. cit., p. 24.

cărămizi și oale? Și totuși marele acesta meșter Dumnezeu, din materia aceasta a făcut pe om, ca să se minuneze toți cei ce-l văd, căci noi biruim pe dobitoace nu numai prin aceia că avem un suflet plin de judecată, ci și prin trupul nostru stăm mai presus de ele» (*Predica a XI-a*).

«Dar Sfântul Ioan Gură de Aur» ne stă ca model și prin legăturile sale calde de prietenie și dragoste dintre el și episcopul său Flavian. Superioritatea talentului său predicatorial n-a împins pe preotul Ioan la vanitate și trufie și n-a provocat la episcopul său invidie sau rănire de amor propriu¹⁴.

Deseori Sfântul Ioan Gură de Aur îl numește pe episcopul său «tată» sau «învățător», comparându-l cu soarele, cu patriarhul Isaac, sau cu un cîntăreț ce cîntă cu o harfă de aur. El pune adesea — în modestia sa — succesul predicilor sale pe seama episcopului său, iar la rîndul său bătrînu și blindul episcop Flavian îl tratează pe preotul Ioan cu delicatețe și bunătate. «Comportarea preotului Ioan față de episcopul său, poate servi ca exemplu multor preoți și călugări din zilele noastre pentru stilul raporturilor cu chiriarihii lor»¹⁵.

Tot ca model de curaj și perseverență, ca și abnegație de păstor și conducător de suflete ne apare și acțiunea inițiată de bătrînul episcop Flavian, care deși în vîrstă și cu sănătatea șubrezită și-a luat osteneală și s-a dus la împăratul Teodosie să-și pună sufletul său pentru păstoriții săi, deși îl împiedica vîrsta, slăbiciunea trupului, vremea anului, și unica soră ce își trăgea sufletul. La împărat el a pledat să mijlocească pentru întregul popor al cetății Antiohia, punînd înainte Paștile ce se apropiau, arătînd că și Hristos a iertat păcatele întregii lumi, mărimea orașului, faptul că în Antiohia au apărut primii creștini, aici au tras aproape toți apostolii, ca și trecutul său creștin cu bune moravuri etc. După această măiestrită pledoarie el obține iertarea din partea împăratului Teodosie. «Căci după această cuvîntare a episcopului, împăratul n-a mai avut nevoie de alte cuvinte, ci numai de aceasta, care îl împodobește cu mult mai mult decît diadema. Ce anume zicere? «Ce e așa de mirare că și noi, oameni fiind, nu vom mai ține mînie unor oameni, de vreme ce și stăpînul lumii venind pe pămînt și făcîndu-se rob, a fost răstîgnit de cei cărora le făcuse bine, s-a rugat totuși pentru cei ce l-au răstîgnit și a strigat către Tatăl Său, zicînd: «Iartă-le lor că nu știu ce fac» (Luca XXIII, 34). Ce e așa de mirare că și noi vom ierta tovarășilor noștri de robie?» (*Predica a XXI-a*). De altfel toată ultima predică, adică a XXI-a, Sfântul Ioan Gură de Aur o închină reușitei bătrînului Flavian, lăudînd totodată pe lîngă calitățile lui de păstor sufletesc, smerenia și bunătatea lui, comparîndu-l cu păstorul cel bun care își pune sufletul său pentru oile sale.

Un alt element catehetic ce se desprinde din omiliile «Despre statui», este apriga și inversunata luptă a Sfîntului Ioan Gură de Aur împotriva bogăției și a celor bogăți căci «rădăcina și temeliea bogăției este mîndria, căci precum vinul nu e un lucru rău ci beția e un lucru rău, tot astfel nu bogăția e un lucru rău ci lăcomia cea rea și duhul cel hrăpăreț ... căci e bogat nu cine are mult ci acel care dăruiește mult. Bogat era Avraam dar nu era zgîrcit, Dumnezeu te-a făcut bogat ca să ajuți pe nenorociți și să-ți dezlegi păcatele prin dărnicia arătată față de alții ... căci adevăratele bunuri sînt cele din împărăția lui Dumnezeu, deoarece aceste bunuri nu se strică și nu suferă nici o schimbare. Nimic nu este mai nestatornic ca bogăția, și deci ce este mai de plîns ca aceia care-și pun toată nădejdea într-însa» (*Predica a II-a*).

14. Pr. Prof. I. G. Coman, *Actualitatea Sfîntului Ioan Gură de Aur*, în «Studii Teologice», seria II-a, nr. 7-8, anul VII, 1955, p. 407.

15. *Idem, op. cit.*, p. 407.

Mai putem desprinde și alte elemente catehetice de care se ocupă Sfântul Ioan Gură de Aur în predicile «Despre statui», ca de exemplu: îndemnul la înfrinare, virtutea, îndemnul la citirea Sfințelor Scripturi, îndemnul la post și rugăciune, păzirea poruncilor dumnezeiești, urirea jurământului și pe cei ce jură, îndreptarea moravurilor rele. Sugestivă ni se pare în acest sens și concepția Sfântului Ioan Gură de Aur privind supunerea față de autoritatea statală, căci — zice el — dacă îndepărtezi pe cîrmaci din corabie o face să se scufunde, și dacă iei pe căpetenie de la oaste, dai pe ostași în mina dușmanilor, tot astfel dacă iei pe dregător din cetate vom duce cu toții o viață nechibzuită (*Predica a VI-a*).

Aproape toate predicile Sfântului Ioan Gură de Aur se încheie printr-o scurtă rugăciune de laudă și slavă, pusă în legătură cu restul predicii sale.

«Sfântul Ioan Gură de Aur a fost și rămîne modelul neîntrecut pentru ierarhii, pentru dascălii în teologie, pentru preoți și predicatori, pentru candidații la preoție, pentru monahi și pentru credincioși»¹⁶.

Dragostea lui pentru om pleacă din dragostea lui Hristos pentru noi, din convingerea că fiecare din noi are în el chipul lui Dumnezeu.

Auditoriul său era întotdeauna numeros dar acest auditoriu variat ca moralitate, religiozitate, poziție socială și cultură, nu l-a speriat niciodată, ci dimpotrivă dragostea sa pentru predicarea cuvîntului nu slăbea nici atunci cînd petrecerile orașului sau alte pricini micșorau numărul ascultătorilor săi. «Tendința Sfântului Ioan Gură de Aur era de a fixa predica sa în mijlocul realității vieții, pe care știa s-o pătrundă printr-o intuiție superioară cu o mare ăscușină»¹⁷. Grijă cea mare a Sfântului Ioan Gură de Aur a fost în predică îndreptată spre creștini și anume spre viața lor, pe care el o voia curată de orice păcat.

Viața Sfântului Ioan Gură de Aur este un exemplu de sfințenie, de renunțări și jertfe, iar dragostea sa pentru om a făcut din el un exemplu de urmat pentru noi. El este cel mai mare predicator al creștinismului patristic, și unul dintre cei mai mari ai lumii creștine. Umanismul Sf. Ioan Gură de Aur este de o adevărată puritate și adîncime. Predica sa urmărea îndreptarea greșelilor. Ideile lui — pe care le găsim în predicile «Despre statui», despre combaterea exploatării omului, egalitatea tuturor oamenilor în fața lui Dumnezeu, militarea pentru o viață mai bună, sînt și astăzi de actualitate. «Predicile sale «Despre statui», constituie pentru noi un exemplu de elocință»¹⁸.

În centrul predicii sale, Sfântul Ioan Gură de Aur a pus omul și sufletul său, căci «nimic nu este mai prețios decît sufletul, universul întreg nu valorează cît el» — spune Sfântul Ioan Gură de Aur (ὅτι ἐστὶ ψυχῆς ὀρθὸς ὁ κόσμος ἅπας)¹⁹.

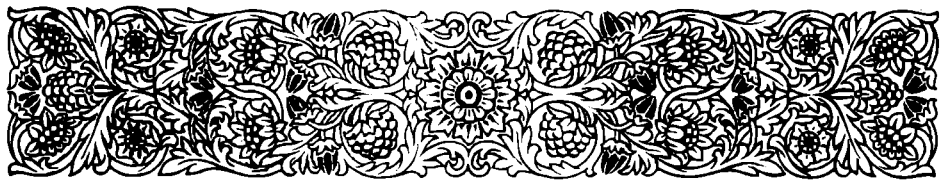
Diac. Doctorand V. AXINIA

16. *Ibidem*, p. 403.

17. Proviau Const., *op. cit.*, p. 25.

18. M. Villemain, *Tableau de l'éloquence chrétienne au IVe siècle*, Paris, 1854, p. 160.

19. Aimé Puech, St. Jean Chrysostome et les..., *op. cit.*, p. 324.

PAGINI ALESE DIN SFINȚII PĂRINȚI

---

945 **NU TREBUIE SĂ ANATEMATIZĂM NICI PE VII
NICI PE MORȚI¹**
de
SF. IOAN GURĂ DE AUR

1. V-am vorbit, nu de mult, de neputința cunoașterii lui Dumnezeu ; v-am vorbit pe larg, demonstrându-vă, cu texte din Scriptură și cu argumente din rațiune, că înțelegerea firii dumnezeiești este complet inaccesibilă chiar puterilor celor nevăzute, a acelor puteri, care duc o viață imaterială și fericită. Vă mai spuneam, că noi, deși ducem o viață ușuratică ... și săvârșim tot felul de păcate, căutăm totuși să cunoaștem ceea ce este complet necunoscut chiar ființelor celor nevăzute. Avînd ca temei al unei astfel de purtări, atît părărea bună ce o avem despre puterea noastră de judecată cit și dorința de a dobîndi slavă deșartă de la ascultătorii noștri, nu ne mai gîndim că firea noastră este mărginită, nici nu mai urmăm dumnezeieștilor Scripturi și Părinților, că tiriți, ca de un șivoi de apă, / de nebunia părerii bune ce o avem despre noi, am căzut într-un păcat atît de mare.

Haide dar să vă vorbesc acum și de cele ce se cuvîin despre anatemă, să vă arăt puterea acestui păcat, pe care nimeni nu-l socoate păcat, ca să astup cu asta gurile cele neînfrîinate și să descopăr boala acelor care întrebuițează la întîmplare acest cuvînt.

Viața noastră de păcătoșenie a ajuns într-o stare atît de tristă, că deși simțem căzuți atît de jos, nu ne mai dăm seama că am depășit cele mai mari păcate. S-au implinit cu noi cuvintele profetice : «Nu se mai poate pune nici plasture, nici undelemn, nici legătură»².

De unde să încep dar a vorbi de acest păcat ? De la hotărîrile poruncilor Stăpînului sau de la neștiința și nepăsarea voastră ? N-am să fiu oare luat în

---

1. MIGNE, *Patrologia Greacă*, vol. 48, col. 945—952.

2. *Isaia* 1, 6.

947 ris de unii, cînd grăiesc așa ? N-am să par că mi-am ieșit din minți ? N-am să fiu oare acoperit de ocări, că am de gînd să vorbesc de aceste lucruri triste și vrednice de lacrimi ? Dar ce să fac ? Sufăr, mi se sfișie sufletul, mi se rupe inima de durere, cînd văd atîta nepăsare, cînd văd că viața noastră a întrecut în călcarea legii pe iudei și în necredință pe păgîni. / Cînd ies în lume, văd oameni, care n-au nici mintea luminată de dumnezeiasca Scriptură și nici nu știu ceva din Scriptură — pe cele mai multe le trec sub tăcere, că mă rușinez să le spun — niște nebună și niște flecări, «care nu știu nici ce vorbesc, nici cele pentru care dau adevărate»³, că îndrăznesc să dogmatizeze cu nepricepere și să anatematizeze ce nu știu, încît cei străini de credința noastră rîd de noi, că nici nu ne îngrijim de o bună viețuire și nici nu sintem învățați să facem fapte bune.

2. Vai, ce nenorocire ! Vai ! Cîți drepti și profeți au dorit să vadă cele ce vedem și n-au văzut și să audă cele ce auzim și n-au auzit⁴. Și noi ne batem joc de ele ! Luați aminte, vă rog, la cele ce ați auzit, ca nu cumva să pierim ! Dacă porunca rostită de inger a fost puternică, iar călcarea și neascultarea ei a primit o dreaptă răsplătire, cum vom scăpa de pedeapsă noi, care nesocotim o astfel de mintuire ?

Spune-mi, care-i scopul Evangheliei harului ? Pentru ce a venit Fiul lui Dumnezeu în trup ? A venit oare ca să ne mușcăm și să ne mîncăm unii pe alții ? Învățătura lui Hristos, întru totul mai desăvîrșită decît legea veche, cere de la noi mai multă dragoste de oameni. În legea veche se spune : «Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși»⁵ ; în legea nouă, însă, se spune să mori pentru aproapele tău⁶. Ascultă-L chiar pe Hristos grăind : «Un om oarecare se pogora din Ierusalim în Ierihon și a căzut între Iilhari, care desbrăcîndu-l și lovindu-l s-au dus lăsîndu-l abia viu. Și din întîmplare un preot se pogora pe calea aceea și văzîndu-l a trecut pe alătura. Asemenea și un levit, ajungînd la acel loc și văzîndu-l, a trecut pe alătura. Iar un samarinean, venind la locul acela și văzîndu-l, i s-a lăcut milă de el și apropiindu-se i-a legat rănile, turnînd undelemn și vin ; și punîndu-l pe dobitocul lui, l-a dus la o casă de oaspeți și a purtat grijă de el. Și a doua zi, scoțînd doi dinari, i-a dat gazdei zicînd : «Poartă grijă de el și orice vei mai cheltui, cînd mă voi întoarce, îți voi da șie». Deci care dintre acei trei ți se pare că a fost aproapele celui căzut între Iilhari ? Iar el a zis : «Cel ce a lăcut milă cu el». Iar Iisus i-a zis lui : «Mergi și fă și tu asemenea !»⁷. Vai ce lucru de mirare ! N-a numit «aproape» nici pe preot, nici pe levit, ci pe cel disprețuit de iudei, după învățătura lor, adică pe samarinean, pe cel străin, pe cel mult hulit ; pe acela numai l-a numit «aproape», pentru că la el s-a găsit milă.

Cuvintele acestea sînt ale Fiului lui Dumnezeu ; iar pe acestea le-a împlinit cu fapta, cînd a venit pe pămînt ; că n-a murit numai pentru prieteni și pentru ai Lui, ci pentru dușmani, pentru tirani, pentru înșelători, pentru cei ce L-au urît, pentru cei ce L-au răstignit, pe care-i știa, mai înainte de întemeierea lumii, că vor fi așa ; i-a știut mai dinainte și totuși i-a creat, biruind preștiința cu bună-

3. I Timotei 1, 7.

4. Matei 13, 17.

5. Levitic 19, 18.

6. Ioan 15, 13.

7. Luca 10, 30-37.

948 latea. Pentru aceștia / și-a vărsat singele Lui, pentru aceștia a primit junghiere. Că spune Domnul : «*Pinea este trupul Meu, pe care îl voi da pentru viața lumii*»⁸. Și Pavel spune aceași în epistola sa : «*Că dacă vrăjmași fiind, ne-am împăcat cu Dumnezeu prin moartea Fiului Lui*»⁹; și iarăși, în epistola către Evrei spune că a gustat moartea pentru toți oamenii¹⁰.

Așadar dacă Hristos a săvârșit acestea, iar Biserica împlinește tipurile acestor fapte, făcînd în fiecare zi rugăciuni pentru toți oamenii, cum îndrăznești tu să anatematizezi ?

Spune-mi : Ce înseamnă cuvîntul acestu, pe care-l spui : «Să fie anatema !» Îți dai seama ce grăiești ? Știi ce spui ? Cunoști puterea acestui cuvînt ?

Vei găsi într-adevăr în Scriptura cea de Dumnezeu insuflată spunîndu-se acest cuvînt despre Ierihon : «*Și vei anatematiza Domnului Dumnezeului tău toată cetatea*»¹¹. Și pînă în ziua de azi este printre noi acest obicei, că se spune : «Cutare, făcînd aceasta, a făcut o «*anatema*» în acest loc». Oare aceasta să fie «*anatema*», pe care o rostești tu ? Nu ! Că prin această «*anatema*» se înțelege o faptă bună, un dar făcut lui Dumnezeu. Tu, însă, ce vrei să spui cînd rostești : «*Anatema !*» ? Iată ce spui : «Să fie dat acesta diavolului, să nu mai aibă parte de mîntuire, să fie străin de Hristos !».

3. Cine ești tu de ți-ai luat această stăpînire și această mare putere ? Atunci, la ziua judecării, Fiul lui Dumnezeu va sta pe scaunul de judecată și va pune oile de-a dreapta și caprele de-a stînga¹². Pentru ce ți-ai luat o vrednicie atît de mare, cu care a fost învrednicită numai ceata apostolilor și cei care au fost cu adevărat, după toată rînduiala, urmașii lor, plini de har și de putere ? Aceia, păzînd cu toată luarea aminte porunca lui Hristos, ca și cum și-ar fi scos ochiul cel drept¹³, așa alungau peeretici din Biserică. Aceasta arată marea lor milă și durere ; că se tăia un mădular de seamă. Pentru asta l-a și numit Hristos : «*ochiul drept*», pentru a arăta ce simțeau cei care-l alungau. De aceea apostolii și urmașii lor au fost, și în această privință ca și în toate faptele lor, cu multă luare aminte : combăteau și alungau ereziile, dar nu dădeau pe nici unul dintreeretici anatemei. Se pare că apostolul Pavel a fost silit numai în două rînduri să dea anatemei ; dar n-a dat anatemei o persoană anumită ; odată, în Epistola către Corinteni, spunînd : «*Dacă cineva nu iubește pe Domnul nostru Iisus Hristos, să lie anatema*»¹⁴ ; și a doua oară, în Epistola către Galateni : «*Dacă cineva vă va binevesti altceva decît ceea ce ați primit, anatema să lie*»¹⁵.

Ce ? Îndrăznești să faci tu ceea ce nimeni din cei ce au primit această putere n-a făcut și nici n-a îndrăznit să facă ? O jei înaintea judecării Împăratului, lucrînd împotriva scopului pentru care a murit Stăpînul ?

Vreți să aflați ce a grăit un sfînt, unul dinainte de noi, un urmaș al apostolilor, care a fost învrednicit de mucenicie ? Acesta, ca să arate cît de greu este cuvîntul : «*anatema*», / s-a folosit de o pildă, spunînd : «După cum un om de rînd, care se îmbracă cu purpura împărătească, este ucis ca uzurpator și el și cei ce l-au ajutat, tot așa și cei care se slujesc de sentințele Stăpînului și dau anatemei Bisericii pe un om, aduc asupra lui desăvîrșită pierzanie, pentru că

949

8. Ioan 6, 51.

9. Romani 5, 10.

10. Evrei 2, 9.

11. Isus Navi 6, 17.

12. Matei 25, 33.

13. Matei 5, 29.

14. I Corinteni 16, 22.

15. Galateni 1, 8.

răpesc dreptul de judecător al Fiului». Socoți oare că este o faptă fără însemnătate să osindești pe cineva cu o astfel de sentință, înainte de vremea judecății și înainte de Judecător? Cuvîntul «*anatema*» desparte desăvîrșit de Hristos.

Dar ce spun oamenii, care sînt în stare de orice păcat?

«Acela-i eretic, spun ei, are în el pe diavolul; grăiește cu nedreptate împotriva lui Dumnezeu, iar prin cuvintele lui ademenitoare și prin înșelăciunea lui deșartă a dus pe mulți în prăpastia pierzării. Pentru aceasta a fost izgonit de părinți dascălul lui, care a tăiat o mare parte din Biserică», înțelegînd fie pe Paulin¹⁶, fie pe Apolinarie¹⁷.

Cuvîntul acesta «*anatema*» face ca marea mulțime a credincioșilor să nu mai cunoască bine deosebirea dintreeretici și arată și rătăcirea, care stăpînește adîncul sufletului lor, datorită acestei foarte rele prejudecăți.

Că spune Apostolul: «*Învăță, cerlînd cu blîndețe pe cei ce stau împotriva, că poate le va da lor Dumnezeu pocăință spre cunoașterea adevărului și vor scăpa din cursa diavolului, prinși fiind de el, pentru a-i face voia*»¹⁸.

Întinde mreața dragostei ca să nu cadă cel schiop, ci ca să se vindece! Arată că din toată inima ta vrei să faci ca binele tău să fie binele tuturor! Aruncă undița cea dulce a dragostei și așa, cercelînd cu ea cele ascunse, scoate din prăpastia pierzării pe cel pe care îl înecă gîndurile sale! Păruta lui învățătură bună vine sau din prejudecată sau din neștiință. Învăță-l că învățătura lui e străină tradiției apostolice! Iar dacă omul, care primise rătăcirea, va voi să primească sfatul tău, el, după cuvîntul profetului, cu viață va viețui¹⁹, iar tu îți vei izbăvi sufletul tău. Dar dacă nu vrea, ci stăruie în încăpăținarea lui, ca să nu fii vinovat, mărturisește-ți credința ta numai cu îndelungă răbdare și bunătate, ca să nu-ți ceară Judecătorul din mina ta sufletul lui. Nu-l urî! Nu-i întoarce spatele! Nu-l prigoni, ci arată-i dragoste sinceră și adevărată! Cîștigă-i dragostea! De n-ai avea alt folos, acesta-i marele folos, acesta-i marele cîștig, că vă iubiți și ați învățat să fiți ucenicii lui Hristos. Că spune Hristos: «*Întru aceasta vor cunoaște că sînteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste între voi*»²⁰. Apostolul a arătat că dacă nu-i dragoste, nu-i de nici un folos nici cunoașterea tainelor lui Dumnezeu, nici credința, nici profeția, nici sărăcia de bună voie, nici mucenicia pentru Hristos. Că spune Apostolul: «*De aș avea toate tainele și toată cunoștința și credința, încît să mut și munții, iar dragoste nu am, nimic nu-mi folosește; și de aș grăi în limbi îngerești și de aș împărți toată avuția mea și de aș da trupul meu să-l ardă, iar dragoste nu am, nimic nu sînt. Dragostea se milostivește, nu se semețește, nu caută ale sale; toate le suferă, toate le crede, toate le nădăduiește, toate le rabdă*»²¹.

16. Paulin a fost hirotonit în 362 episcop al Antiohiei de Lucifer de Calaris din Sardinia în locul episcopului Meletie, care fusese depus și surghiunit de arieni. Marea majoritate a ortodocșilor din Antiohia, însă, a rămas credincioasă lui Meletie și n-a recunoscut ca episcop legal pe Paulin. Această ruptură dintre ortodocși a dat naștere schismei antiohiene, care a luat sfîrșit în timpul păstoririi episcopului Flavian (381—404).

17. Apolinarie, episcop al Laodiceei Siriei († circa 390), eretic. Cu el încep luptele hristologice. A fost condamnat de sinodul II ecumenic de la Constantinopol din 381.

18. *II Timotei* 2, 25—26.

19. *Iezechiel* 3, 21.

20. *Ioan* 13, 35.

21. *I Corinteni* 13, 2, 1, 3, 4, 5, 7.

950

4. Nimeni dintre voi, iubiților, n-a avut atita dragoste pentru Hristos, cită a avut sfântul suflet al lui Pavel! Nimeni / dintre oameni, în afară de el, n-a îndrăznit să rostească niște cuvinte ca acelea. Și ardea sufletul lui când spunea: «*Împlinesc lipsurile necazurilor lui Hristos în trupul meu*»²²; și: «*Aș fi dorit să ții anatema de la Hristos pentru frații mei*»²³; și: «*Cine este slab și eu să nu ții slab?*»²⁴. A avut atita dragoste pentru Hristos, încît n-a ocărit pe nimeni, n-a silit pe nimeni, n-a dat anatemei pe nimeni. Dacă ar fi făcut asta, n-ar fi adus lui Dumnezeu atitea neamuri și atitea cetăți întregi! A făcut aceasta vorbind frumos, îndemnînd, rugînd, deși era umilit, lovit, pălmuț și luat în rîs de toți.

Astfel, cînd s-a dus la atenieni și i-a găsit pe toți inebuniți de închinarea la idoli, nu i-a ocărit, spunîndu-le: «*Sînteți niște atei și cu totul necredincioși!*». Nu le-a spus: «*Pe toate lucrurile le socotiți dumnezei și numai de singurul Dumnezeu vă lepădați, de Stăpînul și Creatorul universului!*».

— Dar ce le-a spus?

— Le-a spus: «*Trecînd și privind locurile voastre de închinare, am găsit și un altar, pe care era scris: «Necunoscutului Dumnezeu». Pe Acela pe Care voi, necunoscuți-L, îl cinstiți, pe Acesta vi-L vestesc eu vouă*»²⁵. Ce lucru minunat! Ce inimă de părinte! A spus că elinii erau evlavioși²⁶, deși se închinau la idoli, deși erau necredincioși!

— Pentru ce?

— Pentru că îndeplineau toate îndatoririle religiei lor ca niște oameni evlavioși; socoteau că cinstesc pe Dumnezeu, erau convinși de aceasta.

Vă rog dar pe toți, să-l imitați pe Pavel și eu împreună cu voi. Dacă Domnul, Care cunoaște mai dinainte gîndul și voința fiecăruia, Care știe ce va ajunge fiecare din noi, a făcut asta, pentru ca să se reverse asupra noastră darurile și dărnicia Sa — că nu spre rele ne-a zidit Dumnezeu — și ne-a învrednicit de bunătățile cele de obște, pentru că vrea ca toți să fim imitatorii Lui, pentru ce faci cele potrivnice Lui, tu, care te duci la Biserică, unde se săvîrșește jertfa Fiului lui Dumnezeu? Nu știți oare că Hristos n-a zdrobit trestie frîntă și n-a stins feștila ce fumează?²⁷

— Ce înțeles au aceste cuvinte?

— Ascultă! Hristos n-a alungat pe Iuda și pe cei ce au căzut la fel cu el, pînă ce fiecare din aceștia nu s-a răslețit singur și nu s-a dat cu totul rătăcirii.

Nu facem noi oare rugăciuni pentru neștiințele poporului? Nu ni s-a poruncit oare să ne rugăm pentru dușmani, pentru cei ce ne urăsc și pentru cei ce ne prigonesc?

Iată, eu îmi împlinesc slujba mea! Iată, vă rog! Hirotonia nu dă puteri de stăpîni, nu înalță, nu duce la despotism. Toți am luat același Duh, toți am fost chemați la înfiere; iar pe cei pe care Tatăl i-a cercat, pe aceia i-a învrednicit să slujească fraților lor, după stăpînirea dată lor. Împlinindu-mi dar slujba,

22. Coloseni 1, 24.

23. Romani 9, 3.

24. II Corinteni 11, 29.

25. Faptele Apostolilor 17, 23.

26. Faptele Apostolilor 17, 22.

27. Isaia 42, 3.

vă rog și mă cuceresc vouă, să vă depărtați de un păcat așa de mare. Cel pe care vrei să-l anatematizezi, este sau viu și în viața aceasta nemuritoare de aici sau mort. Dacă este încă în viața aceasta de aici, păcătuiești, pentru că desparți de Hristos pe un om, care se poate întoarce, care se poate schimba de la rău la bine; iar dacă a murit, cu mult mai mult păcătuiești.

— Pentru ce?

— Pentru că «*Domnului său stă sau cade*»²⁸, pentru că nu mai este sub stăpînirea omenească. Și e primejdios să pronunți sentința asupra ceea ce este ascuns și păstrat Judecătorului veacurilor, singurul Care știe și măsura conștiinței și / mărimea credinței.

951

Spune-mi, te rog, de unde știm cu ce cuvinte se va învinovăți sau se va apăra acela în ziua cînd Dumnezeu va judeca cele ascunse ale oamenilor? Într-adevăr «*nepătrunse sînt judecățile Lui și de negăsit urma căilor Lui*»²⁹, «*că cine a cunoscut gîndul Domnului sau cine a lost sletnicul Lui?*»³⁰. Poate că nimeni dintre noi, iubiților, nu se mai gîndește că și acela a fost învrednicit de sffntul botez! Poate că nimeni nu vrea să mai știe că are să fie o judecată viitoare! Dar pentru ce vorbesc eu de judecata viitoare? Nu vrem să mai știm nici că vom muri și că vom ieși din trup, din pricina nebuniei, care ne stăpînește după lucrurile din lumea aceasta.

Depărtați-vă, vă rog, de un păcat atît de mare! Iată spun și mărturisesc înaintea lui Dumnezeu și înaintea aleșilor lui îngeri, că păcatul acesta are să ne fie nouă, în ziua judecății, pricină de mare chin și de foc nestins. Dacă în pilda fecioarelor³¹, au fost izgonite din camera cea de nuntă, din pricina împietririi inimii lor, fecioarele care duseseră o viață strălucită și plină de credință, / pentru că Stăpînul tuturor văzuse faptele lor, cum vom putea fi învredniciți de mîntuire noi, care trăim fără nici o grijă și ne purtăm fără milă cu semenii noștri? De aceea, vă rog, să nu ascultați cu nepăsare niște cuvinte ca acestea. Da, trebuie să anatematizăm învățăturile eretice, cele potrivnice învățăturilor primite de noi, să combatem dogmele greșite, dar să cruțăm cu toată grija pe oameni și să ne rugăm pentru mîntuirea lor.

952

Facă Dumnezeu, ca noi toți să fim stăpîniți de dragostea de Dumnezeu și de aproapele, să împlinim poruncile Stăpînului, ca în ziua învierii să întîmpinăm pe Mirele ceresc cu fapte de milă și cu candelilele aprinse, aducîndu-l întru slavă pe cel care s-au folosit de pe urma inimii noastre bune, cu harul și cu iubirea de oameni a Unuia-Născut Fiul lui Dumnezeu, cu Care Tatălui slavă împreună cu Sffntul Duh, acum și pururea și în vecii vecilor, Amin.

Traducere de Pr. Prof. DUMITRU FECIORU

28. *Romani* 14, 4.

29. *Romani* 11, 33.

30. *Romani* 11, 34; *Isaia* 40, 13.

31. *Matei* 25, 1-13.

ȘFÎNTUL VASILE CEL MARE „CUVÎNT DESPRE SMERENIE” ȘI CUVÎNT «DESPRE INVIDIE»

Dacă omul ar fi rămas în apropierea lui Dumnezeu, s-ar fi bucurat de slava cea adevărată și nu de una închipuită; puterea lui Dumnezeu l-ar fi întărit, înțelepciunea divină i-ar fi dat strălucire și s-ar fi bucurat de viața cea veșnică și de bunurile ei. Dar el și-a întors dorința de slava divină către cele trecătoare, și sperînd ca să obțină bunuri superioare celor hărăzite lui, s-a grăbit să ia ceea ce nu i se cuvenea și a pierdut și ceea ce putea să aibă. Ei bine, dacă mîndria a dus pe om la cădere, smerenia și gîndul că nu el ci Dumnezeu îl îmbracă cu mîrire, îi aduc vindecarea și mîntuirea. Numai cu aceste atitudini și gînduri își poate îndrepta greșeala, cu acestea se poate întoarce la poruncile sfinte pe care le-a părăsit. Desigur, diavolul, care l-a învins pe om cu speranța slavei celei înșelătoare, nu va înceta de a-l provoca în continuare prin diferite ispite, să-i întindă nenumărate curse, să-i prezinte dobîndirea banilor drept o mare ispravă, să-l facă să se mîndrească cu ei și să-l preocupe, deși aceștia nu ajută cu nimic la dobîndirea slavei, ba din contra, sînt un motiv de poticnire... Și nu numai banii sînt motiv de mîndrie; unii se mîndresc cu traiul lor îmbelșugat și cu îmbrăcămintea, adică cu faptul că întind mese somptuoase și pline de bunătați, care depășesc strictul necesar, că poartă haine de mare preț, alții se mîndresc că construiesc case mari și că le împodobesc cu multe frumuseți, că sînt urmași de o mulțime de servitori și de nenumărați lingușitori, iar alții se mîndresc peste măsură cu vredniciile lor. Astfel, dacă li se încredințează vreo slujbă deosebită, se și socotesc superiori tuturor și stau cu capul în nori. Calcă în picioare pe cei care-i au în mînă și sînt mîndri față de cei care, cu volul lor, i-au făcut să pară a fi cineva. Nebuni ce sînt! Slava lor este mai nestatornică decît visul și faima lor mai zadarnică decît nălucirile de noapte. Așa a făcut acel nebul, fiul lui Solomon, tînăr după numărul anilor, dar mai tînăr după minte. El a amenințat poporul care ceruse un jug mai ușor, cu altul mai greu; însă, în cele din urmă a pierdut puterea, în care spera că-l va face de temut (III Regi, XII, 4—14). Dar și puterea mîinilor, iuțea picioarelor și frumusețea trupului, calitățile pe care bolile le distrug și timpul le macină, încă și acestea obrăznicesc pe unii oameni. Pentru că nu-și aduc aminte că: «Omul este ca iarba și că slava lui se aseamănă cu floarea ierbii». «Că iarba se usucă și floarea ierbii cade» (Isaia XL, 6—7). Cu puterea trupului s-au mîndrit giganții (Geneză VI, 4) și nelegiuitul Goliat (I Regi XVII, 4); cu frumusețea sa s-a mîndrit Adonie (III Regi I, 5) iar cu pletele sale s-a mîndrit Așesalon (II Regi XIV, 26).

2. Dar și lucru care este considerat drept cel mai mare și mai statornic între toate bunurile care există, adică înțelepciunea, încă și aceasta poate duce la mîndrie zadarnică și să îndepărteze pe om de la mărirea cea adevărată. Așa se întîmplă mai ales cînd nu este călăuzită de înțelepciunea divină (și este folosită împotriva creaturilor lui Dumnezeu, cum a făcut diavolul împotriva omului). Dar cugetul viclean îndreptat de diavol împotriva omului s-a arătat păgubitor mai întîi diavolului. Fără să-și dea seama el a acționat împotriva sa însăși și n-a păgubit doar pe acela pe care spera să-l înstrăineze de Dumnezeu și de viața veșnică, ci și pe sine; arătîndu-se potrivnic a lui Dumnezeu, a fost el însuși condamnat la moarte veșnică. La fel s-a întîmplat și în cursa pe care a întîns-o Domnului, că tot el a fost prins; prin răstîgnirea Domnului a fost și el răstîgnit și prin moartea Domnului el a fost ucis. Și dacă diavolul, primul și cel mai mare meșter al cugetărilor viclene este prins în cursele sale, cu alt mai

mult vor fi prinși ucenicii și admiratorii săi. Aceștia, zice Apostolul, «spun că sînt înțelepți, însă au fost arătați a fi fără de mințe» (Romani I, 22). Faraon urzește planuri viclene pentru a nimici pe Israel, însă viclenia lui se destramă, fără să priceapă, acolo unde nu se așteaptă. Pruncul care fusese aruncat, din cauza poruncii lui, ca să moară, este crescut pe ascuns în casa împărătească (Exod II, 1—20), pentru a distruge puterea lui și a întregului său neam și pentru a salva poporul Israel. La fel și Abimeleu ucigașul, fiul bastard a lui Ghedeon, cel care a ucis pe cei 70 de pretendenți la tron, care a crezut că prin acest șiretlic va fi investit cu puterea împărătească, în cele din urmă a fost ucis de complicității săi. Iudeii au făcut plan să ucidă pe Domnul și au zis: «Dacă îl lăsăm așa, toți vor crede în el și vor veni romanii și ne vor lua țara și poporul» (Ioan XI, 48); dar i-a ajuns planul făcut împotriva lui Hristos: au fost alungați din țară și s-au înstrăinat de lege și de viața cultică. Într-un cuvînt, sînt multe exemple din care poate deduce cineva că înțelepciunea omenească este nedesăvîșită și de mică importanță.

3. Știind acestea, orice om cu minte nu trebuie să se mîndrească cu înțelepciunea lui, nici cu cele despre care am vorbit mai înainte, ci să dea crezare sfatului fericitei Ana și profetului Ieremia. «Să nu se mîndrească cel înțelept cu înțelepciunea lui, nici cel tare cu puterea lui și nici cel bogat cu bogăția lui» (I Regi II, 3; Ieremia IX, 23). Dar care este lauda care se cuvine și în ce constă marea omului? Zice profetul: «Cu aceasta să se laude tot omul, anume cu faptul că înțelege și cunoaște că eu sînt Domnul» (Ieremia IX, 24). Întru aceasta constă superioritatea, slava și marea omului, în faptul că cunoaște și se atașează de ceea ce cu adevărat este mare și caută slava care vine de la Domnul. Iar Apostolul Pavel dă îndemnuri: «Cel care se laudă, să se laude în Domnul» (I Corinteni I, 31); «Hristos este pentru noi înțelepciunea care vine de la Dumnezeu, îndreptarea, sfințirea și izbăvirea noastră»; prin urmare «în Domnul să se laude cel ce vrea să se laude» (I Corinteni I, 30—31). Această laudă este deplină cînd omul nu se încrede în dreptatea sa, cînd recunoaște în sinea sa că este sărac de adevărata dreptate și că a fost socotit drept de credința în Hristos. Nici Pavel nu se socotește neprihănit și de aceea încearcă să obțină prin credință neprihănirea de la Hristos, neprihănire care îl face părtaș la moartea și învierea Domnului (Filipeni III, 10—11). Aici orice motiv de mîndrie a căzut. Nimic, o, omule, nu ți-a rămas cu care să te mîndrești. Mîndria și speranța ta trebuie să stea în faptul de a fi omorît toate ale tale și de a fi căutat viața viitoare în Hristos. Pirga acestei vieți o avem și trăim în veacul ce va să fie prin harul lui Dumnezeu. Dumnezeu este cel care lucrează în noi și faptul de a voi și pe cel de a face voia Sa» (Filipeni II, 13). Dumnezeu descoperă prin Duhul Său înțelepciunea Sa, rînduita spre slava noastră (I Corinteni II, 7—10). Dumnezeu ne întărește în osteneți. «M-am ostent mai mult decît toți, zice Sf. Pavel, totuși nu eu ci harul lui Dumnezeu care este cu mine» (I Corinteni XV, 10). Dumnezeu ne izbăvește din primejdii, cînd orice speranță omenească este pierdută. «Ba încă ne spune cugetul, zice Sf. Pavel, că trebuie să murim; pentru ca să nu ne punem încrederea în noi înșine, ci în Dumnezeu, care înviază morții. El ne-a izbăvit și ne izbăvește dintr-o astfel de moarte și avem nădejde că ne va mai izbăvi încă» (II Corinteni I, 9—10).

4. Spune-mi deci, pentru ce te mîndrești, ca și cînd ți-ar aparține bunurile pe care ți le-a dat Dumnezeu, în loc să-i mulțumești pentru dar? «Pentru că, ce ai bun, pe care să nu-l fi primit?» (I Corinteni IV, 7). Nu ești tu cel care cu faptele dreptății tale ai cunoscut pe Dumnezeu, ci Dumnezeu este cel care te-a cunoscut, datorită bună-

tății Sale. Pentru că zice Apostolul Pavel: «După ce ați cunoscut pe Dumnezeu sau mai bine-zis după ce ați fost cunoscuți de Dumnezeu» (Galateni IV, 9). N-ai cucerit tu, cu virtutea ta pe Hristos, ci Hristos te-a cucerit cu prezența Sa. «Alerg cu gândul că doar, doar voi dobîndi acel lucru cu care Hristos m-a cucerit», zice același Apostol (Filipeni III, 12). «Nu voi M-ați ales pe Mine, zice Domnul ci Eu v-am ales pe voi» (Ioan XV, 16). Tu însă te făleşti că ți s-a făcut atîta cinste și faci din mila lui Dumnezeu motiv de mîndrie? Te vei cunoaște, de bună seamă, cine ești (cînd vei pierde darul) ca și Adam cînd a fost alungat din Paradis (Geneză III, 24) ca Saul cînd a fost părăsit de Duhul lui Dumnezeu (II Regi XVI, 14), ca poporul israelit cînd a fost dislocat de la rădăcina sfîntă. Zice Pavel: «tu stai în picioare prin credință; de aceea, nu te îngîmfă, ci teme-te» (Romani XI, 20). Harului îi urmează judecata; judecătorul te va judeca și după felul în care te-ai folosit de daruri. Dar tu în nesăbuința ta, nu socotești harul ca un dar, ci ca un bun care îți aparține. Și nu poți afirma că ești de talia lui Petru, care atît de mult a iubit pe Domnul încît voia să moară pentru El; dar pentru că a zis cu mîndrie: «chiar dacă toți ar găsi în Tine pricină de poticnire, eu niciodată nu voi găsi o astfel de pricină» (Matei XXVI, 33), a fost supus încercării și a tăgăduit pe Domnul. Greșeala l-a înțeleptit și l-a făcut să aibă înțelegere față de cei slabi în credință și să-și dea seama că, după cum pe mare a fost ținut deasupra valurilor de dreapta Domnului, la fel și în furtuna poticnirii, aflîndu-se în pericol, din cauza necredinței, de a fi pierdut, a fost păzit de puterea lui Hristos, care i-a spus mai dinainte ceea ce i se va întîmpla, zicînd: Simone, Simone, satana a cerut ca să vă cearnă ca pe grîu. Și eu m-am rugat pentru tine, ca să nu se piardă credința ta și tu cînd te vei întoarce, să întărești pe frații tăi» (Luca XXII, 31—32). Astfel fiind muștrat Petru, a fost pe bună dreptate ajutat și învățat să arate înțelegere față de cei slabi în credință. Însă fariseul acela foarte aspru și exagerat de mîndru, care nu numai că era înfumurat dar mai și acuza pe vameș a pierdut motivul laudei sale, din cauză că era stăpînit de marele păcat al mîndriei. Și a coborît vameșul neprihănit, pentru că a slăvit pe Dumnezeu cel sfînt, pentru că nu îndrăznea să privească spre cer, pentru că s-a făcut sie-și și modului său de viață acuzator și pentru că bătîndu-și pieptul nu cerea nimic altceva, decît iertare (Luca XVIII, 11—14). Ia aminte, deci, și ferește-te de vătămarea cea mare pe care o aduce mîndria. Pentru că cel care s-a mîndrit și-a pierdut neprihănirea și cel prea îndrăzneț și-a pierdut răsplata. Cel ce s-a socotit superior aproapelui și neașteptînd judecata lui Dumnezeu l-a condamnat, a fost arătat inferior celui smerit și păcătos. De aceea, tu să nu te îndoiești niciodată, comparîndu-te cu altul, fie el foarte păcătos. Pentru că de multe ori smerenia mintuiește pe cel care a săvîrșit păcate multe și mari. Să nu te consideri mai drept decît altul și să nu te socotești neprihănit, ca nu cumva să fii condamnat de Dumnezeu. «Eu insumi nu mă judec, zice Pavel, pentru că n-am nimic împotriva mea. Dar nu această convingere mă face drept. Cel ce mă judecă este Domnul (I Corinteni IV, 3—4).

5. Vrei să faci ceva bun? Atunci să mulțumești lui Dumnezeu și să nu te crezi superior aproapelui tău. «Fiecare, zice Apostolul Pavel, să-și cerceteze faptele și abia atunci să se laude doar cu faptele sale și să nu se compare cu semenul său» (Galateni VI, 4). Pentru că în ce măsură ești de folos aproapelui tău dacă crezi în Hristos, dacă suferi prigoane din cauza numelui său sau dacă te nevoiești cu postul? Din acestea nimeni altul nu folosește afară de tine. De aceea, ia aminte să nu cazi ca și diavolul. Acesta, socotindu-se superior omului, a fost învins de om și a fost dat să fie călcat în picioare de cel care îi fusese supus. Așa a fost și căderea israeliților. Socotindu-se

superiori păgînilor, pe care îi considerau necurați, ei s-au făcut cu adevărat necurați, pe cînd adoratorii idolilor s-au curățit. Și faptele dreptății lor au devenit «ca o haină murdară» (Isaia LXIV, 6), pe cînd neleguirea și impietatea neamurilor a fost ștearsă. Să-ți aduci totdeauna aminte de proverbul plin de adevăr: «Domnul este împotriva celor mîndri, iar celor smeriți le dă har» (Proverbe III, 34; Iacov IV, 6; I Petru V, 5). Să ai mereu în minte cuvîntul Domnului: «Cel ce se înalță se va smeri, iar cel ce se smerește se va înălța» (Luca XVIII, 11). Să nu fii judecător nedrept cu tine și să nu te menajezi cînd îți cercetezi faptele. Văzîndu-ți faptele cele bune să nu treci cu vederea greșelile pe care le-ai făcut. Iar cînd o ispravă prezentă îți ia mințile, să te gîndești la trecut și să înăbuși sentimentul infumurării. Iar cînd vezi pe aproapele tău păcătulnd, să nu ai în vedere doar aceasta, ci să-ți aduci aminte de faptele bune pe care le-a făcut sau le face; cercetîndu-l prin prisma tuturor faptelor și nu unilateral, vei găsi adesea că este mai bun decît tine. Pentru că nici Dumnezeu nu judecă pe om unilateral. «Eu, zice Domnul, voi veni să adun toate faptele și gîndurile lor» (Isaia LXVI, 18). Iar atunci cînd a muștrat pe Iosafat pentru păcatul său și-a adus aminte și de isprăvile lui și a zis: «totuși se mai găsește și ceva bun în tine» (II Cronici XIX, 3).

6. De fiecare dată să avem în cugetul nostru aceste exemple și altele asemenea lor ca remediu împotriva mîniei; să ne smerim pentru a fi înălțați, să imităm smerenia totală a Domnului și să facem drumul invers de la smerenie la înălțare. Pentru că găsim că întreaga viață a Domnului ne învață smerenia. Pe cînd era prunc n-a fost culcat în pat, ci în iesla din peșteră. Și-a petrecut viața în casa lemnarului și a sărmanei sale mame, ascultînd de mama și de logodnicul ei. A fost învățat și a auzit lucruri pe care nu era nevoie să le audă; dar întrebînd, înțelepciunea Sa era admirată pentru întrebări. S-a supus lui Ioan și Stăpînul a primit botezul de la slugă. Nu s-a împotrivit nimănui dintre cei care s-au ridicat împotriva lui, nici nu a opus puterea Sa de negrăit, ci a cedat în fața lor, ca în fața unora mai puternici. Înaintea arhierilor a stat în poziție de condamnat, a fost dus la judecători pentru a fi judecat și deși putea să dea de rușine pe calomnatori, a suportat în tăcere calomniile lor. A fost scuipat de robi și de servitorii cei mai de pe urmă și a fost dat morții și încă celei mai umilitoare. Astfel a trecut ca om prin toate fazele vieții omenești de la naștere pînă la moarte. Iar după această smerire își arată slava, slăvind odată cu El pe cei care din cauza Lui fuseseră făcuți de ocară. Dintre aceștia primii sînt fericiții Săi ucenici, adică aceștia care săraci și goi au cutreierat lumea întreagă și fără a fi meșteri la cuvînt, nici însoțiți de mulțime de servitori, ci singuri, au cutreierat uscatul și marea, au fost biciuiți, loviți cu pietre și în sfîrșit, uciși. Viața lor este plină de învățături sînte. Pe aceștia să-i imitam pentru a răsări din smerenie mîntuirea veșnică, darul cel desăvîrșit a lui Hristos.

7. Deci cum ne vom debarasa de mîndrie pentru a ajunge la smerenia cea minuitoare? Dacă cultivăm smerenia în toate ocaziile și nu neglijăm nimic, gîndim, chipurile, că un fapt minor nu ne poate vătăma. Pentru că sufletul devine asemenea celor de care se preocupă și pe care le săvîrșește. De aceea, să fie și la tine chipul și îmbrăcămintea, mersul și repaosul, masa și patul, ca și ustensilele, dovezi ale smereniei. Încă și vorba, cîntecul și discuția cu aproapele, toate să arate mai degrabă smerenie decît mîndrie. Să nu te lîi de sofisticării, nici să nu cînți cu voce mieroasă, nici să nu iei îfos de om mîndru în discuții, ci pe toate să le micșorezi. Să fii bun cu prietenul, blînd cu servitorul, tolerant cu cei îndrăzneți, iubitor de săraci. Să mîngii pe cei în suferință, să cercetezi pe cei întru întristare, să nu treci cu vederea niciodată pe nimeni. Să fii binevoitor în discuții, bucuros la răspunsuri, îndatoritor, accesibil tu-

turor. Să nu te lauzi singur, nici să nu împingi pe alții să facă aceasta. Să nu îngădui vorbele necuviincioase și să-ți ascunzi pe cât este cu puțință meritele. Să te cerți singur pentru păcatele tale și să nu aștepti muștrările altora; aceasta, pentru a te asemăna cu cel drept care, primul, se muștră (Proverbe XVIII, 17), pentru a fi asemenea lui Iov (Iov XXXI, 34) care n-a fugit de mulțimea oamenilor din oraș și le-a spus vinovăția sa. Să nu fii sever în reproșuri și să nu muștri repede și cu patimă pe aproapele tău, nici să nu condamni pe altul pentru greșelile mici ca și când tu ai fi drept în toate. Să te apropii de cei care cad în greșeli și să-i îndrepți duhovnicește, luând aminte și la tine, așa cum îndeamnă și Apostolul Pavel, când zice: «Ia aminte la tine însuși, ca să nu cazi și tu în ispită» (Galateni VI, 1). Și atunci când tu vei evita laudele oamenilor, pe când alții le doresc, să-ți amintești de Hristos, care zice că cei care caută slavă și fac binele pentru a fi văzuți de oameni, își pierd plata de la Dumnezeu, pentru că aceștia «și-au luat plata lor» (Matei VI, 2). Deci, să nu te păgubești cu faptul de a vrea să fii văzut de oameni. Și pentru că Dumnezeu este marele judecător nevoiește-te să fii văzut de el. Pentru că el răsplătește în mod strălucit. Ai fost învrednicit să fii întâi-stătător și de aceea te înconjoară oameni mulți și te slăvesc? Să fii asemenea supușilor, pentru că zice apostolul: «Să nu vă faceți stăpîni peste cei care vi s-au dat să-i păstoriți» (I Petru V, 3) nici să vă arătați autoritari ca stăpînirea luminează. Pentru că Domnul a poruncit «Cel ce vrea să fie primul, să fie tuturor slugă» (Marcu X, 44). Într-un cuvînt fie spus, să urmărești smerenia, ca și când ai fi îndrăgostit de ea». S-o iubești și ea îți va aduce mărire» (Pilde IV, 6). În felul acesta vei păși către slava cea adevărată, cea îngerească, cea de la Dumnezeu. Hristos te va recunoaște ca ucenic adevărat înaintea îngerilor și te va slăvi (Luca XI, 8), dacă vei imita smerenia Lui, a aceleia care zice: «Învățați de la Mine că sînt blînd și smerit cu inima și veți afla odihnă sufletelor voastre» (Matei XI, 29). Lui i se cuvine mărirea și puterea în vecii vecilor. A M I N.

« CUVÎNT DESPRE INVIDIE »

1. Dumnezeu este bun și dăruiește cu bunătați pe cei vrednici, pe cînd diavolul este viclan și dă naștere la toată răutatea. Fiind bun, Dumnezeu este lipsit de invidie. Fiind rău, diavolul e stăpînit de ea. Să ne păzim, fraților, de patima invidiei, pentru a nu deveni părtași lucrurilor diavolului și pentru a nu fi condamnați împreună cu el pentru aceeași vină. Pentru că dacă cel ce se mindrește are parte de pedeapsa hărăzită diavolului, cum va evita cel invidios pedeapsa pregătită pentru acesta? În sufletul oamenilor nu odrăsește altă patimă mai vătămătoare decît invidia și nimic nu vătămă, în primul rînd, pe cel posedat de ea. Întocmai cum rugina degradează fierul, invidia dezumanizează sufletul în care se cuibărește. Exact ca și puil de viperă, care rod pintecele care i-a purtat, pentru a vedea lumina zilei, așa cum zic unii, invidia roade sufletul care-l zămislește. Ea leagă tristețea de prosperitatea aproapelui și face ca din sufletul celui invidios să nu lipsească deprimarea și reaua dispoziție. Astfel: a rodit ogorul aproapelui? Casa lui este îndestulată? Nu are necazuri? Ei, bine, toate acestea agravează boala și sînt o durere în plus pentru invidios, care întru nimic nu se deosebește de omul dezbrăcat, care de toți se rănește.

Este cineva viguros? Se bucură de sănătate? Și acestea îl rănesc. Este altul mai chipeș? Se distinge cineva prin calități sufletești? Este dotat cu inteligență și darul oratoriei? Este bogat și făcând daruri celor săraci este laudat de ei? Toate acestea îl lovesc și îl rănesc drept în inimă. Și ceea ce este și mai rău la această boală față de altele este faptul că nici nu poate să denumească boala și să o trateze, ci doar se agită, este trist, plînge cu glas mare și arată a fi un om pierdut. Când este întebat de ce suferă, îi este rușine să mărturisească nenorocirea care s-a abătut peste el. Nu spune: sînt invidios, dur, mă zdrobește propășirea aproapelui, plîng de bucuria fratelui, nu suport să aud de binele altora și consider o nenorocire fericirea aproapelui meu. Într-adevăr, acestea ar fi putut spune, dacă ar fi vrut să mărturisească adevărat. Însă nimic din acestea nu vrea să mărturisească, obrojește boala în adîncul sufletului, iar aceasta îl roade și topește încet-încet măruntaiele.

2. El nici pe medic nu-l cheamă, nici medicament nu caută, să-și ușureze slăbiciunea, deși Scripturile sînt pline de leacuri. Găsește oarecare ușurare numai cînd se întîmplă ca vreunul din cei invidiați să decadă. Aceasta este legea celui ce urăște: vrea să vadă că cel invidiat, din fericit cum era, a devenit nenorocit, și că acela care prospera cîndva, a ajuns vrednic de milă. Doar atunci se liniștește și devine prietenos, cînd vede pe om că plînge, cînd îl vede îndurerat. Cînd cineva este vesel, el nu se bucură, însă cînd cineva se jelește, plînge și el. Arată compasiune pentru nenorocirea survenită și zice: ce era și ce a ajuns! Apoi reamintește starea de prosperitate din trecut, nu din sentimente de dragoste, ci pentru a-i face nenorocirea mai mare. Laudă pe copil după moarte și-l elogiază, zicînd: Ce copil frumos, ce sîrguitor, ce suflet bun! Pe cînd atunci cînd era în viață nu i-a spus nici un cuvînt de laudă. Dacă vede și pe alții că îl laudă, imediat se schimbă și începe să dușmănească pe cel adormit. Admiră pe cel avut după ce a pierdut totul, laudă frumusețea, vigoarea și sănătatea trupului după ce au fost distruse de boală. Într-un cuvînt, este dușman al celor ce nu se clintesc și prieten al celor ce se pierd.

3. Prin urmare, ce boală poate fi mai nenorocită decît aceasta? Distruge viața, pervertește firea, dușmănește tot ce ne dăruiește Dumnezeu și se împotrivesc lui Dumnezeu însuși. Care a fost motivul care a umplut de minie pe diavol, izvorul răutății, ca să pornească război împotriva oamenilor? N-a fost invidia? Din cauza ei s-a arătat diavolul dușman al lui Dumnezeu și pentru că n-a putut să se răzbune pe el, s-a răzbunat pe om. La fel se pare că a procedat și Cain; acesta a fost primul ucenic al diavolului, pentru că de la el a învățat două nelegiuiri: invidia și omorul. Aceste nelegiuiri le amintește și Pavel cînd zice: «Sînt plini de pizmă și ucidere» (Rom. I, 29). Deci, ce a făcut? A văzut cîntea văzută de Dumnezeu tratelul său și s-a aprins de invidie. A ucis pe cel căruia i se făcuse cîntea, pentru a lovi în Dumnezeu. Neputînd, deci, să se lupte cu Dumnezeu, a comis fratricidul. Să evităm, fraților, boala care ne învață ura împotriva lui Dumnezeu și omorul, care răvășește firea și nesocotește înrudirea. De ce ești trist omule, cînd n-ai pățit nimic rău? De ce te războiește cu cel ce are anumite bunuri, dar pe care nu le-a luat de la tine? Te supără binefacerea? Ia aminte să nu pierzi folosul ce decurge din ea! Așa a făcut Saul, care din binefaceri a făcut motiv de luptă împotriva lui David. El, după ce a ascultat acea melodie fermecătoare, ce l-a scos din amorțeala melancoliei, a voit să străpungă cu sulița pe binefăcătorul său. Altădată, deși același David i-a spălat rușinea ce-i făcuse Goliat, pentru că la serbarea victoriei dansatoarele au dat lui David onoruri inezecite, din cauza celor întîmplate, zicînd: «Saul a bătut miile lui, iar David

zecile lui de mii» (I Regi XVIII, 7) a încercat mai întâi cu mlinile sale, apoi prin curse, să-lucidă. Deși David a fugit dinaintea lui, Saul n-a încetat să-l dușmănească și a pornit cu trei mii de ostași de l-a căutat în pustie (I Regi XXIV, 3). Dacă cineva l-ar fi întrebat care este cauza dușmăniei, de bună seamă că ar fi trebuit să răspundă că binefacerile ce-i făcuse David. Dar, culmea, pe cînd îl prigonea pe David, Saul a căzut în miinile acestuia, pe cînd dormea; putea fi ucis, dar a fost cruțat de cel drept (I Regi XXVI, 7). Cu toate acestea, nu l-a înduplecat nici această binefacere, și adunînd oaste, iarăși a început urmărirea, însă pentru a doua oară a căzut în miinile lui David, în peșteră, și iarăși a fost cruțat. Gestul lui David i-a făcut faptele mai strălucitoare și a scos în evidență, o dată mai mult răutatea lui Saul.

Invidia este o dușmănie greu de strunit. Pentru că pe cînd binefacerile netezesc dușmăniile, pe indivios binefacerea îl irită încă și mai mult. Cu cît se face mai mult bine, invidiosul este cu atît mai abătut și mai neliniștit. Se întristează că binefăcătorul poate să-i facă bine, în loc să-i mulțumească. De aceea, pe care animal nu-l întrece în cruzime? Pe care dintre animalele sălbatice nu le întrece în sălbăticie. Ciinii se îmblînzesc dindu-le mincare, iar lei, dacă te porți bine cu ei, pe cînd pe invidioși îi irită și mai mult cînd sînt bine tratați.

4. Ce a făcut rob pe Iosif? (Gen. XXXVII, 28). Nu invidia, fraților? Ah! cită absurditate în această patimă! Frații lui Iosif s-au temut că visele se împlinesc, și au sortit robirii pe fratele lor, gîndindu-se că niciodată nu va conduce și ca atare nu-i va conduce un rob. De ce așa? Dacă visele sînt adevărate, cine va împiedica să se îplinească cele prezise? Iar dacă visele sînt mincinoase, de ce vă preocupă ceea ce nu se va întimpla? Dar Dumnezeu le răstoarnă planurile; cu planurile cu care credeau că împiedică realizarea profeției, cu acestea ei contribuie la împlinirea ei. Pentru că dacă n-ar fi fost vîndut, n-ar fi venit în Egipt, n-ar fi căzut pradă planurilor viclene ale femeii desfrîinate, n-ar fi fost aruncat în temniță, n-ar fi fost cunoscut de slujitorii lui Faraon, n-ar fi explicat visele și n-ar fi ajuns să conducă Egiptul, calitate în care i se închină frații, veniți aici din lipsă de grîu. Să ne aducem aminte, apoi, de un alt caz de invidie, îndreptat de data aceasta împotriva Mîntuitorului. De ce l-au invidiat? Pentru minunile sale. Dar care au fost faptele Sale minunate? Faptele care aduceau izbăvire celor ce aveau nevoie de ea. A hrănit pe cei infometaji și El, binefăcătorul, a fost urît. A înviat pe cei morți și El, dătătorul vieții, a fost invidiat. A izgonit demonii și Lui celui atotputernic i s-au întins curse. A curățit pe leproși, a făcut pe ologi să meargă, pe surzi să audă, pe orbi să vadă, și El binefăcătorul, a fost alungat. În cele din urmă a fost dat morții, El, Cel care dăruie lumii viață a fost biciuit, Eliberatorul oamenilor, și a fost condamnat Judecătorul lumii. Așa a trecut prin toate relele pe care i le-a provocat invidia. Și cu această unică armă, distrugătorul vieții noastre, acela care se bucură de pierzania noastră, care din cauza invidiei a căzut și din cauza aceleiași slăbiciuni ne sapă, rănește și învinge pe toți de la începutul lumii pînă la sfîrșitul veacurilor. De bună seamă a fost un înțelept cel care n-a permis nici măcar să ia masa cineva cu cel invidios (Pilde XXIII, 6). Pornind de la cină, același înțelept învață care trebuie să fie comportarea omului toată viața lui. El zice: «La fel cum avem grijă să punem departe de foc lucrurile ușor inflamabile, la fel trebuie, pe cît putem, să nu avem legături intime cu invidioșii, la fel să ne îndepărtăm de săgețile invidiei. Pentru că: «invidia se naște împotriva celui mai apropiat» (Eccl.

IV, 4). Și, într-adevăr, așa se întâmplă. Scitul nu invidiază pe egiptean, ci fiecare pe compatriotul său. Dar și dintre compatrioți nu invidiază nimeni pe cei necunoscuți, ci pe vecini, pe cei cu care împlinește aceeași slujbă și pe cei care, în diferite feluri, îi sînt familiari. Și dintre aceștia, iarăși, pe cei de aceeași vîrstă, pe rude și pe frați. Într-un cuvînt, precum tăciunele este boala caracteristică grîului, în același fel invidia este boala prieteniei. Trebuie să amintim aici și un alt aspect al acestui rău, anume faptul că cu cit se manifestă mai puternic, cu atît mai insuportabil devine pentru cel stăpînit de el. Pentru că, după cum săgețile lansate cu putere, lovindu-se de un corp rigid, se întorc spre cei care le-au lansat, la fel sînt și mișcările invidiei: ea aduce mai puțină întristare celui invidiat, însă îndurează nespus pe invidios. Pentru că cine dintre invidioși a împușinat cu aceasta bunurile aproapelui. Pe nimeni altul, afară de sine s-a păgubit cel cuprins de această boală. Cei bolnavi de boala invidiei au fost întotdeauna considerați mai răi chiar și decît animalele otrăvitoare. Veninul acestora se pierde puțin cite puțin, odată cu degradarea părții care a fost mușcată. Însă cei invidioși, zic unii, numai și cu ochii aduc pagubă, ca și cînd le-ar curge din ochi un curent distrugător.

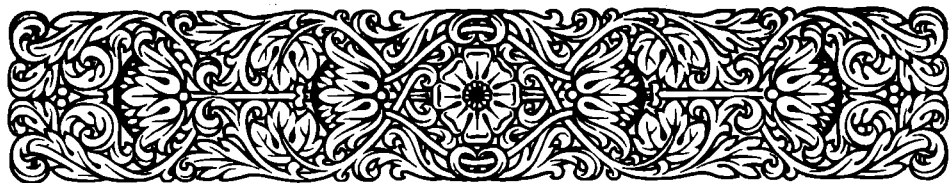
Privind trupurile pulsînd de sănătate și frumoase din cauza vîrstei, acestea se ofilesc și dintr-o dată se pierd. Eu însă resping această explicație și cred că a fost introdusă de babe în lumea femeilor. Însă eu zic următoarele: demonii care urăsc binele, cînd găsesc pe unii binevoitori față de ei, pun în slujba împlinirii voii lor chiar și ochii invidioșilor. Așa că nu-ți este frică să devii slugă a demonului și dușman al lui Dumnezeu, care este bun și nu cunoaște invidia ?

5. Să fugim departe de un asemenea rău, pentru că invidia este sfatul șarpeului, invenția diavolului, arvuna pedepsei, piedică în calea cucerniciei, drum spre iad, privare de împărăția cerească. Invidioșii se cunosc și după înfățișare. Privirea lor este aspră și întunecată, au obrazul posomorît și sprinceană încrunțată, sufletul răvășit de patimi și sînt lipsiți de discernămint. Pentru ei nu există faptă vrednică de laudă, nu există cuvînt plin de har, nimic de luat în seamă. După cum păsările de pradă, pe cînd zboară deasupra livezilor și pajștilor încîntătoare se avîntă către corpurile descompuse și după cum muștele sînt nepăsătoare față de curățenie și se năpustesc spre murdării, la fel sînt și cei invidioși: ei văd numai ceea ce este rău și trec cu vederea faptele mari și strălucite. Și dacă se întâmplă să greșească cineva, fapt destul de firesc, trîmbeiază peste tol greșeala și doresc ca respectivul să fie caracterizat după greșeli. Sînt întocmai ca pictorii vicleni, care exagerează infirmitățile fizice. Ca și ei, sînt în stare să facă a fi socotit rău un lucru bun și invers. Astfel, numesc viteaz pe cel obraznic, nesimțitor pe cel înțelept, dur pe cel drept, răuvoitor pe cel cuminte, brutal pe cel cu fizic impunător, risipitor pe cel mărinos, iar pe cel econom, zgîrcit. Într-un cuvînt, socotesc deseori vicioși pe cei virtuoși. Dar ce? Dar ne vom limita doar să combatem răul? Dar aceasta echivalează cu jumătate de tratament. Pentru că este fără de folos faptul de a arăta cineva unui bolnav gravitatea bolii sale și apoi să-l părăsească, fără a-l ajuta să se vindece; Aceasta echivalează cu părăsirea bolnavului. Deci, cum să ne ferim de boală, sau îmbolnăvind-ne cum să ne vindecăm? Să ne ferim a zice că vreun lucru dintre cele omenești cum este prosperitatea, slava ori sănătatea, este mare și minunat; să avem mereu în cuget gîndul că am fost chemați să devenim părtași ai bunurilor veșnice și adevărate. Urmează, deci, că cel bogat nu trebuie invidiat pentru bogăția lui, nici stăpînul pentru starea lui, nici cel tare pentru puterea trupului

său, nici cel înțelept pentru mintea lui. Pentru că acestea sînt simple instrumente ale virtuții pentru cei care le folosesc corect. Ele nu aduc fericirea prin simpla lor prezență. Mai mult, cel care le folosește rău este un om de plîns, este întocmai celui care se rănește cu sabia pe care a primit-o pentru a se folosi de ea în luptă. Dacă cineva folosește corect bunurile pe care le are, trebuie a fi lăudat și iubit, trebuie socotit drept un bun iconom al darurilor încredințate lui de Dumnezeu. Se distinge cineva prin înțelepciune și este un bun interpret al Sfințelor Scripturi? Să nu-l invidiezi și să nu dorești ca el să tacă dacă ascultătorii îl laudă și îl cinstesc. Apoi, nimeni nu poate pecetlui izvorul care țîșnește, nici nu-și acoperă cineva ochii cînd soarele scaldă totul în lumină, ci îi lasă liberi, dorind să se desfăteze de ea. Cînd țîșnește în Biserică cuvîntul cel duhovnicesc și inima pioasă dă la iveală din prisosul ei, nu ascuți cu plăcere? Nu primești folosul cu mulțumire? Dar te enervează aplauzele ascultătorilor, și de aceea dorești să nu existe nici cel ce vorbește nici cel ce aplaudă. Ce justificare vor avea aceste gînduri înaintea judecătorului inimilor noastre. Prin urmare, trebuie să socotim că cu adevărat bune sînt doar bunurile sufletești. De asemenea, să iubești și să cinstești pe cel avut, care folosește corect cele ce are; pentru că dacă folosește bunurile sale corect, este ca și cînd acestea ar aparține tuturor. Pentru că cu banii săi ajută pe cei în nevoi și vigoarea trupului său îl ajută să slujească pe cei bolnavi. Pe cel care nu le întrebuițează corect trebuie să-l consideri mai degrabă bătut de soartă decît demn de invidiat, pentru că are mai multe motive să devină rău; dacă bogăția devine izvor al nedreptății, atunci cel bogat este vrednic de plîns, dar dacă face din ea un instrument al virtuții, să nu-l invidiezi. Apoi, examinînd toate lucrurile lumii acesteia, și dorind ceea ce cu adevărat este bun și lăudabil, va trebui să aștepi mult pînă ce vei afla ceva de invidiat în această lume trecătoare. Cînd vei gîndi așa, este imposibil să mai fii invidios. Iar dacă nu poți să fii al doilea și simți nevoia de a-i întrece cu orice preț pe toți, să-ți canalizezi ambiția către virtute. Să cauți să fii drept, înțelept, cuminte, curajos și răbdător în suferințele îndurate pentru dreapta credință. Virtutea depinde de noi și cel sîrguincios intră în posesia ei. Pe deasupra, acumularea banilor, frumusețea trupului, înălțimea vrednicilor, nu depind de noi. Fiind, deci, virtutea bunul cel mai mare și mai durabil, s-o țintim și noi. Aceasta nu poate crește în sufletul năpădit de patimi, în primul rînd de invidie.

6. Nu vezi ce rău mare este prefăcătoria? Și aceasta este roada invidiei. Pentru că dubla atitudine se naște în oameni, atunci cînd, țintind ura în adîncul inimii, își arată sufletul colorat cu dragoste; aceștia sînt asemenea stîncilor din mare, care, acoperite de puțină apă, prezintă un mare pericol pentru cei neavizați. Prin urmare, dacă răsturnarea și căderea noastră de la bunurile cele adevărate se datorește invidiei, să dăm crezare Apostolului și să nu umblăm după slava noastră, să nu ne întărităm și să nu ne pismuim unul pe altul (Gal. V, 26), «ci mai degrabă să fim buni, milostivi, să ne iertăm unii pe alții, după cum și Dumnezeu ne-a iertat pe noi» (Efes. IV, 32), în Hristos Iisus și Domnul nostru, căruia se cuvine slava, împreună cu Tatăl și cu Duhul Sfînt, în vecii vecilor. Amin.

Traducere de Pr. prof. CONSTANTIN CORNÎTESCU

DOCUMENTARE

SCRIERILE LUI ANTIM IVIREANUL. ROLUL PEISAJULUI ÎN DEZVALUIREA PERSONALITĂȚII AUTORULUI*

Șiț-au — zice — poruncă de la chesariul August, să se scrie toată lumea, adecă ca fieștecine numele său, la moșia sa și la locul nașterii sale să și-l spună. Drept acéia, cu pricina acestei porunci, s-au suit și Iosif din Galilea, din cetatea Nazaretului, la Iudea, în cetatea lui David, care se chiamă Vithleem (pentru că era el din casa sa și din moșia lui David), să se scrie cu Mariia cea logodită lui, muiare, fiind grea. Iar osteneala și greotatea călătoriei acestioa pre lesne o va putea cunoaște fieștecine, de va vrea să socoteasă vrămea și cine au fost cei ce călătoria. Că era pre la miezul iernii, când pământul și apele snt înghețate de ger și de vînturile cèle reci; și fecioara tînărd și rușinoasă, care nici din casă nu era obicinuită a eși, și, fiind aproape de a naște, purcède pre o cale grea și cu anevoe ca aceasta. Și, apropiindu-să de Vithleem, doară s-ar li găsit vreo casă cuvioasă, ca să nască fecioara aceasta într-însa, iară însuș iubitorul de sărăcie, Domnul, au pohtit într-o coșare smerită, ca să se nască.

Și lu, drept aceia (zice evanghelistul), fiindcă acolo s-au umplut zilele ei să nască (...).

Iar sfința Fecioară aștepta, cu mare pohtă ceasul acela întru care, pre Dumnezeu ca un prunc, să-l ia în brațele sale și cu mîinile sale să-l cuprîngă și cu țîțele sale să-l aplêce, fiind, drept acéia, toate întru liniște și întru tăcere. Nașterea are loc lăcîndu-ș noaptea calea sa jumate (p. 196—197) ¹.

Deoarece mult se discută în istoria și critica literară despre rolul naturii descrise de un autor sau altul în lămurirea stărilor de spirit ale personajelor, și cum în orice operă de artă singurul personaj și deplin conturat — că este mărturisit ca personaj sau nu — rămîne autorul, socotim că peisajele descrise de acesta pot cu atît mai mult să dezvăluie psihologia sa. În cazul osebit al lui Antim Ivireanul, orator bisericesc, faptul că el este personajul principal al Cuvintelor sale de învățătură

* Acest studiu este închinat d-lui Mircea Ștrempele datorită muncii plină de abnegație a căruia opera lui Antim Ivireanul a devenit monument public.

1. Antim Ivireanul, *Opere*, Editura Minerva, 1972.

nici nu se mai cuvine justificat. Ceea ce ne rămâne de cercetat este modul în care a simțit el nevoia să utilizeze peisajul în arhitectura didahiilor lui, posibilitățile de grupare ale descrierilor sale pe teme și felul în care aceste teme devin semnificative pentru acela care se rezumă la un astfel de mijloc de cunoaștere a personalității sale.

Mai întâi trebuie să spunem că Antim Ivireanul este departe de a fi un peisagist, în sensul în care ne-au obișnuit cu această aplecare a scriitorului, un Odobescu, un Mihail Sadoveanu, un Vasile Voiculescu. Antim Ivireanul, în calitatea sa de moralist (citeodată chiar de pamfletar) și de teolog s-a preocupat de sufletul omenesc, de înclinările sale și de legătura acestuia cu oamenii și cu Dumnezeu.

În al doilea rând, el scrie încă în perioada de începuturi a literaturii noastre, când altele erau preocupările unor scriitori mai activi în viața ce se clădea dect în domeniul literelor, necum descrierea frumuseților firii. În al treilea rând, în întreaga lume cei care descoperă peisajul vor fi romanticii, care apar după momentul Ivireanul. Totuși, după cum se vede din citatul anterior, într-un loc ori într-altul vom găsi scurte trimiteri către lumea naturii, care sînt foarte elocvente din multe puncte de vedere.

Deci, necunoscînd situația reală climatică din Țara Sfîntă, el îi atribuie iernile cu care era obișnuit: «era pre la miezul nopții, cînd pămîntul și apele sînt înghețate de ger și de vînturile cele reci». Aceasta deodată ne atrage atenția asupra a două informații. Una, nu-și putea închipui iarna altfel decît cumplită, deși, chiar dacă nu știa din auzite sau citite nimic despre clima caldă a Palestinei, din textele biblice, unde vegetația menționată este atît de deosebită de cea din țara noastră, ar fi putut deduce o diferență. Dar nu o face. De ce? Pentru că nu-și pune problema. Pentru că iarna, așa cum o descrie, o știe de an după an, din tinerețe, din sînge. Este o iarnă interioară, neschimbabilă, stihie dezlănțuită de temerile omului în așteptarea anotimpului alb. A doua, nici unul dintre ascultători nu ar fi perceput posibilitatea unui Crăciun de vară; iar dacă l-ar fi prezentat ca atare, unde ar mai fi fost drama fecioarei sărace dusă de Domnul «într-o coșare smerită ca să nască». Ea, «caré nici din casă nu era obicinuită a eși», dacă ar fi pribegit într-o noapte caldă și luminoasă, nu ar fi fost atît de înspăimîntată cît era acum, picioarele alunecîndu-i pe gheața acoperind pîraiele peste care trecea, sub biciuirea sfichiuitoare și continuă a crivățului. Și, nemaifiînd atît de înspăimîntată, fiorul trezit de Antim în cele spuse ar fi fost inexistent. Repetăm, textul său ar fi fost lipsit de cel mai dramatic element.

Cititorul se întreabă pe bună dreptate pentru ce insistăm atîta asupra acestui citat. Vom răspunde că nu este un fragment oarecare ci, după opinia noastră o pildă de debut al unei povestiri palpitate, că ar fi fost dezvoltată într-o schiță, o nuvelă sau un roman. Și, pe dată, aducem și un argument în favoarea acestei opinii. «Iar osteneala și greotătea călătoriei aceștia pre lesne o va putea cunoaște fieștecine, de va vrea să socotească vrémea și cine au fost cei ce călătoria», spune naratorul, solicitînd contribuția «publicului» său la dezlegarea acestui «mister». E sigur că toată lumea din biserică de mult cunoștea condițiile nașterii Mîntuitorului. Totuși, Antim, reluîndu-le pentru obștea ce nu-l asculta atunci nu le declară cunoscute ci, ca să înșele așteptările, încă de la începutul celor spuse, introduce un nume propriu mai puțin obișnuit pentru credinciosul de rînd: August. Venind apoi rîndul menționării lui Iosif, ca să evite recunoașterea (dacă ar fi spus Iosif, pur și simplu, toată lumea ar fi știut despre cine este vorba), îi dă toate datele, exact ca la un

recensămînt (creînd prin aceasta și atmosfera de seriozitate a acțiunii, care motivează drumul greu din «miezul iernii»): «Iosif din Galilea, din cetatea Nazaretului, la Iudea, în cetatea lui David, care se chiamă Vithleem (pentru că era el din casa sa și din moșia lui David)», urmînd cu noi date impersonale: «cu Maria cea logodită lui, muiare, fiind grea». Nu: Fecioara Maria; nu: Maica Domnului; nu: Sfîntul Iosif. Nu. Ca-ntr-un roman de Stendhal, nume și înregistrări seci de stare civilă. Acestea fiind zise, nădărdjim că nu mai încapе în doială că cel care ne vorbește nu este Mitropolitul Antim Ivireanul, ci scriitorul Antim.

Fraza noastră, privitoare la iarnă, îl lămurește pe ascultătorul ce fusese invitat în fraza precedentă să afle «cine au fost cei ce călătoria»: «Că era pre la miezul iernii...». O imprecizie voită, la rîndul ei generatoare de mister, urmată de precizări la fel de neprecise: «cînd pămîntul și apele sînt înghețate de ger și de vînturile cele reci». Dar aceasta nu se întîmplă numai «la miezul iernii», ci în tot decursul ei. Remarcăm o sugestie către nelimitare, tocmai prin aceste două pseudo-circumstanțieri. Căci, dacă miezul iernii este caracterizat de îngheț, ger și vînturi reci, dar acestea sînt, în același timp, caracteristice întregii ierni, miezul iernii poate fi mutat oriunde în tărîmul lor temporal, astfel limitele iernii depărtîndu-se enorm. Nelimitarea momentului îl îndreaptă către veșnicie. În subtext ni se impune veșnicia Crăciunului, veșnicia Nașterii. Repetarea ritmică anuală a Crăciunului, ba mai mult cea cotidiană a Liturghiei, nu fac decît să confirme bogăția de nuanțe plutînd în jurul cuvintelor Ivireanului. Sintactic vorbind, vom aduce un nou argument. Să urmărim timpul verbelor din frază: imperfectul pentru a arăta continuarea acțiunii din trecut ce era în curs de desfășurare (*era*) și apoi prezentul nedefinit (*sînt*), care, bineînțeles, avînd două subiecte (pămîntul și apele) are ponderea suficientă pentru a antrena cel dintîi predical în sfera nedefinirii celui de al doilea (repetăm, sferă care tinde spre veșnicie)².

O ultimă oprire. Cum este iarna descrisă de Antim? Este cum poate fi mai grea. Atît toamna din care s-a născut, cit și primăvara ce urmează sînt la aceeași distanță incertă (calendarul anotimpurilor nu e fix). Este atît de friguroasă încît pămîntul însuși a înghețat (nu e acoperit de nea ci înghețat). Pluralul «vînturile» arată abundența acestora și demonstrativul ce urmează subliniază calificativul «reci».

În acest miez de iarnă au loc două călătorii cu caracter neobișnuit: călătoria fecioarei și a lui Iosif, conduși după cum Domnul «au pohtit», deci o călătorie mistică, iar alta cosmică: «făcîndu-ș noaptea calea sa jumată».

Tema călătoriei, exprimată mai mult sau mai puțin direct o vom intîlni frecvent. Iată o mai precisă imbinare a termenului clar cu altă noțiune duhovnicească dar și cu aluzii la anotimp: *călătoria sfîntului post* (p. 36). Este interesant că iarna era iarnă mai sus, în măsura în care pregătea primăvara Nașterii minunate. Anotimpul pe care îl simțim aici nu este nici iarna, nici primăvara, nici vara, nici toamna. Este anotimpul așteptării, al îngenuncherii, al pocăinței. Tradiția postului, prin această asociere verbală, este mult umanizată, integrată în viața activă, expusă peripețiilor lumesti.

Călătoria ne mai poartă pașii către o altă iarnă, aceea a virstei: *cei bătrîni, al cărora le iaste sîngele rece și albiciunea zăpezii o șin în barbă* (p. 220). Elementele naturii nu mai slujesc pentru definirea unui peisaj, ci a unei epoci din viață și

2. Am făcut o analiză mai complexă a acestui aspect verbal în: Mihai Rădulescu, *Gîndirea dihotomică-antonimică în literatura elisabetană*, în «Limbile moderne în școală», 1975, p. 111.

distribuirea lor provoacă o mișcare ondulatorie în sentiment: mai întâi o distanțare, «le iaste singele rece», căci șerpii au singele rece și el se răcește înaintea morții și răceala este semnul neînțelegerii și al insensibilității, apoi o apropiere, «albicuinea zăpezii o țin în barbă», dar zăpada se topește și numai culoarea ei ne este indicată și nu răceala, ea este doar «ținută», adică păstrată cu voie și temporar, nu e sortită veșnic și însăși barba unde e ținută e numai un auxiliar care poate fi tăiat după bunul plac. Îngăduindu-ne o destindere, putem parafraza zicala: așadar, una rece, una caldă. Care să fie explicația acestei mișcări ondulatorii? Una dintre explicații și cea mai personală o păstrăm pentru mai târziu. Alta este psihologică. Bătrânețea, sugerind moartea, provoacă o reacție de repulsie (singele rece); cel care o caracterizează nu mai este un om tânăr și fiind și ierarh ortodox, își atenuază repulsia, mîngîiat de prezentimentul că și bătrînețea este trecătoare, fiind o parte a călătoriei către mîntuire, căci, spune el, bătrînii stau «cu amîndoua picioarele în groapă și sufletul în buze». Stranie călătorie, așa cum este exprimată, dar nu mai puțin adevărată.

Da, plasticitatea expresiei este calitatea esențială a stilului lui Antim. Dar și precizia narării rapide. Și deoarece am început prin a-i sublinia posibilitatea de a crea o tensiune dramatică, deși ne depărtăm puțin de problema peisajului, să mergem să-l ascultăm cum știe folosi umorul în istoria biblică:

Au fost murit un jidov în cetatea Samariei și, după obiceiul ce avea acolo, au rădicat unii trupul mortului și-l duceau afară din cetate, să-l îngroape. Și mergînd pre cale, la locul cel rînduit, lăr' de veste au ieșit dintr-un crîng, ce era acolo aproape, niște tîlhari moaviteni, ca să-i omoare. Și văzînd îngropătorii o nevoie ca aceia, neașteptată, de frică să făcură mai morți decît mortul ce ținea. Și, pentru ca să-și mîntuiască viața lor, au aruncat pre mortul într-o groapă ce s-au aflat acolo și îndată au fugit, întru care groapă era îngropat prorocul Elisei. Și, îndată ce s-au atins trupul mortului de oasele prorocului, au înviat și au venit iară în viață (p. 213).

Nu este cazul să supunem acest text unei analize la fel de atente, pentru că, am mai spus-o, nu intră în obiectul acestui studiu. Însă, menționînd umorul, să atragem atenția măcar asupra respectivului moment cînd «văzînd îngropătorii o nevoie ca aceia, neașteptată, de frică să făcură mai morți decît mortul ce ținea. Și, pentru ca să-și mîntuiască viața lor, au aruncat pre mortul într-o groapă ce s-au aflat acolo și îndată au fugit». Mult prea inteligent mitropolitul cărturar ca să se poată abține de a rîde, poate împreună cu obștea căreia îi cuvînta, fie chiar și într-un moment atît de solemn ca acela al prediciei. Căci cum să nu rizi de bieții nevolnici care din teamă au pierdut prilejul de a vedea o atare minune, ei care «se făcură mai morți decît mortul ce ținea», expresie frizînd absurdul, provocată tocmai de acest irezistibil hohot de rîs sănătos și țărănesc crescînd fără stavilă în Antim Ivireanul.

Aceeași plasticitate a expresiei o va folosi și în descrierea naturii pe care o cuprinde într-o îmbrățișare cosmică. Dumnezeu însă, carele numai cu un cuvînt au făcut și au zidit toate lucrurile cîte văzute și nevăzute, poate cu adevărat, cu ceu desăvîrșit a lui preopoternicie, să facă stele mai luminoase decît acestea ce strălucesc pre ceriu și lună mai ascusită decît aceasta ce ne povățuiește noaptea și soare mai strălucitoriu și mai luminat decît acesta, carele stinge cu lumina lui toate celialtele lumini și ceriuri mai mari și mai largi în rotocolire și păsări mai cu dulce glasuri și flori mai cu multe miroasuri și copaci mai mulți și mai roditori și vînturi

mai sândtoase și văzduhuri mai de folos și hiară mai multe la număr și mai de multe feliuri și mai multe lumi decât aceasta ce lăcuim poate să zidească în mărime și în meșteșug mai minunate (p. 18). Astfel sintem introduși în tema cosmosului, a unui cosmos descris doar ca termen de comparație pentru altele posibile, perfect integrabile în noțiunea libertății absolute și atotputerniciei divine dar nu mai puțin străine spiritului scriptural care laudă lumea așa cum a fost făcută în zilele Creației; prin aceasta Antim demonstrează o independență aproape «luministă» (în sprijinul acestui termen aducem și credința lui desăvirșită în rolul cărții pentru promovarea unei vieți mai bune) față de textele sacre și un modernism irecuzabil al concepției.

Dar să ne oprim asupra citorva sintagme a căror prospețime dau viață nemuritoare rindurilor sale: «lună mai iscusită decât aceasta ce ne povățuiește noaptea» pare, desigur a se referi numai la calitatea de sfetnic al lunii. Aflându-se, însă, între «stele mai luminoase decât acestea ce strălucesc pe ceriu» și «soare mai strălucitoriu și mai luminat decât acesta, carele stinge cu lumina lui toate céliialalte lumini» iscusința și povățuirea capătă calități optice, prin osmoză, după cum asupra luminozității și strălucirii (prezente în ultimele două sintagme insoțitoare) se răsfringe calitatea înțelepciunii, ajungându-se la sinonimia lumină-înțelepciune.

«Ceriuri mai mari și mai largi în rotocolime» prezintă în ultimul cuvânt o bogată rezonanță, sensul propriu fiind, de fapt, destul de abscons. O deschidere amplificând și mai mult dimensiunea «mai mari și mai largi», căci rotocolimea pare înspiralară dar și undulație, e cuprindere în creștere, tindere spre sfericitate. Și, mai presus de orice, prin acestea, este mișcare.

Există și un gust amar răzbătind din însuși tonul minunării «păsări mai cu dulce glasuri și flori mai cu multe mirosuri și copaci mai mulți, și mai roditori și vinturi mai sănătoase, și văzduhuri mai de folos», ca și când setea lui titanică și bunul simț omenesc n-ar putea fi saturate de câte le are sub ochi ci mereu ar tînji după mai paradisiace priveliști și înuturi mai potrivite șubrezeniei omului.

Îndrăgostitul de cosmos, Antim, visează, urcînd cu duhul către începuturi. Și ce s-au mai întîmplat iaste lucru cu adevărat că covîrșaste toată minunea minții ome-nești. Că zice: «Și-l puse pre dînsul în iaste, pentru că nu avea ei loc în casă». Înălțășind, drept acia, un lucru prea de jos, cu un lucru prea înalt, cum nu te va cutremura de minune? Că pruncul acesta, carele să vîrgulește în iaste, de ne vom rădica ochii credinții noastre îl vom cunoaște lăcînd tunete și fulgere în nori și pre cer umbletul stélelor rînduind, soarele și luna de raze împîlîndu-se și mișcarea cerului îndreptînd și toată greimea lumii acest prunc înălșat o cîrmuîaste.

Cine iaste acela așa mic, și așa mare, așa smerit și așa înalt, cît în iaste zăcînd, în ceriu cu glasuri îngereshti să mărêște? Că ce iaste mai mic și mai smerit decât a să naște în iaste, care loc nu iaste al oamenilor, ci al dobitoacelor? Și ce iaste mai mare și mai înalt decât tot întru aceastaș naștere, pămîntul cu mare lumină a străluci și mulțimea oștilor cerești a cînta și cetele îngerilor a să veseli cîntînd «Mărire lui Dumnezeu întru cei de sus?». Și umplînd văzduhul de glasuri dulci, și mîngîioase, cînd, de la începutul lumii, s-au mai auzit, la nașterea vreunui om, glasuri și cîntări îngereshti? De nu poți crède, omule, cu slăbiciunea ta, cum că s-au născut Dumnezeu din muiare, cunoaște că s-au născut din fecioară. (...).

Cine, drept acia, întru înălțimea mării aceștia fiind împrumutată cu atla smerenie, nu va cunoaște a li dooa liri, dintru cari una iaste vrednicie mării și alta priimința bunățății; carele amîndoa le arată prorocul Isaia, zicînd: «Prunc s-au

născut noao și liiu s-au dat noao». Numindu-l prunc, însemnează smereniia omenirii și numindu-l liiu dat, arată înălțimea mării. Că s-au născut noao, cel ce luiș era; dat iaste drept acêia, din dumnezeire și născut din fecioară.

Născut iaste cela ce simte apusul; dat iaste cela ce n-are început: născut iaste cel ce iaste mai tânăr decît mulți; dar iaste decît carele nu iaste nici părintele mai vechiu; născut iaste cel ce va să moară; dat iaste și cel ce viu nu era s-au născut. Acela stăpînește, iar acesta să smerește. Luiș stăpînește și noao, celor credincios, ne gălește moștenire; și nimeni să nu socotească că, luînd trup, s-au micșorat ceva din mărirea cea dumnezeiască (p. 199—200).

Desigur, citatul nostru prelungește acel început al Creației cu multe altele, dar se va ivi și nevoia lor aci, curînd venindu-le rîndul a fi discutate. Facerea tunetelor și a fulgerelor, rînduirea umbletului stelelor pe cer, umplerea de raze a soarelui și lunii, îndreptarea mișcării cerului, acestea ne preocupă mai întîi. Ele alcătuiesc o activitate rațională, care trebuie cîrmuită, desigur cu mare dificultate, căci toate adunate la un loc aduc «greimea lumii» care mai primește și determinarea «toată», întărîndu-i masivitatea. Și «toată greimea lumii acest prunc înfășat o cîrmuiește». Este un prunc atît de neajutorat încît «să virgulește în iaste». Iar scriitorul ne întreabă: «Înfățișînd (...) un lucru prea de jos, cu un lucru prea înalt, cum nu te va cutremura de minune?».

E prunc și cîrmuiește un cosmos. Antim Ivireanul se lasă răpit, în paragraful următor, de niște figuri de stil deduse una dintr-alta, lămurînd această imagine. «Cine iaste acela așa mic și așa mare, așa smerit și așa înalt, cît în iaste zăcînd, în ceriu cu glasuri îngerești să mărește? Că ce iaste mai mic și mai smerit decît a să naște în iaste, care loc nu iaste al oamenilor, ci al dobitoacelor? Și ce iaste mai mare și mai înalt decît tot întru aceastaș naștere, pămîntul cu mare lumină a străluci și mulțimea oștilor cerești a cînta și cetele ingerilor a să veseli» etc.

În mai multe prilejuri³ am discutat această figură de stil pe care am numit-o *dihotomie-antonimică*. Caracteristica ei este de a prezenta simultan două aspecte opuse ale unui singur obiect («așa mic și așa mare») spre deosebire de antonime care prezintă două obiecte distincte opuse. «Așa mic și așa mare» sau «așa smerit și așa înalt» sînt dihotomii-antonimice simple. Întregul pasaj alcătuiește o structură dihotomică-antonimică dezvoltată. Cele două aspecte sînt ulterior precizate ca «prunc» și «fiu» și, mai profund, ca: «născut» și «dat».

Aceste noi lămuriri sînt, la rîndul lor, redefinite, pentru o cît mai mare clarificare. Această redefinire se face după tehnica antonimelor, a opozițiilor. «Născut iaste cela ce simte apusul; dar iaste cela ce n-are început; născut iaste cel ce iaste mai tânăr decît mulți; dat iaste decît carele nu iaste nici părintele mai vechi; născut iaste cel ce va să moară; dat iaste și cel ce nu era s-au născut. Acela stăpînește, iar acesta să smerește». Remarcăm opunerea extremelor, cu atît mai accentuată în ultima frază, de către precizia demonstrativelor «acela», de o parte, «acesta», de cealaltă parte. Dar nu trebuie uitat că toate la un loc, și «acela» și «acesta» sînt într-o singură prezență vie critică și că menționarea lor este o simplă subliniere. Cele două liri sînt unite în persoana Lui unică, în chip nedespărțit și neîmpărțit,

3. Vezi nota 2 și Mihai Rădulescu, *Tragedia cunoașterii. Othello* în «Limbele moderne în școală», vol. 1, 1973, p. 67; *Stilistica antropologică. O aplicație: Gîndirea dihotomică-antonimică*, în «Revista de istorie și teorie literară», tomul 24, nr. 4, 1975, p. 487; 1907. *Perspectivă arheziandă*, în «Biserica Ortodoxă Română» nr. 1—3, 1977, anul XCV, p. 90; *Un message hindou dans une miniature chrétienne arménienne*, în «Revue Roum. Hist. Art», Série Beaux-Arts, Tome XII, Bucarest, 1976, p. 105—111.

dar fără amestecare și fără schimbare. Tol așa sînt unite în chip nedespărțit și neîmpărțit, dar fără amestecare și fără schimbare, lucrările și voințele celor două firi. Astfel Iisus Hristos trăia și lucra prin amîndouă lirile, în chip nedespărțit și neamestecat⁴.

Nașterea, astfel, ia proporții cosmice în scrierea lui Antim, începe prin a cita textul prorocilor: «Rourat ceriurile de sus și norii să ploao dreptul, să se deschidă pămîntul și să arate pre mîntuitorul».

Ce zici, prorocule? Ce pohtești? De pohtești ca să es din ceriu și dintre nori cel drept, cum zici pămîntului ca să-l arate pre mîntuitorul și cum poate li ca ceriul cu norii să ivească pre cel drept și pămîntul să-l arate? Amîndoa sînt adevărate, din ceriu și de pe pămînt deodată a să ivi: din ceriu, pentru că iaste Fiul lui Dumnezeu, de pre pămînt pentru că iaste fiul omenesc. Pentru acia strig către ceriu și către pămînt, ca să ne arate noao pre dreptul și mîntuitorul acela al lumii (p. 111—112). Cosmicul aici, nu este altceva decît tot o structură dihotomică-antonimică dezvoltată.

Aceeași gîndire care originează aceste structuri stilistice menționate (formula-rea nu trebuie să cuprindă: ipoteza noastră, demonstrată în articolele citate, este că fiecă familie de figuri de stil este originată de către un mecanism al gîndirii specifice), aceeași gîndire, deci, surprinde în următorul fragment o structură dihotomică-antonimică afectivă, vădind dragostea ca un alt aspect al fricii și o structură dihotomică-antonimică de comportament, în care un alt aspect al mamei este slujnica (știința pe care am întemeiat-o, *stilistica antropologică*, se preocupă tocmai de înțelegerea omului în comportamentul său stilistic).

Cine va putea spune cu ce dragoste și cu ce frică împreună va li cuprins pre acest Fiu al său, că fiind plină de credință îl cunoștea pre acesta a li Dumnezeu și-l cunoștea a li și Fiul său; să cunoștea pre sine a li și mamă și slujnică. Drept accia, ca o mamă cu dragoste îl cuprîndea și-l săruta și ca o slujnică, ca pre un Dumnezeu înalt abia cu preacuratele mîinile sale cuteza a-l pipăi (p. 198).

Urmărind mișcarea gîndirii între aceste două extreme dihotomice-antonimice, remarcăm că este una de tip du-te-vino, ca a valurilor mării sau a fluxului și refluxului. Aceasta nu ne miră pentru că dintre toate fenomenele naturii marea constituie adevărata obsesie ivireană. Îmbinînd elementul fantastic cu cel realist și antropomorfizînd elementul natural, Antim ajunge la imagini de o mare vigoare plastică: (Dumnezeu) nu trimite ploae de loc spre îngrozirea lumii, nici pornește marca ca o oaste împotriva pămîntului, nici înarmează puterile stihilor împotriva necredinței (p. 3).

Alături de această explozie apocaliptică, el știe să răpească viața mării, dintr-o singură tușă de penel (dintr-un singur atribut): *Încetați de a vă trudi deasupra mării cei neînsuflați* (p. 5).

Cu cîteva linii și culori sumbre cutremură taluzul de furtună, folosind marea ca termen de comparație, pentru a face cît mai sugestiv mesajul. *Vărsată iaste ca apa mării pre pămînt închinăciunea idolească. Zidirea iaste acoperită cu norul a mulți dumnezei. Adîncul necredinței înacă toată lumea; oamenii să cufundă de valurile drăcești. Lumea pute de împușciunea sîngiurilor și să strică cu jirtvele cele stricăcioase. Voiu pune asupra lor ispravnici și doitori, pre voi, pre păscari* (p. 5). Dar nu numai marea, ca termen de comparație slujește să se înțeleagă cîmpirea pămîntului

4. *Învățătură de credință creștină ortodoxă*, Ediura Centrului Mitropolitan Iași, 1956, p. 105.

de către idolatrie, ci idolatria și prevestirea sfârșitului ei devin termen de comparație, la rîndul lor, ajutînd la completarea imaginii mării (un nou «du-te-vino» fascinant între cele două stări complementare: a realului și a imaginarului). Căci aflăm în mod direct că apa mării este revărsată pe pămînt, că norii acoperă întreaga creație, că lumea este înecată de adîncurile cotropitoare, că oamenii se cufundă în valuri. Dar numai indirect ajungem să simțim duhurile hoiturilor, și să vedem sosind într-ajutor, în lotcile lor, cete de pescari, ispravnici, doctori. Stilul direct ca și cel al imaginii răsfrînte se îmbină cu măiestrie în acest tablou grandios și înspăimîntător.

Prezența omului, alteori, este numai anunțată printr-o creație a sa: să acopere marea de corăbii cu vetrile (p. 6).

Chiar și atunci cînd Antim Ivireanul nu are ocazia de a descrie marea, simte nevoia să o pomenească, măcar preluînd un cleșu popular ca *valurile lumii* (p. 72).

Însă atunci cînd prilejul i se ivește, el apucă paleta unui Aivazovschi și construiește o arhitectură acvatică cu proporții gigantice. Mi se pare ca cînd ași vedea înaintea ochilor miei chipul ei (al mării), de toate părțile să sufle vînturi mari, să se stringă împrejurul vîntului nori negri și deși, toată marea să spumege de minie și pretutindenea să se înalțe valurile, ca niște munți. Mi sã pare că văz corabia apostolilor că o luptă cu multă sălbăticie turburarea mării: de o parte o turbură vînturile; de o parte o rădică spre ceriu, de altă parte o pogoară la iad. Mi sã pare că văz pe lefele apostolilor zugrăvită, de frică, moartea: unul sã se cutremure, altul sã se turbure, altul sã strige și toți cu suspinuri și cu lacrimi sã ceară, cu rugămintele, ajutoriu de la Hristos, ce dormia: «Doamne, mîntuiaște-ne că perim».

Eu însă nu mă minunez nici pentru turburarea păcii, pentru căci fiind o stihie nestatornică, așa îi iaste pururea din lire, cînd sã fie lină și cînd sã se turbure, nici pentru turburarea apostolilor, pentru căci nevoia aduce pururea turburare și frică la oameni, ce mă minunez, cum s-au întîmplat că, îndată ce au alergat și îndată ce s-au rugat, îndată au luat și ajutoriu. «Și sã făcu liniște mare», zice Evanghelia.

Au încetat valuri, au perit întunerecul, s-au împrăștiat norii, s-au smerit marea și corabia întreagă și iar' de nici o vătămăre, au ajuns la adăpostea (p. 156—157). Tabloul complet al semetirii stihilor, al prăpădului omului și al înseninării. Scenă clasică și antologică.

Desigur, este impresionantă claviatura amplă folosită de Ivireanul pentru dezlănțuirile lui romantice (!), totuși, ne-ar fi greu, în cele de mai sus, să ajungem a semnala o trăsătură absolut specifică, exceptînd tendința spre monumental, care, în cazul unui astfel de subiect este firesc să se impună oricărui artist, ne-ar fi greu, spuneam, să ajungem a discerne pecetea foarte antimiană. Nu se poate ca tema sa preferată să nu fie însemnată cu această pecete.

Făcînd altă cercetare, am întîlnit și mai răscolitoare imagini ale mării slobozite într-o distrugere. Ne referim la versurile altui înalt ierarh, patriarhul armean Nerses Șnorhali⁵. Pentru cei care nu au studiul nostru la îndemînă e binevenită reluarea unui fragment din descrierea *Parusiei*, tradus de noi din finalul poemului *Iisus Fiul unic al Tatălui*⁶.

5. Mihai Rădulescu, *Nerses IV Șnorhali (1102—1175), patriarhul poet și catolicos al armenilor, exemplu de ecumenist al vremii sale*, în «Biserica Ortodoxă Română», anul XCIII, nr. 7—8, 1975, p. 972.

6. Această traducere a fost efectuată după ediția: Nersēs Snorhali, *Jésus Fils Unique du Père*, traduction de l'Arménien et notes par Isaac Kéchichian, s.j., Les éditions du Cerf, Paris, 1973.

Și elementele acestei lumi se clatină, / Cutremurate-s temelii de leagăn, / Precum talazurile mării se îndeasă / În clocotirea lierbetului ca-n ceaun! // Pământul cîț e de întins, cuprîns de tremur, / Se mișcă în adîncurile-atît de dense / Și-acestea se întruntă, unul după altul, / Abia ținute-n ivăre încet palpită, // Din rădăcină munții sînt scurmați de groază / Și tună, trupurile mult înalt izbindu-și / Topite-s steiurile, dure de la lire, / Materiile toate se aprind în ilăcări, // Cînd fluviiile incendiate se revarsă / Cu viitura potopind ținuturi largi, / În urlat însoțind urgia viscolirii, / Impleticindu-și apa-n cețuri cum mai mug; // Cu chlpuri de-ntunerice, se preschimbă-n pară, / De pretutîndeni pretutîndeni pătrunzînd: / Ca prin frunzare moarte, vîlvății cuprînd / Substanțele a toată ființa pămîntească; // Dimb, deal și piscuri, împreună curg topite. / Pămîntu-i bărăgan cît gîndul hăt te duce; / Val val de-a fost și marea mare — se usucă / Și dobitoace pier cu zile fără suflu.

Dincolo de acest tragism general uman (și, deci, mai puțin specific național) și impersonal, în opera lui Antim Ivireanul vom descoperi, tot în capitolul apei (descrie potopul), acea notă atît de prețioasă a personalității. Destăcîndu-se toate izvoarele apelor și deschizîndu-se jghiaburile ceriului, au ploat 40 de zile și 40 de nopți (p. 251). Antim, atunci cînd se manifestă pe sine însuși, este rustic și gospodar. Deși trăirea sa este implicată într-o grozăvie ca aceea a potopului, el discută intim și aproape cald despre izvoare și jgheaburi, ca un țăran de la munte.

Aceasta ne amintește de comparația făcută de acad. prof. dr. Zoe Dumitrescu-Bușulenga între lirica lui Lucian Blaga și cea a lui Eminescu, tocmai în legătură cu modul fiecăruia de a ataca tema mării.

Lucian Blaga a pornit (...) de la realitatea satului ca valră, ca topos sacru (...) de care e legal și din care nu poate ieși (...). Marea acum nu e decît un element din-afară, nelamiliar (...). Treptat, însă, cu o tot mai mare insistență, apare o imagine nouă: aceea a apei, ca lac, ca izvor, mai cu seamă ca fîntînă⁷. Analizînd în continuare evoluția motivului, cercetătorul ajunge la poezia An de răscruce, în care surprinde apa mării izvorînd în urmele pașilor pe nisip, mici fîntîni marine. A face apa mării să izvorască din micro-fîntîni înseamnă a o trata într-un fel familiar poetului, într-o netă omologare cu apa vie de sub pămînt, care străluce în fîntînile satului. Nu mai e de acum încolo străină marea, a intrat în rîndurile posibile din lumea obîrșiei poetului (p. 58).

În privința lui Mihai Eminescu ni se spune: *Și el pornește de la sat, dar mai accentuat dinspre natură, dinspre codru și lumea lui, mai vastă (...). Și pe măsură ce înaintăm în operă, e ca și cum am merge pe un flux de ape, plînd spre mări și oceane. Poet de sinteze, Eminescu a străbătut și a reunit spații mari în gîndirea sa mito-poetică, de la Marea Adriatică din sonetul Veneția, pînă la Marea Nordului din ODIN ȘI POETUL, poemă postumă în care eroul se prezintă zeului ca luccălar născut în strălîndurile Mării Negre (p. 59).*

Or, fraza cu care debutează acest paragraf din urmă se potrivește atît de bine și lui Antim Ivireanul: *Cu Eminescu lucrurile stau și la fel și în alt fel (idem) ca și cu Blaga. Adică, pleacă și de la sat dar și din spațiile mari. Întocmai aceasta este concluzia și pentru Antim Ivireanul.*

Zoe Dumitrescu-Bușulenga, comparatist de largă respirație, nu face însă numai această paralelă în respectivul capitol. Spre a demonstra că marea nu lipsește, ca

7. Zoe Dumitrescu-Bușulega, *Eminescu — Cultură și creație*, Editura Eminescu, 1976, p. 57-58.

prezență sau ca aspirație adîncă, spre cunoaștere și libertate, din universul poeziei noastre, impunătorul om de știință trece în revistă și poezia lui Dan Botta și a lui Ion Pillat.

E o datorie de onoare, față de un atît de pasionat veghetor al mării din poezia noastră națională ca Zoe Dumitrescu-Buşulenga să atragă atenția cititorului asupra propriilor sale emoționante pagini scrise pe marginea aceluiași nestatornic element, de data aceasta senin și frate bun filozofiei. Este vorba de o pagină din cuprinsul atît de nobil început al cărții : *Sofocle și condiția umană*⁸.

Pe coaste, încununate atunci cu mici, armonioase temple singuraticе, acum cu bisericuțe vărute otova, tâlăzuiește aceeași mare care, la Corint, în istmul tăiat ca de o sabie subțire, este ca sineala de albastră și, în golluri, lasă să i se vadă liece bob de nisip. Spuma THALASSEI, albă, fișnește de pe crestele valurilor, ca un mijloc fericit de abluțiuni purificatoare. Se arată într-adevăr vrednică marea aceasta să li dat naștere unor zeițe ale iubirii, să li lost străbătutl de către Apolo, în chip de dellin, dinspre Cnossos spre Delli, într-un simbolic periplu, ori să li scăpat de la moarte pe legendarul poet Arion (p. 6).

Nu vom continua să cităm tihnită și odihnitoarea aventură a răsăririi pe țărmul sau oglinda ei a legendarilor eroi mitologici înviind o clipă pentru a sta de vorbă cu autorul, ci lăsăm cititorilor bucuria de a descoperi singuri pacea mării ce i-a legănat pe ahei, în cartea pomenită, căci ne cheamă o ultimă datorie neimplinită către celălalt stăpîn al mării, de la care am plecat.

Dară unde vei să te ascunzi, ticăloase, dinaintea lui Dumnezeu, că de te vei sui în ceriu, el acolea iaste lăcuiitoriu; de te vei pogori în iad, iaste de lațd; de te vei duce la marginea mării, îi vei ajunge mina (p. 100).

În final, ni se dezvăluie un și mai tainic sigiliu ivirean consacînd marea, difuz ca ea, plin de umbre și rare sclipiri. Acum marea ne apare ca un ținut incert, al mișcării nemișcate, iad pe pămînt și rai coborît. Da, dincolo de chipul romantic și de cel rural, Antim Ivireanul ascunde fața omului duhovnicesc și profund trăitor.

Adîncurile mării, cu misterele lor, cu necontenita-le mișcare, au un revers, un corospondent, un ecou, fixat într-o sintagmă banalizată, «oceanul văzduhului».

Tema aștrilor este ultima care răsună în simfonia cosmică a cărei partitură a semnat-o Antim Ivireanul.

Au ascuns soarele toate razele lui și s-au stins de tot lumina zilei între întunecul nopții și (...) ceriul, de osteneală, au lost închis spre somn toț ochii lui, atita cît nici luna nu priveghia, nici una din stélele cèle mai mici avea deschise tîmplele lor cèle de argint (p. 52). Există o măreție plină de straniu în această deplină dispariție a luminii zilei, neîntîmpinată de obișnuitele miriade de ecouri nocturne care, în textul lui Antim sînt mult mai mult decît atît, înșiși ochi ai soarelui, tot mai depărtați, tot mai străini înțelegerii, dar, oricît de depărtați și oricît de străini, totuși, semne ale trezviei lui, carne din carnea lui de aur topit. Din acest întuneric total în care soarele doarme ca un gigant luînd cu sine, în somnu-i, întreaga existență, nu mai pătrunde nici o iluzie a vieții.

Apoi, irumpe lumina :

Cine au văzut vreodinioară între zidiri atita dragoste cîtă iaste acéia ce arată soarele spre pămînt, că de și iaste luminătoriu mare al ceriului și împărat al tuturor

8. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Sofocle și condiția umană*, Editura Albatros, 1974.

stelelor, iar lăsând călăiala stihii, îndrăgêște și iubește mai mult pre smeritul acesta de pământ și spre dînsul are înclinată toată pohta lui, pre dînsul luminează cu razele sale, pre dînsul împodobêște cu de toate feliurile de copaci, pre dînsul încununează cu florile, pre dînsul îmbogățește cu rodirile, pre dînsul hrănește cu lucrurile sale. Și, pentru că să nu să depărteze de la el niciodată, face pururea o învîrtejire împrejurul (lui) cu un umbrel neconținut (p. 211).

Adevărata valoare a soarelui și a luminii sale stă în alăptarea vieții de pretutindeni, din regnul vegetal și din celelalte, și nu poate fi desprinsă de mișcare (de mișcarea rotitoare).

Într-un alt pasaj, variație pe aceeași temă, se ajunge la o cunoscută metaforă a creștinătății, soarele ajutînd la înțelegerea dumnezeiescului Mîntuitor:

Soarele cest simțitoriu, cînd răsare și să înalță de pre pămînt să facă pricină și mijlocor a multor bunătași, că întinzîndu-și razele luminează pămîntul și marea (iarăși iubita «mare» fără de care pămîntul ar fi sărac!), gonêște și răsipește toată ceața și negura, încălzește și hrănește toate neamurile dobitoacelor, și, în scurt să zic, toate le însulește și le înviază și pre toate împreună le bucură și le veselește (p. 74). Curînd este comparat cu Iisus Hristos soarele cel de gînd al dreptății.

Și într-un caz, și în celălalt, punctul de vedere este antropomorfic și, prin aceasta, antropocentric.

Posibilitatea de a face să se înțeleagă, prin mijlocirea astrilor, tainele creștinismului, îl face să exulte:

Și pentru ca să biruiesc, drept acéia, nepriceperea minții mele îi voi asemîna (pe Sfinții Apostoli Petru și Pavel) cu cei doi luminători mari, adecă cu soarele și cu luna și așa apropiîndu-mă puțin de minunatele lor lapte, cu aseminarea acelor lumnat luminător, voi a da îndrăzneală neputinții mele, spre a face lauda lor (p. 57).

Așadar, după cum arată Moise, Dumnezeu au făcut doi luminători mari: unul mai mare și altul mai mic; și pre cel mare, adec pre soare, întru stăpînirea zilei, iar pre cel mai mic, adecă pre lună, întru stăpînirea nopții. Și pre acestea, i-au făcut pentru întărirea trebuincioasei chivernisiri a toată lumea (idem). La fel au fost puși, Petru (cel mare), pentru ca să fie soare între iudei, iar Pavel (cel mic) — lună în noaptea întunecoasă a idolatriilor.

Ca să-l înțelegem pe Petru, referința solară revine neîncetat.

Și, pentru ca să începem de la luminătorul cel mare, de la soare, zicem cum că iaste soarele vîrf celorlalte stele și le covîrșește cu lumina pe toate și de la răsărit pîn' la apus, tot pămîntul și toate unghiurile lui luminează, încălzește, îngrașă și răvarsă pretutîndena razele lui (p. 57—58). Sau: Căldura soarelui are lucrare lirească a dărui copacilor, erburilor, pietrelor scumpe și plodurilor pămîntului viețuitoare, umejoasă și îngrășătoare putere spre creștere (p. 58). Dar are soarele și altă a sa lucrare, că trece prin crăpăturile ușilor și prin găurile păreșilor și cele mai din lăuntru ale caselor le iscodêște și le luminează (id).

Ivireanul, la curent cu tot ce era nou în gîndirea lumii, nu se sfia să folosească descoperirile științei în argumentarea sa teologică: S-au aflat întînduciuni la soarele cel simțitor, prin mijlocul ochianurilor, de astronomii cești de pe urmă, lucru necunoscut de cei vechi și cu totul neadevărat. (cred că trebuie să se înțeleagă: neadevărat, în opinia lor. Cele ce urmează arată că el, personal, acceptă petele solare). Deci, să mărturisim și noi cum că s-au aflat oarecare întînduciuni și la soarele nostru cel de taină, la Petru (p. 59).

Pentru moment, soarele este părăsit și cuvântătorul își îndreaptă privirile către lună. *Multe feliuri de vrédnicii, stăpîniri și puteri /tau filosofii să aibă luna. Și întîi zic că luna iaste podoaba nopții, asămîndtoare soarelui și stăpînă mării (id.). Între cêlêlalte idiomata adecă alăsuiri ce are luna are și aceasta : cînd iaste plină să scoală usupră-i clinii, ca niște vrăjmaș, cu luptă și nu încetează a o lătra, neputînd suferi lumina ei ; și cu acêștia toate, ia fiind curată și nevinovată, luminează și călătorește călătoria ei, făr' de zăticeală (p. 62).*

Mai important decît toate citatele cele de mai sus ni se pare însă apostrofa ce urmează, adresată patriei.

Acum voiu întoarce cuvîntul meu cãtră tine, fără creștină, și dinpreună cu tine mă voiu bucura, pentru căci ai în loc de acoperemînt pre verhovnicii apostoli Petru și Pavel și ai tipărit, în corona ta, chipul crucii, pentru ca să nădăjduiești a lua roadă de bună viețuire din lemnul vieții. Nu s-au întors corbul, odinioară, în chivotul lui Noe, pentru căci au așteptat să între mai cu multă norocire, aicea, în tine și pentru ca să aducă veștile liniștei, nu cu frunză de măslin, ci cu ramura crucii în gură ; s-au întors pasărea în brațele tale, cinstită fără și să laudă cu pohvală între soare și între lună. Soarele de-a dreapta și luna de-a stînga sînt slăviții apostoli Petru și Pavel și închipuiaște semnul cum că cei ce sînt întîi cu șădêrea apostoli au purtare de grijă pentru folosul norodului tău, adecă celor drepți și celor păcătoși ; celor drepți, ce sînt de-a dreapta, pentru căci soarele luminează zioa, că iaste și semnul darului și celor păcătoși ce sînt de-a stînga, pentru căci luna luminează noaptea, că iaste semnul păcatului (p. 62—63).

Ca să lămurim de ce ne atrage acest citat atenția trebuie să ne întoarcem la explicația pe care o dă Antim comparației lui Pavel cu astrul nopții. Am omis să arătăm că, spre deosebire de Petru, să *cuvine lui Pavel și a dooa stăpînire a lumii, căci iaste asemănătoriu soarelui (p. 60), idee dezvoltată îndelung.*

Nu putem să nu legăm acestea de prezența pe crucea răstîgnirii Domnului, din altare, a soarelui și lunii, ca și în numeroase fresce ori icoane. Mîna dreaptă a Mîntuitorului indică soarele, mîna stîngă — luna. În reprezentările tradiționale, simbolul lunii are ceva ciudat : luna nouă sau în creștere este înscrisă într-un cerc întunecos avînd aceeași circumferință cu a soarelui opus. Este foarte ușor să explici aceasta cum se face de obicei : prin întunericul ce a însoțit răsîngirea. *Matei XXVII, 45 : Ci de la ceasul al șaselea s-a făcut întuneric peste tot pămîntul, pînă la ceasul al nouălea ; Marcu XV, 33 : Iar cînd a fost ceasul al șaselea (12 din zi) întuneric s-a făcut peste tot pămîntul, pînă la ceasul al nouălea (3 după-amiază) ; Luca XXIII, 44—45 : Și era acum ca la ceasul al șaselea (miezul zilei) și întuneric s-a făcut peste tot pămîntul, pînă la ceasul al nouălea, / Căci soarele s-a întunecat. În care caz, fiind vremea prînzului, nu are ce căuta luna pe cer, iar dacă este vizibilă pe cer (cum se întîmplă adesea) ea nu este reprezentată ca simbol al ei, ci ca simbol al absenței soarelui, adică — simbol al întunericului.*

Bineînțeles, soarele este izvorul luminii văzute. El ne amintește de Dumnezeu, («soarele dreptății»), izvor al luminii nevăzute. Noaptea soarele nu mai este văzut. Să fie el înghițit de beznă ? Nu. La fel, deși nu percepem lumina nevăzută a lui Dumnezeu decît în rare clipe fericite — și asta numai pentru cei aleși —, cînd binecuvîntatul care a văzut-o cu ochi duhovnicești coboară iar în lumea-i lăuntrică întunecată de greutatea cărnii, de prejudecăți, de idei false, simbolul soarelui, apunînd și

răsărind din nou din întunec însuși, îl ajută să nu uite că lumina lui Dumnezeu va reveni și să o aștepte, plin de nădejde.

Trist și rece soț al nopții terestre, luna aceasta, când o comparăm cu dăruirea de sine însuși a soarelui, absența căruia este afirmată de satelit I. Dar lumina ei pală este, totuși, afirmarea prezenței nevăzute a soarelui, a soarelui care «dă viață» lunii, a Luminii care «dă viață» cărții noastre moarte. Pentru a sublinia această prezență, pictorul simbolizează soarele înglobând luna (acel cerc întunecos, de dimensiunea cercului solar opus), soarele ascuns și reflectat («ca într-o oglindă»).

Cum putem explica logic această figură de stil plastic? Această reprezentare simultană a lunii și a soarelui, ca și când cea dintâi ar fi un simplu aspect opus celui de-al doilea. Dar expresia lunii prezente în absența soarelui prezent (cercul întunecos este ecoul soarelui prezent dincolo de materie), această expresie a nopții ca prezență în absența zilei, tot prezență dar nu manifestată?

Acete explicații foarte complicate le vom încâlci și mai mult cu cele ale lui Antim. Petru este apostolul «dinlăuntru», adică al evreilor, iar Pavel «din afară», adică al limbilor. Însă, Pavel fiind comparat și cu luna și cu soarele este și apostol «dinlăuntru» și «din afară» și lumină «dinlăuntru» și «din afară».

Iată cele mai întunecoase luminări ce se puteau duce! Și, totuși, totul este simplu. Să luăm o monedă: cap sau pajură, ambele sînt prezente și absente în același timp pentru cel ce o privește pe una dintre ele. Aceasta este pricina pentru care Shakespeare și-a botezat cei doi gemeni din *Comedia Erorilor*: Antipholus, căci «pholus» este o străveche monedă greacă iar cei doi gemeni sînt legați între ei și opuși, este ciudat: Dumnezeu este absent și prezent: Dumnezeu este manifestare și

Există oare opoziție, antiteză, între lună și cercul ce o hrănește cu lumină, cu viață? Cît de puțin: ele sînt complementare — noaptea nu ar exista dacă nu am cunoaște ziua iar ziua devine perceptibilă datorită absenței sale, numită «noapte».

Așadar, mina dreaptă a lui Hristos este îndreptată către Soarele care ne așteaptă cu brațele deschise, ca un Părinte, Părintele Luminii, Adevărului, țelul și izvorul existenței.

Mina stîngă a lui Hristos ne descoperă nădejdea: deși nevăzut, Dumnezeu este de față, printre noi, iar lumea noastră constituie reflectarea Luminii Sale; cele arătate de mina Sa stîngă ne vorbesc despre lumea aceasta și despre legătura ei cu Creatorul.

Simbolul discernat în mărunțul detaliu iconografic, la sugestia lui Antim Ivireanul, este ciudat: Dumnezeu este absent și prezent; Dumnezeu este manifestare și apofază; dar aci recunoaștem tocmai figura de stil menționată mai sus, dihotomia-antonimică. În concluzie, posibilitățile de concretizare ale gândirii dihotomice-antonimice se întind și asupra domeniului exprimării plastice. Recunoaștem, în același timp, și tipul clasic al antinomiei studiat de dogmatică. Într-adevăr, gîndirea dihotomică-antonimică constituie baza psihologică în temeiul căreia o antinomie poate fi raționată.

În citatele ivirene precedente, am întîlnit, ici și colo, câteva sintagme care trimit sufletul, fără vrere, către universul eminescian. De bună seamă, acestea se cuvine să fi fost remarcate de mult timp de cercetătorii care și-au închinat viața studiului mare-

lui poet. Și, probabil, au fost. Nu putem cunoaște problema ca un specialist. Datoria noastră este să le semnalăm și noi, pentru că rolul acestui mare minutor al limbii române crește cu atât mai mult cu cât imagini ale sale au putut stimula fiorul geniului nostru național atunci când *lucruri mistice, subtilități metalizice îi atrăgeau cugetarea ca un magnet și intra în camera sa naltă, spațioasă, goală. Păreții erau negri de șiroaiele de ploaie ce curgeau prin pod și un mucegai verde se prinsese de var ; cercevelele ferestrelor se curmau sub presiunea zidurilor vechi și gratiile erau rupte, numai rădăcinile lor ruginite se iveau în lemnul putred. În colțurile tavanului cu grinzi lungi și mohorâte painjenii își exercitau tăcuta și pacinica lor industrie ; într-un colț al casei la pământ, dormeau una peste alta vreo câteva sute de cărți vechi, multe din ele grecești, pline de învățătură bizantină*⁹ (p. 57). Printre aceste manuscrise ale Sărmanului Dionis (desigur, o ipostasă a poetului), care au ajuns, se pare, în posesia doctorului Gaster, se va fi aflat și cite ceva din scrierile mitropolitului Antim.

Căci ne este greu să citim în textul : *Luna lui iunie, 29 de zile. Cazanie la Slinții apostoli Petru și Pavel, imaginea : luna (...) stăpîna mării* (p. 59) și să nu ne amintim de *Scrisoarea I : Lună tu, stăpîna mării, pe a lumii boltă luneci*¹⁰, împerechere asupra căreia revine câteva versuri mai jos : *Peste cîte mii de valuri stăpînirea ta străbate, ori iarăși după cîteva alte stihuri : Deși trepte osebite le-au ieșit din urna sorții / Deopotrivă-i stăpînește raza ta și geniul morții* (id.). La fel în *Scrisoarea IV : Codrul pare tot mai mare, parcă vine mai aproape / Dimpună cu al lunei disc, stăpînitor de ape* (p. 121). Ideea se impune atât de mult încît apar și alte variante ale «stăpînirii» lunei, în *Scrisoarea III : Și din neguri, dintre codri, tremurînd s-arată luna : / Doamna mării-lor ș-a nopții* (p. 116), în *Horia : Atunci luna iese norilor regină* (p. 185). Lăsăm celor în datorie urmărirea acestei metafore în întregul ineditelor și manuscriselor eminesciene, amintindu-le că aceeași intensitate obsesivă poate fi urmărită și în opera lui Antim ; într-una dintre variantele *Povestiri pre scurt pentru zidirea lui Adam* (manuscrisul de la Mănăstirea Cernica) el scrie : *Dumnezeu mai zise să se lacă și doi luminători mari, unul spre stăpînirea zilei și altul spre stăpînirea nopții* (p. 246).

Însă, pentru că am pornit de la *Scrisoarea I* să ne oprim o clipă pentru a aminti cititorilor o opinie nu de mult readusă în actualitate de către cărturarul Gh. Bulgăr, entuziastul nostru profesor de altădată. Ne referim la epistola lui Iancu Alecsandri, *O scrisoare adresată domnului...*, prezentă în culegerea atât de utilă pentru cultura tineretului contemporan *Pagini vechi despre Eminescu*¹¹.

Fratele «bardului de la Mircești» pune alături *textul unui document chaldean tradus de d-l Oppert, profesor de asiriologie la «Collège de France», membru al Academiei* (p. 18) extras de el din *Histoire d'Israël a d-lui E. Sedrain* (p. 19) de primele rînduri ale *Scrisorii I*. Este foarte sensibilă remarca prin care acest pionier al comparatismului românesc limitează însă și paralela ce face : *Aici, câteva rezerve. Când*

9. M. Eminescu, *Proză și Versuri, Iași*, Editor V. G. Morjun, 1890, *Sărmanul Dionis*, p. 54.

10. Eminescu, *Poezii*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1958, p. 103.

11. Editura Eminescu, 1976.

vorbesc de înrudire între două scrieri pe care le despart 4000 de ani, înțeleg aceea care naște din comunitatea de porniri filozofice sau poetice, nu din principii religioase. Între chaosul chaldean cu zeii lui numeroși și Tatăl poetului nostru eu nu mi-aș li băgat degetul, dacă grija mea principală putea fi altceva decât de a pune în lumină una din cele mai frumuse bucăți a literaturii noastre (...) Cum să nu ne simțim uimiți față cu această icoană a Creațiunii? Cum să nu fim răpiți de splendida punere în mișcare a ROIURILOR LUMINOASE de universe, la apărarea neîncetat crescândă a TATĂLUI? În starea noastră de neîiință eram inerți, eram robi; și iată că izvoarele dezrobite de Tatăl ne dau ființa și dezrobirea. E lumea născândă. E o cosmogonie superbă în versuri incomparabile (p. 19—20).

Dar această «lume născândă» își află și un izvor neaș și bisericesc (prezența Tatălui pe care o admiră și iubește comentatorul), în versurile de început al lucrării *Chipurile Vechiului și Noului Testament: Făcut-au Domnul Dumnezeu toate din neîiință / Și în ființă le-au adus cu multă biruință* (p. 241) pentru mai filozoficul: *La-nceput, pe când ființă nu era, nici neîiință*¹². În orice caz această antiteză, ca și splendidul și rarul «neființă» în sine, nu sînt ale niciunei alte limbi ci ale românei bisericești și Antim Ivireanul le-a impus valoarea.

Astfel sîntem din nou chemați la nuvela de la care am pornit, ca să regăsim *sireagurile stélelor* (p. 19) antimiene și pe care le întîlnim și în poeziile urmărite, în alt context: *epocile se înșiră ca mărgelile pe ață* (p. 109). Atunci cînd Dan, călugărul eminescian, își desprinde umbra de pe perete, pentru a-i lua locul și a porni călătoria-i spre lună, aceasta îl îndeamnă, sugerînd metafora căutată: *Ba poți să ieși și pămîntul cu tine, lăra ca să te supere. Îl prelaci într-un mărgăritariu cu toartă și-l anini în salba iubitei tale* (p. 90). Și iată-l fătuînd: *El își întinse mina asupra pămîntului. El se contrase din ce în ce mai mult și iute, pînă ce deveni împreună cu sfera ce-l înconjură mic ca un mărgăritariu albastru stropit cu stropi de aur și cu-n miez negru* (...). *Îl luă și întorcîndu-se, atîrnă în salba iubitei sale albastrul mărgăritariu* (p. 96—97). Trebuie să recunoaștem că distanța mică dintre «șiragurile de stele» și o «salbă» în care joacă planeta pămîntului sub chip de «mărgăritariu» conduce închipuirea către asemănarea dintre mamă și fiică.

Această preschimbare magică se produce într-un context fals demiurgic: *Dacă în această sară aș încerca să mă duc într-un spațiu zidit cu totul după voia mea?...* (p. 80) îl întrebă același monah contemporan lui Alexandru cel Bun pe Meșterul Ruben, profesor la Academia de la Socola, ale cărui cursuri le audia și la care uce-nicea, în taină, pentru deprinderea «științelor» oculte. După preschimbarea văzută a pămîntului urmează joaca cu întregul cosmos care se cuvine reimprospătată amintirii în întregu-i.

Și ce frumos făcuse el în lună!

Inzestrat cu o închipuire urieșească el a pus doi sori și trei luni în albastru adîncime a cerului și dintr-un șir de munți a zidit demoniul său palat. Colnade stînci sure, streșine un codru antic ce vine în nouri. Scări înalte coborau printre coaste prăbușite, printre bucăți de pădure ponosite în fundul rîpelor pînă într-o vale

12. Vezi nota 10, p. 118.

înstărită de un fluviu mareș care părea a-și purta insulele sale ca pe niște corăbii acoperite de dumbrave. Oglinzile luci a valurilor lui restrâng în adânc icoanele stelilor, încît uitîndu-te în el, pari a te uita în cer.

Insulele se înălțau cu scorburi de tîmție și cu prund de ambră. Dumbrăvile lor întunecoase de pe maluri se zugrăveau în fundul (ce)riului, cît părea că din una și aceeași rădăcină un raiu se înalță în lumina zorilor, altul s-adîncește în lundul apei. Șiruri de cireși scutură grei omătul trandaliriu al înfloririi lor bogate, pe care vîntul le grămădește în troene; flori cîntau în aer cu frunze îngreuate de gîndaci ca pietre scumpe, și cu murmurul lor împlea lumea de un cutremur voluptos. Greeri răgușiți cîntau ca orologii aruncate în iarbă, iar paienjeni de smarald au țesut de pe o insulă pînă la malul opus un pod de pînză diamantică ce steclește vioriu și transparent, încît a lunelor raze pătrunzînd în el, înverzește rîul cu miile lui unde (p. 97, 98).

Zoe Dumitrescu-Buşulenga explică în cartea sa, neîncetat tărîm de referire cînd este vorba de Eminescu, psihologia personajului după cum urmează: *Eroul se allase pe pămînt, în plin real, și tînjise neîncetat după zone ideale, după cer, după puteri demiurgice*¹³. Dar Antim?

Dumnezeu însă, carele numai cu un cuvînt au făcut și au zidit toate lucrurile cele văzute și nevăzute, poate cu adevărat, cu cea desăvîrșit a lui preaputernicie, să facă stele mai luminoase decît acestea ce strălucesc pre ceriu și lună mai iscusită decît aceasta ce ne povățuiește noaptea (cu obrăznicie trebuie să mărturisim că subtila calitate a acestei luni ni se impune mai mult decît puțin puerila cantitate a celor trei luni de mai sus) și soare mai strălucitoriu și mai luminat decît acesta, carele stinge cu lumina lui toate celialalle lumini și ceriuri mai mari și mai largi în rotocolime și păsări mai cu dulce glasuri și flori mai cu multe miroasuri și copaci mai mulți și mai roditori și vînturi mai sănătoase și văzduhuri mai de folos și hiară mai multe la număr și mai de multe feliuri și mai multe lumi decît acestea ce lăcuim poate să zidească în mărime și meșteșug mai minunate (p. 19).

Și la Ivireanul întîlnim aceeași sete după planul demiurgic în aspectul ei pozitiv însă. Dacă disprețul și amărăciunea în special tutelau impulsul lui Dan, setea de mai bun, mai bogat, mai folositor vieții triumfă în mintea îndrăgostită de fapăturile Creatorului, a ierarhului. Printr-o și mai adîncă ancorare în real, ca să reluăm ideea profesoarei noastre, Antim îl vrea pe acesta amplificat («mai multe lumi») și perfectat. De fapt nu gîndește la altceva decît la *desăvîrșirea Creației*, pe cînd visările bolnave de izolare și de eros nesatisfăcut ale lui Dan amintesc de un titlu bogat din opera lui Charles Baudelaire: *Paradisurile artificiale* (acestea fiind roadele alcoolului și stupefiantelor). Dacă personajul eminescian poate fi chiar plămuirea unei minți delirante datorită unei autentice maladii, după cum se întrebă însuși scriitorul, demiurgul ivirean e tot ce poate fi mai concret și mai solar, mai deplin și mai atotputernic în sens propriu.

La începutul acestui studiu am afirmat că plecînd de la un adevăr enunțat de istoria și critica literară, anume că descrierile de natură din opera literară slujesc

13. Vezi nota 7, p. 99.

la o mai fină înțelegere a psihologiei personajelor, vom încerca să definim psihologia lui Antim Ivireanul în măsura în care, ne-o îngăduie cercetarea descrierilor sale de natură, el fiind personajul principal al cuvintărilor sale (al doilea personaj este, Biserica, cu cei buni și cei răi ai ei). Acum, când am ajuns la capătul acestei cercetări de neuitat pentru frumusețile întâlnite în călătoria ei plină de surprize, vom încerca să adăugăm la un loc învățămintele desprinse pe parcurs.

Grupate pe teme mari, peisajele agregate de Antim Ivireanul și în descrierea cărora el se lasă răpit cu întreg sufletul sînt cele ale cosmosului, ale mării (sub toate aspectele ei) și ale iernii (cumplită). În toate regăsim o mișcare de flux-reflux (în care se oglindește, în ultimă instanță însăși bătaia inimii acestui mare trăitor) care le dă o ritmicitate pulsatorie prin mijlocirea căreia li se conferă, parcă, viață, mișcare în jurul căreia par a se înscrie în orbite planetare Cantemir, Conta, Blaga și care mișcare va pare a fi specifică stilului trăirii românești (dar și ortodoxiei noastre în care valuri mereu noi au reintrodus isihasmul ritmat de o mișcare similară respirației). Aceste inclinații dragi inimii sale vestesc un titanism (cu atât mai revelabil în tonul vehement din chiar ultimul citat, în care pledează pentru dreptul și capacitatea lui Dumnezeu de a crea lumi mai bune), cu osebită aplecare către dramatic. Rar oprindu-se asupra detaliilor naturii, în schimb insistînd din plin asupra elementelor dezlănțuite, el vedește o forță, ea însăși elementară, care constituie baza psihologică a opțiunii sale. Măreț în descrieri, dar nu grandilocvent, el deschide calea unui Mihai Eminescu, căruia îi sugerează, credem a nu ne fi înșelat, mai multe idei importante.

Antim Ivireanul a avut un geniu pe care l-ar fi putut altfel impune dacă s-ar fi manifestat într-o literatură definitiv așezată. În situația dată, nu a avut de ales: și-a asumat poziția modestă și tragică a unui Atlas.

Pe umerii săi, ca și ai celorlalți — atît de puțini! — avea să se clădească literatura română.

Lector univ. MIHAI RĂDULESCU

UN EPISOD BUZOIAN NECUNOSCUT DIN RĂSCOALA 1907

Muntele Penteleu, de pe raza comunii Gura Teghii, apare în documentele cunoscute, în anul 1737, ca fiind proprietatea Schitului Pinu, ca mai târziu, în 1785, să figureze ca proprietar și banul D. Ghica, după ce se număra printre posesori și boierii Cîndești, mari dregători ai lui Matei Basarab și Constantin Brîncoveanu.

Un alt proprietar al acestui munte, în succesiunea timpului, se număra și Episcopia Buzăului. Pe la 1854 apare un alt proprietar, Ianache Persescu, apoi Ștefan

Borănescu, posesorul moșiei Bisca-Gura Teghii, formată din muntele Cursele, Monteoru după Fața Mare, Corliul și Miclăușul.

Sofia Solomon, moștenitoarea banului Const. Gh. Ghica, vinde proprietatea sa — masivul Penteleu — lui D. Dimitrescu Meican, fost colonel, unul din prietenii lui Ion Brătianu, și condamnat pentru mituire și alte acte infame ca reprezentant în comenzi de armament peste hotare.

Alături de acești mari proprietari în comuna Gura Teghii exista și un grup de moșneni — bîsceni, furtunești, gorgănești, nemerțeni, pietriceni, roșcoi, sibiceni, tegani. Proprietatea era în cea mai mare parte în Podul Calului, administrată în devălmășie și cum locuri de arătură aveau puține, starea lor materială nu era înfloritoare. Dar marea majoritate a locuitorilor erau clăcași.

Fig. 1. Strada Tîrgului din Buzău anul 1920 (Cabinetul de ștampă al B.A.R.).

Legea rurală din 1864 prevedea improprietărirea clăcașilor într-un mod echitabil, dar ca, în multe locuri din județul Buzău a fost flagrant încălcată. Un caz tipic în care «cinismul moșierilor este de netăgăduit» îl aflăm la Gura Teghii. Comisia de improprietărire, care avea în componența ei ca reprezentant al moșierilor din plaiul Buzăului pe fanache Persescu din această comună, consemnează în procesul verbal din 29 martie 1865 că 113 țărani cer «să nu se îngăduie proprietarilor a ne da

pogoanele legiuite, deoarece noi am clăcuit sub osebite condiții și ne mulțumim numai cu locuri de casă și grădină» (Dimitrie Gh. Ionescu, Aplicarea legii rurale din 1864 în județul Buzău, București, 1964, p. 10).

Cum a fost posibilă o asemenea atitudine a clăcașilor atit de aservită proprietarilor ne dezvăluie jalba lor, făcută în 1871 către Ministerul de interne.

«Legea rurală a dezrobot pe toți robii clăcași din țară, cu noi însă foștii clăcași ai domnului Borănescu n-a fost tot așa și ne vine să regretăm epoca clăcășiei».

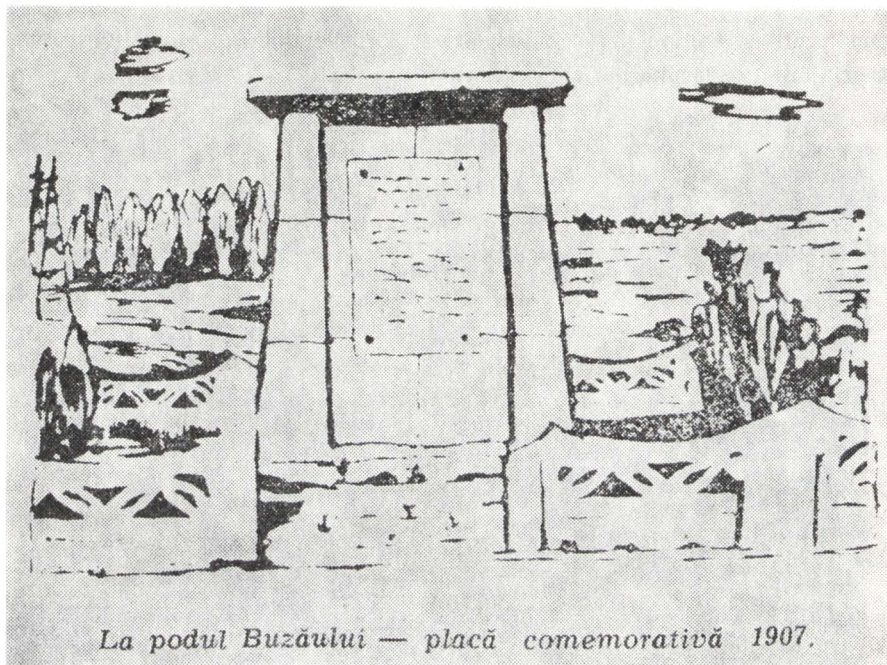

Fig. 2.

La venirea comisiei pentru constatarea celor în drept a se împroprietări, unul din domnii comisari era d. Ianahe Persescu coproprietar al domnului Borănescu, au fost aduși înaintea dumnealor nu toți clăcașii, ci cîteva, cei mai atrași de dumnealor sau care se putea atașa și au făcut declarație în numele tuturor că nu ne trebuie ce ne-a acordat legea, pe care l-avem în posesiune și că ne mulțumim a rămîne numai cu 6 prăjini pentru casă și grădină și astfel comisia a încetat, lăsindu-ne privați de pomii sădiți de moșii și părinții noștri care nuncise de curățise pămîntul de pietre și rădăcini, astupase izvoare și rupturi, pierzînd munca 100 de ani pînă

a se îmbunătăți locul, unde au sădit pomi și acești pomi de la legea rurală noi nu ne mai putem atinge de a le gusta (fructele) căci am fi expuși la despăgubiri și torturați.

Incheierea Comisiei pentru dumnealui și-a închiat efectul și-l are, pentru noi însă nu s-a executat nici pînă azi, nu s-a văzut vreun inginer cu vreo autoritate a veni să ne măsoare măcar acele 6 prăjini și ne găsim locuind între livezile de pomi foste ale noastre, sintem siliți de a le păzi, a le îngrađi, să nu intre dobitoacele și copiii noștri că ar fi vai de noi...

N-am scăpat de clacă, Domnule Ministru, plătim fiecare familie de atunci pînă azi cîte un galben pe tot anul, plată ceva mai mare în comparație cu claca trecută, căci 20 zile ce făcea un clăcaș înainte legii rurale nu ne costa un galben, fiindcă la noi nici chiar nu se plătește ziua de lucru, un om cu mîinile decît un leu vechi și aceasta pe vreme de vară.

Această plată cînd a îndrăznit vreunul din noi a întreba pentru ce ni se ia, ni s-a răspuns că pentru lemne de foc din pădurea dumnealui, deși mai toți n-au luat nici ieu lemne de la dumnealui. Domnule Ministru, dacă trebuie să îndurăm această plată pentru ce a mai avut loc art. 9 de la cap. I din legea rurală ?

Plini de încredere că sintem jefuiți, venim a ne plînge Domniei voastre și vă rugăm să binevoiți a ne mingia...

Dar acești bieți clăcași nu erau numai «jefuiți» ci și tratați ca vitele de jug. Iată ce spun ei în aceeași plîngere, dezvăluind o altă situație incredibilă.

În vara anului 1868, proprietarul Șt. Borănescu ia inițiativa de a face un stabiliment de băi cu 50 de camere. Pentru construirea unui «asemenea colosal (e)dificiu» numitul proprietar a luat lemnele necesare nu din proprietatea lui ci de pe muntele Cursele «al unor bieți moșneni Gorgănești și din alte părți fără nici o plată». Dar tragedia deabia de acum începe... «aproape 100 familii ce din nenorocire fusesem clăcași ai dumnealui înainte legii rurale am fost osîndiți, impilați de subprefectură și de d. Nae Ionescu, primarul comunei și executați cu toată autoritatea comunală cu toate individele ce conținea o familie de la vîrsta de 15 ani în sus fără osebire de sex a transporta aproape 5000 bucăți lemne, tîrîndu-le înjugați ca dobitoacele într-o distanță de o poștie de ar fi locul neted. Iar acolo prin prăpăstii, prin girle, cu gheață, rupturi și maluri, făceam cîte două zile un transport care a fost repetat de mai multe ori și care s-a efectuat pe timp de iarnă prin troieni de zăpadă fără nici o plată și fără nutrement cel puțin. Era o priveliște de jale să fi văzut femei, fete și copii cu mîinile și picioarele singerînde, îndurînd gerul și foamea, împinși și maltratați fără omenie de zbirii comunali și oamenii domnului Borănescu...».

La acest zguduitor tablou, care evocă epoca sclavagistă, se mai adaugă și rîndurile lor pline de amărăciune că «alegerile comunale la noi nu s-au făcut ca la celelalte comuni». Li s-a impus ca primar pe Nae Ionescu «epistolul domnului Borănescu care ne-a executat de am transportat lemnele stabilimentului» ei au însă

ales pe Costache Ghonescu, «om capabil cu știință de carte atît cît știe», dar subprefectul, care era rudă cu marele proprietar, le-a casat alegerea de două ori și au rămas cu omul proprietarului, conștienți fiind că fără el «robia noastră s-ar ameliora».

14

6. Un pahar lapte de capră, servit în cameră	— 20
7. Un pahar de zer	— 15
8. O butilie de vin vechiu negru și alb.	2 —
9. Vin ordinar butilia.	1 —
10. O butilie de bere răcită de Viena	2 —
11. O butilie de Bordo.	10 —
12. Idem Sampanie	10 —
13. Un pahar Cogniak și alte licheruri.	— 40
14. Idem țuică bună	— 10
15. Spălatul rufelor cu bucata și prețuri moderate.	

Terminând această scurtă descriere a Băilor de la Bâsca, atragem atențiunea guvernului ca să bine-voiasca a încurajia asemenea stabilimente de băi în țera noastră, nu prin alte sacrificiuri, ci numai luând măsuri energice spre a se termina mai curând șoseca de la Buzău pînă la frontieră, atunci transportul se va face cu mai multa înlesnire.

Am vizitat mai multe stabilimente de băi din țera și mărturisesc că nici unul nu se află în așa de bune condițiuni și așa de bine ținut ca acesta al d. Stefan Boranescu, în care am stat anul acesta 40 zile cu totă familia și am ramas foarte mulțumit.

Un vizitator

Fig. 3. Din prospectul Băilor de la Bâsca (În colecția autorului)

Această zguduitoare plîngere ajungînd să fie cercetată de către subprefect, rudă cu proprietarul, n-a avut parte de izbîndă. Fricoși, că nu mai au unde lucra nici așa, la cercetare, locuitorii nu recunosc această plîngere care se soldează cu un proces de calomnie și condamnarea lui Ioniță Păltineanu, proprietar din Valea Lupului, la 400 lei amendă (*Arhivele Statului, Buzău, Tribunalul Buzău, dos. 107/1871*).

Faptele rămîn, deși nu s-a amintit nimic de ele la sumara cercetare, dovedind amarnica stare a clăcașilor și a locuitorilor din Gura Teghii.

Proprietarii s-au schimbat și a venit Colonelul Maican, dar situația nu s-a ameliorat. Neagra sărăcie a teganilor este relevată de un raport al primăriei — din 17 octombrie 1904 — prin care intervenea să se trimită cât mai curând porumbul potrivit tabelor «deoarece majoritatea lor sînt expuși a muri de foame».

O statistică din 1896 îngloba 240 copii școlari, din care 29 erau «nedezvoltați», 7 «debili», 10 «idioti» și 5 «infirmi», un tablou sumbru, care și el dezvăluie starea de mizerie a cărei consecință se resfrîngea și asupra copiilor.

Cînd nici mămăliga nu li era asigurată, cum am văzut, acești locuitori nu-și mai trimiteau copiii la școală. În anul statisticii, învățătorul Stănculescu raporta primăriei, pentru a lua măsuri că, deși anul școlar a început de o lună de zile, abia 4 copii s-au prezentat la școală, iar în aprilie, din 34 înscriși doar 12 frecventau cursurile.

Aceasta era situația țărănimii din comuna Gura Teghii la începutul secolului, cînd marea insurecție țărănească din 1907 a prins în vâlvățiile ei și satele buzoiene, înregistrîndu-se din 107 comuni, care alcătuiau atunci județul Buzău, numele numai a 41 în care s-au produs acțiuni limitate, sporadice și de slabă intensitate.

Rășcoala a luat o mare amploare în orașul Buzău și în satele de pe Valea Slănicului, dar ea a fost repede înăbușită în sînge la podul Buzăului, în ziua de 12 martie.

O încercare de acțiune — necunoscută lucrărilor publicate pînă acum — a avut loc și în comuna Gura Teghii, însă ceva mai tîrziu, în zilele de 16 și 18 martie.

Între timp primăria primise ordinul Prefecturii județului Buzău, nr. 1871 din 16 martie, în care se aducea la cunoștință că primarul era făcut responsabil de orice «tulburare și stricăciune» și în continuare adăuga: «veți comunica sătenilor că s-au dat ordine severe trupelor a trage fără milă în grupe de răsculați, care nu se vor risipi la cea dintîi somațiune din fața trupelor. În cătunele unde se vor face devastări, răsculații vor fi urmăriți și uciși prin focuri (de armă) fără milă, dacă nu vor preda dinainte sau în urmă de devastare pe capii răsculaților».

Un alt ordin al Prefecturii, 1902 din 17 martie, aducea la cunoștință primăriilor «spre știință că represiunile continuă cu energie în județele unde sînt bandele și devastări. În toate părțile unde au sosit armate bandele sînt deja înfrînte și țărani predau pe instigatori și aduc înapoi produsele furate».

Dar ca o prevenire pentru unele sate și ca reprimare fără milă acolo unde rășcoala s-ar lîvi, autoritățile județene au hotărît mobilizarea contingentelor 1902, 1903, 1904 și batalionul 3 vînători. Toți aceștia erau obligați să plece «chiar în această noapte» la Galați, avînd ca stații de imbarcare Cilibia și Buzăul.

O altă telegramă primită de primăria Gura Teghii la 14 martie prevedea concentrarea contingentelor amintite, la care se mai adăuga și rezerviștii contingentelor 1898 și 1900 din regimentul II geniu. Toate aceste telegrame, urmau să fie aduse la cunoștința cetățenilor prin publicare și prin «trîmbițare». Dar la 14 martie se primește o altă telegramă de la prefectul C. Iarca prin care se vestește că «cei care n-au plecat să nu se mai deplaseze deoarece s-a completat numărul».

Durata, nesiguranța și panica autorităților se vedește din numărul telegramelor ce se trimiteau una peste alta, contrazicîndu-se. După ce primăria Gura Teghii pri-

mise în zilele de 11 și 14 martie pe cele care prevedeau concentrarea, pe 14 martie ia cunoștință de încetarea acestor prevederi, iar la 15 martie, o altă telegramă, trimisă de comandantul regimentului 8 Buzău, colonelul Gheorghiu, să anunțe concentrarea din nou a rezerviștilor acestui regiment, contigentele 1898, 1899 și concediații anilor 1901—1904 din comunele județului cit și soldații activi cu schimbul contigentului 1905 și 1906 din comunele Cioranca, Brădeanu, Mihăilești, Glodeanu Cîrlig, Glodeanu Sărat, Maxenu. Se creia prin aceasta o adevărată panică întrucât se ordona «să se sune clopotele prin comuni, să se afișeze acest ordin la ușile primăriilor, bisericilor, școlilor și prin trîmbițare să se îndemne oamenii să plece de îndată la regimentul Buzău nr. 8. Oamenii vor veni la concentrare cu cismele lor, avînd și hrană pe două zile».

La 15 martie primăria primește ordinul Prefecturii nr. 1692 din 12 martie prin care se ordona «a lua măsurile cele mai severe pentru stricta aplicare a dispozițiilor ce cuprinde ordinul ministerului de interne primit anterior».

Fiind curs acestor ordine, primarul Gh. St. Zamfirescu trimitea ordin scris către ajutorul de primar prin care era invitat ca «imediat să formeze o puternică gardă la intrarea în această comună (Vinetiș) și a nu permite nici unui locuitor streln de altă comună fie chiar din comuna vecină Nehoiși de a intra în această comună pînă ce mai întîi nu-l veți cerceta și nu vă veți încredința că nu intră în comună pentru vreun scop de agitație îndemnînd populația la revoltă și nu vor avea acte în regulă de călătorie.

Orice mișcare nu o veți aduce imediat la cunoștință printr-un om călare. De orice urmare veți cădea în grea răspundere.

Un ordin similar era trimis și delegatului comunal Ghiță Georgescu ca să formeze gardă la intrarea în comună la Ionasci, ca să nu vină cineva de la Goidești.

În această stare de alarmă, cînd de acum toate satele știau că a izbucnit răscoala pentru un trai mai bun, chiar dacă se cunoștea că la podul Buzăului, în ziua de 12 martie, rămăseseră ca mărturie 11 morți, locuitorii săraci ai Gura Teghii vin cu sutele la primărie pentru a-și revendica drepturile și a-și face singuri dreptate față de proprietar, convinși fiind, după propria lor mărturisire «că dacă ei nu vor face nici o turburare la proprietar, lor nu li se vor mai ușura nici o învoială în moșie și nici alte dări».

Dar să lăsăm să vorbească raportul nr. 395 din 19 martie al primăriei adresat Prefecturii județului Buzău.

Am onoare a supune la cunoștința Dv. că în ziua de 16 martie corent un mare număr de locuitori din această comună s-au prezentat la această Primărie care este situată lingă casa proprietatea Domnului D. Maican, amenințînd ca să prefacă în ruine casele, și toate acareturile proprietarului D-lui D. D. Maican din această comună; în urma sfaturilor ce le-am dat eu cit și învățătorul local, care ne aflam în Primărie, spiritele s-au liniștit, cerînd însă că voiesc să reclame spre a se mai ușura atît de diferite taxe cum și de invoieli în moșia proprietarului, lucru pe care l-a și făcut, mergînd apoi în liniște fiecare pe la casele lor fără a se întîmpla cea mai mică neorînduială.

Fig. 4. Martori oculari ai răscoalei, Dumitru și Ileana Goșman (factor poștal) (Colecția autorului)

Ieri însă, 18 corent, din nou ne-am pomenit la primărie iarăși cu un număr de peste 200 lăcuitori, ameninșând ca și întâi să distrugă parte din averea proprietarului D. D. Maican, căci ziceau unii din dînșii că dacă ei nu vor face nici o turburare la proprietar, lor nu li se vor mai ușura nici o învoială în moșie și nici alte dări, însă și de astă dată prin bunele sfaturi ce le-am dat atit noi, cit și preotul Constantin Georgian, învățătorul G. Stănciulescu și oamenii mai cu vază din comună și arătându-le și consecințele legii în caz cînd ar îndrăzni să facă vreo mișcare de turburare, toți s-au retras în liniște însă au format 2 reclamațiuni care una e adresată Domniilor voastre și alta către proprietarul D. D. Maican care este la București cerînd oricare învoieli. Deși cum zic nu s-a întîmplat absolut nici o neorînduală grație și măsurilor luate că toate cîrciumile au fost închise, totuși am crezut de cuvîință ca să aducem la cunoștința Dv. aceste lucruri, totodată să vă comunic și numele locuitorilor care i-am dovedit că au pus în mișcare a se aduna locuitorii și care rosteau diferite

vorbe agitatoare. Aceștia sunt : Neculai N. Chiru cel dintii care a pornit mișcarea, îndemnînd lumea să se strîngă spre a veni la casele proprietarului, Oprea Vasile Dragomir, Ion Chiru, Const. Gh. Costache, Iancu N. Moraru, Neculai Ciupic și Petru Neculai M. Bogzoiu, toți din această comună».

Fig. 5. Țăran din Gura Teghii (Moș Tarcoci), martor al Răscoalei.

Din acest raport se constată că această mișcare a fost organizată de cei șapte locuitori amintiți, dar la dosarul în cauză se mai găsesc două notițe, una cuprinzînd 12, iar alta 15 nume care treceau drept cei mai dîrji apărători ai drepturilor lor.

Pe lîngă cei amintiți în raport mai figurau și Ion St. St. Popa, Petre N. Chiru Damian Vlad, Gh. Vlad, Ghiță Găițoiu, Const. C. Petre, Alexe Ungureanu, G. Săulescu, Const. G. Dîrstaru, Const. I. Rusen și Iancu Neagu T. Moraru.

Această masivă revoltă, deși oarecum pașnică n-a rămas fără urmări. Cei șapte, socotiți capii acestei mișcări, cum o eticheta primarul, în ziua de 23 martie au fost aduși la primărie și anchetati de primar și doi asistenți: învățătorul Gh. Stănciulescu și Ion Frățiloiu, întocmindu-se procesul verbal nr. 338 în care se notează declarațiile acestora, în afară de *Iancu Neagu Moraru*, dispărut din comună și aflat, după unele informații, la fabrica de cherestea de la Bălțița. Era acuzat că a intenționat să taie un stîlp de telefon.

Neculai N. Ghira, de 51 ani, căsătorit, declară că «deși sunt indicat că aș fi umblat și am îndemnat pe locuitorii acestei comuni să se strîngă și să vie la Primărie și la averea proprietarului D. D. Maican însă nu sînt întru nimic vinovat». În continuare neagă că ar fi îndemnat pe cineva să se adune «și să facă vreo mișcare, iar la primărie a venit cu lumea cealaltă».

Ion Chiru, căsătorit, de 37 ani, e singurul care a recunoscut că «a fost vestit» de către *Neculai N. Chiru*, dar neagă că ar fi fost îndemnat să se facă stricăciuni la proprietar.

Oprea Vasile Dragomir, căsătorit de 53 ani, declară că «în ziua de 16 martie am văzut că pleacă aproape întreg cătunul nostru Păltiniș spre Primărie, am plecat și eu dar vestirea de a ne strînge la Primărie, nu a făcut-o *Neculai N. Chiru*». Numitul era acuzat că a amenințat cu moartea pe fostul primar și proprietar, *Ilie Cotici* dacă nu merge cu ei. Declarația acestuia arată printre altele că a fost amenințat să-i urmeze, altfel «mă lungesc jos și mă omoară cu ciomegile».

Inculpatul recunoaște că «a găsit la Gura Păltinișului pe *Ilie Cotici* și în glumă i-am zis să plece cu noi că altfel îl lungesc jos».

Constantin Gh. Costache, căsătorit, de 38 ani, declară că văzînd multă lume trecînd spre primărie a plecat și el și acolo a întrebât pe primar că «dacă n-ar fi bine să taie din pădurea proprietarului».

Neculai Ciupic, de 66 ani, afirmă că «n-am zis nimic decît numai atît ca ceea ce s-a făcut și în alte părți să facem și noi. Aceste vorbe le-am zis spre bine, adică ca să fie liniște. Așa am înțeles eu».

Petre Nec. M. Bozgoiu, căsătorit, de 34 ani, recunoaște că în ziua de 18 martie a venit la primărie «și n-am zis altceva decît că ar fi bine ca *DI. Maican* proprietarul să ne lase învoielile mai jos. Aceste vorbe le-am zis cam tare, deoarece așa-mi este vorba».

Autoritatea comunală nu s-a mulțumit doar cu acest proces verbal în care s-a consemnat declarațiile celor șase capi ai mișcării din respectiva comună, ci îi arestează și îi înaintează la Inspectoratul comunal al plaiului Buzău-Bîsca din comuna Pătirlagele, după cum se raporta Prefecturii, cu nr. 432 din 26 martie: «în toată comuna există cea mai perfectă liniște. Cei care s-au dovedit că au îndemnat pe locuitori să vină la Primărie, și de aici să meargă la casele proprietarului d-lui *Maican*, cum și care vorbeau diferite vorbe agitatoare au fost arestați și înaintați D-lui inspector comunal al Plaiului Buzău-Bîsca».

La 30 martie, inspectorul comunal trimitea primăriei adresa nr. 530 prin care se arăta că prefectul «este mulțumit de atitudinea dvs. demnă și energică ce ați avut cu ocaziunea recentelor răscoale țărănești» (*Arhivele Statului, Buzău, Primăria Gura Teghii, pach. XX, dos. 260/907*).

Acesta este episodul 1907 din comuna Gura Teghii. Se constată că a fost o mișcare organizată, că se făcea agitație, că s-a amenințat, că s-a voit să taie firul

telefonice, că se îndemna să se intre în pădurea proprietarului. Mișcarea a pornit din Păltiniș, stringindu-se peste 200 de oameni, înarmați cu ciomege și pietre și cu topoare ascunse, de vreme ce se îndemna «să distrugă acareturile proprietarului». Locuitorii comunei erau informați de ceea ce se petrecea în țară, cum arăta Neculai Ciupic: «ceea ce s-a făcut și în alte părți să facem și noi». Mișcarea nu s-a transformat în răscoală distrugătoare deși toți cei prezenți erau convinși că fără aceasta ei nu-și pot schimba viața trudnică, după mărturisirea primarului: «căci ziceau să distrugă parte din averea proprietarului D. D. Maican, căci ziceau unii din dînșii că dacă ei nu vor face nici o turburare la proprietar lor nu li se vor mai ușura nici o învoială în moșie și în alte dări».

Și aici ca și în alte părți, unde răscoala a luat proporții violente, mobilul ei a fost ușurarea învoielilor agricole, recunoscut și de către Petre Nec. M. Bogzoiu «să ne lase învoielile mai jos».

Fig. 6. Monumentul 1907, opera sculptorului Corneliu Medrea ridicat în centrul municipiului Buzău, cu ocazia Semicentenarului răscoalei.

Mișcarea aceasta vehementă și dirză nu s-a potolit ușor. O recunoaște autoritatea comunală: «în urma marilor stăruințe depuse de noi cît și de preot, învățător, și alți notabili, nu s-a întimplat nici o neorînduială».

Că aici, la Gura Teghii nu s-a trecut la acțiuni devastatoare, trebuie avut în vedere că mișcarea s-a petrecut după ce se cunoștea crîncena represiune și după ce se făcuse cunoscut în comună prin trimbițare că acolo unde se vor face devastări, răsculații vor fi uciși prin focuri fără milă. Nu mai puțin adevărat este că situația aceasta se datorește și celor care au depus «mari stăruințe»: primarul, care era om al boierilor, fiind administrator al lor, fiul acestuia, preotul Georgian, învățătorul Stănciulescu, Ghiță Georgescu și Ilie Cotici, în 1905 votau direct la colegiul III, ca fiind «dețînători de moșie». Era deci o solidaritate de clasă și de aici teama de a nu suferi și ei unele consecințe.

În vreme ce sărăcia își puse pecetea pe cele mai multe familii, mulți din locuitori fiind «expuși a muri de foame», cum se sublinia de către conducerea primăriei în raportul amintit, la curtea proprietarului St. Borănescu, în 1883, se petrecea minunat. Cunoscutul memorialist George Sion, și el prezent aici, nota: «Stagiunea anului 1883 a fost extraordinară. Stabilimentul era cuprins: toate apartamentele ocupate. Societatea mai toată era română. Deși veniți de la Răsărit și alții de la Apus, între oaspeți îndată s-a încins o familiaritate intimă: bătrîni, tineri, dame, fete, copii, adunați mereu în grupe, se jucau, dănuiau, se preumblau toată ziua, pe toate cărările, pe toți munții, pe toate văile, cînd pe jos, cînd călări, cu risete, cu hohote, cu cîntece interminabile», distrase de orchestra Năstase, fiul «Vestitului răposat lăutar, cunoscut în București sub numele de *Ochi Albi*».

Și ca cinismul să fie și mai evident, aici se bea bere de Viena, cu 2 lei «butelia», vin Bordo, cu 10 lei butelia și Șampanie, tot cu 10 lei butelia, așa cum informa un prospect al *Băilor de la Bâsca*.

Infometajilor și celor lipsiți de pămînt care năzuiau spre o viață omenească li s-a făcut dreptate după 1945, cînd pe moșia boierească au apărut sate noi: Lunca Florii, Lunca Tegii și Țarna.

Iar în amintirea tuturor ce au luptat și s-au jertfit pentru un trai mai bun, cu ocazia Semicentenarului 1907 în centrul orașului Buzău s-a ridicat o frumoasă și sugestivă statuie, opera sculptorului Corneliu Medrea, iar la podul Buzăului, unde au căzut împușcați 11 țărani răsculați străjuiește o placă comemorativă cu numele celor jertfiți pentru dreptate și pline.

Pr. GABRIEL COCORA

BISERICI - BORDEIE

Cercetînd trecutul satelor și bisericilor noastre timp de mai mulți ani, am aflat de existența unor biserici-bordeie, despre care s-a știut și se știe și astăzi foarte puțin, datorită faptului că bibliografia în legătură cu acest capitol al istoriei noastre bisericesti, este destul de săracă și cu un material mai mult tangențial, neavînd date așa cum ar fi solicitat o astfel de problemă.

Chiar acest material a rămas aproape necunoscut cercetătorilor și cu atât mai puțin, masei largi de cititori, în ciuda faptului că existența acestor biserici-bordeie, modeste locașuri de cult, au rădăcini adânci în trecutul nostru milenar.

Iată de ce trebuie să mărturisesc că acest studiu asupra lor nu a fost deloc ușor, deoarece am pornit de la niște informații foarte sumare și pentru a aduna materialul necesar, a trebuit să cercetez biblioteci și arhive, căutând aproape tot ce s-a scris în legătură cu acest subiect. În al doilea rând, lipsa de material bibliografic, m-a obligat la noi cercetări de teren în regiunile unde au existat biserici-bordeie, ca și la o corespondență cu preoții satelor în cauză, fiindu-mi imposibil, să cercetez toate locurile unde au existat astfel de biserici.

Cu toate greutățile întâmpinate, rezultatul cercetărilor mele au fost pe măsură să-mi răsplătească oarecum osteneala.

Țin să aduc pe această cale alesele mele mulțumiri acelor preoți care m-au ajutat în această lucrare cu informațiile lor, ca să pot duce la bun capăt acest studiu, oarecum inedit din trecutul bisericii noastre¹.

I. BIBLIOGRAFIE

Marele merit de a fi sesizat existența acestor biserici-bordeie, și de a fi atras în același timp atenția asupra lor, revine regretatului om de știință C. Nicolaescu-Plopșor. Încă de acum 50 ani, cu prilejul unor cercetări arheologice și numismatice efectuate în satul Covei din jud. Dolj, adică în anul 1927, aflînd despre existența unor astfel de biserici în sat, el nota următoarele: «Fără îndoială această știre legată de existența bisericilor-bordeie, este destul de prețioasă deoarece nicăieri, după cîte cunosc, n-am văzut menționat acest tip de biserică. O anchetă în regiunea bordelelor, ne arată că nu numai la Covei a fost o astfel de biserică, ci și în alte sate, iar o săpătură făcută după toate rînduielele cerute de o astfel de problemă, ne va da în amănunt planul acestei biserici-bordei².

Afirmația sa era la vremea aceea pe cit se poate de adevărată deoarece, cu excepția unui document publicat în *Istoria Românilor* din 1891 și în care se amintesc de biserică-bordei din fostul sat Gîrla-Romanași³, nu mai fuseseră menționate astfel de biserici, decît întimplător, în monografia fostului județ Romanași, publicată în 1928. În această lucrare se menționa o biserică-bordei în satul Orlea și una de pămînt în satul Hotaru, ținînd de județul Olt⁴.

Abia după publicarea de către C. N. Plopșor, în 1940 a datelor culese asupra bisericilor-bordei, vor apare noi lucrări care să menționeze în treacăt aceste biserici, fără a da alte date asupra lor⁵.

1. Mulțumesc îndeosebi P. C. preoți: Ilie Ștefan — Protoieru Băilești, N. Manda protoieru prototieru Corabia, E. Cumpănașu — Orlea, P. Petrescu, P. Pirvan, Ilie Tudoran, T. Popescu, Anton Căliman, etc. pentru sprijinul acordat.

2. Nicolaescu Plopșor, *Biserici — bordeie în Oltenia*, Oltenia I 1940 pag. 11—14 și 21.

3. V. A. Urechia, *Istoria Românilor*, București 1891, p. 376.

4. Richman Ștefan N. Vasile Enescu, Pr. Iosif, Paul Constantin: *Contribuțiuni la monografia județului Romanași*, Craiova, 1928, pag. 353.

5. *Anuarul Mitropoliei Olteniei*, Craiova 1941; Ioan Ionașcu, *Catagrafia Eparhiei Argeșului din 1824*, București, 1942; Preot Popescu I. Cileni: *Învelișurile vechilor noastre biserici*, Craiova, 1945; pr. Ion Ionescu: *Informații noi despre bisericile-bordei din Oltenia*, Mitropolia Olteniei, anul XV, nr. 1—2, 1963; Idem, *Catagrafia Eparhiei Rimnicului din 1845*, ibidem, an. XVII, nr. 3—8, 1965.

Un mare merit în notarea acestor biserici-bordeie îl are și cercetătorul N. Stoicescu, care pe baza materialului publicat pînă în 1970 asupra acestei probleme, notează în această vastă și valoroasă lucrare aproape toate bisericile-bordei menționate în lucrările amintite mai sus, atrăgînd implicit atenția cercetătorului și cititorului asupra lor, deși aceste informații sînt destul de sumare ⁶.

Scriitorul acestor rinduri, într-un articol publicat în anul 1974, nota nu numai existența bisericilor-bordei din județul Teleorman, dar atrăgea în mod deosebit atenția răspîndirii lor, nu numai în Oltenia, ci și în Muntenia ⁷.

Țin să amintesc și lucrarea: «Din arhitectura lemnului», lucrare în manuscris a arhitectului Pănoiu A., care face interesante observații asupra arhitecturii acestor biserici-bordeie, mulțumindu-i și pe această cale, pentru bunăvoința de a mi-l fi pus la dispoziție.

II. NUMĂRUL BISERICILOR ȘI ARIA LOR DE RĂSPÎNDIRE

Existența bisericilor-bordeie, ca și aria lor de răspîndire, va fi fost mult mai mare decît știm noi astăzi. Ca dovadă notez că în timpul cercetărilor noastre în regiunea de Sud a Olteniei, am identificat existența altor biserici-bordeie, necunoscute pînă acum. Nu ne putem însă pronunța cu siguranță decît numai asupra acelor pe care le confirmă documentele și tradiția, deși credeam că astfel de biserici vor fi existat și în alte părți ale țării, în afară de regiunile unde au fost identificate. Acest lucru l-au sesizat de altfel și alți autori, ca de exemplu, I. Popescu Cilieni, care făcea următoarea afirmație: «Cu siguranță vor fi fost mai multe biserici bordeie, nu numai în Oltenia, ci și în Muntenia, în județele Teleorman, Vlașca, Ilfov și Ialomița», lucru confirmat ulterior în parte, cum deja am menționat mai sus ⁸. Vor mai fi desigur și alte biserici ascunse fie în arhive nepublicate sau chiar în pămînt și care descoperindu-se ulterior vor lărgi aria lor de răspîndire ⁹.

În prezent se poate afirma cu siguranță existența a circa 45 biserici-bordeie situate în satele din Sud-Vestul Olteniei și Sud-Vestul Munteniei, pe teritoriul actualelor județe Dolj, Olt, Mehedinți și Teleorman, cele mai multe fiind în Oltenia, în special în jud. Dolj.

Dintre acestea C. N. Plopșor a notat 17 biserici, pe baza cercetărilor sale personale, cît și a informațiilor culese de la preoți și bătrînii satelor, unde au existat astfel de locașuri. Satele cu biserici-bordeie menționate de el sînt: Afumați, Băileștii, Bistrețu, Cornu, Comani, Covei, Dobridor, Fintina Banului, Maglavit, Moreni, Poiana Mare, Rudari, Salcia, Seaca și Vedița, pe atunci în județul Dolj și Moldoveni în fostul jud. Romanați. În total a fost notat un număr de 19 biserici-bordeie în Revista Oltenia, din care 18 în volumul I, 1940, iar una în volumul II din 1941 și anume biserica-bordei din Vădastra, județul Olt ¹⁰. Aceste notări de biserici-bordeie au și foarte prețioase

6. N. Stoicescu : *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România - Țara Românească*, vol. I-II, Craiova, 1970.

7. Pr. I. Spîru : *Biserici de sate pe valea Oltului și Călmățuiului*, Glasul Bisericii, nr. 11-12, 1974, pag. 1995.

8. Popescu Cilieni, *op. cit.*, pag. 89. Același lucru îl afirma și pr. I. Ionescu : «pînă astăzi o parohie din cartierul mîrginaș de răsărit al orașului Craiova, poartă denumirea de «Parohia Bordeni» fiind posibil să fi avut pe lângă locuința-bordei și o biserică-bordei» : pr. I. Ionescu, *op. cit.*, pag. 107.

9. C. N. Plopșor, *Incă o biserică-bordei*, Oltenia II, 1941, Craiova, pag. 76.

10. Pr. I. Mazilescu, *Biserici-bordeie*, Oltenia, I, 1940, pag. 175-176.

informații asupra lor, lucru deosebit de important deoarece, cu mici excepții, sînt singurele informații păstrate mai pe larg, dîndu-ne posibilitatea de a cunoaște oarecum vechimea, aspectul, construcția acestor biserici.

Anuarul Mitropoliei Olteniei menționa și el cîteva biserici-bordeie menționate deja de Ploșșor, în plus amintind de fosta biserică-bordei din satul Punghia, azi Punghiile, jud. Mehedinți¹¹.

Catagrafia din 1824 a Eparhiei Argeșului, publicată în 1942, menționează 6 biserici-bordeie în satele: Potlogi, Rîioasa, Segarcea, Slăvitei, Slobozia și Tia, ce aparțineau în acea vreme jud. Olt, ridicînd numărul lor la 26¹². Pr. Popescu Cilinei notează în lucrarea sa citată deja¹³, o bună parte din bisericile-bordeie menționate de Ploșșor, dînd în plus informații asupra altor cinci biserici existente cîndva în satele: Cătane-Dolj, Cilieni, Gîrla, Islaz și Orlea jud. Romanați, urcînd numărul lor la 31. Publicîndu-se în 1965 Catagrafia Rîmnicului din 1845¹⁴ sînt menționate 11 biserici-bordeie, din care cinci deja citate de Ploșșor, iar alte 7 existente cîndva în satele: Ciupereni, Desa, Galicea Mare, Hunia, Piscul de Ghindici, Plosca și Tunari, urcînd numărul lor la 38¹⁵. Lucrarea citată a lui N. Stoicescu menționează 30 biserici-bordeie, din care 29 deja menționate în lucrările citate mai sus, dînd în plus informații asupra unei noi biserici-bordei la Calafat. În total, 39 biserici-bordeie. Dacă adăugăm și pe cea «de pămînt», din Hotaru, jud. Olt, ca și pe acelea pe care le-am identificat în cercetările noastre în satele: Celei, Ianca, Jieni, Răsuceni, județul Olt și Cioroiși, jud. Dolj se ajunge la un total de 45 biserici foste cîndva bordeie în pămînt.

III. PREZENTAREA BISERICILOR-BORDEIE

Pentru a cunoaște mai bine situația acestor biserici, aria lor de răspîndire ca și sumarele informații rămase asupra lor, le voi prezenta alfabetic:

1. *Amărăștii de Jos*, jud. Dolj, a fost biserică-bordei, numită Biserica din Gura Ocniței¹⁶. Biserică-bordei sec. XVIII¹⁷.

2. *Afumați*, jud. Dolj, numit uneori și Afumați-Amzulești; înainte de biserica veche a existat o biserică-bordei; se cunoaște și azi groapa acestei biserici în cîmîntirul satului¹⁸.

«Biserică-bordei, a fost biserica Sfîntul Sava 1861—1863»¹⁹.

«1845». *Proprietatea D. Tudar Iota, 111 familii, de Iomn, sf. Sava (bordei) cu doi preoți; Ilie sin Manea și Gheorghe sin Stan Urziceanu*²⁰.

3. *Băilești*, jud. Dolj.

«Groapa bisericii-bordei se vedea din vechime»²¹.

«Biserica sf. Nicolae, construită la 1853 pe locul unei biserici-bordei»²².

11. Anuarul Mitropoliei Olteniei, pag. 536.

12. I. Ionescu, *op. cit.*, pag. 80—88.

13. I. Popescu Cilinei, *op. cit.*, pag. 95—98.

14. Pr. Ion Ionescu, *op. cit.* Celelalte patru biserici-bordeie sînt: Afumați, Covei, Coman și Moreni.

15. N. Stoicescu, *op. cit.* 16. I. Mazilescu, *op. cit.*, pag. 175, satul amintit la 1574.

17. N. Stoicescu, *op. cit.*, pag. 31. 18. C. Ploșșor, *op. cit.*, pag. 12. Informații de la pr. Firănescu.

19. N. Stoicescu, *op. cit.*, pag. 27.

20. I. Ionescu, *op. cit.*, pag. 439.

21. C. N. Ploșșor, *op. cit.*, pag. 12. Satul amintit la 1536.

22. N. Stoicescu, *op. cit.*, pag. 48; cf. și A.M.O. pag. 172.

4. *Bistrețul*, jud. Dolj.

«În curtea bisericii, la R. de actuala biserică, se află o groapă a fostei biserici bordei²³. Biserică-bordei»²⁴.

5. *Calafat*, jud. Dolj.

«Biserică-bordei sf. Nicolae 1730—1740, reclădită de zid, ante 1840»²⁵.

6. *Catanele*, jud. Dolj.

«Biserica sf. Nicolae din Catane, Dolj, a fost făcută de cărămidă în anul 1842—1843 de serdarul N. Iota și serdăreasa Casandra în locul celei vechi, care era bordei în pământ cu gârlici, înalt spre Sud, pe jos și pe pereți pridvorită cu blană groasă de stejar și cu ferestre mici pentru lumină. Prestolul și azi e îngropat acolo²⁶. «Biserica sf. Nicolae construită de N. Iota, ridicată pe locul unei biserici bordei»²⁷.

7. *Ciuperceni*, jud. Dolj.

«1845. Proprietatea sf. Mînăstiri Horezu, 264; de lemn, sf. Nicolae (bordei de pământ); un preot Neacșu sin Marin»²⁸.

«Biserică-bordei sf. Nicolae, ante 1845, apoi biserică din 1852—1856»²⁹.

8. *Cilieni*, jud. Olt, fost Romanați :

« O altă biserică era în satul Cilieni, Romanați, prin anul 1800. Bătrînii spuneau că această biserică-bordei era la «Săliște». În ea slujea popa Miu »³⁰.

«Biserica sf. Nicolae 1830 sau 1841, ridicată pe locul unei biserici-bordei»³¹.

9. *Comani*, jud. Dolj, azi Golenți.

«1845, proprietatea sf. Mînăstiri Tismana; 60, de lemn, sf. Nicolae, bordei, un preot»³².

«În privind sf. biserici a acestui sat ce se află în pământ, făcută ca bordei și se ruinează de nu mai era în stare, din care cauză era poprită și din partea bisericăescă pentru a se mai sluji sfînta slujbă într-însa»³³.

10. *Cornu*, jud. Dolj.

«Întîi s-a săpat groapa în pământ și s-a ars cu lemne multe. Biserica-bordei a dăinuit pînă pe la 1899. Era jumătate în pământ și jumătate afară, făcute din grinzi groase de lemn. Cărți și icoane din această biserică se află și azi la Biserica nouă»³⁴.

«Biserică bordei sf. Nicolae, construită de zid la 1898—1902»³⁵.

11. *Covei*, jud. Dolj.

«1845. Proprietatea megieșească; 63 (familii); de lemn; Curvioasa Paraschiva; Bordei în pământ; doi preoți; Ion sin Popa Dinu și Dan sin Manea Mănișor»³⁶.

«La apus de sat se cunoaște și azi vechea Siliște a Coveiului. Sumedenie de gropi de bordeie și chiar groapa bisericii a fost și ea într-un bordei, ne arată unde se în-

23. C. Ploșșor, *op. cit.*, pag. 12. Satul amintit la 1531.

24. N. Stoicescu, *op. cit.*, pag. 71.

25. N. Stoicescu, *op. cit.*, pag. 128. Sat amintit la 1424.

26. Popescu Cilieni, *op. cit.*, pag. 96.

27. N. Stoicescu, *op. cit.*, pag. 143.

28. I. Ionescu, *op. cit.*, pag. 436.

29. N. Stoicescu, *op. cit.*, pag. 179.

30. Popescu Cilieni, *op. cit.*, pag. 97. El știa despre biserica bordei de aici de la bunicul său pr. N. Popescu, mort în 1942, în etate de 87 ani, iar el știa acest lucru de la bătrînul Ene Rece, mort în etate de 105 ani, în 1890.

31. N. Stoicescu, *op. cit.*, pag. 157, Biserica actuală datează din 1847.

32. I. Ionescu, *op. cit.*, pag. 447.

33. C. Ploșșor, *op. cit.*, pag. 21. Extras din jalba locuitorilor către Protoieria Plășii Cîmpul-Dolj din 1861, Satul amintit la 1639.

34. C. Ploșșor, *op. cit.*, pag. 14, Popescu Cilieni, notează și el această biserică, adăugînd în plus că se afla în mahalaua Cîrjucești, *op. cit.*, pag. 96.

35. N. Stoicescu, *op. cit.*, pag. 198.

36. I. Ionescu, *op. cit.*, pag. 437.

tindea altădată satul. În lucerna lui Afrim Rădulescu unde se afla groapa bisericii, rămăseseră pînă înainte de război (1916—1918 n.n.), mai multe cruci ca o mărturie a mormintelor din preajma bisericii. Biserica-bordei avea tăvăneală, pereții și pardoseala bisericii erau de scînduri groase de lemn, acoperiș de pămînt ca la orice bordei, și girliciul mai înalt, ca un cerdac deasupra căreia era așezată în față pe o cruce de lemn. Biserica s-a dărîmat singură, iar icoanele au rămas acolo îngropate în pămînt, nu le-a luat nimenea. În tot satul nu era o casă, toată lumea era în bordeie»³⁷.

«Coveiu, jud. Dolj, biserică bordei, apoi sf. Dumitru, 1855—1858»³⁸.

12. *Desa*, jud. Dolj.

«1845. Proprietatea prințului Miloș; 181 (familii), de lemn, sf. Nicolae; bordei în pămînt; un preot, Neacșu sin Marin»³⁹.

«Biserică bordei sf. Nicolae, ante 1845, apoi biserică din 1860»⁴⁰.

13. *Dobridor*, jud. Dolj.

«Groapa bisericii bordei se mai cunoaște și acum pe valoarea Cotobățului»⁴¹.

«Biserică bordei, apoi biserica sf. Nicolae, ante 1843»⁴².

14. *Fintîna Banului*, jud. Dolj.

«În curtea bisericii se află o groapă a vechii biserici, care spun bătrîni a fost în formă de bordei»⁴³.

«Biserică bordei, apoi biserica sf. Nicolae»⁴⁴.

15. *Galicea*, jud. Dolj.

«1845. Pe proprietatea Măriei sale, Prințului Gheorghe Bibescu; 315 (familii); de lemn, cuvioasa Paraschiva; (Bordei în pămînt) doi preoți; Rizea sin Popa Ioan, 1809 preotit...»⁴⁵.

«Galicea jud. Dolj, biserică bordei ante 1845»⁴⁶.

16. *Gîrla*, fost Romanați, azi înglobat în comuna Islaz, jud. Teleorman.

«Gîrla Mare jud. Mehedinți, Biserică bordei, sec. XVIII, ulterior biserică nouă, 1836—1838»⁴⁷.

Această scurtă notare, autorul citat o ia după documentul publicat în 1891 de istoricul V. A. Urechia. Cum acest document în legătură cu biserica bordei din Gîrla fost Romanați, iar nu Mehedinți, cum greșit notează autorul, nu a fost publicat integral în legătură cu biserica bordei de aici, ci numai parțial de către autorii citați, în acest articol, îl voi cita în întregime pentru importanța lui:

«Carte legată pitarului Giurgiu Ispravnicu ot sud Romanați pentru un bordei ce l-au făcut locuitorii din Gîrla pe hotarul țării.

«Credinciosul boerul Domniei mele Constantin biv-vel Pitarul, ispravnicul ot sud Romanați, sănătate, în trecutele zile din poruncă și s-a fost scris pentru un bordei ce ne-au înștiințat că au făcut locuitorii din Gîrla pe hotarul țării⁴⁸, cu socoleală să aibă biserică ca să-l sfărîme și să-l strice la care neurmător fiind, ai dat vreme și ai lăsat lucrul la prelungire pînă cînd luînd Domnia mea înștiințare din cartea ce scrie Căpi-

37. C. Ploșor, *op. cit.*, pag. 11—12.

38. N. Stoicescu, *op. cit.*, pag. 204.

39. I. Ionescu, *op. cit.*, pag. 436. Satul amintit la 1577.

40. N. Stoicescu, *op. cit.*, pag. 274.

41. C. Ploșor, *op. cit.*, pag. 13, Satul amintit la 1577.

42. N. Stoicescu, pag. 281, *op. cit.*

43. C. Ploșor, *op. cit.*, pag. 13.

44. N. Stoicescu, *op. cit.*, pag. 305.

45. I. Ionescu, *op. cit.*, pag. 435.

46. N. Stoicescu, *op. cit.*, pag. 326.

47. N. Stoicescu, *op. cit.*, pag. 335. În mod greșit autorul notează Gîrla Mare, jud. Mehedinți confundînd satul Gîrla din fostul județ Romanați și înglobat după 1840 în comuna actuală Islaz.

48. Este vorba de hotarul ce despărțea teritoriul țării de raiaua de la Turnu.

tanul ot Izlaz, către D-lui vel Spătar, cum că în ziua de Crăciun a și tirnosit acel bordei făcându-l biserică desăvârșită și să face întrînsul slujbă și cum că începerea a acestui lucru a fost prin mijlocirea unui popă Ioan din Izlaz, care popă și sfeșnice din biserica ot Izlaz au adus acolo, pentru care acestea ne-am turburat Domnia mea asupra-ți de ce să nu faci urmare poruncii în data ce ți-am scris ci ai prelungit pînă a veni treaba pînă aici. Caută de nu face cusur ca aceasta altă dată, că vei cade în urgie, mai vîrtos pentru cele ce sînt pentru treaba nizamului (poruncii n.n.). Și acum iată ce-ți poruncim primind porunca Domniei mele, numai-decît să pun mijloc pe sub cumpăt noaptea într-ascuns să-i dea foc, să arză toată, fără de a-mi mai aștepta altă poruncă dela noi și apoi după cîteva zile iarăși noaptea pe sub cumpăt să pui să arunce pămînt ca să astupe groapa acelei biserici bordei, să numei rămînă groapa neastupată, fiindcă au apucat de s-au slujit întrinsa și să avem urmare. 1784 Februarie»⁴⁹.

17. *Hunia*, jud. Dolj, comuna Maglavid.

«1845. Proprietatea sf. biserici Maica Precista din Craiova; 204 familii; de lemn, sf. Nicolae (bordei), 2 preoți: Pătru sin Popa Ioan, 1826, Ioan sin Popa Preda, 1828, amindoi preoții pentru acest sat»⁵⁰.

«*Hunia* com. Maglavid-Dolj, biserică bordei, de lemn, apoi sf. Nicolae, ante 1845»⁵¹.

18. *Hotaru*, jud. Olt, fost Romanăți,

«Are două biserici, una veche din pămînt, așezată în mijlocul cimitirului în ruină și alta de zid ridicată de locuitorii satului la 1870»⁵².

19. *Islaz*, jud. Teleorman, fost Romanăți.

«Biserica sf. Trei Ierarhi, mijlocul sec. XIX, biserica-bordei sf. Nicolae Racoviță»⁵³.

20. *Lunca*, jud. Teleorman, fost Rîioasa.

«1824. Biserică din lemn în pămînt, Buna Vestire, pe moșia sf. Episcopii Argeș i a D-nei Cucoanei Ilincăi. Preoți: Mincă, Florea și Pană. Diacon Marin»⁵⁴.

21. *Maglavit*, jud. Dolj.

«Sub coasta satului Maglavid sînt urmele mai multor gropi de bordeie între care și groapa bisericii vechi, care era un bordei»⁵⁵.

«Biserică bordei, apoi biserică de zid, ante 1845»⁵⁶.

22. *Moldoveni*, jud. Teleorman, comuna Islaz, fost Romanăți.

«Biserica actuală s-a făcut în locul unei vechi biserici, care era clădită jumătate în pămînt și jumătate în afară, mărtăcită ca un bordei, acoperită cu pămînt, înăuntru nu avea zugrăveală, doar cîteva icoane. Tot satul ședea în bordei»⁵⁷.

«Biserica sf. Ioan, 1837—1845, construită de Barbul Știrbei pe locul unei biserici-bordei»⁵⁸.

23. *Moroni*, jud. Dolj, comuna Breasta.

«1845. Proprietatea sf. Mînăstiri Motru. 53 familii; de lemn, sf. Nicolae, (bordei), un preot: Manolache sin Iordache»⁵⁹.

49. V. A. Urechia, *Istoria Românilor*, op. cit., pag. 376.

50. I. Ionescu, op. cit., pag. 436. Satul amintit la 1623.

51. N. Stoicescu, op. cit., pag. 376.

52. Monografia jud. Romanăți, op. cit., pag. 347.

53. N. Stoicescu, op. cit., pag. 384. El o citează după Popescu Cîlieni, op. cit., pag. 97. Biserica-bordei propriu-zisă se afla și ea într-un sat azi desființat Racovița, fiind înglobat și el după 1840 în actuala comună Islaz.

54. Ion Ionașcu, op. cit., pag. 80.

55. C. Ploșșor, op. cit., pag. 13.

56. N. Stoicescu, op. cit., pag. 448. Satul amintit la 1589—1591.

57. C. Ploșșor, op. cit., pag. 21.

58. N. Stoicescu, op. cit., pag. 433. În catagrafia din 1845 apare o biserică de zid, dar biserică-bordei a dăinuit și după aceea încă mulți ani.

59. I. Ionescu, op. cit., pag. 451.

«Se cunoaște groapa bisericii-bordei, în care se află chiar o cruce pe locul Sfințului Prestor»⁶⁰.

24. *Orlea*, jud. Olt, fost Romanaji.

«1928. În comună există o biserică cu hramul sf. Nicolae, zidită în anul 1863 și renovată în 1892. Înaintea ei a fost biserică în pământ în felul caselor bordei. Se cunoaște și azi locul iar bătrînii satului își aduc aminte de ea»⁶¹.

«Biserică de lemn sf. Nicolae ante 1845, refăcută la 1863—1864 pe locul unei biserici-bordei»⁶².

25. *Piscul Sadovei*, fost Ghindici, jud. Dolj.

«1845. Proprietatea sf. Mînăstiri Călui, 58 familii, de lemn, sf. Nicolae, bordei, un preot : Stan sin Marin Pirlogea»⁶³.

26. *Plosca*, jud. Dolj.

«1845. Proprietatea sf. Mînăstiri Holărani ; 82 familii ; de lemn ; Cuvioasa Paraschiva ; bordei în pământ ; doi preoți Stan sin Nicolae Stoica, Ioan sin Preda»⁶⁴.

«La 1845 erau două sate : Biserica bordei Cuvioasa Paraschiva și biserica de lemn Cuvioasa Paraschiva»⁶⁵.

27. *Poiana Mare*, jud. Dolj.

«În mijlocul comunei, în spatele școlii a fost pînă la 1847 o biserică în bordei»⁶⁶.

«Biserică-bordei, apoi biserică de zid sf. Voievozi, 1849, reparată în anii 1902, 1917 și 1936»⁶⁷.

28. *Potlogi*, azi Pollogeni, comuna Tia Mare, jud. Olt.

«1829. Biserică de lemn în pământ cu hramul sf. Ioan Botezătorul. Pe moșia D-lui Banului Brincoveanu. Preot Badea duhovnicul»⁶⁸.

29. *Punghia*, azi Punghiile, jud. Mehedinți.

«La Punghia, jud. Mehedinți, era în sec. XIX o bisericuță-bordei»⁶⁹.

30. *Rotunda*, jud. Olt, fost Romanaji.

«Se mai cunoaște și azi locul unde a fost biserica-bordei. Era adincă de 1—5 m»⁷⁰.

«Biserică bordei, ante 1830, apoi în locul ei biserica Buna Vestire, 1840—1843, reparată în 1906»⁷¹.

31. *Rudari*, jud. Olt, fost jud. Dolj.

«Biserica-bordei spun bătrînii că a fost făcută de gard de nuiete împletite»⁷².

32. *Salcia*, jud. Mehedinți, fost Dolj.

«În fața Bisericii vechi și la M-Z de noua biserică a fost pînă 1854 o biserică în pământ, zidită în cărămidă. Zidul era puțin afară din pământ, avînd ferestre. Bătrînii își aduc aminte de ea că era lungă și încăpătoare»⁷³.

«Biserică-bordei, apoi biserică de zi sf. Nicolae, construită la 1857»⁷⁴.

60. C. Ploșor, *op. cit.*, pag. 21.

61. Monografia jud. Romanaji, *op. cit.*, pag. 353—354. Sat amintit în 1407.

62. N. Stoicescu, *op. cit.*, pag. 464.

63. I. Ionescu, *op. cit.*, pag. 443.

64. *Ibidem*, pag. 437—438. Satul amintit la 1575—1577.

65. N. Stoicescu, *op. cit.*, pag. 499.

66. C. Ploșor, *op. cit.*, pag. 13.

67. N. Stoicescu, *op. cit.*, pag. 504 cf. A.N.O. pag. 172.

68. I. Ionașcu, *op. cit.*, pag. 80.

69. Anuarul Mitropoliei Olteniei 1941, pag. 172. Cf. și Popescu Călieni, *op. cit.*, pag. 98.

70. C. Ploșor, *op. cit.*, pag. 12.

71. N. Stoicescu, *op. cit.*, pag. 554. Satul amintit la 1598.

72. C. Ploșor, *op. cit.*, pag. 14. N. Stoicescu amintește și el o biserică-bordei, dar nu în satul Rudari, ci Rudeni, jud. Dolj, făcînd o confuzie, deoarece nu există nici un sat Rudeni nici în jud. Olt nici în jud. Dolj ci numai în jud. Argeș, pag. 554.

73. C. Ploșor, *op. cit.*, pag. 13—14.

74. N. Stoicescu, *op. cit.*, pag. 575.

33. *Seaca de Cîmp*, jud. Dolj.

«Biserică-bordei»⁷⁵ și «Biserică-bordei, apoi biserica sf. Nicolae, 1856»⁷⁶.

34. *Segarcea din Deal*, jud. Teleorman, fost Olt.

«1824. Biserica Cuvioasa Paraschiva, de lemn în pămînt. Pe moșia sf. Episcopii Argeș i a lui Mihalache Suțul. Preot adus de nevolnici din has(raia n.n.)», nestatornic⁷⁷.
Asupra acestei biserici-bordei s-a păstrat poate cea mai completă descriere, datorată decedatului preot A. Popescu care în anul 1905, înainta Protoieriei Tr. Măgurele următorul raport asupra ei: «Mai înainte de 1852 a existat în comună o biserică de lemn, răzlopi, atît pereții cit și pe sus întocmai ca un bordei de vite. Altarul despărțit tot asemenea cu lemne cu 4 icoane împărătești, 2 strane, și locul de ședere pentru femei despărțite de cel al bărbaților tot cu lemne de stejar. Clopot nu avea, numai o toacă de lemn. În ea au servit mai mulți preoți»⁷⁸.

*

35. *Slăvitești*, azi Plopii Slăvitești, jud. Teleorman, fost jud. Olt.

«1824. Hram sf. Nicolae. Biserică de lemn. Pe moșie megieșească făcută în pămînt. Din cărți lipsă mineiul i penticostarul»⁷⁹.

36. *Slobozia*, jud. Teleorman, fost Olt.

«1824. Sf. Nicolae. Biserică de lemn în pămînt pe moșia banului Brincoveanu. Preot Badea Duhovnicul. Diacon Stan»⁸⁰.

37. *Tia*, azi Tia Mare, jud. Olt, fost și jud. Teleorman.

«Biserica Cuvioasa Paraschiva. De lemn în pămînt. Pe moșia lui Mihalache zet (gînere n.n.) Brătășani, însă la prost hal de dărăpănare. Preot Dumitru»⁸¹.

38. *Tunari*, jud. Dolj, azi Tunarii Noi și Tunarii Vechi.

«1845. 91 familii, de lemn, Sf. Voievozi, bordei, un preot Ioan sin Popa Ion»⁸².

«Tunari, jud. Dolj, la 1845 biserică bordei de lemn, sf. Voievozi»⁸³.

39. *Vădastra*, jud. Olt, fost Romanați.

«În legătură cu problema răspîndirii geografice a bisericii bordei, preotul I. Popescu-Cilieni, mi-a semnalat dosarul nr. 28/1840 al arhivei sf. Arhiepiscopii a Rîmnicului în care citim că în satul Vădastra clasa Mijlocului județul Romanați, s-a clădit o biserică cu hramul sf. Grigore de către preotul Marin Poteleanu și cu locuitorii satului i alții cine cu ce au putut ajuta căci cea veche în pămînt, nu a mai putut fi de nici o slujbă»⁸⁴.

«Vădrasta, Olt, fost Romanați, biserica sf. Grigore Decapolitul, clădită la 1836 sau 1838 pe locul uneia veche de lemn construită în pămînt»⁸⁵.

40. *Verbita*, jud. Dolj.

«Biserica bordei era așezată în punctul numit «Ruga». Această biserică-bordei s-a dărîmat după ce s-a mutat satul Verbița, de ciurmă»⁸⁶.

75. C. Plopșor, *op. cit.*, pag. 14 și 171.

76. N. Stoicescu, *op. cit.*, pag. 575.

77. Ion Ionașcu, *op. cit.*, pag. 80. La N. Stoicescu biserica se arată a fi din sec. XVIII, dar citează greșit satul ca fiind de jud. Dolj.

78. Pr. I. Spîru, *op. cit.*, pag. 1198.

79. Ion Ionașcu, *op. cit.*, pag. 80.

80. *Ibidem*, pag. 80.

81. *Ibidem*, pag. 80.

82. I. Ionescu, *op. cit.*, pag. 446.

83. N. Stoicescu, *op. cit.*, pag. 641.

84. C. Plopșor, *op. cit.*, pag. 76. Ulterior preotul Popescu Cilieni a vizitat satele Vădastra, Islaz și Cilieni, fără a aduce informații noi asupra lor, *op. cit.*, pag. 97.

85. N. Stoicescu, *op. cit.*, pag. 691–692. Popescu Cilieni dă ca an al zidirii bisericii 1843, Satul amintit la 1491–1492.

86. C. Plopșor, *op. cit.*, pag. 14. Sat amintit la 1387.

«Verbița-Dolj, biserică-bordei, apoi biserica sf. Nicolae din 1681»⁸⁷.

La aceste biserici voi adăuga încă cinci identificate în cursul alcătuirii acestui studiu. Ele sînt : 41, Celei jud. Olt ; 42, Ianca II, comuna Ianca, jud. Olt ; 43, Jieni, com. Răsuceni, 44. Răsuceni, jud. Olt și 45. Cioroiși, jud. Dolj. Asupra lor voi reveni în rîndurile următoare.

IV. NOI INFORMAȚII ASUPRA LOR

IV. Aflînd despre existența acestor biserici-bordeie, am fost ispitit de la început de dorința de a verifica pe teren dacă mai există măcar urmele lor ici, colo, în satele amintite. De aceea am făcut o călătorie destul de lungă pe Valea Călmăuiului și Siului, în satele Segarcea, Lunca (Rîioasa), Slobozia Mîndra, Olteanca etc. din jud. Teleorman, ca și la Amărăștii de Jos, Celei, Corabia etc. Am cercetat de asemenea arhiva Protoierilor din Turnu Măgurele, Corabia și Băilești din aceeași dorință de a completa cu informații noi datele ce le posedam asupra bisericilor-bordeie. Tot din aceeași dorință, dar și din imposibilitatea de a cerceta pe teren toate urmele acestor biserici, am folosit și corespondența cu foarte mulți preoți, cu satele în cauză, deși multe scrisori au rămas fără răspuns. Totuși osteneala acestor cercetări în mare măsură a fost răsplătită deoarece informațiile culese au întărit cu date noi existența acestor biserici-bordeie, au dus la identificarea altora necunoscute pînă atunci și totodată am putut constata în ciuda faptului că ele au dispărut de mult, că amintirea lor se mai păstrează și azi în foarte multe cazuri, în tradiția satelor.

Deosebit de importantă este menționarea lor în pisanile multor biserici ridicate ulterior, pe locul sau în locul bisericilor bordeie, noii lor ctitori ținînd să precizeze că ele s-au ridicat, «în locul unei biserici-bordei ridicate de moșii noștri». Era un gest conștient de prețuire față de înaintașii lor, care cu toate greutățile în care au trăit, nu uitau în scurtul lor răgaz de liniște, să ridice locaș de închinare, chiar așa modest cum le era și locuința, știînd că acolo trăia vie nădejdea lor de o viață și de zile mai bune.

Așa cum deja am mai spus, timpul necruțător, focul, innecurile, ca și nepăsarea oamenilor, au dus la distrugerea lor, deși ar fi fost posibilă acum 40—50 de ani, salvarea măcar a onora din ele. Poate că și astăzi s-ar putea face acolo unde se mai văd și azi gropile acestor biserici.

Cît privește noile informații culese le voi cita în rîndurile următoare. Voi începe cu biserica-bordei din Amărăștii de Jos, Dolj unde pînă bunăvoința preotului Ilie Tudoran și a preotului I. Mazilescu, care a și menționat existența bisericii-bordei din acest sat în revista *Oltenia*, am constata că și azi se păstrează amintirea acestei biserici, deși uneori se face confuzie cu biserica în ruine din sat, zidită de Matei Basarab, confuzie de altfel întîlnită și în alte sate. Biserica-bordei din acest sat a dăinuit pînă în 1752, cînd în urma unor inundații, satul s-a mutat în vatra actuală, biserica-bordei fiind părăsită. Ea se afla pe locul cunoscut astăzi sub numele de «Valea Siliștei». Existența este confirmată și în paginile manuscris ale monografiei satului întocmită de profesorul azi decedat, Dumitru Manolache, din care citez : «Primul lăcaș de rugăciune ar fi fost după mărturiile unor bătrîni, o biserică-bordei din coasta dealului Godinellor. Că prima așezare a satului a fost în împrejurimi este posibilă, însăși denumirea Siliștii

87. N. Stoicescu, *op. cit.*, pag. 706—707.

ne spune că pe vremuri aci ar fi fost vatra caselor»⁸⁸. În schimb la Vădastra nu se mai știe astăzi de fosta biserică-bordei. Și în județul Teleorman despre existența bisericilor-bordei nu se menționează nimic în satele Slobozia și Lunca, fost Rîloasa. La Vădastra se confundă cu «o biserică veche de suprafață ridicată din cărămidile și pietrele castrelor vecine romane»⁸⁹.

Preotul Ivan Niculae din Lunca îmi confirmă doar că știe de existența unei vechi biserici, la Vest de actualul sat, către riul Olt, dar care după ce satul s-a mutat în anul 1792 din cauza innecurilor, s-a mutat în actuala vatră, fiind părăsită, s-a ruinat și risipit.

În locul ei boierii Rioșeni vor ridica ulterior o biserică nouă din cărămidă, identificată de noi pe baza unui act de la 1905 găsit în arhiva parohiei, ca fiind construită pe la 1800 sau puțini ani după aceea. Azi în ruine și fiind cu nivelul coborât jos în pământ, se confundă deseori cu fosta biserică-bordei.

În schimb cercetînd istoricul bisericii din Segarcea din Deal, întocmită de preotul Lițescu Nicolae, am găsit confirmată existența ei în istoricul actual al bisericii, din care citez: «Tradiția ne spune că pînă la 1880 exista în satul nostru o biserică bordei, așezată cam pe dealul de deasupra cișmelelor, la care au slujit preoții Voicu Selea venit din Nicopol, preotul Dobrin, preotul Măndică, precum și alți preoți al cărui nume s-a pierdut...». «Actuala biserică a început să fie construită în anul 1881 ... și s-a terminat în anul 1883. Era prima biserică ridicată la suprafața pămîntului din cărămidă, din împrejurimi»⁹⁰.

Această afirmație denotă că exista totuși o tradiție și despre alte biserici «în pământ», în împrejurimi. Informații prețioase asupra existenței bisericilor-bordei le-am găsit și în istoricul bisericilor din satele Islaz și Moldoveni, întocmite de către preoții parohi Șincu și Pană. Voi cita datele consemnate începînd cu cele referitoare la biserică din Islaz:

«Comuna Islaz s-a format din satele Islaz, Verdea, Mozolea, Funduleț, Gîrla și Racoviță, la 1850, de către proprietăreasa Zoe Brîncoveanca. În acest timp cătunul Racoviță, care se găsea în partea de Nord a satului, își avea încă biserică proprie, așa cum de altfel își avea fiecare din cătunele amintite. Biserica era din bordei, în jurul căreia erau grupate cca 100 familii și care era situată pe locul actualului cimitir părăsit și care delimita hotarul țării cu raiaua turcească dela Turnu Măgurele. Lemnele care alcătuiau grinzile bisericii-bordei putrezind, cu timpul s-a surpat. Atunci un comitet de 21 enoriași din acest cătun au luat inițiativa în anul 1869 de a ridica o biserică nouă, dar nu pe locul celei vechi ci pe actualul loc al bisericii începînd cu anul 1871 și a terminat-o în anul 1873, decembrie 6, așa cum glăsuiește pisania: «Această sfințită și Dumnezeiască ce se prăsnuiește cu hramul sf. Nicolae a fost făcută bordei în pământ de moșii noștrii și acum s-a făcut precum se vede de noi: Florea Istrate Filip, Ion Piroi, Radu Văduna, Marin Encună, Enache Piroi, Florea Fl. Sindilă, Radu Florea Sindilă, Radu Boiangiu, Tudor Roșu, Marin Strbu, Marin Enagiu, Ion Enache, Preda Codrea, Stan Sărăcilă, Radu Popa, Ion Miertoii, Sandu Enagiu, Florea Enagiu, Ion Ivan Ainagiu, Milran Popa, Marin Preduș Codrea, Preotul Dumitru, în ziua

88. Dumitru Manolache Cristea. *Contribuții la Istoria satului Amărăștiului de Jos din jud. Dolj*, 1970, pag. 467. Manuscris.

89. Informații spre această biserică veche ce s-au menținut în ruine, pînă aproape de zilele noastre, mi-au fost comunicate de pr. Ion Ionescu, actualul director al Seminarului Teologic din București.

90. Afirmația nu este justă întrucît biserici de cărămidă fuseseră construite mai înainte în satele Rîloasa, aproximativ 1800, Dudu 1837, etc.

Prea Sfinției sale Episcop de Rîmnic D. D. Atanasie și al Prea Puternicirii Sale Popo Amzulescu, fiind începută la 1870 iulie și finită în anul 1873, decembrie 6»⁹¹.

Aceleași informații mi le-a oferit și preotul E. Cumpănașu, din care citez: «La Islaz, în mahalaua Racoviță, a existat o biserică în bordei în cimitirul actual, ale cărui urme se mai văd și astăzi și de care pomenește și pisania bisericii actuale. Biserica-bordei de la cimitir a avut hramul sf. Dumitru, și a slujit în ea Preotul Matei pe la 1790 după care a urmat Preotul Pandele Zărăfescu iar cîntăreț pe Mihai Popa Matei. După ce s-a dărîmat această biserică-bordei, preotul Pandele Zărăfescu a trecut la biserica Sfinții Trei Ierarhi, de aci la Islaz, unde în acel timp erau deja 4 cîntăreți și 4 preoți: Popa Oprea, Popa Stan, Popa Gheorghe și Popa Pantelimon.

În locul bisericii-bordei care era situată pe un deal unde se spune că se legau șeicile de pe Dunăre și care se dărîmase, locuitorii au zidit o altă biserică «avînd ca arhitect pe un oarecare Petru».

Și în satul Moldoveni găsim informații noi asupra bisericii-bordei. Citez: «Înainte de anul 1832, pe locul actualei biserici a existat o altă biserică, dar ea era jumătate în pămînt, iar jumătate deasupra pămîntului. Era făcută din gard de nuiel, lipită cu pămînt și spoită cu var. Tot satul de altfel pe vremea aceea era din cîteva zeci de bordeie. Biserica acea bordei a fost dărîmată pentru a se construi încă din anul 1832, o biserică nouă mai falnică decît cea jumătate bordei. Biserica nouă a fost zidită în anul 1837 și zugrăvită în anul 1845».

Prin bunăvoința aceluiași preot Cumpănașu putem adăuga următoarele informații noi ce se păstrează pînă azi în sat despre fosta biserică-bordei din Orlea: «La această Parohie poate cu sute de ani înainte de anul 1863 a existat biserică-bordei care, după spusele celor băștrîni, pe care de mult timp i-am cercetat, avea pereții în interior de gratie, de nuiel împletite așa cum se obișnuia foarte mult pe aici, întrucît sîntem comuna la margine de pădure de baltă și de Dunăre.

Acești pereți erau lipiți cu pămînt galben și tencuiți frumos, și pe ei din loc în loc, erau fixate icoane, majoritatea de proveniență rusească.

Altarul era mic și nu se cunoaște dacă avea acca absidă rotundă în partea de est, sau dacă biserica avea însăși lateral cele două abside semicerc.

Această biserică a dăinuit pînă la 1863, cînd cetățeni din această comună au construit biserica din cărămidă care există și astăzi. Fondurile bănești pentru această noua biserică s-au strîns din comună și din satele din împrejurimi, ba chiar și din satele limitrofe bulgărești de peste Dunăre, unde se aflau în același timp și multe rudeni. Locul bisericii-bordei a fost la circa 10 m. sud de Biserica actuală și pe locul ei se observă și astăzi numai că terenul este aici mai jos fiind folosit și arat pentru agricultură».

Referitor la Biserica-fostă bordei, din Tia Mare, preotul P. Popescu mi-a comunicat următoarele:

«Prin tradiție se spune că în comuna Tia Mare a existat o biserică bordei în stînga Oltului și din cauza viiturii apelor Oltului, satul s-a mutat în dreapta Oltului acolo unde se afla astăzi. În noua lui așezare ar fi existat o biserică de bordei pe mîgura zisă a lui Mardale».

Datorită informațiilor primite de la preotul Preda Pele, din parohia Hotaru, comuna Grijdibodu, se confirma existența bisericii-bordei din sat, menționată foarte sumar «de

91. Este una dintre puținele pisani păstrate, care amintește că bisericile din satele românești sînt construite de țărani.

pământ» cum deja am menționat. Informațiile sînt: «Cînd a fost zidită actuala biserică, satul număra 50—60 de case toate bordeie. Mai la nord cu 80 m. de actuala Biserică, clădită în anul 1870, a fost o altă biserică tip «Bordei» ale cărei urme se mai văd și azi.

Fiind săpată în pămînt, a rămas groapa. În anul 1870 cele 50—60 familii mai sus-arătate ajutate și de alți enoriași din satele vecine, au construit actuala biserică începută în 1870 și sfințită la 1872.

«Și la Cilieni preotul actual Mitrea Mihai notează următoarele asupra fostei biserici-bordei». Fiind săraci și după obiceiul de atunci primii locuitori ai satului locuiau în bordeie și aveau biserica tot bordei. Locul unde a fost biserica-bordei, nu se mai cunoaște, căci în timp apele Oltului surpînd satul a surpat și biserica. Pe locul pe unde era odinioară satul și biserica-bordei este acum un zăvoi, care ține de județul Teleorman. În locul acestei biserici-bordei au ridicat o biserică de lemn, nu se știe cînd, dar există pe anul 1830».

În ceea ce privește satul Celei, prin bunăvoința aceleiași preot E. Cumpănașu, s-a putut identifica și aici o fostă biserică-bordei, care a existat în secolul XVIII și înlocuită la 1832 cu altă biserică de cărămidă. Citez din informațiile trimise: «La Celei, sub clopotnița care este rămasă dela Popa Radu și care propriu zis este pronaosul bisericii ridicate de Popa Șapcă și alții, se găsește pisană scrisă în românește cu litere chirilice, și care amintește despre existența acestei biserici-bordei. O transcriem atît cît se mai poate citi astăzi, deoarece o parte din text este șters.

«Hramul celui prea Sfînt Nicolae unde se cinstește la olaltă..., n-a mai fost altă biserică, nici de lemn, ci numai în pămînt. Așa dar la leatul 1832 cu îndemnul sfinților preoți Radu sin Dobre Șapcă, Sfințitul părintele Arhimandritul Gavril, egumenul Mînăstirii Bistrița și logofătul d-n Ion Miulescu aflîndu-se aicea ... locuitorii de aici și împrejurimi și alt ajutor însemnat d-l postelnicul Stoica Dumitru Culcea, sin Dobre Șapcă, Dumitru sin Pîrvu, Cristu Cazacu, ot Caracal, Cuicea sin Radu Șapcă, Diaconul Cosma de aici, împreună cu toți locuitorii de aici și împrejurimi obștea toată. Dela începutul temeliei sfințită în 1837 August 2».

Informația este cu atît mai de preț deoarece în istoricul actual al bisericii din Celei nu se menționează biserica-bordei, dovadă că nu au citit pisană amintită mai sus.

Datorită tot unei pisanii, menționăm și o altă biserică-bordei în comuna Ianca și anume în parohia II, sf. Nicolae, pe care o cităm: «Această sfință și dumnezeiască biserică ce se prăznuiește hramul sfîntului Erarh Nicolae, s-au zidit din temelie și s-au infrumusețat după cum se vede în locul altelea ce a fost bordei în pămînt, de obștea satului, care au contribuit la lucru cu brațele și darea de bani, mai cu deosebire d-lui Ion Turcea, logofăt, Crăciun Cosma, Ion Coteș, preotul Stan, Preotul Tone, Crăciun Sîrbu, Mitru Coteș, Andrei Ciobu, Stan Popa, Tudor Pîrvu Cosma, Mitrică Grigore, Dună Ducu și alți oameni din satele vecine, iar d-l conțopist Ion Rădulescu sub administratorul Plășii și d-lui Stoica Soreanu pomojnucul, au contribuit și cu darea de ajutor pentru înlesnirea lucrului și cu bani, pe cît au avut buna aplecare. 1858. august 2».

Am lăsat la urmă informațiile culese din S-V Olteniei, anume din cuprinsul Protoieriei Băilești, unde au existat cele mai multe biserici-bordeie. Și azi în ciuda anilor, amintirea lor dăinuie încă, cu toate că nu se mai știe cînd și cum au fost construite aceste biserici. În schimb se cunoaște locul lor și existența lor este documentată de pisanii.

Se repetă în baza acestor informații culese, că dispariția multora din bisericile-bordei se datorează părăsirii lor odată cu mutarea satelor, ca de exemplu la Maglavid, Poiana Mare, Cioroiși etc.

Și la Calafat amintirea bisericii-bordei a fost menționată în pisania vechii biserici înlocuită azi cu cea actuală, construită între anii 1905—1906. Din fericire prin grija decedatului preot Dumitru Rudăreanu textul pisaniei a fost păstrat și prin bunăvoința actualului preot Anton Căliman o pot și eu cita: «Acest sfânt locaș exista chiar dela întemeierea comunei Calafat⁹². La început din cauza deselor războaie a fost zidită în pământ. Cu timpul însă s-a îmbunătățit. În anul 1861 prin sîrguința preotului Matei Dobriceanu s-a prelungit și s-a înălțat la anul 1896, prin inițiativa preotului Petre Calafeteanu, neobosita străduință a episcopilor D. Nicolaescu și S. Mladenovici și cu ajutorul autorității și a obștei locuitorilor acestei comuni, s-a scos din pământ și s-a făcut cupola, i s-a schimbat capeteasma și s-a zugrăvit din nou».

Această pisanie aduce pe lângă dovada existenței bisericii-bordei și informația prețioasă că pe parcursul anilor a fost mărită și apoi scoasă din pământ, înțelegînd prin aceasta că a fost ca și din nou făcută, lungindu-și astfel existența pînă la ridicarea actualei biserici din Calafat.

Prin bunăvoința aceluiași preot A. Căliman în Calafat au mai fost și alte biserici-bordei, dispărute și ele între timp.

Și existența bisericii-bordei din orașul Băilești, este atestată tot de «pisania», pe care o citez: «Această sfințită Dumnezeiască biserică cu hramul sf. Nicolae din Mira-Lichiei s-a zidit în anul mîntuirii dela Hristos 1816, în bordei, pe locul unde se găsește și astăzi de către locuitorii băileșteni, care s-au mutat de la punctul Nisipuri, din cauza holerei, unde biserică fusese construită din birne. În anul 1845 s-a zidit din nou pe același loc din cărămidă arsă adusă de la Cioroiși, recuperată din zidurile unei vechi mînăstiri».

Privitor la biserica-bordei din Comani, azi comuna Golenți, se știe și azi despre existența ei ca fiind așezată sub coasta dealului ce cobora spre ballă. Cînd s-au mutat locuitorii satului pe vatra actuală și-au construit «tot o biserică bordei», care a durat pînă în anul 1862. În acel an și-au construit biserică nouă în locul căreia în 1904, s-a ridicat actuala biserică a satului. Azi se mai cunoaște doar groapa bisericii-bordei.

La Galicea Mare, tradiția păstrează deasemenea tradiția bisericii-bordei, care a existat pînă în anul 1852.

Ea se afla pe locul unde este astăzi liceul teoretic, unde de altfel s-au găsit și oseminte umane cu prilejul fundațiilor numitului liceu (informații Pr. Virgil Cioroișianu și Pr. Nicolae P.).

Încheiem aceste rinduri cu câteva informații sumare asupra celorlalte trei biserici prin bunăvoința Pr. B. Traian din protoieria Corabia :

«Jieni, biserică-bordei în pământ, după spusele bătrînilor din sat».

«Răsuceni, în sat a fost biserică-bordei de care își amintesc și azi bătrîni satului. Aceste biserici au fost distruse de viiturile Oltului și au fost părăsite odată cu mutarea satului pe actuala vatră».

Cît privește biserica din Colibași, ea deja a fost menționată în cuprinsul articolului.

92. Calafatul sau Vadul Dului este documentat prima oară la 1424.

V. CIND ȘI DE CE AU FOST CONSTRUIE ACESTE BISERICI

Informațiile rămase pînă la noi menționează existența bisericilor-bordei încă din sec. XVIII, deși ele poate cu sute de ani mai înainte vor fi existat. O dovadă de acest sens, o găsim în pisania bisericii din Celei, unde se menționează: «n-a mai fost altă biserică nici de lemn, ci numai în pămînt».

Deasemenea tradiția afirmă că la Orlea poate de sute de ani înainte de anul 1863 a existat biserică-bordei, iar la Calafat se păstrează tradiția mai multor biserici-bordeie construite de-a lungul mai multor generații.

Documentar ele sînt menționate în sec. XVIII, cităm de exemplu bisericile-bordei din Calafat, 1730—1740; Amărăștii de Jos, 1752; Gîrla, 1684; Celei, Orlea, Cîlieni etc.

Deasemenea cele șapte biserici-bordeie amintite în catagrafia din 1824, desigur că cel puțin unele din ele, dacă nu toate fuseseră lucrate în sec. XVIII. Întemeind părerea noastră că aceste biserici vor fi existat și în sec. anterioare, datorită asemănării ce a existat permanent între locuința țaranului roman și acela a locașului său de cult. Lucru constatat și de către istorici și cercetători ai trecutului nostru. Voi cita doar două dintre aceste constatări. Prima aparține istoricului Dinu C. Giurescu din care citez: «Arhitectura religioasă se rînduiește alături de cea laică iar ideologia creștină, cînd a pătruns la nord de Dunăre, construirea bisericilor a fost adaptare și transformare a tipului de locuință laică, prezentă la fața locului cunoscută prin practică din generație în generație, adică propria casă de locuit. De aceea ctitorii de lemn, opere originale, ale societății românești medievale, ctitorii de cărămidă și de piatră, nu mai puțin caracteristice, sînt adaptare la locuința tradițională a țaranului român»⁹³.

Același lucru îl constată și arhitectul Pănoiu A. de la Direcția Patrimoniului Culturii Naționale, fostă Direcția Monumentelor Istorice și asupra bisericilor-bordei, citînd: «După unele descrieri reiese că arhitectura și plastica decorativă a acestor locașuri de cult se înrudesc îndeaproape cu aceea a locuințelor-bordeie din satele respective împodobite și ele cu girliciuri, cu furci puternice și fruntare bogat crestate»⁹⁴.

Nu este dar exclus ca și bisericile-bordeie să nu fi fost o adaptare a locuinței tradiționale bordeiul, care secole de-a rîndul a fost cel mai obișnuit tip de locuință al țaranului în regiunea de șes a țării noastre.

O altă cauză care a favorizat existența acestor biserici-bordei este adaptarea la clima de stepă a acestei cîmpii, cu ierni geroase și viscolite și cu veri «de cuptor». Ori bordeiul, fie locuință, fie biserică, avea avantajul de a se acomoda acestui climat călduroase iarna, iar vara răcoroase.

Aș mai adăuga și faptul că stratul gros de cîțiva metri al loesului, li oferea un material ușor de lucrat. Cauza însă principală constă în decăderea economică dintre cele mai precare în care ajunsese țărănimea datorită deselor pîrjoluri, jafurilor turcești ca și politica asupritoare a birurilor mereu crescînde, puse pînă și pe numărul coșurilor de fum. Starea aceasta de înrăutățire socială se răsfrîngea și asupra locuinței, bordeiul luînd o pondere tot mai mare ca locuință mai ales în sec. XVIII, deseori numai cu o singură încăpere. Și biserica în situația aceasta ia forma borde-

93. Dinu C. Giurescu, *Țara Românească în sec. XIV—XVI*, București, 1973, p. 130—131.

94. Pănoiu A, *Arta lemnului*, p. 139 (Manuscris).

iului în care trăiau credincioșii ei⁹⁵. Deci și din acest punct de vedere social-economic, biserica-bordei era ca și bordeiul, potrivit în zona aceasta de Sud a țării, supusă de atâtea ori năvălirilor, jafurilor și distrugerilor. În astfel de condiții țăranul român sărăcit și permanent amenințat de atacuri dușmane, nu avea de altfel nici mijloacele materiale și nici timp ca să-și facă o locuință sau biserică cum ar fi dorit și ar fi avut posibilitatea să le construiască, lucru dovedit cu prisosință, când a avut posibilitatea să le facă, dar mai ales în zilele noastre.

Dacă nu știm precis când au început a se construi astfel de biserici, știm în schimb pînă când au existat. Cele mai multe s-au distrus înainte de 1850. Unele refăcute sau nu, au dăinuit pînă în pragul sec. XX. Voi cita ca exemplu bisericile-bordei din Afumați și Cornu, despre aceasta din urmă, tradiția locală afirmînd că a dăinuit pînă în 1899. La Plopii Slăvițești pînă în 1861, când: «era ruinată cu totul».

La Orlea, pînă la 1863, la Segarcea din Deal pînă în anul 1880, iar la Calafat pînă în 1896. Singura care a dăinuit chiar ruinată și în sec. XX a fost biserica-bordei din Hotaru, jud. Olt, care știm că se afla în ruine cînd se scria monografia județului Romanați în 1928. Lucru posibil deoarece preotul actual arăta în istoricul bisericii că urmele ei se mai văd și astăzi.

VI. CUM SE CONSTRUIAU BISERICILE-BORDEI

Deși li lipsește cercetătorului posibilitatea de a se orienta asupra modului de construcție al bisericilor-bordei, datorită dispariției lor, totuși pe baza unor informații ajunse pînă la noi se poate face o prezentare destul de apropiată de realitate. Lucrul este de altfel ușurat și de faptul că biserica-bordei nu se deosebea prea mult de locuința-bordei, despre care avem mărturii de felul cum se construia.

O dovadă în acest sens constă în informațiile rămase asupra unora dintre aceste biserici, în care se arată că: «lucrate ca un bordei», sau «intocmai ca un bordei» (Moldoveni, Orlea etc.).

Vom încerca o reconstituire a unei astfel de biserici. Se sapă mai întîi groapa la locul ales. Pămîntul scos era aruncat de jur împrejur, iar groapa adeseori era arsă (Cornu, jud. Dolj), spre a întări pereții și a-i face mai rezistenți, ferind totdeauna de umezeală și putrezire lemnele. Odată groapa făcută, erau așezați răzlopii sau răzlogii prinși în cosoroabe, se așezau furcile iar pe urmă se mărtacea.

Răzlopii erau lemne de stejar rotunde, apoi separate în două jumătăți, partea rotundă se pune la perete, iar partea netedă frumos lucrată spre interiorul bisericii ca un fel de tapet sau perete al bisericii. După ce rînduiau acești răzlopi de jur împrejurul viitoarei biserici, la capătul de jos ca și cel de sus erau fixați cu grinzi groase de stejar, numite cosoroabe, pentru a consolida pereții. Pentru acoperiș se înfingeau în pămînt două furci, una la un cap și alta la alt cap al bisericii, legate amîndouă cu o grindă groasă și lungă de stejar, adică atît cît ținea lungimea bisericii-bordei. Ele erau de regulă cam de o jumătate de stînj en afară din pămînt. Se trecea apoi la mărtațit, adică la așezarea căpriorilor în cele două pante, ca suport al acoperișului. Acești căpriori erau făcuți și ei din despicături mari de lemn, ca niște scînduri groase, și erau prinși cu un capăt de grindă iar cu celălalt pe răzlopii

95. N. Ploșșor, *Bordei în Oltenia*. Buletin. Soc. Română de Geografie, tom. XLI, 1922.

de la marginea bisericii, lăsând o mică streășină acoperișului. Terminată și această lucrare, peste marteci se puna o leasă de nuielă sau maldăre de trestie, apoi paie și peste paie pământ ca de o palmă și mai bine, ca grosime. Acesta era acoperișul⁹⁶. În interior, biserica avea de cele mai multe ori cele trei forme tradiționale, altar, naos și pronaos. Forma cea mai obișnuită era aceea de navă.

În altar masa propriu-zisă a altarului, adică prestolul, era făcut de regulă dintr-o buturugă mare și groasă de stejar. Catapeleasma era și ea tot din lemn, desigur destul de modestă. Despărțitura dintre naos și pronaos era tot din lemne (Sergarcea din Deal), de jos erau lipite cu pământ, dar au fost și biserici cu podeaua tăvănită, adică acoperită cu lemne. De zugrăveală se pare că nu poate fi vorba, locul picturii îi luau icoanele așezate pe pereți.

Ferestrele erau mici și puține, astupate cu «beșică de porc», sau pielețele subțiri de oaie, și fiindcă se stricau destul de repede din cauza viscozelor sau crivățului, erau astupate deseori cu «cătaloaie» un fel de perne umplute cu paie. Acoperișul era de pământ și avea o mică streășină, iar cu precădere la intrare era așezată o cruce de fier, lucrată și ea ca și cuiele folosite la întocmirea bisericii, de fierarii satului. Lungimea unei biserici-bordei obișnuită, și vom da ca exemplu pe cea de la Vădastra, nu depășea 8—10 m., iar lățimea de cca 4—5 m., așa cum de altfel erau chiar bisericile de lemn sau de cărămidă ridicate până în prima jumătate a sec. XIX. Au fost desigur și unele biserici mai mari, ca de exemplu aceea din Salcia-Mehedinți, care după tradiția locală, era: «lungă și încăpătoare». Cît privește biserica din pământ sau groapa ei, era aproximativ de 1,5—2 m. Foarte multe dintre aceste biserici aveau la intrare un girlici sau o tindă. După așezarea acestui girlici, unii cercetători clasează aceste biserici în două tipuri: una cu girliciul orientat spre Vest în sensul axului longitudinal al bisericii și a doua cu girliciul orientat spre Est. Alte variante ar privi forma absidei.

De cele mai multe ori ea este ușor rotunjită și mai rar dreptunghiulară, avînd o deschidere egală cu latura navei. Existența acestor girliciuri influențează deseori și pronaosul bisericilor-bordei.

Cînd acest girlici era cu fața spre Vest, atunci făcea corp comun cu pronaosul, care se confunda deci cu girliciul sau pridvorul bisericii. Cînd însă se afla cu fața spre Est, pronaosul rămînea formă distinctă a bisericii. În general girliciurile erau mai înalte ca la locuințele bordei, avînd deasupra pusă crucea bisericii și adăpostind uneori chiar și clopotul⁹⁷.

Nu toate bisericile erau construite în acest fel, existînd și biserici-bordei din cărămidă, ca aceea din Salcia-Mehedinți sau lucrate din gard, adică dintr-o împletitură din pari și nuielă prinse desigur cu bulumaci sau cosoroabe. Voi cita ca exemplu bisericile din Rădari, Orlea, Moldoveni etc. Mai adăugăm că erau lipite cu pământ și apoi vărute. Tehnica aceasta de lucru se obișnuia și la locuințele-bordei, întrucît locuitorii aveau la dispoziție pădurile de sălcii, arini și anini din preajma Dunării. Ba mai mult din cauza lipsei lemnului tare, unii locuitori își făceau la nevoie și coșciugele tot din nuielă, dovadă că această tehnică era foarte obișnuită de către țărani din regiunea șesului bogat în ape și păduri de baltă⁹⁸.

96. Popescu Călienii, *op. cit.*, p. 71 și 99.

97. Pănoiu A., *op. cit.*, p. 139—141.

98. Astfel de coșciuge lucrate din nuielă erau folosite în satele Lunca (Rîioasa), Mitropolia, Icoana azi desființate), pe baza unor cercetări arheologice pe care le-am făcut pe teren.

La Calafat, biserica-bordei, așa cum deja am menționat, nu a fost numai reparată, dar a fost scoasă și la suprafață.

În sfârșit, se pare că la nevoie au folosit și adaptarea unei locuințe-bordei în biserică-bordei, cum se pare că s-au petrecut lucrurile la Gîrla. Într-adevăr, din documentul citat din 1784, reiese destul de clar acest lucru. Citez: «...ți s-a fost scris pentru un bordei ce ne-au încunoștiințat că au făcut locuitorii din Gîrla, pe hotarul țării, cu socoteală să aibă biserică».

Ca dovadă în plus este și faptul că: «s-a tirnosit acel bordei făcîndu-l biserică desăvîrșită și să face într-însul slujbă și cum că începerea acestui lucru a fost prin mijlocirea unui popă Ioan ot Izlaz, care popă și sfeșnice din biserica ot Izlaz au dus acolo...». Aceasta ar putea fi deci și cauza pentru care voievodul Șuțu dăduse ordinul să o ardă, deoarece nu fuseseră îndeplinite toate condițiile necesare ridicării și sfințirii unei biserici. Lucrul nu e de mirare deoarece și în zilele noastre se procedează deseori la fel, transformîndu-se o casă în biserică.

În încheiere mai adăugăm că în jurul acestor biserici se aflau cimitirele, după obiceiul vremii, și că ele slujeau unul sau mai mulți preoți, tot după obiceiul vremurilor de atunci.

VII. CTITORII ACESTOR BISERICI

Deși nu ne-a rămas nici un fel de «pisanie» referitoare la ctitorii bisericilor-bordei, putem afirma fără nici-o reținere că ele au fost exclusiv opera țăranilor și a preotului. Acest lucru îl confirmă de altfel pisanile bisericilor ridicate ulterior în locul bisericilor-bordeie, dispărute sau rămase necorespunzătoare. Voi cita ca exemplu pisania de la biserica veche din Izlaz, cătunul Racovița: «Această sfință și Dumnezeiască biserică ce se prăznuiește cu hramul Sf. Nicolae a fost făcută în pămînt de moșii noștri...».

De altfel nu reiese din nici-o informație care însoțește enumerarea alfabetică a acestor biserici, că ar fi putut fi altcineva ctitor, decît țăranii din satele amintite sau preoții lor, cum îl întărește și documentul referitor la biserica din Gîrla: «...ce ne-au înștiințat că au făcut locuitorii din Gîrla, cu socoteală să aibă biserică».

Faptul în sine nu e de mirare, dacă ținem seamă că marea majoritate a bisericilor de la sate, de lemn sau cărămidă, au fost construite de către țărani și preoți, în marea lor majoritate. De exemplu din cele 1600 de biserici construite în Țara Românească pînă la 1900, peste 800 din ele sînt ridicate pe cheltuiela clerului monahal, a țăranului ca și o preoților. Numărul lor ar fi fost mai mare dacă s-ar fi păstrat pisanile tuturor bisericilor construite⁹⁹.

Boierii, cunoscută fiindu-le mîndria, nu ar fi ctitorit astfel de biserici. Nu putem decît să regretăm că eceste modeste lăcașuri de cult au dispărut cu desăvîrșire. Așa cum erau, mici modeste și neîncăpătoare, ar fi constituit încă o dovadă a adaptării țăranului român la realitățile vitrege pe care le-a trăit de-a lungul veacurilor. Înțelepciunea realistă cu un deosebit simț de adaptare, rod al unei experiențe acumulate de-a lungul veacurilor l-au făcut să facă și aceste biserici bordeie, așa cum era și locuința. În ciuda mijloacelor sale materiale și a nestatorniciei vremurilor,

99. N. Stoicescu, *op. cit.*, paragraful : Ctitorii lăcașurilor de cult.

pe care le trăia, nu i-a lipsit niciodată simțul măsurii și nici al valorii sale artistice și spirituale. Dovadă că în ciuda acelor condiții grele de viață, a știut să-și găsească timp și răgaz ca să dea viață acestor biserițe-bordei, pentru că știau că nu biserica locaș de cult, este aceea care dă valoare și putere credinței sale, ci ideea legată de noțiunea de Divinitate, ca una ce se referă la permanența frumosului, adevărului, și biruinței binelui.

Această încredere a sa în valoarea acestor idei, permanente ale dorului și nădejzii omului, l-au făcut să reziste și să rabde vitregia vremurilor, dându-i nădejdea unor vremuri mai bune ajutându-l să biruie încercările și să-i dea încredere nestrămutată într-un viitor pe măsura forțelor sale sufletești, ale bogăției sale artistice și ale vredniciei sale. Azi când trăim aceste vremuri atât de mult dorite, se cuvine să acordăm cinstea cuvenită și acestor modeste lăcașuri de cult ca unele care au avut și ele un rol în istoria Bisericii noastre Ortodoxe.

Așa cum au fost modeste lăcașuri de cult să le privim cu toată prețuirea, fiind izvorâte din prisosul inimii și dintr-o necesitate permanentă, ca simboluri ale demnității naționale, ca și ale unor zile mai bune.

În concluzie bisericile-bordei au fost o realitate iar existența lor are cauze multiple, din care cea dintâi era permanentul pericol de distrugere din partea turcilor și nesiguranța zilei de mâine. Aria lor de răspândire se constată deocamdată în cimpia de Sud a Olteniei și în Sud-Vestul Munteniei, unde influența bisericilor-bordei din Bulgaria, a fost mai directă. Până în prezent sînt cunoscute ca existînd cîndva patruzecișicinci (45) de biserici-bordeie, numărul lor fiind desigur mult mai mare și înglobînd și alte județe de Sud ale țării.

Bisericile-bordei se asemănau cu locuințele-bordei fiind construite jumătate în pămînt și jumătate afară, majoritatea din lemn, excepție fiind cele din gard sau gratii și foarte rar de cărămidă. Amintirea lor se păstrează pînă azi în foarte multe sate unde au existat, fiind deseori amintite și în pisanile bisericilor ridicate în locul lor¹⁰⁰.

Ctitorii acestor biserici au fost țărani și preoții lor, deseori cu ajutor și de peste Dunăre, de unde veneau nu rareori și preoți, ceea ce dovedește o legătură permanentă între românii de pe ambele maluri ale Dunării.

Ca aspect erau locașuri modeste dar, îndeplinind complet funcția sacră pentru care era construite. Pentru trecutul nostru bisericesc, existența acestora constituie un capitol nou, care oglindește realitățile sociale ale unor vremuri de mult apuse, dar cu consecință atât de dăunătoare dezvoltării forțelor materiale și spirituale ale poporului român, integrîndu-se perfect în istoria satului românesc, a căruia istorie nu este altceva decît o istorie în mic, a evoluției istoriei poporului român de-a lungul veacurilor.

Pr. I. SPIRU

100. În acest sens adăugăm și o altă biserică-bordei la Segarcea din Valea, județul Teleorman, despre care citim în documente: «Cultul religios își are arătarea lui într-un trecut îndepărtat prin existența unui lăcaș, un fel de bordei numai cu unu pînă la 2 metri înălțime de la suprafața pămîntului, înăuntru văruiț și cu 3-4 icoane din cele socotite atunci de credincioși mai importante, cu preot făcut de boieri, din cîntăreți mai destoinici» (Vezi Ion N. Staicu, *Așezările județului Teleorman*, Turnu Măgurele, 1939, p. 189). Unele însemnări arată că aici a slujit printre alții «și un preot din Nicapol, anume Volcu Sebe» (*ibidem*, p. 187).

CHIPURI DE IERARHI (Compozitori și mari cîntăreți bisericești)

Arhiereul Evghenie Humulescu

S-a scurs peste un veac de cînd, pe plaiurile moldovene, în satul Humulești, din județul Neamț, s-a născut la 14 octombrie 1870, Dimitrie Humulescu, în satul în care a văzut lumina zilei și marele nostru povestitor, Ion Creangă.

Acest copil a fost hărăzit de Dumnezeu, cu multe și bogate daruri, ca cel al cîntării și slujirii bisericești, al predicării cuvîntului cel dumnezeiesc, daruri pe care în curgerea vremii le-a pus în slujba bisericii și a patriei noastre. Aceste daruri i-au deschis calea, mai tîrziu, spre cea mai înaltă treaptă în biserica noastră. Despre acele daruri dumnezeiești vom da grai slovei în rîndurile de față.

Mai întii, vom spune că acest copil a rămas orfan de tată, iar mama fiind lipsită de sprijinul moral și material al soțului s-a hotărît să-și petreacă restul vieții în mînăstirea Văratice, din județul Neamț. Mergînd acolo, a luat cu dînsa și mica sa odraslă, pe Dimitrie Humulescu. În această oază duhovnicească de rugăciune și muncă, a îmbrăcat schima¹ monahală, primind după regulile călugărești numele de Veniamina. Tot în această mînăstire fiul ei a pus început de învățătură, absolvind apoi cursul primar. Desigur că odată cu învățatura de carte pe care și-a însușit-o, a primit și o frumoasă educație religioasă.

Inclinările lui către cele sfinte au fost recunoscute de credincioși, dar mai ales, de acele persoane cu mari roluri în conducerea bisericii noastre. Pentru ilustrarea celor afirmate vom reproduce o întîmplare semnificativă. Se spune că odată pe cînd mitropolitul primat Calinic Miculescu, a vizitat mînăstirea Văratice, i-a fost prezentat și tînărul Dimitrie Humulescu care a fost pus să citească Apostolul zilei în fața înaltului ierarh. Mitropolitul l-a ascultat cu foarte multă atenție și a rămas adînc impresionat auzind dicțiunea și glasul melodios al acestui copil care pe atunci avea numai șapte ani.

La plecarea din mînăstire, mitropolitul și-a exprimat dorința ca acest copil, după ce va absolvi clasele primare, să fie trimis la București, la reședința mitropolitană, ca să crească sub îngrijirea sa. Dorința i-a fost îndeplinită întocmai. Astfel, tînărul Dimitrie venind în București, mitropolitul Calinic l-a îndrumat să urmeze cursurile seminarului Nifon. La examenul de admitere el a reușit primul dintre candidați.

După absolvirea seminarului, unde a fost șeful promoției, în anul 1889 a fost tîns în monahism, fiind în vîrstă de numai 19 ani. Cu prilejul tunderii în monahism a primit numele de Evghenie².

Mai tîrziu, mitropolitul Ghenadie Petrescu îl cinstește cu rangul de arhidiacon. Cunoștea foarte bine cîntările bisericești, pe care le învășase de la vestitul cîntăreț Ștefanache Popescu fost compozitor de cîntări bisericești și profesor la seminarul central din București. Cu această deosebită pregătire, ca arhidiacon, a slujit întotdeauna pe lîngă cei mai de seamă mitropoliți: Calinic Miculescu, Iosif Gheorghian și Ghenadie Petrescu, pe care i-a avut și ca îndrumători.

1. *Schimă* — cuvînt de origine slavo-greacă = gest, grimasă, tagmă.

2. *Evghenie* — cuvînt de origine greacă însemnînd noblețe, boierie, formulată de adresare în epoca fanariotă — Dicționarul limbii române moderne, Ed. Academiei R.P.R. (București) 1958, p. 282, coloana 2.

Arhidiaconul Evghenie Humulescu, dorind să-și adincească teologestile învățături, în anul 1894 se înscrie să urmeze cursurile facultății de teologie din București, iar în anul 1898 își susține teza de licență avind ca subiect «*Preoția la evrei*». De acum înainte arhidiaconul Evghenie Humulescu pe lângă faptul că era un bun cunoscător al cîntărilor și slujbelor bisericești, și-a mai adăugat și o temeinică pregătire teologică, motiv pentru care era mult respectat de cler și de credincioși.

La vîrsta de 24 ani este numit predicator la mitropolie. Talentului său de predicator i se mai adăuga și faptul că avea o înfățișare plăcută «ochi pătrunzători, o manieră caracteristică și darul de a rosti cuvîntul lui Dumnezeu, lesne, curgător și frumusețea vorbelor». Credincioși din toate unghiurile capitalei veneau la catedrală să asculte cuvintele sale, rostite cu multă căldură și dragoste creștinească. De aceea, ei se interesau cînd era el de rînd la slujbă și la predică ca să vină să-l asculte. Avînd darul de a fi un neîntrecut slujitor și predicator «care cucerea inimile credincioșilor prin manierele și cuvîntul său, cald, deschis și prietenos», Mitropolitul primat Iosif Gheorghian numai pe el îl delega să slujească cînd se întîmpla ca Biserica noastră să fie vizitată de către un ierarh străin sau unul dintre patriarhii Ierusalimului, Antiohiei sau Alexandriei. Și tot pe arhidiaconul Evghenie îl delega să slujească și să țină predica zilei și cuvîntul de bun sosît³.

Prin multiplele lui daruri și talente dăruite de Dumnezeu și prin vasta sa activitate a fost foarte mult apreciat de către membrii Sfîntului Sinod, care și-au îndreptat privirea asupra lui, ceea ce a contribuit la faptul de a fi ales în anul 1910, în cea mai înaltă treaptă în ierarhia bisericească, aceea a arhieriei. Cu această alegere a fost de acord și Spiru Haret ministrul cultelor și instrucțiunii publice din acea vreme, care a comunicat Sfîntului Sinod, «că recunoaște, dintre cei trei candidați propuși pentru ocuparea locului de arhieru-vicar al mitropoliei, rămas vacant prin decesul arhierelui Melchisedec Piteșteanul, pe arhimandritul Evghenie Humulescu, care să fie numit arhieru-vicar tot cu titlul de Piteșteanul».

Slujba sfințirii în arhieru a fost săvîrșită cu un deosebit fast de către mitropolitul Athanasie Mironescu, Gherasim Timuș episcopul Argeșului și Nifon Ploieșteanul, episcopul Dunării de Jos. Noul arhieru «avea înfățișare plăcută, ochi pătrunzători, o mimică deosebită și darul de a rosti cuvîntul Domnului lesne, curgător, la care se mai adăuga, frumusețea vorbelor și accentul său puternic»⁴.

Cînd a participat la prima ședință a Sfîntului Sinod, ca arhieru, a rostit cuvîntul de mulțumire pentru alegerea sa ca membru al acestui înalt for bisericesc. În cuvîntul său, printre altele a făcut și această mărturisire: «scumpă dar înfricoșată zi prin faptul îndatoririlor și al jertferei ce mi se impune în urma sfințirii mele ca arhieru. Element de ordine am fost și vreau să rămîn în biserica noastră. Crescut din mica copilărie pe piatra bisericii⁵, am învățat să-mi susțin chiar cu prețul vieții scumpul odor al legii strămoșești și m-am întărit în dragostea cea desăvîrșită a Românilui adevărat către scumpa noastră țărișoară...».

Iubirea față de glia strămoșească a dovedit-o el și prin cuvîntările sale patriotice, ținute în timpul războiului pentru întregirea neamului.

Talentul său de vestit cîntăreț și cel de artist în săvîrșirea slujbelor arhieresti i-a adus răsplata de a fi numit și arhieru al bisericii Domnița Bălașa, din capitală,

3. Vasile Romanescu — *Un alt vlăstar din Humulești*, București (1941), p. 106.

4. Vasile Romanescu, *op. cit.*, p. 5.

5. Face aluzie la copilăria petrecută în mînăstirea Vărațic.

În locul rămas vacant, prin plecarea arhiereului Nifon Ploieșteanul ales episcop al eparhiei Dunării de Jos.

Ca arhiereu-vicar al mitropoliei a desfășurat o susținută activitate în capitală și în cuprinsul mitropoliei precum și în eparhia Argeșului pe care a girat-o în mai multe rânduri. De asemenea, o rodnică activitate a avut și la mitropolia Moldovei, unde temporar a girat postul de vicar.

În anul 1911 a avut loc congresul cîntăreților bisericești din România, arhiereul Evghenie Humulescu a fost delegat din partea mitropolitului, să prezideze acest congres. În cuvîntul de deschidere aduce salutul mitropolitului, apoi se adresează congresiștilor spunînd: «Salut cu însuflețire pe păstrătorii psaltichiei ce a legănat geniul nostru românesc din trecut, tot așa trebuie să facem și cu cîntarea noastră bisericească, care într-adevăr, se poate numi națională pentru că ea este populară și s-a identificat cu simțul religios românesc...»⁶. Tot în această cuvîntare, a arătat cauza decadenței cîntăreților spunînd că această decadență se datorește faptului că acești cîntăreți au *lost desconsiderați*, fiind foarte prost plățiți, iar de la 1864, de cînd s-au desființat școlile de muzică bisericească, nimeni nu s-a mai întrebat de unde vor fi recrutați miile de cîntăreți trebuitori bisericii noastre. Nevoia aceasta a rezolvat-o nu statul ci inițiativa particulară»⁷.

Pentru susținerea doleanțelor cîntăreților, în trecut și talentul său în domeniul muzicii bisericești și al slujirii arhieresti cu care a fost inzestrat de Dumnezeu, arhiereul Evghenie Humulescu a fost proclamat membru de onoare al societății cîntăreților «Părintele Macarie». La 28 ianuarie 1912, el trimite de la eparhia Argeșului o scrisoare de mulțumire, președintelui societății cîntăreților⁸ pentru proclamarea sa ca membru al acestei societăți, scrisoare al cărui text îl reproducem în continuare: «Încă de mult mi-ați făcut deosebita plăcere de a mă proclama membru de onoare al soc. cîntăreților «Părintele Macarie». Un comitet de distinși cîntăreți mi-a înmînat o adresă în acest scop. Onorat și mîngiat de dragostea ce și cu acest prilej mi-ați arătat, vă mulțumesc. Am fost întotdeauna cu iubiții noștri cîntăreți și nu voi înceta de a le da cît îmi vor îngădui puterile, încurajarea și sprijinul de care au trebuință. Ucenic al marelui Ștefanache, îmbrățișez cu viu interes, chestiunea cîntăreților români și felicitiez societatea dvs. urîndu-i să meargă din putere în putere și din succes în succes, iar ca un semn vădit al dragostei și interesului ce vă port și ca o încurajare la muncă în via Domnului, vă ofer suma de lei 100 rugînd pe cel a tot puternic să vă desăvîrșească opera ce ați început.

Primiți Domnule Președinte, asigurarea considerațiunii mele și arhierescă binecuvîntare,

Locot. Episcop Evghenie Piteșteanul».

(*Cultura...*, București, 1912, p. 67).

Pentru cîntăreții zilelor noastre care stăpînesc perfect cîntarea psallică, au rămas ca model de cîntare, de la arhiereul Evghenie Humulescu, următoarele cîntări: «*Știnte Dumnezeule*», «*Doamne miluiește*», «*Iubite-voi Doamne virtutea mea*», «*Apărătoare Doamne*», «*Lumină lină*» și altele. Iar prerogativa arhierescă, «*Doamne, Doam-*

6. *Cultura*, revista cîntăreților bisericești din România, București, 1911, p. 208.

7. *Cultura...* București, 1911, p. 219.

8. Președintele societății era prof. I. Popescu Pasărea.

ne, caută din cer și vezi...» pe care o zic arhieriei, în fața ușilor împărătești și binecuvîntează cu trichero-dicherile, arhierul Evghenie Humulescu, o zicea în românește, grecește și evreiește după intonarea rabinică. Era singurul care zicea în felul acesta.

Renumitul cîntăreț bisericesc Ștefanache Popescu, fost profesor și compozitor, dedică fostului său elev cîntarea: «*Cu sînții tă odihnă Hristoase*» recunoscînd prin această dedicație talentul lui de neîntrecut cîntăreț în muzica bisericească.

În ramura scriitoricească a dat la lumină și citeva lucrări de mare valoare bisericească: «*Preoția la evrei*», București, 1898, *Paraclisul către Prea Cuviosul părintele nostru Dimitrie cel Nou*, București, 1914, *Pășune duhovnicească*, cuvîntări alcătuite și rostite ca predicator al mitropoliei Ungro-Vlahiei, între anii 1894—1910.

Arhierul Evghenie Humulescu a fost o personalitate consacrată. El încetează din viață la 19 martie, în anul 1931 și este înmormîntat la minăstirea Turnu, din județul Argeș⁹.

Episcopul Gherontie Nicolau

S-a născut la 1 aprilie 1866 în comuna Minăstioara din județul Putna, făcînd parte dintr-o familie de preoți. Cursurile școlii primare le-a urmat în orașele Panciu și Focșani. După absolvirea cursurilor seminariale, fiind înzestrat cu o voce de tenor lejer este hirotonisit diacon și apoi este cinstit cu rangul de arhidiacon. În această calitate și pentru că era și un cunoscător al muzicii psaltice, executa cîntările cu mult talent și dragoste ori de cite ori îmbrăca veșmintele diaconești. Ca diacon a slujit la impunătoarea biserică «Madona Dudu» din Craiova, unde a fost mult apreciat de iubitorii de muzică din Craiova. Pentru vocea sa deosebită a fost numit arhidiacon la mitropolia Ungrovlahiei. Acolo a avut prilejul să slujească împreună cu talentatul arhidiacon Evghenie Humulescu.

După trecerea unui timp, rămînînd văduv, se călugărește în minăstirea Cernica în anul 1915, primind la călugărie numele de Gherontie. Cu timpul este cinstit și cu rangul de protosinghel și arhimandrit.

Imediat după primul război mondial, se reînființează istorica episcopie a Constanței, care în timpuri îndepărtate purta și numele de Tomis. În scaunul episcopiei Constanța a fost ales ca episcop, fostul paroh al bisericii Amzei din București, Ilie Teodorescu, care călugărindu-se primește numele de Ilarie în locul celui de Ilie. Întrucît în reînființata eparhie se iveau multe probleme administrative și religioase de rezolvat, fiind suferind solicită Sfințului Sinod ca arhieru-vicar pe arhimandritul Gherontie Nicolau de la mitropolia din București. Cererea a fost aprobată de înaltul for și arhimandritul Gherontie este aprobat și sfințit ca arhieru-vicar al episcopiei Constanța cu titlul de Silistreanul. El vine în această eparhie ca un adînc cunoscător al muzicii psaltice, cîntăreț renumit și săvîrșitor al slujbelor arhieresti cu mare fast — acest fast era întotdeauna în atenția sa —, fapt care a făcut să fie mult apreciat și iubit, în mod deosebit, de către credincioșii constănțeni.

Încetînd din viață episcopul Constanței, Ilarie Teodorescu, în locul rămas vacant este ales, în luna februarie a anului 1926, arhierul vicar Gherontie Nicolau. Ca episcop al eparhiei Constanța a adus multe și însemnate îmbunătățiri. Primul gînd al său,

9. Minăstirea Turnu este zidită de episcopul Gherasim Timuș, ca loc de veci pentru înmormîntarea episcopilor de Argeș.

a fost să plinească marea lipsă de slujitori bisericești, prin hirotoniri de preoți ; a dat tot concursul la zidirea de biserici, acolo unde lipseau, sfințindu-le apoi cu mare pompă ; pentru îmbunătățirea vieții duhovnicești, a înființat o mănăstire la Balaciu jud. Ialomița și un schit pe plaiurile dobrogene, numit «Schitul Dervent» ; Pentru a completa și lipsa de cîntăreți bisericești, el a înființat o școală de astfel de cîntăreți în orașul Constanța ; A înfrumusețat slujbele bisericești la catedrala episcopală, prin slujbe arhieresti și prin personal bine pregătit adus din toate părțile.

În domeniul muzicii psaltice, a dat la lumină cîteva lucrări, dintre care amintim în primul rînd, «*Îndrumătorul liturgic*», pe care îl publică în anul 1939, ca episcop. Lucrarea conține două notațiuni : pe note psaltice pentru vechiul regat și una liniară pentru Ardeal, aceasta din urmă, fiind făcută de Alexandru Raicu, maestru de muzică la Huși. În cuvîntul introductiv, se menționează că «o notă nouă în tipicile bisericești, aduce lucrarea de față, prin aceea că la fiecare moment, pe lângă rînduiala tipiconală, dă și cîntarea respectivă a slujbelor».

Altă lucrare pe care o menționăm în domeniul muzicii bisericești, este «*Îndrumătorul pastoral*», care conține cîntări alcătuite pe note psaltice cu note tipiconale referitoare la primirea episcopului cînd acesta face vizite canonice. De asemenea, o seamă de compoziții și cîntări bisericești, au rămas în manuscris, neexistînd posibilitatea de a fi tipărite și publicate.

Ieșind la pensie, după cîteva ani a încetat din viață și a fost înmormîntat la aceeași mănăstire la care a fost călugărit, — mănăstirea Cernica.

Arhiereul Athanasie Dincă Birlădeanu

S-a născut în comuna Cernica, județul Ilfov, în ziua de 20 decembrie 1896. Școala primară a absolvit-o în comuna natală, avîndu-l ca învățător pe preotul satului, Alexandru Popescu-Cernica, care era în același timp și un bun cunoscător al muzicii bisericești. În timpul cît a urmat cursul primar, elevul Alexandru Dincă, avînd și talentul de a asimila cu ușurință, cunoștințele muzicale, preotul-învățător Alexandru Popescu-Cernica, a început să-i predea și lecții de muzică bisericească. După absolvirea școlii primare, a continuat să-și îmbogățească aceste cunoștințe, la mănăstirea Cernica, din apropierea satului natal, unde se aflau călugări îmbunătățiți duhovnicește și cu multe cunoștințe muzicale de psaltichie.

În anul 1911, s-a înscris la școala de cîntăreți bisericești din București, după a cărei absolvire a ocupat postul de cîntăreț la bisericile Olari și Sfînta Vinerei Heroasca din București, apoi mai tîrziu, condus de îndemnul său sufletesc și de moștenirea spirituală a părinților lui, Constantin și Elena, care l-au crescut creștinește, însușindu-i dragostea de Dumnezeu, de biserică și de glia strămoșească, s-a dus în istorica mănăstire Tismana din județul Gorj. În această mănăstire își îmbogățește cunoștințele muzicale, precum și cele de liturgică practică și teoretică. Tot în această mănăstire a fost pus în monahism, primind numele de Athanasie în locul celui de Alexandru, iar după puțin timp este hirotonit diacon la episcopia Rîmnicului, de către episcopul eparhiei, Sofronie Vulpescu, care i-a apreciat talentul vocal și cunoștințele de practică liturgică și teoretică.

În anul 1916, cînd începe primul război mondial, deși nu avea vîrsta cerută de lege, diacon fiind, a fost chemat pentru satisfacerea serviciului militar. După încorporare, a fost hirotonisit ieromonah și numit confesor la spitalul militar «Vasile Lupu»

și facultatea de medicină din Iași, îndeplinind în același timp și serviciul de infirmier. După demobilizare, Mitropolia Bucureștilor, îl repartizează la mînăstirea Cernica, pentru a-și reface sănătatea. Restabilindu-și sănătatea, cere incuviințarea starețului ca într-una din camerele repartizate pentru locuință, să o folosească, cît va sta în mînăstire, pentru predarea muzicii bisericești, fraților tineri, din acel sfînt locaș, înzestrați cu voci mai deosebite, urmînd el, astfel, exemplul călugărilor de odinioară, care în chiliile mînăstirii învățau carte pe copiii din satele din împrejurimi.

Cît a locuit la mînăstire, dornic fiind de slujire și cîntare bisericească, a luat parte la slujbele de zi și de noapte, cîntînd și slujind alături de soborul mînăstirii. În acest timp, a fost remarcat de către fostul mitropolit primat, Athanasie Mironescu, care fiind pensionar, locuia în aceeași mînăstire. Într-o zi, după terminarea sfintei liturghii cu ocazia unui praznic împărătesc, în timpul împărțirii celor ce au făcut parte din soborul care a slujit, mitropolitul îi spuse tînărului ieromonah Athanasie: «Pentru darurile slujirii și cîntării pe care ți le-a dat cel Atotputernic, mă rog tot lui să-ți ajute să urci în treapta superioară a arhieriei bisericii noastre, dar să te ferească să treci prin suferințele prin care am trecut eu».

După ce urmează cursurile seminarului «Nifon Mitropolitul», dorind să-și îmbogățească cunoștințele teologice, se înscrie la Facultatea de teologie din București, pe care o absolvă luîndu-și licența cu subiectul «Sfîntul Teodor Studitul — viața și opera» obținînd nota «Magna cum laude». Pentru îndelungata slujire pe tărîm bisericesc și social, chiriarii bisericii noastre, l-au cinstit cu rangul de protosinghel și arhimandrit și i-au încredințat mai multe funcții bisericești, ca: preot și mare eclesiarh al catedralei episcopale din Constanța, director și profesor la școala de cîntăreți bisericești din Constanța, profesor de muzică bisericească și studii religioase la școala de cîntăreți din București, profesor de muzică bisericească și spiritual la seminarul «Nifon Mitropolitul» din București și altele. Ulterior i s-a mai încredințat conducerea mînăstirii Ghighiu-Prahova și apoi pe rînd a mînăstirilor Căldărușani și Cernica-Ilfov, fiind în același timp și Lixarhul mînăstirilor din eparhia Ungrovlahiei.

Pe lîngă preocupările menționate, arhimandritul Athanasie Dincă s-a îndeletnicit și cu preocupări cărturărești dînd la lumină cîteva lucrări cu caracter teologic dintre care menționăm cîteva, de pildă: «Sfîntul Teodor Studitul — viața și opera», «Cuvintele Sfîntului Teodor Studitul, comentate cu deamănuntul și date acum pe grai nou»¹⁰, «Strădanii în ogorul monahismului», «Organizarea mînăstirilor și a monahismului» Referat înaintat Sfîntului Sinod...

Luînd în considerare munca de zeci de ani, depusă pentru biserică și țară, este propus Sfîntului Sinod pentru a fi ridicat la treapta de Arhiepiscop. După ce a fost aprobat, a fost sfințit în catedrala Sfintei Mitropolii, cu titlul de Bîrlădeanu, în ziua de 12 decembrie 1943, fiind numit Vicar patriarhal, iar apoi în anul 1945 a fost numit Locotenent de episcop al Eparhiei Rîmniceului Noului Severin pînă în anul 1948, cînd își reia postul de Vicar patriarhal.

După întoarcerea în București, cabinetul patriarhal îi face cunoscut că începînd cu data de 1 mai 1948 este delegat ca egumen al bisericii Domnița Bălașa din Bucu-

10. Profesorul Nicolae Iorga scria în *Revista Istorică*, aprilie iunie 1940: «Părintele arhimandrit Athanasie Dincă, redă în formă modernă cu o comparație a originalului grecesc, traducerea din 1784, de episcopul Filaret al Rîmniceului, a *Cuvintelor Sfîntului Teodor Studitul*. O prefață limpede o precede. Ar trebui o întregă serie de astfel de reeditări corectate, dintr-o literatură teologică de traduceri din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, care sînt o onoare a culturii noastre».

rești, conform dispozițiilor testamentare ale epitropiei. Această numire s-a datorat deosebitelor merite de cîntare și slujire bisericească. Astfel arhiepiscopul Athanasie Dincă Birlădeanu, vine la această renumită biserică, după vestiții cîntărești și slujitori bisericești, arhiepiscopului Nifon Ploieșteanu și Evghenie Humulescu.

Ca un bun cunoscător al vieții monahale și al muzicii bisericești, este numit profesor la seminarul monahal din mînăstirea Neamțu, pentru promovarea învățămîntului monahal, avînd de predat muzica bisericească psaltică și muzica vocală. După cîtiva ani ca profesor, iese la pensie și i se acordă loc de retragere ca pensionar, în mînăstirea Căldărușani, mînăstire pe care o restaurase în întregime, după cutremurul din 10 noiembrie 1940. În această mînăstire și-a dus viața în muncă și rugăciune, compunînd și prelucrînd pe muzică psaltică, cîntări bisericești pentru slujbele vecerniei, utreniei și a sfintei liturghii¹¹, compoziții rămase în stadiul de manuscris.

Munca sa pentru compozițiile pe muzică psaltică, a imbinat-o în mod armonios cu strădania cărturărească și cu cea bisericească și socială.

În ziua de 6 ianuarie 1973 Arhiepiscopul Athanasie Dincă Birlădeanu a încetat din viață în locuința sa din mînăstirea Căldărușani, fiind apoi înmormîntat în cimitirul mînăstirii Cernica, conform ultimei sale dorințe.

Diac. GEORGE DINCĂ

CULEGEREA DE FOLCLOR MUZICAL, PREOCUPARE DE SEAMĂ A ELEVILOR SEMINARIȘTI ȘI STUDENȚILOR TEOLOGI ÎN TIMPUL LOR LIBER

Este bine cunoscut faptul că în țara noastră păstrarea intactă a comorilor de artă ale poporului și valorificarea lor, constituie o problemă care a preocupat și preocupă continuu conducerea statului nostru. Stau mărturie în acest sens, măsurile luate în ultimii ani privind atenția deosebită pe care trebuie s-o aibă fiecare cetățean al țării față de aceste moșteniri ale culturii noastre.

Atît creația folclorică literară cît și cea muzicală, fac parte intrinsecă din patrimoniul nostru cultural național și merită o atenție deosebită din partea amatorilor și mai ales a specialiștilor. De aceea preocuparea pentru folclor și pentru teoria acestuia începuse să devină o problemă deosebită la oamenii luminați ai timpului într-o vreme cînd evoluția culturii, artei și a folclorului în general, «este adînc brăzdată de curenți și tendințe, de concepții sociologice și estetice contradictorii, adesea diametral opuse»¹.

---

11. Manuscrisul, însumînd 9 dosare, cuprinde : *Rînduiala* întîmpinării episcopului, cînd vine să slujească slujba vecerniei, spre duminici, praznice împărătești și alte sărbători și voiește să slujească începînd cu vecernia ; începutul ceasului al IX-lea ; căderea ; ieșirea la litie ; căderea cu 4 diaconi ; citirea parerilor cînd sînt ; ecteniile ; pregătirea pentru litie ; ieșirea la litie etc. Lucrarea nu a văzut lumina tiparului, datorită morții premature a mitropolitului Olteniei Firmilian Marin, care apreciînd valoarea acestei lucrări, promisese P. S. Athanasie, că îl va ajuta să fie publicată după ce lucrarea va avea forma definitivă.

1. Lector Vasile Dinu, Constantin Brăiloiu, *Concepție și metodă în cercetarea folclorului*, în «Cercetări de muzicologie», vol. II, București, 1970, p. 11.

Personalități de seamă ale culturii românești din secolul al XIX-lea, ca : Mihail Kogălniceanu, Cezar Boliac, Alecu Russo, B. P. Hajdeu, au militat profund și consecvent pentru păstrarea și valorificarea creației populare românești.

În acest sens, scriitorul, poetul și dramaturgul Vasile Alecsandri concretizează aspirațiile colegilor săi mai sus amintiți, propunând de nenumărate ori în ședințele Academiei Române, instituirea unui premiu de 5.000 lei pentru cea mai bună colecție de «arii vechi populare române», iar el însuși publică texte vechi populare românești în anul 1855.

Alecu Russo, scriitor cu o bogată activitate literară se ocupă îndeaproape de creația folclorică publicând vestita sa lucrare în versuri *Cîntarea României* — toată de inspirație folclorică. Tot în această perioadă un rol deosebit de important în cultura românească în general, și în viața muzicală în special, îl joacă (în această perioadă), folcloristul, literatul și muzicianul Anton Pann. Publicațiile sale, atât în domeniul folclorului literar cît și în cel muzical, sînt o reală contribuție la cultura poporului român, trăitor al secolului al XIX-lea.

Lucrări ca : *Versuri muzicești* (1841) ; *Poezii populare* (1846) ; *O șezătoare la țară* (1852) ; *Spitalul amorului* (1850—1852) ; *Bazul teoretic și practic al muzicii bisericicești* (1845), sînt lucrări ce atestă preocuparea autorului pentru «Românirea cîntărilor» și aplicare atentă asupra creației populare românești. La loc de cinste poate fi amintit și omul de înaltă cultură Ovid Densusianu care a acordat o atenție deosebită creației populare, contribuind substanțial la valorificarea acesteia.

În ce privește creația folclorică muzicală, se poate afirma cu certitudine că, culegeri de muzică populară românească pot fi semnalate ca existînd încă din secolul al XVII-lea, aflate în Codex Cajoni, Codex Victoris, dar, executate după metode și practici depășite. Spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea menționăm însă lucrarea istorică de mare întindere «Istoria Transalpinæ» în 6 volume a lui Fr. Sulzer (1871) în care găsim notate zecce *melodii de cîntece populare românești*. Menționăm de asemenea colecțiile de muzică populară publicate cu acompaniament de pian de către compozitori consacrați ca : I. A. Wachmann, *4 caiete de melodii valahe originale* (1852) ; H. Ehrlich — *Cîntece naționale românești* (1850) ; Alexandru Berdescu — *Melodii române* (1860—1862) ; iar Eftimie Murgu (1830) publică cinci piese din care trei melodii de dans și două arii păstorești ; Fr. Rujitki — muzică orientală — 42 cîntece și dansuri moldave, valahe, grecești și turcești, toate publicate în revista *Albina* — Iași 1834. *Romanțe, Jocuri de brîu* — total 1931 de piese, București (1885—1897).

Alexandru Vulpian publică 4 volume de melodii și două volume de texte intitulate : I) *Muzica populară ; Balade, Colinde*, II) *Horele noastre*, III) *Muzică populară, Romanțe, Jocuri de brîu* — total 1931 de piese, București (1885—1897).

Tot în această perioadă poate fi semnalată activitatea muzicologică a scriitorului Nicolae Filimon al cărui nume apare pentru prima dată în critica muzicală românească la 5 decembrie 1857 în ziarul «Național».

De asemenea mai poate fi semnalată, pe lingă activitatea sa dirijorală și compozistică și activitatea orientată în domeniul cîntecului popular românesc, a compozitorului moldovean Gavriil Musicescu. El este cel dintîi compozitor român care sesizează caracterul modal al cîntecului popular românesc, iar acțiunea sa, «este prima

incercare de aranjare pentru cor a melodiilor poporului român, scrise și armonizate conform gamelor în care sînt cîntate»².

În Transilvania, folclorul a fost o preocupare de seamă pentru muzicienii de frunte ai timpului. Astfel Iacob Mureșianu a cules, armonizat și a publicat în revista *Musa romană* melodii populare românești de aici. Apoi discipolii lui Gavriil Musicescu Ion Vidu, Timotei Popovici, Theodor Teodorescu — Iași, continuă opera începută, de maestrul lor prin valorificarea melodiilor populare în creația lor corală. Theodor Teodorescu — Iași, este printre primii care subliniind structura specifică a muzicii noastre populare, vorbește despre cîștigul artistic ce poate rezulta pentru creație cultă din valorificarea elementelor caracteristice ale folclorului rural. Tot în această perioadă își desfășoară activitatea folclorică, cîntărețul, dirijorul și compozitorul Gh. Dima care culege, dirijează și armonizează cîntece populare românești.

De asemenea *Asociația pentru literatura și cultura poporului român* (Astra) mobilizează efortul muzicienilor transilvăneni Vidu și Brediceanu, oferindu-le și sprijin material, în vederea publicării colecțiilor de culegeri de folclor muzical. Iar Tiberiu Brediceanu determinat de aceleași împrejurări, culege și alcătuiește poemul muzical etnografic *Transilvania, Banatul, Crișana și Maramureșul în port, joc și cîntec*, prezentat în anul 1905 la Sibiu, cu ocazia inaugurării muzeului etnografic al Astrei.

Merită de asemenea amintiți din galeria acestor compozitori iubitori ai creațiilor populare și muzicienii de o autentică valoare științifică, Augustin Bena și Dariu Pop, care prin activitatea lor dirijorală, componistică și de culegători de doine, cîntece de joc, melodii de dans, colinde și cîntece de stea, au contribuit substanțial la punerea în valoare a creației muzicale folclorice românești.

O contribuție de mare importanță în cercetarea folclorului românesc a adus-o desigur, arheologul, istoricul, etnograful și folcloristul Theodor T. Burada. Colecțiile sale de folclor îmbrățișează diferite aspecte ca: *Datinile poporului român la înmormîntări*, *O călătorie în satele românești*, *Almanahuri muzicale*, *Cîntecul cununii*, *O călătorie în Dobrogea* etc.

Din succintul tablou prezentat mai sus, asupra publicațiilor folclorice din secolul al XVII-lea, al XVIII-lea și al XIX-lea, ne putem da seama de cadrul folcloristicii muzicale românești, anterior apariției lui Constantin Brăiloiu, personalitatea complexă a secolului al XX-lea, care s-a ocupat în mod cu totul deosebit de folclorul muzical românesc precum și de folclorul altor popoare.

Evident că cel care a pus însă temelia cercetărilor științifice pe tărîmul folclorului muzical la noi și totodată își îndreaptă atenția spre formarea cadrelor de specialitate este Dumitru Georgescu Kiriac. Inițial el se ocupă de folclor numai în vederea utilizării lui în compoziție, dar în curînd devine un înflăcărat cercetător al acestuia. El pune bazele unei metode științifice de culegere și are o concepție avansată despre rolul social al muzicii. De asemenea, semnaleză necesitatea transcrierii amănunțite a melodiilor și a completării documentului sonor cu date care să contribuie la cunoașterea profundă a acestora.

Dintre toți ucenicii săi, Gh. Cucu, I. D. Chirescu, Vasile Popovici, numai Constantin Brăiloiu s-a ocupat de folclor continuînd opera începută de maestrul lor D. G. Kiriac.

2. G. Breazul, G. Musicescu, *Schiță monografică*, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din R. S. România, 1962, p. 64.

Datorită pregătirii sale multilaterale și calităților indispensabile unui om de știință, Constantin Brăiloiu continuă și desăvârșește opera înaintașilor săi, ridicând-o la un nivel universal.

Pentru început, situația era destul de dificilă; fără sprijinul statului, fără specialiști, culegătorii erau compozitori, profesori, învățători, preoți și lucrau după o metodă empirică, notînd după auz. Cu ajutorul societății Compozitorilor Români instituie însă trei premii pentru cele mai bune culegeri de muzică populară. La primul concurs, au fost prezentate 1374 de melodii din diferite provincii culese de Tiberiu Brediceanu (1810 jocuri și cîntece din Banat); Gh. Cucu culege (35 de cîntece din Vilcea), Emil Monția (111 cîntece și doine din Transilvania și Banat); I. Muțiu 50 de doine din satul Rășinari) și A. Voevidca (151 de cîntece din Bucovina).

La al doilea concurs din 1928 au fost trimise 850 de piese, iar la al treilea din 1930 s-au cerut monografii.

În urma materialelor studiate, Constantin Brăiloiu începe o largă campanie de a culege pe teren, din toate regiunile țării în care atrage o parte din elevii săi de conservator, azi folcloriști, dirijori, compozitori etc. ca: Gh. Dumitrescu, Ion Dumitrescu, Emilia Comișel, Tiberiu Alexandru etc.

În activitatea sa de culegător de folclor, Constantin Brăiloiu a fost călăuzit de unele principii. Iată cîteva dintre ele: 1) Întietatea anchetei personale pe teren. 2) Necesitatea înregistrării documentului sonor. 3) Probitatea și meticolozitatea transcrierii muzicale după aparatul ce înregistrează.

Pînă la el, metodele de culegere ale folclorului (așa cum am spus) erau în faza de început. El perfecționează însă metoda de culegere și studiere a folclorului considerînd muzica populară ca un produs al societății, deci ca un fapt social prin excelență. De aceea în creațiile noastre de folclor trebuie să studiem amănunțit prilejul și să respectăm cu strictețe cîntecul deja înregistrat, iar în transcriere să nu adăugăm sau să omitem unele din melismele ce însoțesc melodia centrală a cîntecului în ansamblul său.

Folcloristul trebuie să cerceteze amănunțit prilejul, să respecte cu sfințenie documentul acustic. Spiritul critic, rigoarea principiilor enumerate mai sus, contactul permanent al folcloristului cu terenul studiat, utilizarea aparatelor nu numai a celor de înregistrat, ci și de film, utilizarea chestionarelor pentru obiceiuri și pentru viața muzicală, sînt mijloacele prin care se poate ajunge la o culegere de folclor bazată pe metode științifice verificate.

În cercetările sale îndelungate, Constantin Brăiloiu ajunge la elaborarea unor fișe speciale ca: 1) de observare, 2) de repertoriu, 3) de cercetarea instrumentelor, 4) de frecvență, 5) de informator, 6) de gen. El își făurește o concepție științifică despre folclor ca fenomen artistic social.

Singur, fără colaboratori a înregistrat peste 5.595 de melodii, adică mai mult de un sfert de cit va avea Arhiva de folclor înregistrate în 1943 cînd pleacă la Geneva. Prin îndelungatele sale peregrinări prin țară, prin participarea la campania de cercetare sociologică împreună cu profesorul Dimitrie Gusti din anul 1928, Moldova, precum și prin participarea la campania din 1929, în satul Drăguș, Brăiloiu reușește să închege o metodă de cercetare a folclorului muzical intitulată «Viața muzicală a unui sat». Lucrarea rămîne călăuză pentru cei care doresc să pătrundă în creația folclorică românească. Lucrarea este, «atît de valoroasă și originală prin concepția și modalită-

țile de tratare a problemelor, încât constituie o realizare unică, pe plan mondial, deschizătoare de drum în literatura de specialitate»³.

În urma elaborării acestei serioase metode de cercetare a folclorului, muzicologia mondială îl consideră pe Brăiloiu «ca premergător și prim doctrinar al sociologiei artei populare, pînă azi neîntrecut»⁴.

El propune ca folcloristul să aibă în vedere în orientarea sa, timpul, locul și materialul muzical ce se oferă studierii. Prin aceasta el face un mare salt față de înaintașii săi folcloriști și critici muzicali (N. Filimon, Teodor T. Burada, G. Musicescu și D. G. Kiriac) ale căror principii le-a îmbogățit considerabil prin datele cunoștințelor și experienței sale.

O problemă pe care Brăiloiu a rezolvat-o în mod strălucit și care a rămas ca pildă vie de urmat pentru toți folcloriștii care i-au succedat, a fost că a inițiat însoțirea materialului muzical înregistrat dintr-un județ sau zonă folclorică de o broșură explicativă care să conțină :

a) Prezentarea, b) caracterizarea, precum și c) transcrierea acestuia, în formă de mică monografie.

La această concluzie, el a ajuns în urma cercetărilor folclorice pe care le-a făcut în Bucovina, Făgăraș, Năsăud. Atît cercetările pe care le-a făcut pe teren în 272 de sate de pe întreg cuprinsul țării (Moldova 34 de sate, Transilvania și Banat 79 de sate, Oltenia 69 sate, Muntenia 85 sate și Dobrogea 5 sate) cît și înregistrările pe disc, i-au dat prilejul unei cunoașteri complexe a vieții satului în general cît și a vieții muzicale în special. Apoi, datorită colaborării sale fructuoase cu școala sociologică a prof. Dimitrie Gusti, precum și datorită intuiției sale, atașamentului și pasiunii pentru popor și arta sa, Brăiloiu reușește să realizeze o metodă superioară de culegere, transcriere și interpretare a muzicii populare. Principiile pe care le-a adoptat de la Teodor T. Burada și Dimitrie Kiriac le-a îmbogățit perfecționînd metoda de culegere și studiere a folclorului care pînă la el era cules în mod empiric și fără a urma o metodă științifică adecvată. Este adevărat că numeroase persoane ca : preoți, profesori, învățători etc., s-au ocupat de culegerea folclorului muzical. În acest sens putem aminti numele unor distinși preoți folcloriști ca : Simion Fl. Marian, Petru Savin și Fc. D. Furtună în Moldova, I. Bîrlea în Maramureș, Th. Bălășel, F. Ceaușeanu și neobositul preot Gh. N. Dumitrescu-Bistrița în Oltenia, care este și întemeietorul popularei reviste «Jzvorașul».

Această revistă a adunat în paginile sale, doine, colinde, balade, și alte producții populare care vor constitui un bogat material pentru compozitorii români de mai tîrziu. Preotul folclorist Gheorghe N. Dumitrescu-Bistrița, însă ca de altfel asemenea și altor preoți, profesori și învățători care s-au ocupat cu culegerea de folclor muzical notau melodiile după auz, fără a le clasifica din care categorii de creații populare fac parte și fără a putea sesiza numeroasele melisme ce se întîlnesc în cîntecul popular românesc, neavînd studii de specialitate și nici o metodă științifică pe care s-o urmeze.

Muzicologia și folcloristica actuală însă, sînt profund recunoscătoare acestor distinși și entuziaști preoți, profesori și învățători care au colindat satele românești și

3. Lector, Vasile Dinu, *op. cit.*, pag. 91.

4. Prof. H. H. Stahl, Brăiloiu și Sociologia vieții muzicale în Cercetări de muzicologie, vol. II, București. 1970, pag. 39.

Cules . . . . . la . . . . .
 in . . . . .

ÎN FIȘA DE GEN SE VOR NOTA URMĂTOARELE :

Mg. nr. . . . . originea . . . . . Cuprinsul . . . . .

Cîntat din . . . . .

Inter. . . . .
 Învățat cînd ? unde ? de la cine ? . . . . .

Observații . . . . .

Culegător . . . . . la . . . . . în . . . . .

La rubrica observații folcloristul va categorisi și melodia respectivă arătînd dacă este : doină, baladă, cîntec de leagăn, cîntec propriu-zis, cîntec din folclorul nou etc.

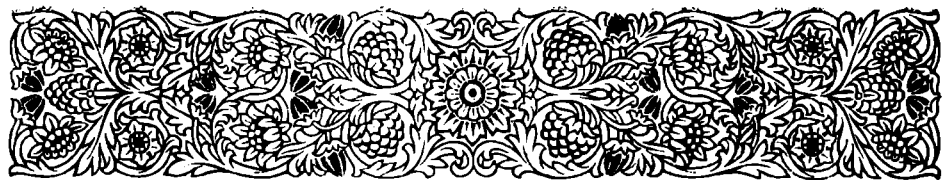
Avînd aceste minime cunoștințe, precum și aparatele respective, elevii noștri seminariști și studenții teologi pot întreprinde o acțiune folclorică care ar avea menirea de a culege creații absolut autentice, pline de savoare artistică și cu un mesaj social profund.

După ce s-au făcut înregistrările melodiilor despre care am vorbit mai sus, le vom trimite instituțiilor specializate ca : Institutul de Etnografie și Folclor sau filialelor acestuia unde echipe de specialiști vor merge la îndeplinirea celei de a doua faze și *anume transcrierea propriu-zisă a melodiilor.*

Această acțiune, potrivit concepției folclorice a lui Constantin Brăiloiu, este rezervată exclusiv specialiștilor. În acest fel, se pot aduna sute și mii de melodii care circulă pe tot cuprinsul țării noastre și care trebuie păstrate și predate generațiilor viitoare pentru ca aceste neprețuite comori să nu dispară niciodată.

Atît ca elevi seminariști și studenți teologi, cît și ca preoți putem îndeplini această acțiune nobilă de valorificare a comorilor de mare preț ale poporului român, contribuind astfel la îmbogățirea patrimoniului cultural și muzical al țării noastre.

Prof. MARIN VELEA

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

DESCHIDERA FESTIVĂ A SANATORIULUI PREOȚESC DE LA TECHIRGHIOI

Cu înalta binecuvîntare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin în ziua de 6 septembrie 1977 s-a efectuat deschiderea solemnă a Sanatoriului Preoțesc de la Techirghioi în prezența delegaților Prea Fericirii Sale — Înalt Prea Sfințitul Dr. Antim, Arhiepiscopul Tomisului și al Dunării de Jos, a P. S. Episcop vicar patriarhal Antonie Ploieșteanul și a P. S. Episcop vicar mitropolitan Roman Iatomîțeanul, a Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor în frunte cu P. C. Pr. Octavian Popescu, Vicar administrativ și a P. C. Pr. Mihail Marinescu, consilier eparhial.

Au fost de față delegații organelor locale de Stat, precum și delegații Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Geneva — Dr. Pieter Bouman și Stanley Milton, care a făcut importante donații pentru executarea lucrărilor de completare și îmbunătățire a Sanatoriului.

Ceremonia a început la orele 11 prin săvîrșirea sfințirii apei de către un sobor de preoți, în frunte cu Prea Sfințitul Roman, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor. Au slujit: P. C. Pr. Octavian Popescu, vicar administrativ și P. C. Pr. Dinu Proviaș, consilier eparhial.

După serviciul divin care s-a încheiat cu un polihroniu pentru sănătatea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, a conducătorilor Patriei noastre, a preoților și credincioșilor, precum și a donatorilor de la Consiliul Ecumenic al Bisericilor, — a luat cuvîntul P. C. Preot consilier Mihail Marinescu, de la Sectorul Social al Centrului eparhial sub a cărui grijă și conducere au fost efectuate toate lucrările șantierului.

Făcînd un istoric succint al acestui frumos așezămînt, P. C. Sa trece în revistă etapele sanatoriului preoțesc de la anii începutului în care această casă era cumpărată, cu peste patru decenii în urmă și care primea un număr restrîns de persoane, și pînă în zilele Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, cînd au putut fi primiți, în cele patru serii, peste 1300 de persoane — personal bisericesc și membrii lor de familie, din tot cuprînsul patriei noastre. În jurul bisericeuței de lemn, adusă aici de pe plaiuri maramureșene — care constituie nu numai o bijuterie a meșteșugului popular românesc, dar și o piesă muzeistică deosebită și un punct turistic vizitat de zeci de mii de persoane din țară și de peste hotare — în jurul ei se ridică astăzi, înconjurat

de pergole, Sanatoriul Preoțesc din Techirghiol, o construcție arhitectonică ce îmbină stilul clasic românesc cu linia stîlpilor ce amintește coloana infinită a marelui Brîncuși. P. C. Sa, evocînd milenii și veacurile trecute și începuturile de eră nouă, cînd Sfîntul Apostol Andrei semăna cuvînt creștin la Pontul Euxin și chipuri de vlădici ca Betranus, Gherontios sau Teotim străluciau din filele de cronci sau din măturile arheologice, aduce peste vremi, în anii zilelor noastre frumusețea lucrărilor ce se văd și a așezămîntului ce se ridică alături de alte lucrări similare ale bisericii noastre, ca cele de la Cozia, Olănești, Cheia, Bușteni, Peștera Ialomicioarei, Viforita și Dealu.

În «darea de seamă», bogat prezentată, P. C. Pr. Mihail Marinescu arată desfășurarea lucrărilor din punct de vedere tehnic, arhitectonic și economico-financiar, arătînd că de la cele 16 camere cîte erau în anul 1928, Casa sanatorială s-a mărit în două rînduri — în 1953 și 1965, prin modificări interioare și împărțiri judicioase a spațiului corespunzător ajungînd la un număr de 80 de camere.

Proiectul de extindere s-a realizat între anii 1973—1977, obținîndu-se și o extindere de teren — prin schimb — cu parohia Techirghiol și cu Arhiepiscopia Tomisului și a Dunării de Jos, ajungîndu-se la 170 de camere, făcîndu-se, în același timp și amenajări cîminului arhieresc. P. C. Sa menționează, în mod deosebit, concursul neprecupeșit dat lucrărilor de la acest Sanatoriu de către Consiliul Ecumenic al Bisericilor, care a donat sume importante pentru această lucrare, prin grija deosebită a P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, membru în comitetul executiv al acestui important organism al bisericilor din întreaga lume.

Subliniază și concursul acordat de către un alt organism creștin de intrajutorare din R.D.G. — Brot für die Welt — prin Domnul Ulrich von Brück, ce ne-a trimis mobilier, obiecte de inventar etc., care ne sînt foarte prețioase.

Aduce mulțumiri delegațiilor Consiliului Ecumenic prezenți — Pieter Bouman și Stanley Milton, precum și I. P. S. Arhiepiscop Antim al Tomisului și Dunării de Jos, care a dat un prețios concurs pentru obținerea terenului pentru extindere și organelor locale de Stat Județene și orașenești pentru tot ajutorul acordat.

Un gînd pios închină amintiri regretaților patriarhi Miron și Justinian, făuritori și ctitori ai acestui așezămînt.

Gîndul cel mai respectuos, de recunoștință îl adresează Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin pentru îndrumările date pentru buna finisare și încheiere a lucrărilor de șantier de la această Casă Sanatorială ce se alătură, cu modestie, alături de celelalte mari realizări spirituale și gospodărești ale Prea Fericirii Sale.

După ce întregul complex a fost vizitat de către toți cei de față a fost servită o agapă în cinstea delegațiilor Consiliului Ecumenic al Bisericilor în noua sufragerie a sanatoriului.

Cu această ocazie, luînd cuvîntul, I. P. S. Arhiepiscop Antim al Tomisului și Dunării de Jos arată că acest așezămînt care a luat ființă cu 50 de ani în urmă din inițiativa primului Patriarh al României Miron Cristea avea numai 20 de camere și un paraclis închinat Sfîntului mucenic Fanurie. Sub oblăduirea regretatului Patriarh Nicodim, ... și apoi a regretatului Patriarh Justinian clădirea s-a extins, s-a clădit cîminul arhieresc și a fost adusă în incintă actuala bisericuță din lemn, monument istoric de autentică artă meșteșugărească maramureșană, ce este îndrăgit și vizitat de mulți turiști veniți pe litoral. Cu acest prilej am înălțat gînd de recunoștință către Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin care a dus la bun sfîrșit această însemnată operă de interes bisericesc, de bun augur pentru începutul arhipăstoririi sale patriarhicești.

Lucrarea așa cum s-a realizat poate reprezenta și un omagiu adus poporului nostru la cinstirea Centenarului Independenței de Stat a României și a relipirii Dobrogei la Patria Mamă, după aproape cinci secole de stăpînire străină asupra acestui pămînt strămoșesc».

În continuare, Înalț Prea Sfinția Sa salută prezența delegaților Mitropoliei Ungrovlahiei la acest eveniment, a PP. SS. Episcopi Ploieșteanu, vicar patriarhal și Roman Iadomițeanul, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, veniți pe teritoriul Arhiepiscopiei Tomisului și a Dunării de Jos. Salută, în mod deosebit pe delegații Consiliului Ecumenic al Bisericilor — Pieter Bouman și Stanley Milton, dorindu-le ca, la întoarcerea la Geneva să se facă interpreții satisfacției noastre și în fața Consiliului Ecumenic al Bisericilor în frunte cu Secretarul său General — Dl. Filip Potter — să facă cunoscută această lucrare și să le ducă mesajul nostru de bucurie și de mulțumire, pentru sprijinul acordat Bisericii Ortodoxe Române. Înalț Prea Sfinția Sa, nu a uitat, în frumosul cuvînt să salute prezența delegațiilor Consiliului Eparhial de la Arhiepiscopia Bucureștilor și a forurilor locale de Stat. Nu a uitat nici soborul metocului care au împărțit cu dragoste și răbdare greutățile acestor realizări.

Luînd cuvîntul Dl. Peter Bouman, din partea Consiliului Ecumenic al Bisericilor și bucuria de a se afla din nou în România. D-sa spune, printre altele: «Nu sîntem altceva decît niște slujitori nefolositori atunci cînd munca noastră este neterminată».

În timpul vizitelor mele în România am fost profund impresionat de viața religioasă, de viața culturală pe care o desfășoară Biserica Ortodoxă Română precum și de viața minăstirilor din țara dumneavoastră. Într-adevăr fostul patriarh Justinian a fost un conducător mare al Bisericii și recunoscut pretutindeni, ca atare. Sub conducerea sa Biserica Ortodoxă Română a devenit membră a Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Și, într-adevăr timp de mai mulți ani, au fost aduse contribuții masive la mișcarea ecumenică. De asemenea, mă simt privilegiate de faptul că lucrez cu P. S. Antonie, atît pe plan ecumenic general și pentru problemele ecumenice și, venînd întotdeauna aici, ne simțim în sinul unei familii, în sinul unei lumini a lui Hristos. Fie ca Dumnezeu să binecuvinteze poporul Republicii Socialiste România, să binecuvinteze poporul Republicii Socialiste România, să binecuvinteze Biserica acestei țări, Conducerea sa. Patriarhul, ierarhia superioară, preoții și Dumnezeu să binecuvinteze Așezămîntul acesta și fie ca el să reprezinte o dovadă puternică a colaborării ecumenice pe plan european și în întreaga lume». Cuvintele D-lui Peter Bouman, pline de o deosebită căldură sufletească, au fost prețuite în mod deosebit și primite cu interese de toți.

Dl. Stanley Milton, asociîndu-se cu antevorbitorul său asupra aprecierii lucrărilor realizări, adaugă, printre altele: «Întotdeauna cînd am ocazii de acest fel, simt o mare modestie și o mare umilință, pentru că nu pot să fac atît de mult și totuși Dvs. puteți realiza atît de frumos lucrurile ce se văd. A lucra în Departamentul, așa zis — de urgență — care se ocupă cu consecințele incendiilor, ale catastrofelor naturale și ale războaielor nu este atît de ușor. Luînd contact cu lucruri groaznice — vă spun din experiență — nu îți amintești de lucrurile acestea cum îți amintești de lucrurile frumoase... Aceste imagini chiar dacã sînt extrase din situații de necesitate și rămîn mai pregnante în mințe, totuși, mă alătur cu bucurie de ceea ce a spus prietenul meu Pipp, că «într-adevăr noi avem multe bogății, dar nu trebuie și nu este permis să nu avem un dar cu care să vă putem ajuta».

Ceremonia sfințirii lucrărilor de extindere de la Sanatoriul Techirghiol a constituit o clipă de satisfacție a lucrului împlinit, o rază de speranță multora dintre

clerici și membrii lor de familie care vor veni în viitor să-și caute aici tămăduirea suferințelor și bolilor.

A constituit, totodată, un omagiu adus Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, cu a cărui grijă, oblăduire și sfat s-au binecuvîntat lucrările de finisare a așezămîntului. A constituit, în același timp un semn de recunoștință pentru Consiliul Ecu-
menic al Bisericilor care a donat valori importante pentru realizarea lor și un angajament de a păstra, conserva în bune condițiuni aceste daruri pe care Biserica și poporul nostru o face pentru asistența socială a clerului și membrilor lor de familie.

REDAȚIA

NOILE CURSURI DE PERFECTIONARE PENTRU MUZEOGRAFI ȘI ÎNDRUMĂTORII DE MUZEU

Între 17 și 28 octombrie 1977 au fost organizate de către Arhiepiscopia Bucureștilor, la Casa sa de odihnă de la Bușteni o nouă serie de cursuri de perfecționare a muzeografilor și îndrumătorilor de muzeu, cu binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin și cu alesul concurs acordat de către Onoratul Departament al Cultelor.

La aceste cursuri au participat muzeografi și îndrumători de muzeu de la monumentele istorice din toate eparhiile Patriarhiei Române, — monumente istorice, artistice religioase — în afară de cele din Moldova, care au făcut cursuri separate, în acest an. Au participat un număr de 70 de persoane.

Deschiderea cursurilor a avut loc, în mod oficial, în ziua de luni 17 octombrie 1977 și a început prin oficierea unui Tedeum de către un sobor de preoți, dintre cei prezenți, de față fiind P. C. Preot Ilie Georgescu, consilier administrativ la sectorul cultural al Arhiepiscopiei Bucureștilor și preotul David Popescu, Secretar al sectorului, care a organizat aceste cursuri. Din partea Exarhatului Centrului Eparhial a fost P. C. Arhiepiscopul Chesarie Gheorghescu, exarhul minăstirilor. A participat Dl. Inspector al Departamentului Cultelor pentru Județul Prahova, Dl. Mihail Dănescu.

După ceremonia religioasă a luat cuvîntul P. C. Preot Ilie Georgescu, consilier mitropolit, care, după ce a salutat prezența delegatului Departamentului Cultelor, — Dl. Mihail Dănescu — și a tuturor cursanților, a arătat importanța acestui nou ciclu de reîmprospătare a cunoștințelor pentru muzeografia și îndrumătorii de muzeu și est de valoroase alături de cele noi cunoștințe, care, se adaugă celor vechi, pentru ca fiecare, la locul său de muncă, să poată prezenta cu cea mai înaltă ținută, istoricul, importanța și valoarea monumentelor sau a pieselor artistice pe care le descrie.

Ținînd seama de prevederile Legii 63/974 în legătură cu păstrarea, conservarea și asigurarea bunurilor obștești, Prea Cucernicia Sa subliniază interesul și prețuirea pe care Statul nostru și Biserica le are pentru trecutul și istoria poporului nostru și pentru vestigiile continuității neamului românesc pe aceste sfinte meleaguri.

Căutăm și dorim, — spune P. C. Consilier, — formarea unei conștiințe muzeografice maturizate și valoroase, care să reflecteze nu numai seriozitatea problemelor și prezentarea clară și completă a obiectelor, dar și iubirea de patrie și de poporul nostru, de trecutul atît de frămîntat al istoriei acestui neam.

De aceea, cu binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, au fost organizate aceste cursuri la care au fost invitați să conferențieze valoroși profesori de

specialitate, alături de la Institutele teologice din București și Sibiu, precum și de la Institutele de Istorie și de Arhitectură din București.

În încheiere P. C. Sa prezintă programul și pe conferențiarilor care vor dezvolta în fața cursanților teme de interes.

Astfel au fost prezentate cursanților următoarele subiecte care au fost ascultate cu deosebită atenție :

P. C. Pr. Profesor Ene Braniște, de la Institutul teologic din București a prezentat următoarele teme :

- a) Funcția și simbolul bisericii în viața religioasă și în teologia ortodoxă.
- b) Despre teologia și arta icoanelor ortodoxe; idei și studii noi din teologia contemporană.
- c) Sfinții Români.

P. C. Preot Profesor Nicolae Șerbănescu, de la Institutul teologic din București a dezvoltat următoarele subiecte :

- a) Importanța monumentelor de artă bisericească din țara noastră și grija pentru păstrarea lor.
- b) Scurtă privire asupra vieții creștine din Dobrogea.

P. C. Preot Profesor Mircea Păcurariu, de la Institutul teologic din Sibiu, a prezentat următoarele prelegeri :

- a) Vechimea organizației bisericești românești din Ardeal.
- b) Ctitorii voievodale muntene în Transilvania. Legături culturale și artistice.
- c) Biserici românești de piatră din Transilvania.

Dr. Profesor Alexandru Elian, profesor onorar de la Institutul teologic din București a prezentat tema :

— Biserica și învățămîntul românesc în veacurile XVII—XVIII.

Dr. Profesor Mihai Gramatopol de la Institutul de istorie a artei din București a prezentat temele :

- a) Estetica artei creștine.
- b) Educația civică și estetică prin artă.

Dr. Profesor Gh. Curinschi, de la Institutul de arhitectură din București a prezentat următoarele prelegeri :

- a) Cristalizarea noțiunilor științifice de «monument» și «restaurare».
- b) Continuitatea Școlii românești de restaurare.
- c) Evoluția concepțiilor de restaurare și tendințele actuale.
- d) Probleme pe care le ridică conservarea monumentelor și ale componentelor artistice ale acestora. Felul în care pot fi realizate.
- e) Factorii care contribuie la degradarea monumentelor artistice: naturali, biologici, umani, mijloace de control și de prevenire.

D-ra Marla Ana Muzicescu, de la Institutul de Istorie a vorbit despre :

— Monumente de artă reprezentativă pentru unitatea spirituală a culturii românești.

Dr. I. Gașpar, de la Departamentul Cultelor, a dezvoltat în fața cursanților principiile de ocrotire a patrimoniului cultural național, în conformitate cu prevederile legii 63/974.

Toate aceste impresii au fost aduse la cunoștința muzeografilor prezenți și au făcut să crească și mai mult prestigiul Bisericii noastre și valoarea ei în lumea civilizației și culturii mondiale.

Cu ocazia acestor zile de cursuri muzeografii au găsit vreme să viziteze Muzeul de la Doftana, minăstirile Ghighiu, Țigănești și Căldărușani, Schitul Peștera Ialomioarei și să privească, pe cer senin frumusețea Crucii de pe Caraiman, ce străjuiește Valea Prahovei cu silueta ei monumentală.

Cursurile s-au sfârșit în ziua de 28 octombrie 1977, în prezența Prea Sfințitului Episcop Roman Ialomițeanul, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, care a adus asupra tuturor binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin.

ASISTENT

CEA DE A III-A CONFERINȚĂ DE ORIENTARE A CLERULUI DIN ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR

Între 20 și 30 octombrie 1977 a avut loc cea de a treia Conferință de orientare a clerului din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Inchinată uneia dintre cele mai arzătoare și mai actuale probleme și anume: «Ecumenismul practic în viața cultelor din țara noastră», conferința nu a avut numai de dezbătut o temă, dar a avut ocazia, nu numai să facă un bilanț al realizărilor din ultimele decenii în viața democrată și liberă din țara noastră, dar, în același timp să reimpăspăteze în viața și conștiința preoțimii noastre marile valori ale iubirii creștine ce se manifestă astăzi prin această nouă manieră de colaborare dintre culte, de acest respect reciproc și de prețuire dintre credincioșii diferitelor culte din țară, dar și să reflecteze principiile lor pe marele ecran al vieții și al istoriei contemporane, care sînt: pacea, colaborarea, înțelegerea dintre popoare și ajutorarea celor în suferință și a popoarelor slab dezvoltate. S-a subliniat cu acest prilej că, dacă importanța ecumenismului este astăzi mare ea se poate asemăna cu cuvintele unui prețuit profesor de teologie românească ortodoxă, care grăiau: «Dacă judecăm cu calm și fără pasiune însemnătatea ecumenismului, trebuie să recunoaștem că este una dintre cele mai mari fapte spirituale din istoria bisericii de la despărțirea creștinismului» (Pr. Prof. Ion G. Coman, «Ortodoxia», nr. 1--2, 1962, p. 105).

S-a subliniat de către toți referenții și vorbitorii că ecumenismul dorește să pună în slujba oamenilor Evanghelia lui Hristos, să reoadcă între raporturile intercreștine duhul păcii și al prieteniei, al unității și al armoniei, al colaborării și al într-ajutorării, al respectului mutual și al dragostei, să aducă creștinătatea la Hristos Dumnezeu, printr-o acțiune intensă a bisericilor, să refacă unitatea morală a familiei creștine peste granițele confesionale.

S-a subliniat, de asemenea, faptul că numai în climatul social actual și în condițiunile orînduirii noastre socialiste, prielnic pentru acest nou «modus vivendi», a fost posibilă această minunată realizare, pe care o admiră alți străini ce ne vizitează patria și biserica. Prin trăirea «apostolatului social» clerul și credincioșii Bise-

Astfel cursanții au putut să-și reinnoiască cunoștințele asupra îndatoririlor ce le revin, privind păstrarea, asigurarea, mutarea, sau înstrăinarea unui bun obștesc și, în același timp, să-și consolideze conștiința de buni păstrători ai vestigiilor trecutului neamului nostru, putînd să prezinte în fața tuturor valorile nemuritoare ale acestui popor.

Din discuțiile purtate în orele de seminar, cursanții au putut obține de la specialiști lămuriri prețioase în problemele care îi preocupau pe fiecare în genul său.

Prelegerile completate sau însoțite de proiecții au fost de un folos deosebit și ele au constituit nu numai o îmbogățire a cunoașterii, dar, în același timp, o călătorie, în timp și spațiu pentru a cunoaște opere, monumente — uneori cu alese detalii — ale unor piese artistice de mare valoare la care nu poate avea oricine acces. Au fost prezentate piese rare, din țară și de peste hotare, monumente de artă clasice sau medievale, de înalte valori arhitectonice, tablouri celebre din muzee și pinacoteeci de valoare mondială, creații ale poporului nostru, precum și ale altor popoare făuritoare de cultură. Cursurile au constituit și o călătorie în lumea artelor și a frumósului civilizației lumii.

Important este de menționat faptul că fiecare cursant a prezentat date în legătură cu monumentul pe care îl are în grijă, valori și impresii ale vizitatorilor. Pentru ilustrare putem menționa :

La Minăstirea Dealul, de lingă Tirgoviște, unde se odihnește capul lui Mihai Viteazul au fost în anul 1972, 49.502 de vizitatori. În registrul muzeal de impresii citim : «Cinste Conducerii de Stat și de Partid pentru grija ce poartă păstrării și restaurării monumentelor istorice, spre aducerea aminte a înaintașilor noștri, care au luptat pentru păstrarea ființei noastre naționale». Un grup de elevi ai Liceului «Măciuca» ce a vizitat acest monument scrie : «Vom duce cu noi amintirea celor care au luptat să ne dea această țară, să ne-o păstreze și vom pleca mai hotărîți de a ridica țara noastră pe marile culmi ale civilizației».

La minăstirea Polovraci, care a fost vizitată în anul 1977 de 78.024 de români și 800 de turiști străini, citim în registrul muzeal : «Am vizitat azi Minăstirea Polovraci și am rămas deosebit de plăcut impresionat de înalta ținută a sfintului locaș. Sintem mîndrii de trecutul nostru și fericiți că putem păstra viața neamului nostru».

La Catedrala Reîntregirii de la Alba Iulia, care a fost vizitată în 1977 de 170.626 români și 13.675 străini, citim în registrul omagial : «Catedrala Reîntregirii ne-a apropiat mai mult de istorie vibrînd la evocarea evenimentelor de importanță națională pentru poporul nostru».

În fine, la Biserica, monument istoric din Sibiel, care posedă un frumos muzeu de icoane pe sticlă, și care a fost vizitată în 1977 de peste 10.000 de persoane, citim în registrul de vizitatori : «Foarte fericit de a fi fost primit atît de frumos în Sibiel și plin de admirație pentru frescele bisericii și muzeul de icoane pe sticlă», scrie Receptorul de cercetări ecumeniste de la Universitatea din Ierusalim.

Cunoscutul profesor și rector al Facultății de teologie din Atena, marele ecumenist Nikos Nissiotis, vizitînd monumentul, scrie : «Sînt uimit de aceste miracole de artă creștină, de inspirație pur bizantină, care ne arată spiritul veritabil ortodox al sufletului românesc».

ricii noastre au participat la marea acțiune de luptă pentru pace și pentru progres, înscriindu-se pe linia marilor tradiții ale întregului nostru popor.

Astfel Conferința s-a ținut la sediile protoieriiilor sub președinția delegaților chiriarhali, începându-se cu obișnuitul Tedeum, săvârșit de un sobor dintre preoții participanți și s-a continuat cu programul propriu-zis.

La protoieria *Alexandria*, județul Teleorman a prezidat P. C. Preot Constantin Bădescu, consilier patriarhal. Tema a fost susținută de preotul Stănculescu Ștefan. Au luat parte la completări și discuții pe marginea temei preoții: Jurubiță Mihai, Bădici Mihai, Stănescu Marin, Dumitrescu Gheorghe, Mitroi Stan, Boboșilă Gheorghe, Hrihor Gavriil și Săndulescu Constantin.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții: Pîrvu Gheorghe, Stănescu Marin și Popa Damian.

La protoieria *Circa I Capitală* a prezidat P. C. Preot prof. Constantin Galeriu. Subiectul a fost tratat de preotul Secoleanu Dumitru. Au participat la completări și discuții preoții: Ardeleanu Ludovic, Ciocan Gh., Atanase Preda, Constantin Sîrbu, Voicescu Constantin, Chiriac Gheorghe, Bria Vasile și Birlogeanu Dumitru. A prezentat raportul de activitate preotul Popescu Ilie.

La protoieria *Giurgiu* a prezidat P. C. Pr. Ion Neamu, consilier la Arhiepiscopia Bucureștilor.

Tema a fost dezvoltată de preotul Răzvan Ion.

Au luat parte la discuții și completări preoții: Dragoș Mihail, Giurcă Ion, Ciobanu Constantin, Ion Serghe, Paraschiv Mihail, Niculescu Gheorghe și Cherecheș Iosif.

Au citit rapoarte de activitate preoții: Drăghici Stancu, Barbu Ion și Niculescu Gheorghe.

La protoieria *Cimpina* a prezidat Dl. Profesor Universitar onorar Nicolae Chițescu. Subiectul a fost tratat de preotul Dobrescu Valeriu. Au luat cuvîntul la completări și discuții preoții: Georgescu Atanase, Cazan Anton, Grigorescu Ion, Săvulescu Gheorghe, Georgescu Teodor, Boitan Florin, Stoica Z. Ionel, Mihai Ion și Mălai Dumitru.

Au citit rapoarte de activitate preoții Ion Robescu și Miron Florea.

La protoieria *Videle Teleorman*, a prezidat P. C. Pr. Christache Ion de la Centrul Eparhial. Tema a fost prezentată de preotul Troșar Vasile. S-au înscris la completări și discuții preoții: Bădescu Vasile, Budeanu Atanase, Popescu Ion Bujoreni, Constantin Popescu, Ciortan Gheorghe, Ogrezeanu Nicolae, Tiriță Constantin și Mustăreț Petre.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții: Iliescu Cornel și Popescu Teodor.

La protoieria *Circa I Ilfov* a prezidat P. C. Pr. Mihail Martinescu de la Centrul eparhial. Subiectul a fost dezvoltat de preotul Iordache Gheorghe. Au luat parte la discuții și completări preoții Voiculescu Emil, Donescu Florea, Daneș Nicolae și Pană Aurel.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții: Pîslaru Ion și Nițu Ilie.

La protoieria *Circa II Ilfov*, a prezidat P. C. Preot Diaconescu Vasile, inspector eparhial.

Tema a fost tratată de preotul Popescu Mihail. Au participat la completări și discuții preoții: Monoranu Ștefan, Dincă Ștefan, Paul Florea, Morozaan Serafim, Drăgoicea Ion și Pătroi Florea.

Au citit rapoarte de activitate preoții: Popescu Florea și Drăgoicea Ion.

La protoieria *Circa III Capitală* a prezidat P. C. Preot Dinu Provian, consilier la Centrul eparhial.

Tema a fost dezvoltată de preotul Popescu H. Ioan. S-au înscris la completări și discuții preoții: Matei Constantin, Grancea Constantin, Nicolescu Alexandru, Malciu Ion, Sava Corneliu, Diacon Colibă Mihai, Bogdan Alexandru, Baltag Porfirie și Tătărîm Mihail. A prezentat raportul de activitate preotul Stoica Teodor.

La protoieria *Turnu Măgurele* a prezidat P. C. Pr. Cristache Ion, consilier la Centrul eparhial.

Subiectul a fost prezentat de preotul Popescu Dumitru. Au luat parte la completări și discuții preoții: Popescu Gheorghe, Păun Ștefan, Naidin Constantin, Netcu Gheorghe, Ivan Nicolae, Marinescu Ion. Au citit rapoarte de activitate preoții: Mihăilescu Dumitru și Netcu Gh.

La protoieria *Oltenița*, a prezidat P. C. Pr. Provian Dinu, consilier la Centrul eparhial. Subiectul a fost dezvoltat de preotul Grosu Vladimir. Au participat la completări și discuții preoții: Hincu Constantin, Lazăr Gheorghe, Dinu Maria, Zamfir Vasile, Bădulescu Mihail, Rentea Nicolae, Sandu Alexandru, Bădilă Alexandru, Popescu Ion și Burcea Nicolae. A prezentat raportul de activitate preotul Sandu Dumitru.

La protoieria *Vălenii de Munte*, a prezidat P. C. Pr. Diaconescu Vasile, inspector eparhial. Tema a fost prezentată de preotul Pirvu Octavian. Au luat parte la completări și discuții preoții: Tătaru Ion, Rădan Gheorghe, Pirvu Traian, Nedelcu Ion, Verișioiu Gh. și Sardiș Vasile. Au prezentat rapoarte de activitate preoții: Lungu Petre, Frînculescu Florin și Pîslaru Gheorghe.

La protoieria *Titu* a prezidat P. C. Preot Sabin Verzan, consilier patriarhal. Subiectul a fost prezentat de preotul Zamfir Gheorghe. Au luat parte la completări și discuții preoții: Surușiu Ion, Pircălăbu Ion, Stancu Vasile, Albu Alexandru, Grecicosei Simion, Georgescu Mihail și Bogdan Nicolae. A citit raportul de activitate preotul Petrescu Nicolae.

La protoieria *Găiești* a prezidat P. C. Pr. Marinescu Mihail, consilier la Centrul eparhial. Tema a fost prezentată de preotul Preda Eugen. S-au înscris la completări și discuții preoții: Ionescu Ion, Bărbulescu Laurențiu, Luca Giucă, Dima Alexandru, Stoian Petre, Dumitru Constantin. A citit raportul Moroșan Matei.

La protoieria *Urziceni* a prezidat P. C. Pr. Constantin Bădescu. Subiectul a fost prezentat de preotul Milea Nicolae. Au participat la completări și discuții preoții: Malevin Alexandru, Popescu Constantin, Mirzenco Ioasaf, Zaharia Alexandru, Anghel Grigore, Mușat Vasile și Uzilă Nicolae. Au prezentat rapoarte de activitate preoții: Popescu Vasile, Dragolă Vasile, Cristea Alexandru și Stoian Ilie.

La protoieria *Slobozia* a prezidat P. C. Pr. Constantin Galeriu. Tema a fost dezvoltată de preotul Neacșu Constantin. Au luat parte la completări și discuții preoții: Pătrașcu Simion, Dumitrescu Atanasie, Petre C. Ioan, Ilie Negoită, Păun Nicolae, Rășanu Ion, Negoită Ion, Săvulescu Constantin, Peiu Ștefan, Neagu Bădea. Au citit rapoarte de activitate preoții: Teodorescu Ion și Niță Alexandru.

La protoieria *Ploiești* a prezidat P. C. Pr. Octavian Popescu, Vicar mitropolitan. Subiectul a fost tratat de preotul Pirvu Gh. Au participat la completări și discuții preoții: Ardeleanu Milian, Neicu Dumitru, Păcuraru Ion, Sachelarie Teodor, Pătrașcu Ion, Alex. Stejnicu, Stoleru Nicolae, Arion Leon, Barac Virgil, Zamfir Ion și Buță Constantin. Au citit raportul de activitate preoții: Simion Grigore și Radu Constantinescu.

La protoieria *Tîrgoviște* a prezidat Dl. Nicolae Chițescu, profesor universitar onorar. Tema a fost dezvoltată de preotul Iacobescu Gheorghe.

S-au înscris la completări și discuții pe marginea temei, preoții : Popescu Victor, Ciocan Gheorghe, Enăchescu Zoie, Popescu Alexandru și Saghel Dumitru.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții : Ciocodeică Aurel, Davidoiu Traian și Vătășescu Ion.

La protoieria *Circa II Capitală* a prezidat P. C. Preot Octavian Popescu, Vicar mitropolitan.

Tema a fost analizată de preotul Mihai Ștefan. Au luat parte la completări și discuții preoții : Fircă Iova, Apostol Ioan, Misirlu Alexandru, Cozma Nicolae, Mîntulescu Zaharia, Dimancea Stan, Pop Vasile, Alexandru Ionescu, Drăgulin Ion, Pretorian Nicolae, Eugen Bărbulescu, Ion Găgiu și Vlăduceanu Ion.

Prezintă rapoarte de activitate preoții : Popescu Gh. Ion, Cristea Ion — Biserica Albă.

La protoieria *Căldrași* a prezidat P. C. vicar Octavian Popescu. Subiectul a fost tratat de preotul Pruncu Emanoil. Au participat la completări și discuții preoții : Dinu Nistor, Rădulescu Vasile, Viași Ion, Stănescu, Ciochonaru Ion, Curteanu Alexandru, Rîmbu Constantin, Dan Haralambie, Stan Gheorghe și Ionescu Alexandru.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții : Viașu Ion și Zotea Gheorghe.

Conferința a continuat cu unele comunicări ale evenimentelor interne și externe desfășurate pe plan bisericesc dintre care spicuim :

— Cea mai importantă sărbătoare a Bisericii noastre a fost ziua alegerii Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, ca cel de al IV-lea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Arhiepiscop al Bucureștilor și Mitropolit al Unogravlahiei, zi legată de ceremoniile Investiturii și intronizării Prea Fericirii Sale pe scaunul marilor vlădici ai Țării Românești.

Acest mare eveniment al Bisericii noastre a fost trăit intens de întreaga preoțime din Arhiepiscopia Bucureștilor și cu prilejul Conferinței de orientare preoțimea noastră a adresat marelui nostru Ierarh urări de sănătate și depline puteri pentru a conduce mai departe rosturile Sfintei noastre Biserici și ortodoxia românească în același duh și în același spor, precum a dus în Mitropolia Moldovei și Sucevei, spre deosebită propășire.

Dintre evenimentele externe spicuim :

— Lucrările Adunării Mondiale a Constructorilor Păcii, ținute la Varșovia între 6—11 mai 1977, la care a participat din partea Sfîntului Sinod, I. P. S. Arhiepiscop Antim al Tomisului și Dunării de Jos.

— Lucrările Conferinței Mondiale «Reprezentanții religiilor pentru o pace deosebită» care a avut loc la Moscova între 6—10 iunie, la care a participat o delegație în frunte cu I. P. S. Mitropolit Nicolae Corneanu al Banatului.

— Consultația «Biserica și iudaismul» care a avut loc la Ierusalim între 16—24 iunie, delegat al Bisericii noastre fiind P. C. Arhimandrit Vasile Costin.

— Sesiunea de lucru a Comisiei «Antirasism» ținută la New York, între 12—15 iunie, la care a participat ca delegat al Bisericii noastre P. C. Pr. prof. Dumitru Popescu.

— Dialog asupra doctrinei dintre anglicani și ortodocși, care a avut loc la Cambridge.

— Întrunirea de la Geneva între 24 iunie și 7 iulie a Comitetului executiv al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, la care a participat I. P. S. Mitropolit Nicolae Corneanu.

— Cel de al noulea Congres Internațional al Vechiului Testament, care a avut loc la Göttingen între 21 și 26 august la care am fost reprezentați prin P. C. Pr. Atanase Negoilă.

— Sesiunea Subcomisiei O.N.U., a Conferinței Creștine pentru Pace, care a avut loc la Helsinki între 1—3 septembrie, la care a participat P. S. Episcop Nestor Severeianul, Vicar mitropolitan.

— Ședința subcomisiei «Orientul Mijlociu», care a avut loc în Elveția între 6—10 septembrie la care a participat din partea Bisericii noastre P. S. Episcop-vicar Epifanie Tomitanul.

S-a continuat cu diverse comunicări oficiale.

Astfel Conferința de orientare a clerului din Arhiepiscopia Bucureștilor, ținută în luna septembrie a.c., s-a desfășurat în cele mai bune condițiuni. Din aprecierile făcute de către PP. CC. părinți delegați și din referatele aduse a reieșit că preoțimea noastră este cu totul prezentă și activă la marile schimbări ale veacului nostru ce merg spre colaborare, înțelegere reciprocă, respect și progres. Ecumenismul practic din Biserica noastră, împletit cu marile deziderate al «apostolatului social» este o realizare a vremilor noastre, care a fost dorită de principiile religiei noastre creștine. Porunca iubirii pentru aproapele, care este caracteristica de bază a omeniei și a umanismului este din ce în ce mai trăită în societatea noastră românească.

S-a arătat că datoria clerului este să folosească toate mijloacele ce le stau la îndemână pentru a întări raporturile ecumeniste, înțelegerea, încrederea și respectul dintre cultele din țara noastră.

REDACTIA

**VIZITA PR. PROF. JOSÉ SANCHEZ VAQUERO,
DIRECTORUL CENTRULUI ECUMENIC ORIENTAL
DIN SALAMANCA LA INSTITUTUL TEOLOGIC
UNIVERSITAR DIN BUCUREȘTI**

În ziua de 21 noiembrie a.c., Pr. Prof. José Sanches Vaquero, directorul Centrului Ecumenic Oriental «Ioan XXIII» din Salamanca-Spania, a fost oaspetele Institutului teologic universitar din București, cu prilejul vizitei pe care o întreprinde, pentru prima oară în țara noastră, la invitația Bisericii Ortodoxe Române. Prin această vizită, P. C. Sa ajunge să-și îndeplinească una din marile sale dorințe de a cunoaște Ortodoxia la ea acasă, de a lua contact cu spiritualitatea ortodoxă și înde-

sebi cu activitatea pe care o desfășoară teologia ortodoxă română. Până acum, Pr. Prof. Vaquero a cunoscut tezaurul dogmatic și liturgic al Ortodoxiei numai din Operele Sfinților Părinți și scriitori bisericești pe care le-a studiat cu mare interes, ceea ce i-a și adus obținerea celui mai mare titlu de doctor în teologie la catedra de Istoria Bisericii Universale. Prin cuvînt și scrisul său, Pr. Vaquero a știut să facă cunoscută credincioșilor spanioli, și în general celor din Apus, teologia Bisericii răsăritene. Acestora li se adaugă preocupările P. C. Sale pentru problemele ecumenice, vădînd o reală deschidere spre Ortodoxie, nu numai prin conferințe și lucrări, dar și prin contactele personale cele întreținute în special cu lumea ortodoxă. Din succintele date biografice ale oaspetelui spaniol aflăm că s-a născut pe meleagurile provinciei Castillia, în satul Oreajo, situat la mică distanță de orașul Salamanca și de frumoasa mînăstire Valdejimena. După terminarea studiilor secundare, Pr. Prof. Vaquero a urmat cursurile teologice la Universitatea pontificală din Salamanca, pe care și le-a desăvîrșit la Roma, unde s-a specializat în Istoria Bisericească Universală. Aici a depus o muncă asiduă în cercetarea științifică teologică, mai ales spre adîncirea și cunoașterea cit mai profundă a Patrologiei răsăritene.

Pr. Prof. José Sanchez Vaquero a sosit în jurul orei 10,30 la biserica Sf. Ecatarina, Paraclisul Institutului teologic Universitar, însoțit de P. C. Pr. Dumitru Soare, consilier patriarhal, și P. C. Pr. Drd. Pufulete Silviu Petre, ca translator pentru limba spaniolă.

După Sf. Liturghie, Profesorul spaniol a fost condus în Cancelaria profesorală unde a fost primit de P. C. Pr. Prof. Mircea Chialda, Rectorul Institutului teologic și de membrii corpului didactic, care l-au însoțit în sala de festivități a acestui Institut.

Cuvîntul de salut a fost rostit de P. C. Părinte Rector Mircea Chialda care mai întîi a exprimat bucuria pentru prezența Pr. Vaquero în mijlocul cadrelor didactice și a studenților și apoi a făcut o scurtă biografie privind activitatea didactică, științifică și ecumenică a oaspetelui. Totodată, P. C. Rector a arătat că Pr. Prof. Vaquero în lucrarea sa *El Ecumenismo* (Ecumenismul) a acordat o importanță deosebită Bisericii Ortodoxe, scoțînd în evidență rolul acesteia în Mișcarea Ecumenică. Interesul său pentru lumea ortodoxă se desprinde din înlesnirea bursei de studii acordate de Centru Ecumenic pentru tinerii teologi ortodocși români, ruși și greci, cit și din cuprinsul revistei «Renovarea ecumenică» (*La renovación ecumenica*), pe care o conduce și are un titlu de fond, «Frații noștri ortodocși» (*Nuestros hermanos los ortodoxos*). Revista include în paginile sale studii și aspecte din teologia ortodoxă și viața Bisericii Răsăritene.

În incheiere, Părintele Rector a urat bun venit dîstinsului oaspete și l-a adresat invitația de a prezenta în fața asistenței conferința sa intitulată «căile unității creștine: rugăciunea, cunoașterea și dragostea».

În prima parte a conferinței, autorul menționează că cele trei căi principale și obligatorii pentru unitatea creștină, așa cum se desprind din învățăturile Conciliului Vatican II și din istoria ecumenică a secolului XX sînt: rugăciunea, cunoașterea și

dragostea, caracterizate ca deosebite, complementare și convergente. Ele trebuie parcurse simultan și succesiv, fără a da prioritate uneia dintre ele.

Pentru a arăta drumul spre unitatea creștină prin rugăciune, Pr. Prof. Vaquero folosește texte scripturistice și din documentele Conciliului II Vatican. În continuare, această primă cale spre unitatea creștină, este prezentată în patru capitole mici, după cum urmează: rugăciunea cu pocăință și umilință (smerenie), rugăciune de suferință și durere interioară, încrederea totală voinței lui Dumnezeu și rugăciunea care cere sfințirea fraților.

Ca momente principale de rugăciune pentru unitatea creștină, vorbitorul ține să enumere: săptămîna din perioada 18—25 ianuarie, zilele de la Înălțare pînă la Cincizecime, Epifania Domnului, Joia din săptămîna Sfințelor Patimi, vinerea, Paștele și alte momente cu caracter ecumenist.

Cea de a doua cale a unității creștine — prin cunoaștere — presupune o cunoaștere pozitivă și mai bună a «fraților», necesară la întretinerea și dezvoltarea dialogului ecumenic, ca mijloc de restabilire a solidarității creștine. Potrivit datelor relatate de autor, dialogul ecumenic trebuie abordat de la «egal la egal» și în Biserica Romano-Catolică a fost concretizat în felurite forme. În acest sens sînt relatate multiplele forme ale dialogului ecumenic bilateral dintre Biserica Romano-Catolică și celelalte Biserici creștine — Ortodoxă, Anglicană, Luterană, Metodistă etc. Apoi dialogul multilateral cu Comitetul Mondial al Bisericilor asupra unor probleme sau dialoguri între Bisericile locale, instituții și prin mijlocirea revistelor teologice, istorice etc.

În cadrul acestei Conferințe este expusă și problema unității prin mărturisirea creștină legată de cele trei virtuți teologice: credința, nădejdea și dragostea, ultima fiind cea de a treia cale ce duce la colaborarea caritativă și cooperarea dintre creștini indiferent de apartenența lor etnică.

Ca o concluzie la cele prezentate în lucrarea de față, autorul ține să arate că «nu există alte căi pentru unitatea creștină, care să meargă în afara celor indicate: rugăciunea, știința și dragostea. Cum se poate ajunge ca Bisericile să alcătuiască împreună pe aceste căi aici și acum? Iată intenția noastră și responsabilitatea noastră ecumenică».

Pe marginea frumoasei conferințe cu caracter ecumenist, au luat cuvîntul P. C. Profesori: Dumitru Stăniloae, Ioan Rămureanu și Constantin Galeriu, care în alocuțiunile lor au subliniat importanța celor trei căi în realizarea unității creștine și rolul Mișcării Ecumenice în refacerea Bisericii primare a Mîntuitorului Hristos. În vederea atingerii acestui scop, după cum a arătat și P. C. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, nu este nevoie de «misionarism», de care s-a folosit în trecut Biserica Romano-Catolică.

Cuvinte de laudă asupra celor expuse de conferențiar au fost exprimate de Dr. Iorgu Ivan, care l-a considerat drept pionier al relațiilor dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Spaniei și în viitor va contribui la cunoașterea reciprocă dintre cele două Biserici și popoare, care au o origine etnică comună.

La aceste alocuțiuni a răspuns cu multă promptitudine și competență Pr. Prof. Vaquero, afirmând între altele că «tot poporul creștin, toată plătina — ierarhie, cler, teologi și credincioși — trebuie să se cunoască și să se roage, să se iubească, în Biserica Ortodoxă, în Biserica Româno-Catolică, în cea Anglicană, în Protestantism, în toate Bisericile», sau că spaniolii, înclinați spre preocupări mistice «oferă un spirit mistic Occidentului», ceea ce este un lucru de coincidență cu Ortodoxia.

Vizita și conferința ținută la Institutul teologic din București de Pr. Prof. José Vaquero constituie, după cum a arătat P. C. Pr. Rector Mircea Chialda, un început bun în cadrul dezvoltării și promovării relațiilor reciproce dintre cele două Biserici și popoare unite prin originea și latitudinea lor. Valoarea conferinței a sporit pe de o parte prin completările făcute de PP. CC. Pr. Profesori, iar pe de altă parte întrucât a fost elaborată de o personalitate competentă, cunoscătoare a Mișcării Ecumenice și care depune eforturi susținute pe această linie.

P. C. Părinte Rector, în încheiere, a exprimat dorința ca numitul profesor spaniol să mai viziteze Biserica și Institutul teologic, pentru a cunoaște cât mai bine viața și preocupările Bisericii Ortodoxe Române și pentru a strânge mai mult relațiile dintre Bisericile și popoarele noastre.

Dând răspuns cuvîntului rostit de P. C. Rector, oaspetele a spus că la înapoierea sa în Spania va oferi în dar bibliotecii Institutului teologic Universitar din București colecția «Renovacion Ecumenica» în 58 de volume.

Conferința și vizita Pr. Prof. José Sanchez Vaquero a luat sfârșit printr-o agapă frățească, oferită de Conducerea Institutului teologic Universitar în cinstea distinsului oaspete spaniol.

Diac. Aslst. EMILIAN CORNIȚESCU

Pr. Aslst. NICOLAE NECULA

O VOINȚĂ COMUNĂ PENTRU AVUTUL OBȘTESC (15—31 octombrie 1977)

Dezvoltarea continuă a condițiilor de trai din țara noastră are la bază munca dreaptă și cinstită manifestată de întregul nostru popor în toate ramurile de activitate, inclusiv în agricultură. Rezultatele bune obținute în toate unitățile agricole de către fiii Patriei dovedesc angajarea fermă și conștientă față de chemarea celui mai iubit fiu al poporului, Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii, pentru ridicarea României socialiste pe noi culmi de progres și viață fericită. Toți cetățenii Patriei noastre sprijină cu mult elan această chemare cu caracter patriotic, întrucât marea lor avuție se făurește și se dezvoltă prin munca neprecupețită a tuturor și belșugul obținut se revarsă spre a lor binefacere.

La această chemare răspund cu promptitudine toți tinerii din învățămîntul inferior și superior la care se atașează și viitorii slujitori ai Sfințelor Altare.

La școlile noastre teologice, seminariștii și studenții învață că munca este mijlocul prin care omul își agonisește pe drept cele necesare vieții și ea înobilează sufletul pentru a săvîrși faptele bune față de aproapele. În acest sens, drept exemplu și îndru-

mător neobosit, linerii teologi au pe Întîistătătorul Bisericii noastre, Prea Fericitul Patriarh Iustin care, ca un adevărat părinte duhovnicesc, îi învață să îndeplinească în mod armonios munca fizică cu pregătirea lor spirituală, adică fiecare să înțeleagă că un slujitor devotat Bisericii este și un bun cetățean al Patriei atunci cînd își aduce aportul său material pentru bunăstarea poporului. Prea Fericirea Sa, avînd în vedere utilitatea acestui principiu și ținînd seama de faptul că preoții de mîine trebuie să se afirme în fața păstoriților lor prin muncă, a hotărît ca la acțiunea cu caracter obștesc la care sînt chemați toți studenții din țara noastră să ia parte și tinerii teologi. Ca urmare, studenții teologi de la Institutul teologic Universitar din București au fost repartizați de Întîistătătorul Bisericii noastre să ajute la strîngerea recoltei de toamnă la 4 I.A.S.-uri din județul Ilfov.

Potrivit repartizării făcute studenților Institutului teologic Universitar din București, s-a dat ajutor în munca de strîngere a recoltei la I.A.S. de la Mînăstirea, Fundeni, Mihăilești și Ciorogîrla în perioada 15—31 octombrie 1977.

Din partea Institutului teologic, următoarele cadre didactice au fost delegate ca responsabili : P. C. Diac. Asist. Emilian Cornișescu la I.A.S. Mînăstirea, Dl. Lector Mihai Rădulescu la I.A.S. Fundeni, P. C. Diac. Conf. Nicu Moldoveanu și P. C. Pr. Asist. Nicolae Necula la I.A.S. Mihăilești și P. C. Pr. Conf. Ilie Moldovan la I.A.S. Ciorogîrla. Responsabililor, în ordinea menționată, le-a revenit cîte un efectiv de studenți din anii I—IV de 98, 94, 93 și 50.

Ajunși la I.A.S.-urile respective, studenții teologi au pornit la munca cîmpului, conștienți fiind de încrederea acordată lor de Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin pentru ajutorul cît mai substanțial în recoltarea porumbului și a legumelor din sezonul de toamnă. Astfel, la I.A.S. Mînăstirea grupul de 98 studenți — 70 din anul I și 28 din anul III — sub conducerea P. C. Diac. Asist. Em. Cornișescu au dat tot concursul la strîngerea porumbului și a legumelor, obținînd 10.000 ore muncă patriotică, evaluată la 93.523 lei. Aceste rezultate frumoase s-au datorat bunei conlucrări dintre P. C. Diac. Asistenți și conducerea întreprinderii în frunte cu directorul ing. Murafa Valeriu și inginerul-șef Ioan Bălan care, de comun acord, au stabilit un program săptămînal de activitate. Cele două părți au convenit, în vederea fructificării cît mai eficiente a timpului, ca în fiecare zi studenții să servească ceaiul la orele 6,30 și peste o jumătate de ceas să fie îmbarcați în remorci pentru a fi transportați la munca cîmpului, unde vor primi un supliment la orele 11,30 și peste 3 ore masa de prînz. Masa de seară o serveau la orele 18,30 la cantina întreprinderii, după care fiecare se îndrepta la unul dintre cele două dormitoare cu bune condiții de locuit.

Pentru munca de strîngere a recoltei prestată de cei 98 studenți, din partea I.A.S.-ului s-au adus sincere felicitări conducerii Institutului teologic, în frunte cu P. C. Pr. Prof. Mircea Chialda, Rectorul acestui Institut, deoarece linerii teologi au răspuns cu promptitudine la toate solicitările din cîmp și au avut o comportare patriotic-cetățenească exemplară.

La I.A.S. Fundeni, efectivul de 94 studenți a dovedit aceeași rîvnă în practica agricolă, lucrările de bună calitate efectuate în cîmp le-au adus frumoase aprecieri din partea acestei întreprinderi. De asemenea aprecieri s-au bucurat și cei 93 teologi de la I.A.S. Mihăilești, unde au efectuat aproape 8.000 ore muncă patriotică și au cules peste 25 tone porumb.

Frumoase cuvinte de laudă li s-au adus și studenților programați la I.A.S. Ciorogirla pentru strângerea recoltei. Cei 50 studenți au efectuat 5.087 ore muncă.

Exigența și responsabilitatea studenților dovedită în munca pentru strângerea recoltei sînt o mărturie elocventă a deplinei maturități și atașament față de cuvîntul și pămîntul purtare de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin. Cu acest prilej se poate vedea că sub îndrumarea Prea Fericitului sale, tinerii teologi sînt formați în spiritul muncii colective și în slujirea intereselor majore ale Patriei, deoarece Biserica noastră a fost din totdeauna alături de aspirațiile vitale ale poporului român.

ASISTENT

RESFINȚIREA BISERICII SFÎNTA TREIME-DUDEȘTI DIN CAPITALĂ

În dimineața zilei de duminică, 2 octombrie a.c., a avut loc sfințirea lucrărilor de reparații și restaurare efectuate la Biserica Sfînta Treime-Dudești din București, unde slujesc vrednicii preoți Ion Antonescu și Mihail Balica.

A fost prima sfințire a unor lucrări efectuate după cutremur în Capitală, cutremur care a afectat și această veche biserică. Ceremonia resfințirii a fost săvîrșită de către P. C. Preot Toma Constantin noul protoiereu al Circ. III Capitală, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi de la Centrul eparhial și de la parohiile din vecinătate.

Biserica Sfînta Treime — Troiță — de pe Calea Dudeștilor a fost clădită în anul 1804 de gospodarii mahalalei — în primul rînd grădinari, iar în pisania veche ies la iveală numele lui Păun Plugarul cu frații săi: Hristea, Petru, Mina și Ene, din zid de cărămidă în stil bizantin și românesc. În decursul vremii a fost nevoie să i se facă unele reparații și adăogiri — în 1887, 1900, 1905, 1933, 1936 și 1950, fiind înzestrată cu o tindă, cu un nou acoperiș, cu vitrouri la ferestre, restaurîndu-i-se și pictura în 2—3 rînduri. Între anii 1962—1963, dar mai ales, între anii 1969—1977, actualii slujitori ai Bisericii au efectuat noi lucrări de restaurare, subzidiri, înzestrare cu căldură centrală în biserică și imobilele parohiale, iar stricăciunile făcute de cutremurul din 4 martie au fost remediate prin montarea unei centuri de consolidare a absidelor, s-au acoperit fisurile și s-a spălat din nou pictura bisericii.

După oficierea tipiconală a sfințirii apei și a ocolirii bisericii a fost oficiată Sfînta Liturghie în prezența credincioșilor. Predica zilei a fost rostită de P. C. Pr. David Popescu de la Centrul eparhial, iar răspunsurile au fost date omofonic de toți credincioșii de față.

După serviciul divin, luînd cuvîntul P. C. Pr. Ion Antonescu, parohul bisericii, face un scurt istoric al parohiei și al acestei sfinte biserici cu arătarea roadelor sufletești pe care le-a avut aproape, două veacuri aici la răscrucea Vitanului și, mai ales în vremea păstoririi sale. Subliniază vrednicia și meritul credincioșilor care au sărit cu munca și contribuția lor materială la repararea și restaurarea bisericii lor. Ca o primă biserică din Capitală care își sfințește lucrările, după cutremur, cu binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, preoții și credincioșii parohiei Sfînta Treime

aduc mulțumire lui Dumnezeu că i-a invrednicit să ajungă această zi. Mulțumește Prea Fericirii Sale pentru sprijinul acordat, prin Arhiepiscopia Bucureștilor și pentru părințea dragoste ce păstrează locașurile de cult, mai ales celor care au suferit de la cutremur. De asemenea Onor. Departament al Cultelor pentru concursul acordat, prin procurarea de materiale și aprobarea formelor legale. În mod aparte aduce mulțumiri P. C. Protoiereu Toma Constantin, nou venit în această calitate în Circa III Capitală, care s-a ostenit să vină și să sfințească lucrurile bisericii, ca delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin. Îl încredințează că în parohia Sfânta Treime-Dudești, preoții și credincioșii își fac datoria. În încheiere P. C. Sa spune: «Încheind întreaga mea bucurie de astăzi și toate puterile mele de muncă bunilor enoriași, organelor parohiale și închinătorilor acestei biserici, care ne-au ajutat să aducem biserica în starea pe care a avut-o înainte de cutremur.

P. C. Preot Toma Constantin care aduce binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin preoților și credincioșilor din parohia Sfânta Treime-Dudești, felicitându-i pentru frumoasele lucrări realizate. Arătînd că biserica este închinată Sfintei Treimi — Troițe — dumnezeiești, subliniază că aceeași legătură ce unește persoanele Treimii în dumnezeire, să unească și pre credincioșii și preoții acestei biserici prin credință, nădejde și iubire creștină. Legătura ce apare prin biserică, între noi și sfinții zugrăviți pe pereți ne arată împreună părășie cu Hristos la marea operă a mîntuirii, la jertfa Mîntuitorului la care și noi luăm parte ca membrii ai Bisericii. Toate aceste figuri sfinte pe care le privim cu admirație ne îndeamnă la rugăciune și la meditație adîncă. În continuare, P. C. Sa felicită pe cei doi preoți pentru armonia deosebită și colaborarea perfectă dintre ei, fapt ce a constituit o garanție de reușită în toate lucrările pe care le efectuează în biserica lor. De asemenea pentru armonia dintre organele parohiale, care au ajutat fiecare, după putință la aceste realizări care se încadrează în marea operă națională de remediere a urmelor cutremurului de refacere, restaurare și reconstrucții.

În încheiere îndeamnă pe toți să păstreze frumusețea spirituală a bisericii lor așa cum se prezintă azi. Astfel a primit din nou binecuvîntare vechea biserică din Calea Dudeștilor să primească după vrednicie rugă și jertfă pentru iertare, pace și mîntuire, pentru sfințenia vieții și pentru mulțumirea tuturor.

ASISTENT

SFINȚIREA BISERICII «PARCUL GHENCEA» DIN CAPITALĂ

Clipe de deosebită bucurie și înălțare sufletească, au trăit enoriașii parohiei Parcul Ghencea din București, duminică 16 octombrie 1977, prilejuită de sfințirea bisericii cu hramul «Sfinții Arhangheli» și «Sfîntul Spiridon», construită în această parohie, pe Bulevardul Ghencea—41.

După datina tradițională, s-a oficiat, sîmbătă seara, Vecernia, Privegherea și Litia, de către un sobor de preoți, în prezența unui mare număr de credincioși, care au ținut să marcheze, prin prezența lor, încă din ajun, deosebita importanță a acestei sărbătoriri.

În dimineața zilei de 16 octombrie, o zi însoțită de toamnă, o mare mulțime de credincioși a umplut biserica și curtea bisericii, așteptând venirea P. S. Episcop, delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, al Bisericii Ortodoxe Române.

La orele 9,00 a sosit P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul — vicar patriarhal, însoțit de P. C. Părinte Consilier Mihail Marinescu și a fost întâmpinat în ușa bisericii cu crucea și Sfânta Evanghelie, de către P. C. Protoieru Constantin Ștefănescu, de Pr. paroh Spiridon Andreescu și de ceilalți preoți prezenți.

După sfințirea apei, P. C. Părinte Consilier Mihail Marinescu a explicat credincioșilor cele trei momente tipiconale ale slujbei sfințirii bisericii și anume: Sfințirea cu aghiazmă și ungerea cu Sfântul și Marele Mir a bisericii în exterior; stropirea, și ungerea cu Sfântul și Marele Mir în interior; pregătirea Sfântului Prestol și Sfânta Liturghie.

În timpul spălării și pregătirii Sfântului Prestol, P. C. Pr. Consilier Mihail Marinescu a dat citire «Documentului»-Hrisov de tirnosire, scris pe pergament, care a fost semnat de către P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul și de cei 18 clerici prezenți, act așezat în piciorul Sfintei Mese, dimpreună cu sfințele moaște, pecetluindu-le cu tirnoseală, după care, Sfânta Masă a fost acoperită cu un giulgiu curat de in și cu alte acoperăminte, frumos brodate și împodobite cu cruci și ingeri.

La sfârșitul Sfintei Liturghii, P. C. Pr. Constantin Ștefănescu, Protoieru al Protoieriei Circ. I Capitală raportează starea spirituală și administrativă a Protoieriei, prezintă P. S. Episcop pe enoriașii parohiei și pe P. C. Pr. paroh Spiridon Andreescu, care păstorește în această parohie de 40 de ani și care a depus o muncă stăruitoare și neobosită pentru construcția acestei mărele biserici și-i felicită călduros împreună cu ceilalți preoți slujitori aci pentru această operă realizată într-o parohie din marginea de Vest a Capitalei.

Mărețul locaș de rugăciune ce s-a sfințit astăzi, a spus P. C. Sa, va rămâne peste veacuri mărturie a dragostei și a muncii depusă de P. C. Pr. Spiridon Andreescu și enoriașii săi, pentru ridicarea acestei sfinte biserici.

În cuvîntul său P. C. Pr. Spiridon Andreescu, parohul bisericii exprimă nespusa bucurie a enoriașilor care, au văzut ridicîndu-se aici, încetul cu încetul, zidurile acestui sfînt locaș și dau slavă lui Dumnezeu că i-a învrednicit să trăiască și să vadă terminată și sfințită această sfîntă biserică, a cărei înălțare au dorit-o din tot sufletul. P. C. Sa aduce smerite mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, care a delegat cu sfințirea acestei biserici, pe P. S. Episcop Dr. Antonie Ploieșteanul — Vicar patriarhal și cărui-a-i exprimă vii mulțumiri și recunoștință pentru osteneala de a veni și a oficia frumoasa slujbă de sfințire a bisericii.

Aceleași mulțumiri le aduce și întregului sobor de preoți slujitori, în frunte cu P. C. Pr. Mihail Marinescu, Consilier al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, P. C. Pr. Anton Poșircă, Secretar Eparhial, P. C. Diacon Ion Bănățeanu, Secretar de Cabinet al Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, CC. Preoți: Vasile Daia, Constantin Robea, Gh. Mănărescu, Ion Conea, Constantin Popovici, Mihail Surdeanu, C. Chiriac, Ion Sandu, P. C. Arhidiaconi Petre Zanfira și Evghenie Dascălu, și alții, care împreună cu preoții parohiei Ștefan Dobra și Petre Balcangiu au oficiat, împreună cu P. S. Episcop Antonie, după toată rînduiala canonică, slujba de sfințire a bisericii și paras-tasul pentru ctitorii săi, prezentînd apoi un scurt istoric al acesteia.

A luat apoi cuvîntul P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul — Vicar patriarhal, care a felicitat călduros pe enoriași și pe preotul paroh Spiridon Andreescu pentru fru-

moașă și măreața biserică pe care au ridicat-o în această parohie. Transmite binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin pentru această frumoasă împlinire cu doriri de sănătate și bun spor duhovnicesc pentru mai departe.

S-a vorbit în Evanghelie, a spus în continuare P. S. Episcop-vicar Antonie, și în predica de astăzi despre pilda Semănătorului și despre «Cuvîntul lui Dumnezeu», care se predică în Biserică și care e bine să găsească în inimile Dumneavoastră terenul cel bun în care să încolțească și să rodească faptele cele bune.

«Cuvîntul lui Dumnezeu» însemnează: cunoaștere, certitudine, criteriu, mîngîiere, optimism, biruința binelui și a adevărului, iertare, îndemn spre pace, iubire și înfrățire între oameni și popoare, dar și avertisment pentru nedreptate, minciună, lipsă de milă, ură și dușmănie. Prin virtutea dragostei, a păcii, a muncii cinștite și a frățietății, fiecare va da răspuns bun la dreapta judecată. Cuvîntul lui Dumnezeu să rodească în sufletele voastre, întocmai ca sămînța căzută în pămînt bun și roditor.

La sfîrșitul solemnității, s-a oficiat un Polihroniu pentru sănătatea Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, pentru Prea Sfințitul Episcop Dr. Antonie Ploieșteanul, pentru Conducătorii Statului — Departamentul de Culte și pentru toți ostenitorii și donatorii acestui frumos locaș, sfințit într-o atmosferă de înaltă trăire spirituală, momente ce vor rămîne vii permanent în inimile întregii asistențe.

După săvîrșirea parastasului pentru ctitorii și donatorii adormiți în Domnul, s-a servit o așapă creștinească.

ASISTENT

---

† Preotul SIMEON PIVNICERU

În ziua de 26 mai 1977 preotul Simeon Pivniceru de la biserica Spirea Veche din Capitală a încetat din viață după o lungă și grea suferință.

Născut la 27 septembrie 1903 în comuna Avereștii Fălciului, după ce termină cursurile școlii primare în comuna sa natală, copilul Simeon Pivniceru urmează cursurile Seminarului teologic din Huși, pe care le termină în anul 1924. Se înscrie în toamna aceluiași an la Facultatea de teologie din București, luîndu-și licența în anul 1928. După ce se căsătorește cu institutoarea Elena Ionașcu din București, este hirotonit diacon pe seama Catedralei Episcopale din Huși. Trecîndu-și examenul de capacitate pentru învățămîntul secundar, este numit profesor la Seminarul din Huși, unde rămîne pînă la desființarea acestuia. Este hirotonit preot tot pe seama Catedralei Episcopiei Hușilor. Pentru meritele sale de ales slujitor bisericesc este hirotesit Iconom Stavrofor și numit apoi Protoiereu al fostului Județ Fălciu. În anul 1940 se transferă ca preot slujitor la biserica Sfinții Voievozi din Capitală. În anul 1964 trece preot slujitor la biserica Spirea Veche din Capitală.

De o modestie rar întîlnită, și-a desfășurat activitatea pastorală la cele două biserici amintite din Capitală. Prea puțini însă au știut că preotul Pivniceru era un intelectual de seamă și că avea preocupări literare. Astfel, el a versificat Psaltirea și Proverbele lui Solomon. Aceste lucrări de seamă, dactilografiate, se găsesc în Biblio-

teca Palatului Patriarhal, iar revista Glasul Bisericii a tipărit în paginile sale un Psalm și un capitol din Proverbe, din aceste volume versificate de adormitul întru Domnul preot Simeon Pivniceru.

În ultimii ani însă sănătatea sa devine din ce în ce mai șubredă, până ce în ultimile luni cade bolnav la pat, dându-și obștescul sfârșit în ziua de 26 mai a.c. Iar sîmbătă 28 mai, în ajunul marelui praznic al Rusaliilor s-a oficiat slujba înmormîntării sale în biserica Sfinții Voievozi din Calea Griviței, în care a slujit lui Dumnezeu atîția ani, de către un sobor de 15 preoți.

La sfîrșitul slujbei, preotul Constantin Vasilescu, colegul său de slujire la biserica Spirea Veche, a rostit un cuvînt prin care a înfățișat viața și activitatea defunctului, calitățile sale sufletești, caracterul său. În numele slujitorilor de la biserica Spirea Veche, Consiliului și Comitetului parohial și al enoriașilor pe care i-a păstorit la acea biserică, vorbitorul prezintă soției îndurerate și familiei îndoliata condoleanțe, arătînd regretul că au pierdut un coleg bun și un părinte sufletesc bun pentru credincioși și asigurîndu-i că îi vor păstra o frumoasă și vie amintire.

După ce, potrivit ritualului înmormîntării preoților, în dangătul trist al clopotelor se face înconjurul bisericii, cortegiul mortuar se îndreaptă către cimitirul Sfînta Vineri unde rămășițele pămîntești ale bunului și vrednicului preot Simeon Pivniceru sînt depuse în cavoul familiei sale.

Toți cei ce l-am cunoscut pe preotul Simeon Pivniceru am regretat plecarea sa dintre noi și toți cei ce au luat parte la înmormîntarea sa, la despărțirea de el, au șoptit sincer și cu sufletul îndurerat creștinescul «Dumnezeu să-l odihnească în pace și să-l primească în lumea dreptilor Săi».

ASISTENT

---

† Preotul DUMITRU BUZATU

În ziua de 24 iunie a.c. s-a oficiat în biserica Parcul Ghencea din București slujba de înmormîntare a preotului Dumitru Buzatu, de către un mare sobor de preoți.

Ne-a părăsit un preot. Un preot, pe cit de necunoscut clerului din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor, pe atît de vrednic și plin de calități, fapt pentru care ținem să inserăm în revista noastră trecerea lui la cele veșnice.

Fiu de preot, născut la 17 decembrie 1900, pe meteaurile Mehedințului, după ce termină Seminarul din Rîmnicu Vîlcea în anul 1926 și își ia licența în teologie, în anul 1932 primește o bursă la Facultatea de teologie catolică din Strasbourg, unde studiază doi ani. În 1935 este hirotonit preot pe seama Catedralei din orașul Corabia, rămînînd acolo pînă în anul 1951, cînd este transferat la Craiova, la parohia Ungureni. O boală grea și îndelungată îl obligă să se pensioneze mult prea de vreme și apoi să se mute în Capitală la singura sa fiică domiciliată în București. După lungi ani de suferință suportată cu un curaj rar întîlnit, la 22 iunie a.c. sufletul acestui vrednic slujitor al Domnului părăsește trupul său atît de chinuit și trece în lumea dreptilor.

A fost Dumitru Buzatu, cum am spus, un preot vrednic și inzestrat cu multe calități. Rar se poate întîlni un om ca el, plin de neastîmpărul gîndirii și al acțiunii. Rar se poate întîlni un om ca el atît de modest, care n-a ținut să se facă cunoscut, să fie laudat, să rîvnească la posturi înalte. Studiile frumoase pe care le-a făcut — Semi-

narul teologic, bacalaureatul, Licența în teologie, Facultatea de Filozofie și apoi cele de teologie din Franța — l-a făcut numai pentru a-și îmbogăți mintea, pentru a putea pătrunde în tainele gândirii omenești și creștine, spre a fi un bun preot. Pentru cultura lui, pentru darurile lui, pentru activitatea lui a fost apreciat și de autoritatea bisericească, care l-a răsplătit cu ranguri și distincții, el primind sarcini oficiale de Protoiereu și Președinte de Consistoriu, fiind membru al Societății de Științe Istorie și Filologice din R.S.R. — Filiala Craiova.

Cine l-a cunoscut pe Dumitru Buzatu în anii studenției și tinereții sale, cine l-a surprins de nenumărate ori stînd singur și cugetînd, cine își amintește că punea celor apropiați ai lui tot felul de întrebări de om matur, asupra atîtor probleme serioase de viață și de pastorație, acela și-a dat seama de atunci că tînrul de care vorbim va fi un preot care va face cinste Bisericii.

Strădaniile și realizările preotului Buzatu au fost toată viața lui atît de variate, gîndirea și munca sa au îmbrățișat atît de multe domenii, încît rămli uluit de această personalitate din lumea bisericească, necunoscută, totuși, de marea masă preotească.

Amintim pe scurt că preotul Buzatu în afară de activitatea sa pastorală bogată, a întemeiat și condus coruri bisericești, ca și pe cel al Căminului Cultural din orașul Corabia înființat tot de el. Miile de ore din sutele de zile cîte a jertfit voluntar și entuziast pentru pregătirea corurilor, pentru organizarea șezătorilor, pentru distribuirea cărților de la biblioteca parohiei și căminului cultural au fost citate și apreciate în mai multe rînduri în diferite reviste locale.

Amintim, tot pe scurt, că preotul Buzatu a colaborat la 14 publicații bisericești și laice, care i-au publicat 164 de articole, că a lăsat în manuscris zeci de articole cu conținut teologic-bisericesc, pastoral-misionar, zeci de «faceri liturgice», ca acatiste pentru diferiți sfinți, rugăciuni la atîtea nevoi sufletești ale credincioșilor, compoziții muzicale originale cu caracter religios și laic, culegeri de folclor muzical (103 melodii) și culegeri folclorice (5 caiete), un roman religios «Damian Brăzdaru — O viață și o muncă de preot», ce se găsește în biblioteca Palatului Patriarhal.

Dar mai presus de toate, — precum am mai spus — subliniem cumințenia și modestia sa, care unite cu pregătirea sa intelectuală deosebită, cu preocupările sale variate și cu activitatea sa bogată, au făcut din el un preot excepțional.

Departate de credincioșii pe care i-a păstorit și de orașul în care a lucrat, preotul Dumitru Buzatu și-a dat obștescul sfîrșit în București. La înmormîntarea sa l-au plîns familia și rudeniile apropiate și au vărsat o lacrimă prietenii și cunoșcuții săi din București.

În numele slujitorilor care l-au prohodit, preotul Petre F. Alexandru, Consilier la Sfînta Arhiepiscopie a Bucureștilor, a rostit un scurt cuvînt, arătînd viața și activitatea adormitului întru Domnul.

Am socotit de bine ca cititorii revistei noastre să ia cunoștință că avem pe în-tînsul Bisericii Ortodoxe Române preoți luminați, deosebit de vrednici și înzestrați din plin cu virtutea smereniei. Unul din aceștia a fost preotul Dumitru Buzatu, de care cel puțin la plecarea lui dintre noi să luăm cunoștință.

Și aflînd despre existența și activitatea lui și despre tristeții săi ultimi ani, să-i spunem cu toții, citind aceste rînduri : «Dumnezeu să-l răsplătească în viața de dincolo, pentru munca depusă în viața de aici, cu primirea lui în rîndurile dreptilor și celor care i-au bine plăcut Lui» !

ASISTENT

† Preotul Iconom Stavrofor AUREL DUMITRESCU

În ziua de 14 august a trecut la cele veșnice preotul iconom stavrofor Aurelian Dumitrescu, de la parohia «Sf. Ilie Grant» din Capitală.

Născut în anul 1906, în Tîrquș Pașcănilor din Nordul Moldovei, din părinți evlavioși ce au dorit mult să aibă un copil care să slujească Bisericii lui Hristos, copilul Aurică și-a îndrumat pașii spre această slujire. A urmat, chiar de la început, școala primară evanghelică din Capitală, unde a învățat și limba germană și după aceea seminarul teologic din București și Facultatea de teologie. După terminarea studiilor teologice, plin de avînt duhovnicesc, a cerut și a fost numit preot la parohia Cărmidarii de Jos, cartierul Grozăvești, unde a desfășurat o bogată activitate misionară, pastorală și gospodărească.

În anul 1947 a trecut la parohia Sf. Ilie-Grant, din cartierul Crîngași, unde, și aici, a slujit cu vrednicie vreme de 30 de ani, alături de alți frați preoți, cu care s-a împăcat totdeauna bine, răposatul fiind un om plin de dragoste frățească, cu suflet cald, sfătuitoare de bine, împăciuitoare, meritînd, în adevăr, calificativul de «preot bun».

Întregul cartier Crîngași și latura Giuleștilor l-au cunoscut și l-au prețuit, pentru că Preotul Aurică i-a sfințit, i-a binecuvîntat și i-a împărtășit.

O activitate neîntreruptă, la aceeași parohie, a unui preot, formează legături sufletești cu păstoriții. De aceea răposatul s-a despărțit cu greu de turma lui, atunci cînd a implinit vîrsta de pensionare.

Slujba prohodului s-a săvîrșit la 18 august 1977, de către un impunător sobor de preoți, avînd ca protos pe noul Vicar al Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor, P. C. Pr. Octavian Popescu, care a fost, vreme de 8 ani, conslujitor cu răposatul la această biserică.

Slujba a decurs cu piozitate, cîntările și citirile tipicului de înmormîntarea preoților scoțînd lacrimi pe obraji credincioșilor și ai familiei.

La vremea convenită, primul a vorbit P. C. Pr. Vasile Bria, parohul Bisericii, care a preluat această sarcină chiar de la răposatul. Vorbitorul a scos în evidență meritele deosebite ale răposatului, care, vreme de 30 de ani a fost aici «stilpul Bisericii lui Hristos», deschizător al lucrărilor care se continuă și azi, mai ales după cutremurul din 4 martie crt., indemnîndu-i pe păstoriți să nu-l uite în rugăciunile și pomenirile lor, ca pe unul ce le-a fost părinte duhovnicesc, iar familiei i-a adus îmbărbătare spirituală, întrucît le-a fost soț, tată și bunic. A mai subliniat și celelalte activități de la parohie, ca și activitatea pe care a depus-o, vreme de un sfert de veac, în Corala preoților din Capitală, toate, slujiri, pentru care a fost distins cu cele mai înalte ranguri bisericești, pînă la aceea de «iconom stavrofor» și «Crucea patriarhală».

Plin de duioșie, dar și de încurajare, a fost cuvîntul Părintelui Vicar Octavian Popescu, fost, după cum am mai amintit, conslujitor cu răposatul la această biserică, vreme de 8 ani.

Preotul — după cuvîntul părintelui Vicar — este un «stavrofor», adică un purtător, pe pămînt, al crucii lui Hristos. El trebuie să-și poarte crucea cu vrednicie, cu curăție sufletească și trupească. El trebuie să fie «păstorul cel bun» al păstoriților

săi, soț și tată iubit și dorit de familia sa. Săritor la chemările de slujire a celor ce-l solicită, preotul împarte tuturor bunătate și sfat părintesc, sfințire și slujire. El ia asupra grumazului său omenesc — și vrednic se va dovedi — preotul ce le poate purta — păcatele păstoriiilor săi. Pentru că preotul va da seama — la judecata din urmă — nu numai pentru păcatele sale, ci și pentru acelea ale mărturisitorilor lui. Și el trebuie să ajute la îndrumarea și mântuirea lor, ca nu — atunci la urmă — să-i ceară credincioșii socoteală: «pe mine de ce nu m-ai îndrumat și nu m-ai mântuit, părinte, de m-ai lăsat să mă perpelesc în văpaia aceasta?!».

Cuvîntul s-a încheiat cu îndemnul de a nu fi uitat părintele Aurică Dumitrescu, de a fi pomenit pururea și de a fi rugat Bunul Dumnezeu să-l trimită la «veșnică odihnă», acolo unde nu este întristare și suspin, ci viață fără de sfîrșit.

Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească în pacea Sa eternă.

ASISTENT

† Preotul IOAN BĂLILESCU

În ziua de 29 august a.c., în timp ce miruia pe credincioșii veniți la biserică să cinstească pe Sf. Ioan Botezătorul, Pr. Ioan Bălilescu parohul bisericii Izvorul Nou din Capitală a avut o criză de congestie cerebrală. Transportat cu salvarea la spital, a mai trăit pînă Duminică 11 septembrie, cînd și-a dat obștescul sfîrșit. În ziua de 14 septembrie, Înălțarea Sf. Cruci, a avut loc prohodirea sa în biserică în care a slujit lui Dumnezeu 51 de ani.

Născut la 28 septembrie 1898 în comuna Băilești Județul Argeș, după ce a terminat școala primară a urmat cursurile liceului din Pitești. Luîndu-și bacalaureatul, tînărul Bălilescu, descendent al unei vechi familii preoțești, simțind chemarea și îndemnul strămoșilor săi slujitori ai altarului, s-a înscris la Facultatea de teologie din București, luîndu-și licența în anul 1926. După ce s-a căsătorit cu învățătoarea Maria Vișoianu, la 5 decembrie 1926 a fost hirotonit preot pe seama bisericii Izvorul Nou din Capitală, unde a păstorit neîntrerupt pe credincioșii încredințați lui, pînă cînd Domnul l-a chemat la El.

A fost Părintele Ion Bălilescu un preot înzestrat din plin de Dumnezeu cu cea mai aleasă virtute cu care trebuie să fie împodobit un preot: bunătatea. Cei ce l-au cunoscut bine, ca și toți credincioșii săi, s-au convins că rar se poate întîlni un om atît de bun, atît de plin de omenie, atît de blînd, atît de modest, atît de smerit ca Părintele Ion de la Izvorul Nou.

A fost Părintele Ion Bălilescu, pentru aceste multe calități, un preot iubit și respectat de colegii săi de altar, ca și de toți credincioșii parohiei sale.

A fost Părintele Ion Bălilescu un preot pe care Dumnezeu l-a răsplătit pentru cumînțenia și bunătatea sa. Căci a slujit 51 de ani neîntrerupt la aceeași biserică pentru care ai fost hirotonit — lucru rar întîlnit — nu este o răsplată a lui Dumnezeu? Iar autoritatea bisericească l-a cinstit și ea, acordîndu-i rangul de «Iconom Stavrofor» și «Crucea patriarhală».

La 14 septembrie 1977, — după ce un sobor de 28 de preoți în frunte cu P. C. Protoiereu Constantin Toma și P. C. Alexandru Ionescu l-a prohodit, Părintele Protoiereu Toma și Părintele Nicolae Diaconu, Directorul Casei de Pensii a B.O.R. și coleg de slujire la același altar au înfălișat în cuvinte emoționante calitățile acestui atât de modest și atât de minunat slujitor al bisericii noastre. De asemenea, doi credincioși ai parohiei și-au arătat regretul că Părintele Ion ne-a părăsit.

Plîns de familia sa, care-l va plînge mereu, plîns de credincioșii pe care cu bună-tate și cu rar devotament i-a păstorit peste o jumătate de veac, plîns și regretat de colegi și de prieteni, la ora 17, rămășițele pămîntești ale alesului slujitor al Domnului, Preotul Ion Bălilescu, au fost depuse în cavoul familiei din cimitirul Izvorul Nou din Capitală.

Dumnezeu să-l așeze în rîndul celor aleși ai Săi și să-l odihnească cu dreptii, în veci!

ASISTENT

† Preotul MATEI POPESCU

În ziua de 14 octombrie a.c., a trecut din această viață — adăugîndu-se părinților, moșilor și strămoșilor săi, preotul Matei Popescu, pensionar cu slujirea la biserica Parcul Domeniilor (Cașin) din Capitală.

Pe vremuri a făcut parte din clerul militar, cu demnitate de protopop. S-a atașat bisericii sus-amintite, unde a organizat și a condus corul bisericii, repauzatul avînd înclinații deosebite pentru muzica bisericească și corală.

A fost înmormîntat în cimitirul Ghencea-Militari din Capitală în ziua de 18 octombrie a.c., serviciul religios fiind oficiat de un sobor alcătuit din mai mulți preoți, în frunte cu preotul Alexandru Ionescu, de la biserica Domeni.

După oficierea serviciului religios, a luat cuvîntul preotul Miron Ianculescu, care vorbind despre meritele celui răposat, a adăugat :

Născut în anul 1891, în orașul Buzău, al doilea fiu al preotului Teodosie Popescu, de mic copil a fost lipsit de căldura mamei, rămînînd orfan la frageda vîrstă de numai 2 ani.

Cursurile primare le-a urmat în orașul Buzău, după care a urmat cursurile seminarului «Central» din București, și tot în București s-a înscris la Facultatea de teologie a urmat-o și a terminat-o în anul 1915.

În anul 1914 — student fiind — din pricina lipsurilor materiale nu a mai continuat studiile și a fost hirotonit preot pe seama comunei Vernești din județul Buzău unde a slujit cu elanul și entuziasmul tinereții pînă în 1918, cînd datorită talentului vocal și bune pregătiri a fost transferat la Episcopia de Buzău.

În anul 1917 a cerut să meargă pe front ca voluntar, iar în anul 1924 a intrat în rîndul clerului militar, fiind repartizat la Divizia 50.

Ca preot voluntar pe front — cunoscând grozăviile războiului și jertfele pe care soldații le-au făcut și ca o dreaptă cinstire a lor a luat inițiativa și osteneala pentru zidirea în orașul Buzău unei Biserici, care și astăzi poartă numele de «Biserica Eroilor», și cu mari greutateși a pornit la drumul cel lung, greu și anevoios și a strins osemintele soldaților căzuți din județul Buzău și pe acelea le-a înhumat în jurul Bisericii.

Nici după pensionare nu cunoaște odihna cea bine meritată ci din cauza temperamentului și a firii sale active, și-a folosit și talentul și cunoștințele muzicale și vocea sa frumoasă, formind coruri cu un bogat program de cîntece patriotice, cîntece în care se evidențiază viața nouă ce se deschisese după 1944, în țara noastră.

Trecerea preotului Matei Popescu din această viață lasă regrete adinci în sufletele celor ce l-au cunoscut și l-au apreciat.

Fie-i neștearsă amintirea și Dumnezeu să-l ierte.

A mai vorbit și preotul Alexandru Ionescu scoțind în evidență dragostea și înclinația deosebită a preotului Matei Popescu pentru muzică, pentru arta pusă în slujba credinței creștine.

După ecoulirea canonică a sfintului locaș, trupul nefnsuflețit al celui ce a fost preotul-protopop Matei Popescu a fost înhumat în mormintul din cimitirul Ghencea-Militar.

ASISTENT

---

† Preotul LUNGU NICOLAE

În dimineața zilei de 28 octombrie 1976, a încetat din viață preotul pensionar, Lungu Nicolae, fost slujitor al parohiei Bujoreanca, com. Tărtășești, jud. Mlov.

Născut în această parohie la 23 iulie 1905, decedatul a urmat cursurile seminarului «Nifon Mitropolitul» din București. La scurt timp după absolvirea Seminarului se căsătorește cu tinăra învățătoare Ecaterina Popescu, descendentă dintr-un neam de preoți din părțile acestea.

La 23 iulie 1927 a fost hirotonit preot pe seama parohiei Călugăru, din com. Tărtășești, care avea ca filiale: actuala parohie Bujoreanca și filiala Pajera.

Tinăr, cu elan și dragoste față de misiunea preoțească, preotul Nicolae lucrează cu mult zel în ogrorul Domnului.

A făcut reparații generale la biserica parohială Bujoreanca și filiala Pajera, învelindu-le cu tablă nouă.

A construit clopotnița de la biserica parohială Bujoreanca și foarte des a făcut reparații de întreținere la ambele biserici.

Convins de înalta misiune a preoției, și-a făcut datoria de adevărat slujitor al Sf. Altar, împărțind timpul de slujire, cînd la o biserică, cînd la alta.

Blind, prietenos, respectos și înțelegător față de enoriași, și-a făcut din plin datoria pătruns de convingerea că preoția adevărată este chemată a arăta credincioșilor ce înseamnă dragostea de Dumnezeu și de oameni, slujirea Bisericii și urmarea lui Hristos pe calea ce duce la mîntuire.

Datorită tactului său pastoral, în această parohie, nu s-a infiltrat sămînța cea rea, lăsînd urmașilor săi, un buchet de credincioși foarte apropiați față de Biserică și respectuoși față de preot.

Ca fiu al satului, își iubea enoriașii, îi respecta și-i sfătuia spre tot lucrul bun și folositor, pentru mîntuirea sufletului și progresul patriei.

Pentru activitatea sa neobosită desfășurată timp de 46 de ani la această parohie, autoritatea superioară bisericească l-a răsplătit cu distincția de «Iconom».

Familia preotului Nicolae Lungu a fost dăruită de Dumnezeu cu doi copii, cărora le-a dat o creștere deosebită, punîndu-și tot sufletul pentru viitorul lor, dînd în felul acesta doi oameni de preț patriei : un inginer agronom și un profesor.

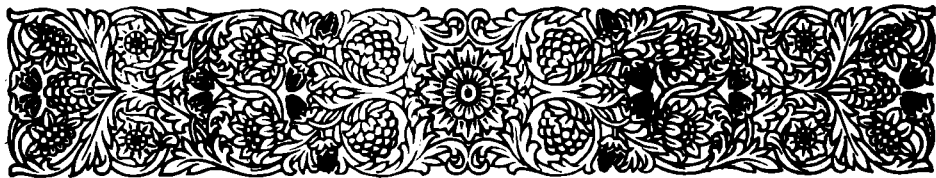
Slujba înmormîntări a fost oficiată în ziua de 30 octombrie de un sobor de preoți, în frunte cu P. C. Pr. Protopop Nicolae Dumitrescu-Răcari.

Au luat cuvîntul P. C. Pr. Protopop Nicolae Dumitrescu și Pr. Grigore Vlase parohul Bisericii Bujoreanca, care au evidențiat calitățile și meritele decedatului, preot N. Lungu, mîngîind și întărind familia în această dureroasă încercare.

Regretat de întreaga asistență și colegii săi, preoți, după obișnuita ocolire a bisericii, a fost condus la locul său de veci, din fața bisericii Bujoreanca.

ASISTENT

ARHIEPISCOPIA TOMISULUI ȘI DUNĂRII DE JOS

DIN ACTIVITATEA CENTRULUI EPARHIAL GALAȚI

ȘTIRI DIN EPARHIE

1. Slujbe arhieresti

— Miercuri, 14 septembrie, 1977, la praznicul Înălțării Sfintei Cruci, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Dr. Antim Nica a oficiat liturghia arhierescă la catedrala arhiepiscopală din Galați și a hirotonit diacon pe tânărul absolvent de seminar Bolba Ioan.

— Duminică, 18 septembrie, din încredințarea Înalt Prea Sfinției Sale, P. S. Episcop-vicar Epifanie Tomitanul a slujit la catedrala arhiepiscopală și a hirotonit pe diaconul Bolba Ioan ca preot, pe seama parohiei Dunavăț, protopopiatul Tulcea.

— Duminică, 23 octombrie, 1977, P. S. Sa a oficiat liturghia arhierescă la biserica Parohială Sf. Îngeri din Constanța.

2. Sfințiri de biserică

Resfințirea bisericii parohiale Sivița, protopopiatul Galați.

— Duminică, 30 octombrie, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Antim a oficiat resfințirea bisericii parohiale din Sivița, protopopiatul Galați, păstorită de preotul Cazacu Gheorghe. Din soborul slujitorilor au făcut parte P. C. Pr. Nicolae Grosu — consilier eparhial, P. C. Pr. Costică Comșa — inspector bisericesc, Pr. Ioan Constantinescu-Tătarca, Pr. Teodor Cudrișescu-Berești, Pr. Gh. Cazacu-Izvoarele, Pr. Emil Buruiană din cancelaria eparhială și diaconii Necula Nica și Vasile Vasile.

După ce s-a săvârșit resfințirea, s-a oficiat Sfânta liturghie arhierescă. Răspunsurile liturgice au fost date de credincioșii prezenți conduși de unii cinăreți bisericesti. Înainte de otpust, Înalt Prea Sfinția Sa a acordat preotului paroh Gheorghe Cazacu rangul de iconom stavrofor.

Luind cuvântul, preotul paroh a arătat că satul Sivița este o străveche așezare, după tradiție, de pe vremea lui Ștefan cel Mare, cu oameni harnici și cu dragoste de biserică strămoșească. Referindu-se la lucrările executate a menționat că aceluși sfânt locaș i s-au făcut reparații capitale în anii 1975—1976, după care a fost pictat în întregime de pictorul Costică Caraman din Galați.

La aceste lucrări a avut un larg concurs din partea credincioșilor din parohie și a autorităților comunale, pentru care le-a adus tuturor mulțumiri.

În numele credincioșilor și al consiliului parohial a vorbit consilierul Vasile Hincu, exprimând bucuria enoriașilor parohiei pentru încoronarea străduințelor lor prin sfințirea săvârșită de Înalt Prea Sfinția Sa a celui sânt Iacăș.

Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Antim, răspunzând, a împărțit credincioșilor și preotului paroh arhierestii binecuvântări și mulțumiri pentru dragostea și unirea lor la efectuarea reparațiilor capitale și a picturii bisericii lor, astfel că aceasta se prezintă acum în haină de sărbătoare, mărturie a vredniciei credincioșilor de astăzi și pildă de urmat pentru generația care urmează.

Înalt Prea Sfinția Sa a îndemnat pe ascultători ca odată cu înnoirea bisericii să-și înnoiască și chipul lor lautaric, sufletul, împodobindu-l cu virtuți creștine și cu sentimente alese. În acest mod vor îndeplini rostul chemării lor de buni creștini și vor merge în pas cu vremea, cu reînnoirea Patriei, pentru care ne străduim fiecare în sectorul de activitate. În continuare, I. P. S. Sa a mulțumit organelor locale ale puterii de stat pentru bunăvoința și sprijinul acordat parohiei la executarea lucrărilor de reparații și înfrumusețare. A felicitat apoi pe preotul paroh pentru noul rang bisericesc și a îndemnat pe credincioși să-l sprijine pe păstorul lor mai departe și în alte lucrări ce se vor face pentru buna întreținere a sfințului locaș, îndeplinindu-și în același timp cu sîrguință și îndatoririle pe care le au către obștea satului lor și către scumpa noastră Patrie. Tuturor le-a urat sănătate și fericire și le-a împărțit arhierestii binecuvântări.

Pentru credincioșii parohiei Sivița, întâlnirea cu Arhipăstorul lor, la sfințirea bisericii, constituie un act de mare însemnătate duhovnicească și el va rămâne înscris cu slove de aur în inimile tuturor ca o mulțumire sufletească.

— Restințirea bisericii Sf. Dumitru din Eforie Nord, filiala parohiei Techirghiol.

La 26 octombrie, la sărbătoarea Sf. M. Mc. Dimitrie, din încredințarea Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Antim, P. S. Episcop-vicar Epifanie Tomitanul a oficiat sfințirea bisericii filiale din Eforie Nord, cu hramul Sf. Ap. Petru și Pavel, aparținând de parohia Techirghiol, protopopiatul Constanța. La această biserică, păstorită de P. C. Protoiereu Dumitru Stănei, s-au efectuat în ultimii ani importante lucrări de amenajare și înfrumusețare, iar în acest an pictura interioară în frescă de pictorul Gh. Răducanu.

P. C. protopop D. Stănei, salutînd prezența P. S. Episcop-vicar Epifanie, în cuvîntul său a făcut o prezentare a lucrărilor executate de P. C. Sa împreună cu membrii organelor parohiale și cu enoriașii, în cei 18 ani de păstorie la această biserică și a adus mulțumiri Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Antim, consiliului și comitetului parohial, credincioșilor și tuturor celor ce au sprijinit lucrările de reparare și de pictură ale sfințului locaș.

P. S. Episcop-vicar Epifanie Tomitanul, în cuvîntul P. S. Sale și-a manifestat bucuria pentru frumoasa lucrare de la această parohie, care se datorește dragostei preotului paroh și a credincioșilor de Casa Domnului. A arătat în continuare rolul sfinților și educativ al picturilor bisericestii pentru viața duhovnicească și a transmis tuturor celor de față binecuvîntarea Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Antim.

Menționăm că la această solemnitate a participat și șeful cultului musulman din țara noastră, Muftiul Mehmet Iacob care a fost salutat de P. S. Episcop-vicar Epifanie.

3. Hirotonii și hirotesii

— Bolba Ioan, absolvent al Seminarului teologic din Curtea de Argeș, a fost hirotonit diacon la 14 septembrie a.c., iar la 18 septembrie preot și duhovnic pe seama parohiei Dunăvăți, din protopopiatul Tulcea.

— Roman Gheorghe, absolvent al Seminarului teologic din Curtea de Argeș, a fost hirotonit diacon la 1 octombrie a.c., iar la 2 octombrie preot și duhovnic pe seama parohiei Pardina, protopopiatul Tulcea.

— Marin Vasile, absolvent al Seminarului teologic din Curtea de Argeș, a fost hirotonit diacon la 2 octombrie, iar la 3 octombrie preot și duhovnic pe seama parohiei Crișan, protopopiatul Tulcea.

— Preotul Tomiță Costache, de la parohia Cosmești Vale, protopopiatul Tecuci și preotul Tohăneanu Gheorghe, de la parohia Satu Nou, protopopiatul Medgidia, au fost hirotesii duhovnici la 3 octombrie.

— Someșan Titus, absolvent al Seminarului teologic din Curtea de Argeș, a fost hirotonit diacon la 26 octombrie, iar la 30 octombrie preot și duhovnic pe seama parohiei C. A. Rosetti, protopopiatul Tulcea.

— Preotul Cazacu Gheorghe, de la parohia Sivița, protopopiatul Galați, a fost hirotesit iconom stavrofor la 30 octombrie 1977.

4. Vizite canonice și de lucru

Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Antim și P. S. Episcop-vicar Epifanie au vizitat următoarele unități bisericești din eparhie :

— La 18 septembrie : Smirdanul Nou, Jijila, Garvăn, Poșta, Frecăței, Cataloi, Telița, Revărsarea din protopopiatul Tulcea ; Cuv. Parascheva, Sf. Andrei și capela cimitirului din municipiul Constanța.

— La 19 septembrie : Castelu, sediul protoieriei Medgidia, Vișoara, Ion Corvin, Negureni, Ollina, Satu Nou, Coslugea, Băneasa, Pietreni din protopopiatul Medgidia.

— La 6 octombrie minăstirile : Cocoșu și Celtic-Dere, metocul Saon și parohia Telița din protopopiatul Tulcea.

— La 7 octombrie : Cumpăna, Topraisar cu filiala Movilița, Mereni cu filiala Osmancea, din protopopiatul Constanța ; sediul protoieriei Medgidia, Valea Seacă, Peștera cu filiala Izvorul Mare, Ivrinezu, Saligny și capela cimitirului erollar de la Mircea Vodă, protopopiatul Medgidia.

— La 9 octombrie : Baia, filiala Caugagia (Ceamurlia de Jos), filiala Hagiomer (Sîmbăta Nouă), Mircea Vodă, Ciucurova, Cerna, din protopopiatul Babadag și Greci din protopopiatul Tulcea.

— La 13 octombrie : fillala Doicești (23 August), Pecineaga, Limanu, filialele Arsa, Albești și Virtop (Cotu Văii), Negru Vodă, din protopopiatul Constanța.

— La 14 octombrie : Schimbarea la Față, Sf. Gheorghe și Sf. Ioan Botezătorul din municipiul Constanța.

— La 19 octombrie : minăstirea Celtic-Dere și metocul Saon-Tulcea.

— La 20 octombrie : sediul protoieriei Constanța, Ovidiu, Pantelimonul de Sus cu filiala Runcu din protopopiatul Constanța ; M. Kogălniceanu, Tirgușor și fillala Mireasa, Grădina cu filiala Pantelimonul de Jos, din protopopiatul Medgidia.

— La 23 octombrie : Smirdan, Schela, Izvoarele, Cuza Vodă, Pechea, Suhurlui și Rediu din protopopiatul Galați.

— La 31 octombrie: Ceamurlia de Sus, Enisala, 6 Martie și Lunca protopopiatul Babadag.

Cu prilejul acestor vizite canonice și de lucru, I. P. S. Arhiepiscop Antim și P. S. Episcop-vicar Epifanie au luat contact cu preoții, cu membri ai organelor parohiale și cu unii dintre credincioși și a fost examinată situația pastoral-misionară și gospodărească a parohiilor respective. La bisericile cu șantiere în lucru s-a urmărit stadiul și calitatea lucrărilor, dându-se îndrumările necesare.

5. Participare la lucrările Sfintului Sinod și ale Colegiului Electoral Bisericesc

În zilele de 23 și 24 septembrie a.c., Înalț Prea Sfințitul Arhiepiscop Antim a participat ca membru la lucrările Sfintului Sinod, iar la 25 septembrie în cadrul Colegiului Electoral Bisericesc pentru alegerea noului titular al scaunului mitropolitan al Mitropoliei Moldovei și Sucevei, în persoana I. P. S. Mitropolit Teoctist al Olteniei.

6. Participare la instalarea noului mitropolit al Mitropoliei Moldovei și Sucevei

Duminică, 9 octombrie, a.c., I. P. S. Arhiepiscop Antim a participat la festivitatea instalării noului mitropolit al Mitropoliei Moldovei și Sucevei, I. P. S. Mitropolit Teoctist, la catedrala din Iași. Cu acest prilej I. P. S. Arhiepiscop Antim a oficiat Sfânta liturghie, ca protos, în sobor de arhieriei și clerici.

7. Participare la inaugurarea noului local al căminului preotesc de la Techirghiol

— La 6 septembrie a.c., I. P. S. Arhiepiscop Antim, ca reprezentant al Prea Fericitului Patriarh Iustin, a participat la inaugurarea noului local al căminului preotesc al Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor din stațiunea Techirghiol. Cu acest prilej I. P. S. Sa a rostit un cuvânt.

8. Participare la ședința Conferinței județene a Frontului Unității Socialiste Galați

La 25 octombrie, Înalț Prea Sfințitul Arhiepiscop Antim a participat la ședința Conferinței județene a Frontului Unității Socialiste Galați, ca membru al acestui for.

9. Vizită frățească la Episcopia Buzăului

La 27 septembrie 1977, Înalț Prea Sfințitul Arhiepiscop Antim a făcut o vizită frățească Prea Sfințitului Episcop Antim Angelescu al Buzăului. Între problemele discutate în legătură cu bunul mers al Seminarului teologic din Buzău, care pregătește cadre în vederea preoției pentru Episcopia Buzăului și Arhiepiscopia Tomisului și Dunării de Jos, a fost cea a urgentării reparațiilor localului după avariile suferite în urma cutremurului din 4 martie a.c., pentru a se putea începe cursurile școlare. Au fost de față la discuții și reprezentanți din partea Departamentului Cultelor și a Direcției Patrimoniului Cultural Național. În urma înțelegerii intervenite, reparațiunile au fost executate de urgență și cursurile Seminarului au început în mod normal.

10. Vizită la Constanța în cadrul legăturilor ecumenice

La 2 octombrie, a.c., a avut loc vizita la catedrala din Constanța și la reședința P. S. Episcop-vicar a Excelenței Sale Episcopul Ulrich von Brück al Bisericii Luterane

Saxone din Landul Dresda (R.D.G.), care a fost însoțit de P. S. Episcop-vicear Roman Ialomițeanul al Arhiepiscopiei Bucureștilor și de P. C. consilier Pr. Mihail Marinescu și P. C. Diacon Ioan Caraza. Oaspeții au asistat la liturghia arhierescă oficiată de P. S. Episcop-vicear Epifanie Tomitanul. La sfârșitul slujbei, P. S. Sa, într-un scurt cuvânt, i-a salutat în numele I. P. S. Arhiepiscop Antim și a subliniat bunele raporturi dintre Biserica Ortodoxă Română și Bisericile Evanghelice din R. D. G. în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

S-a vizitat apoi reședința P. S. Episcop-vicear.

11. Conferințele preoțești de orientare pe trim. III/1977

În zilele de 27 și 29 septembrie a.c., s-au ținut la sediile protopopești din eparhie conferințele preoțești de orientare pe trim. III, cu subiectul: «Ecumenismul practic în viața cultelor din țara noastră».

În referatele prezentate de către preoții programați, cit și la discuțiile purtate pe marginea acestui subiect și la concluzii, a rezultat că de la apariția noilor legiuiri democratice din țara noastră și a Legii cultelor din 1948, care stabilește egalitatea cultelor în fața legilor de stat, slujitorii cultelor și-au dat mâna pentru o colaborare frățească, întemeiată pe respect reciproc, renunțarea la prozelitism și unirea lor în jurul intereselor obștești ale Patriei noastre, pentru făurirea vieții noi, pentru pace și progres. Această înfățișare și conlucrare pentru susținerea intereselor generale ale poporului nostru, ca și ale umanității, construiesc ecumenismul practic la care participă cultele din țara noastră.

Pe plan interconfesional mondial, unele culte din țara noastră au aderat la mișcarea ecumenică, în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor, a Conferinței Bisericilor Europene, a Conferinței Creștine pentru Pace și altele, sau în mișcarea mondială a religiilor care, alături de Bisericile Creștine din Consiliul Ecumenic al Bisericilor, cuprinde și alte religii ale lumii.

Prin cooperarea Bisericilor creștine cu celelalte religii ale lumii se urmărește unitatea de acțiune practică pentru a sprijini popoarele lumii în strădaniile lor pentru pace, dreptate socială și progres, întrucât toate religiile au în doctrina lor îndatorirea de a contribui la ridicarea și înobilarea omului și la bunăstarea întregii lumi.

Ca forme de manifestare a ecumenismului practic a cultelor din țara noastră, preoții au menționat consfăturile frățești ale conducătorilor de culte, inițiate de Biserica noastră, care s-au ținut periodic la Patriarhia Română și au adoptat unele hotărâri importante în legătură cu sprijinirea poporului nostru în acțiunea pentru pace și progres social. Tot așa de importante sînt chemările adresate de către conducătorii cultelor către clerul și credincioșii tuturor cultelor din țara noastră, vizitele reciproce între conducătorii cultelor, ocazionate de unele festivități ale acestora, organizarea de conferințe teologice interconfesionale, participări comune din partea cul-

telor la diferite conferințe interconfesionale în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor și al altor organizații interconfesionale, schimburi de studenți și publicații, intrajutorarea între credincioșii diferitelor culte la reparații și construcții de biserici și altele. Din 1974, cultele din țara noastră au aderat la programul Frontului Unității Socialiste, unii reprezentanți ai acestora fiind aleși ca membrii în acest for reprezentativ de conducere din viața Patriei noastre.

Preoții au subliniat totodată aportul adus de cultele religioase la edificarea vieții noi din țara noastră, la înfrățirea dintre naționalitățile conlocuitoare, în activitatea pentru apărarea păcii și în alte acțiuni de interes obștesc.

La concluzii s-a arătat că ecumenismul practic, care a fost apreciat de conducerea țării noastre pentru contribuția sa la construirea României socialiste, rămâne o permanentă îndatorire pentru toți slujitorii cultelor.

În a doua parte a conferinței, la raporturile de activitate socială, preoții au menționat contribuția pe care au adus-o personal în sprijinirea unor acțiuni locale inițiate de conducerea de stat, pentru sistematizarea și înfrumusețarea localităților, precum și în campanie agricolă din acest an.

Conferința dela Constanța a fost prezidată de P. S. Episcop Epifanie Tomitanul, asistat de P. C. inspector bisericesc C. Comșa, la Medgidia a fost prezidată de P. C. inspector C. Comșa, la Galați și Tecuci de P. C. vicar administrativ arhim. Ieronim Moloc, iar la Babadag și Tulcea de P. C. consilier adm. Ioan Teoharie.

Conferințele de orientare ale clerului din septembrie a.c., au subliniat foloasele ecumenismului practic al cultelor religioase din țara noastră și mijloacele prin care acestea pot sprijini eforturile poporului nostru pe plan intern și extern pentru pace și progres.

12. A II-a conferință administrativă a clerului pe anul 1977

În zilele de 17, 27, 28 octombrie a.c., s-au ținut conferințele administrative ale clerului din eparhie pe semestrul II, pe protopopiate. Potrivit dispozițiilor Cancelariei Sfântului Sinod, în partea I-a, după cuvîntul de deschidere a fost tratat subiectul «Întărirea disciplinei clerului potrivit Sfintelor Canoane și Legiuirile actuale ale Bisericii Ortodoxe Române». În dezvoltarea acestei teme s-a arătat importanța disciplinei bisericești și obligativitatea ei atât pentru cler cit și pentru credincioși. Pentru asigurarea disciplinei, pe lângă normele religioase și morale întemeiate pe prevederile Sfintei Scripturi și ale Sfintei Tradiții, Biserica a folosit și norme juridice, urmărind pe cei vinovați de abateri și căutînd să-i deprindă cu buna rînduială spre a fi folositori obștei. Normele acestea sînt cuprinse în Sfintele Canoane și în legiuirile bisericești și au fost adoptate după necesitate.

Autoritatea Bisericii asupra clerului și credincioșilor vine de la Mîntuitorul Iisus Hristos care, trimițîndu-i pe apostoli la propovăduire la toate neamurile, le-a poruncit să le învețe «să păzească toate cîte le-a poruncit El» (Matei XXVIII, 19—20).

Legiuirile Bisericii noastre au un caracter democratic religios. Pe lângă temelul scripturistic și tradițional al Sfințelor Canoane, ele cuprind și unele tradiții și obiceiuri consacrate de istoria și viața poporului nostru, din trecut și prezent, care nu stîrbesc cu nimic unitatea canonică, dogmatică și de cult pe care o avem cu celelalte Biserici Ortodoxe surori. Atît în Sfințele Canoane, cît și în legiuirile Bisericii noastre, pe lângă ascultarea de autoritatea bisericească, se cere ascultarea de autoritatea de stat și de legile țării (canon 84 apostolic), după principiul arhicunoscut: «Tot sufletul să se supună înaltelor stăpîniri..., Cine se împotrivește stăpînirii rînduiei lui Dumnezeu se împotrivește» (Rom. XIII, 1—2). Legile statului nostru socialist servesc cauza dreaptă a întregului nostru popor și a fiecărui cetățean în parte.

În concluzie, referenții au precizat că toți membrii clerului, cît și credincioșii trebuie să respecte disciplina bisericească în toate rînduielele statornicite de Sfinții Apostoli, de Sfinții Părinți și de legiuirile actuale ale Bisericii. De asemenea să respecte disciplina cetățenească și legiuirile Patriei noastre și să îndemne pe credincioși să facă asemenea, pentru propria lor fericire.

Au fost prezentate apoi rapoarte de activitate în care s-a subliniat între altele grija pentru repararea și înfrumusețarea sfințelor locașuri și sprijinirea unor acțiuni comune dirijate de organele locale de stat.

Cu prilejul acestor conferințe au fost reamintite și alte îndatoriri cu caracter permanent ale clerului în legătură cu disciplina bisericească și cetățenească și cu susținerea intereselor obștești din Patria noastră.

Arhim. IERONIM MOTOC

RECENZII

Constantin C. Giurescu — Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor din cele mai vechi timpuri pînă astăzi*, Editura Albatros, ediția a doua revăzută și adăugită, București, 1975, 1038 p.

Acad. prof. univ. Constantin C. Giurescu, împreună cu fiul său prof. univ. Dinu C. Giurescu au elaborat monumentală operă de sinteză: *Istoria Românilor din cele mai vechi timpuri pînă astăzi*, bazată pe o vastă bibliografie, menționată la fiecare capitol.

Înzestrat cu o temeinică pregătire istorică, stăruințede depuse de a continua cu pioasă venerațiune, opera părintelui său Constantin Giurescu, membru al Academiei Române, l-au determinat pe prof. univ. Constantin Giurescu, să petreacă decenii de-a rîndul sub cupola magnifică a Istoriei Românilor, explorînd cu deosebit entuziasm, deplina competență și cu rară pasiune științifică, problemele, investigațiile din domeniul vast al istoriei noastre naționale, bogăția de fapte eroice a voievozilor și domnitorilor noștri.

Din bogatul cuprins care însumează peste 1000 de pagini se desprinde în chip strălucit dragostea sa nețărmurită față de pămîntul românesc. Scrisul său izvorăște ca un efluviu tainic, ca un torent de lavă vulcanică, dintr-un suflet aprins de flăcările unui puternic simțămînt patriotic, față de patria unde a văzut lumina zilei și care i-a legănat copilăria și adolescența în duișii inefabile, momente zugrăvite plastic și în lucrarea sa *Amintiri*, recent apărută.

Tezele sale de serioasă factură științifică vin să demonstreze cu argumente puternice, izvorîte din realitatea demografică, economică și socială, dar coborînd și din adîncul istoriei, etnogeneza, procesul istoric de formare a poporului nostru, vechimea și continuitatea neîntreruptă a elementului românesc pe teritoriul său național.

Deși a peregrinat prin atîtea țări: Franța, Italia, Iugoslavia, Turcia, Grecia, S.U.A., Austria, Egipt etc., vizitînd și admirînd în călătoriile sale pitorescul fermecător al naturii, frumusețile unice arhitecturale, ca și prețiosul tezaur artistic cu atîtea capodopere din fondul de aur al artei mondiale, cu un profund simțămînt de mîndrie patriotică față de țara sa, savantul istoric ține să accentueze încă de la început, făcînd descrierea pămîntului românesc: «pămîntul românesc este unul din cele mai armonioase, mai frumoase și mai bogate nu numai din Europa, dar și din întreaga lume».

În capitolul *Cei mai îndepărtați strămoși ai noștri: dacii sau geții*, autorii după ce zugrăvesc străvechile așezări omenești, cu primele știri scrise despre spațiul carpato-danubian ce datează de peste 2500 de ani, reliefează că din marele grup etnic al tracilor, cei mai însemnați au fost dacii sau geții, două denumiri pentru unul și același popor. Se analizează civilizația și cultura dacilor sau geților, ca și rolul dacilor în formarea poporului român. Se cunoaște foarte puțin despre limba acestor strămoși, neștiindu-se decît o parte a toponimiei și onomasticii lor, lipsind informații suficiente asupra altor aspecte ale vieții lor materiale și spirituale. Problema rămîne deschisă, urmînd ca cercetătorii viitori să se pronunțe pe baza investigațiilor lor. În general se poate afirma că dacii alcătuiesc baza etnică a poporului nostru, intrucît elementul

majoritar din Dacia Traiană l-au constituit Dacii, locuitorii satelor. Dacă romanismul — se afirmă de autori — a prins rădăcini atât de puternice și de durabile în stînga Dunării, aceasta datorită faptului că a cîștigat pe dacii băștinași. Pe baza cercetărilor recente s-a putut stabili 160 de termeni românești de origine geto-dacică, care se referă la corpul omenesc (buză, grumaz), familie (copil, prunc), locuință (vatră, colibă), floră (brad, brusture, copac, gorun), faună (balaur, barză, mistreț, șopîrlă, zimbru) etc., precum și sufixele atât de frecvente ale noțiunilor lingvistice: *esc*, *este* (omenesc, trupește). De origine dacică sînt și citeva nume de apă: Dunărea, Bîrzava, Someșul, Oltul, Mureșul, Ampoiul, Motru, Cerna, nume de localități: Tierna (Dierna), Abrud, Tapia. La fel și o parte din credințele populare, din descîntece, trebuie să aibe o străveche origine dacică.

Capitolul *Dacia Romană* cuprinde paragrafele: hotarele și populația, persistența elementului autohton, organizarea administrativă, militară, orașele și satele, drumurile, viața economică, socială, colegiile, construcțiile, apeducte, terme, amfiteatre, școli, procesul de romanizare în Dacia, istoria politică a Daciei romane, primele năvăliri, părăsirea Daciei, de către administrația română, rolul roman în formarea poporului român. Din acest capitol, reținem îndeosebi ultimul paragraf, autorii ținînd să precizeze: printre înaintașii poporului român, un loc important îl ocupă coloniștii aduși în Dacia. Nu romani adevărați, locuitori ai Italiei, care au fost prea puțini, ci traci, iliri, panoni, răsăriteni vorbind limba latină. Au mai venit într-un număr mai mic greci și locuitori de alt neam, vorbind limba greacă. Sub raport numeric, coloniștii de limba latină ocupă al doilea loc. Ei ocupă însă primul loc în ce privește limba poporului, care a rezultat din amestecul cu autohtonii. Limba română este o limbă romanică, structura ei, morfologia, sintaxa și elementele fundamentale ale lexicului, de circulație intensă, sînt latine. Ceea ce au adăugat slavii, iar mai târziu popoarele turcești, în măsură mai mică, n-a putut modifica caracterul fundamental al limbii noastre. Noțiunile generale de om, bărbat, femeie, părinte, fiu, soră, frate, cumnat, ginere, nepot, toate sînt de origine latină. Aceiași origine, au operațiile mai însemnate în agricultură, precum și cerealele: a ara, semăna, treiera, secera, grînu, seară, meu, orz, spic, paie, neghină etc. Grădinară, arborii fructiferi, termenii privind creșterea vitelor (oaie, miel, berbec, taur, cal, turmă, păcurar, iarbă, fin) sînt termeni latini. În domeniul militar, al organizării sociale, precum și terminologia religioasă este foarte bogată în cuvinte de origine latină. Ele formează baza acestei limbi, și-i dau, împreună cu morfologia și sintaxa, caracterul de limbă romanică.

Daco-romanii și românii în epoca migrațiilor; primele formații politice românești (275—1241) este capitolul următor, în care se precizează că timp de un mileniu, de de la retragerea legiunilor romane, pînă la năvălirea tătarilor, la adăpostul cetății carpatice și al pădurilor, înaintașii noștri au primit valurile succesive ale popoarelor migratoare, reușind să-și păstreze ființa etnică și să-și întemeieze formații politice proprii, atestate de cronici către sfîrșitul secolului al IX-lea.

Continuitatea daco-romanilor în ținutul carpato-dunărean și formarea poporului român — problema majoră a capitolului — este dezbătută cu deosebit spirit critic. Etnogeneza începe în secolele II—III, poporul român rezultînd din contopirea geto-dacilor nord-dunăreni romanizați după anul 107, după cucerirea Daciei de către împăratul Traian, cu coloniștii aduși în Dacia și din iliro-tracii Peninsulei Balcanice, a căror romanizare începe în anul 140 a.Hr., se continuă în secolele IV—V și se încheie în secolul al X-lea, odată cu asimilarea completă a slavilor. În această perioadă, izvoarele bizantine, slave și maghiare, atestă pe români sub numele de vlahi și volohi, diferențiați de celelalte popoare.

Adversarii continuității susțin că imensa majoritate a locuitorilor Daciei, a părăsit țara la porunca lui Aurelian, trecînd peste Dunăre, iar cei puțini rămași pe malul stînga, au dispărut și ei în mijlocul năvălitorilor. La vederea ungarilor, n-ar fi găsit acolo pe români. Aceștia ar fi venit la nord de Carpați, abia pe la finele secolului al XII-lea și începutul secolului al XIII-lea, cînd încep a fi amintiți prin documente.

În sprijinirea tezei lor, adversarii continuității induc mărturia unui istoric vechi, biograf al lui Aurelian cu numele Flavius Vopiscus, care afirmă următoarele: «Văzînd Illyricul devastat și Moesia pierdută (Aurelian) a părăsit provincia întemeiată de Traian peste Dunăre, Dacia, disperînd de a o mai putea menține și-a retras din ea

armata și pe provinciali. Oamenii luați de acolo i-a așezat în Moesia și a numit (noua așezare) Dacia sa (adică Aureliană), care acum desparte cele două Moesii». Răspunzînd acestora, autorii lucrării (în să menționeze că din moment ce și Dacia și Moesia erau pierdute, mereu prădate, ce cîștigau provincialii dacă erau trecuți dintr-o țară într-alta? Dar dacă prin absurd au fost mutați, oare nu apare paradoxal faptul că această deplasare a unei mase uriașe de oameni n-a lăsat nici o urmă în monumentele și inscripțiile din Moesia? N-au trecut dincolo de Dunăre decît trupele, funcționarii și bogătașii. Istoria arată că în toate timpurile și la toate popoarele, mulțimea legată de pămîntul care o hrănește, nu fuge, cum n-au fugit nici italienii în fața goților, nici sîrbi, nici grecii și bulgarii în fața turcilor. Așa nici strămoșii noștri daco-romanii n-au fugit în fața goților, ci s-au retras în locuri mai ferite, în păduri, văi ascunse, dar de plecat, n-au plecat. Goșii nu erau nici prima, nici ultima stăpînire străină pe care au suportat-o autohtonii pămîntului nostru. Alături de dacii romanizați au rămas și urmașii veteranilor așezați pe pămîntul roditor al Daciei. A rămas această întreagă populație cu limba ei romanică și cu numele de romani, cu noii stăpînituri, care nu erau mai cumpliti decît hunii, nici decît tătarii și cu noile condiții de trai.

Continuitatea populației romanice în ținutul carpațo-danubian nu a fost pusă la îndoială de nimeni pînă în secolul al XVIII-lea fiind considerată ca un fenomen normal și logic. Însuși împăratul Iosif al II-lea al Austriei (1765—1790) considera pe români «incontestabil, cei mai vechi și mai numeroși locuitori ai Transilvaniei».

Continuitatea este dovedită cu mărturii arheologice puternice. Săpăturile recente de la Alba Iulia arată că acest centru a fost locuit de populația autohtonă în tot cursul secolului al IV-lea și începutul celui de al V-lea. Cimitirul de la Brăteiu pe Tîrnava Mare, cimitir de incinerare din rîstimpul 380—454 dovedește existența unei populații care practica un ritual de înmormîntare provincial roman, atestat frecvent chiar în provincia Dacia în timpul stăpînirii romane. Inventarul funerar al acestor morminte: fier de plug, seceri etc., pledează pentru o populație de agricultori. Și cimitirul de la Noșlac, lîngă Ocna Mureșului, arată continuitatea populației romanice în Transilvania în secolele VI—VII. Inscripția creștină de la Biertan, județul Sibiu: «Ego Zenovius votum postui» însoțește un ex-voto de bronz care era atîrnat în interiorul unei bazilici. Inscripția din secolul al IV-lea constituie o dovadă de seamă pentru vechimea creștinismului în Dacia și concomitent pentru continuitatea populației daco-romane, după retragerea legiunilor romane, nu mai puțin pentru nivelul social-economic al populației. Tezaurile monetare precum și elementele de viață materială a comunităților străromâne și românești din secolele IV—XII-lea, confirmă în chip strălucit viața neîntreruptă a înaintașilor noștri din Carpați și pînă la mare.

Mărturiile concludente ale continuității ne dă și studiul limbii române. Se citează din lexic cuvîntul păcură care derivă din latinul picula. El nu există în celealte limbi romanice și nu s-a putut forma și păstra decît în sînta Dunării, unde păcura este cunoscută și exploatată din vremuri îndepărtate. În ce privește toponimia, autorii semnalează numele rîurilor principale ale Transilvaniei, care continuă pe cele vechi, atestate documentar în primele secole ale erei noastre: Oltul de la Aluta, Alt sau Ald. Cîșul de la Gîlșia, Cîșos, Cîș. Acești este situația cu Mureșul, Someșul, Tîla, Siretul, Prutul, Argeșul și însuși Dunărea. Întreaga toponimie de caracter slav din Transilvania și Banat: Bălgrad (Alba Iulia), Sibiu, rîuri ca Cerna, Belareca, Bistra (în Banat) este luată de daco-romani direct de la slavi, în timpul îndelungatei lor conviețuirii, în secolele VI—IX, înainte de venirea ungarilor.

Mărturiile cronicilor vin să completeze dovezile arheologice, lingvistice și toponimice privitor la prezența românilor în spațiul carpațic, la venirea ungarilor. Astfel cronică notarului anonim al regelui Bela, alcătuită în secolul al XII-lea, relatează felul în care a fost ocupată țara de unguri. Anume un conducător al acestora Tuhutum, fiind în cîmpia Tisei și cea a Dunării a aflat în Transilvania, o țară, despre a cărei bunătate se dusesse faima. Aici domnea un român Gelu, peste români și slavi, căruia i se da titlul de duce. El se împotrivese ungarilor conduși de Tuhutum, în două locuri, dar este învins, și în cele din urmă ucis la rîul Copușulul. Un alt izvor care amintește de prezența românilor în Transilvania la venirea ungarilor, este vechea cronică rusă de la Kiev, zisă a lui Nestor. Aceasta arată că ungurii după ce au trecut

niște munți înalți — e vorba de Carpați — «Incepură să se lupte cu volohii și cu slavii care trăiau acolo». Faptul că două izvoare din medii diferite și scrise în limbi diferite, dau aceeași informație despre prezența românilor în interiorul arcului carpatic la venirea ungarilor — afirmă autorii — este concludent și lămurește definitiv chestiunea.

După ce se descriu îndeletnicirile principale ale înaintașilor noștri: cultivarea străvechilor grîne, vița de vie, pomi fructiferi, legume, creșterea oilor, vitelor albe și caii, îngrijirea stupilor, exploatarea de sare, aur, argint, fier și aramă, cărbune, piatra și păcura — un loc important se acordă creștinării daco-românilor. Exceptând coloniștii aduși de Traian, și trupele, ce puteau fi și creștini, creștinarea în masă a daco-românilor s-a făcut în secolele al IV-lea și al V-lea, fiind în bună parte opera misionarilor, cum se amintește de Sava Goticul și apoi de Niceta din orașul Remesiana. În Dacia Pontică, Scythia Minor (Dobrogea) erau la finele secolului al V-lea și al VI-lea, 15 episcopate. Se cunosc apoi o serie de episcopi din Tomis (Evanghelicus, Valentinianus), iar în 1972 s-a descoperit la Niculițel, în nordul Dobrogei, mormîntul-criptă a 4 martiri din vremea persecuției lui Dioclețian, probabil din anul 304.

Primele formațiuni politice românești, comunitățile daco-romane și românești înainte de întemeierea cnezatelor și voievodatelor, primele formații politice românești în Transilvania, cnezatele și voievodatele românești din Muntenia și Moldova, apoi migrațiile: neamurile germanice, sarmatii, hunii, gepizii și avarii, slavii, bulgarii, sirbo-croații, ungurii, pecenegii și cumanii, tătarii, — sînt problemele tratate cu aceeași competență și obiectivitate.

În continuare sînt dezbătute capitolele: *Intemeierea Țării Românești și a Moldovei, Voievodatul Transilvaniei pînă la mijlocul secolului al XIV-lea, Țările Române în secolele XIV—XVI, Vechea organizare a Țărilor Române, Viața politică în Țările Române în secolele XIV—XVI, Cultura în Țările Române pînă la sfîrșitul secolului al XVI-lea, Mihai Viteazul, Țările Române în secolul al XVII-lea, Epoca Fanarioților, Starea economică, socială și culturală a românilor în secolul al XVIII-lea, Românii din Transilvania sub austrieci, Unirea cu Roma și urmările ei, Rîscoala lui Horia, Cloșca și Crișan și Școala Ardeleană.*

Epoca Modernă începe cu *Renașterea națională, Tudor Vladimirescu*, după care se expune *Istoria politică a Țărilor Române, de la sfîrșitul revoluției lui Tudor pînă la 1848, Starea economică, socială și culturală din Țările Române între 1821 și 1859, Unirea Principatelor, Domnia lui Cuza Vodă, Bazele Statului Român modern, Războiul de independență, Progrese economice și culturale pînă în 1914, Statul național unitar, român, cînd Alba Iulia care văzuse biruința lui Mihai Viteazul și martiriul lui Horia și Cloșca, sîrbătorea la 1 decembrie 1918, realizarea celui mai scump vis al românilor: unirea Transilvaniei cu România.*

Epoca contemporană tratează problemele: *România în răstimpul dintre cele două războaie mondiale și România în timpul celui de al doilea război mondial cu Insurecția națională armată antisclăvistă și antiimperialistă din August 1944, care marchează în istoria noastră națională începutul unor adînci prefaceri sociale și transformări structurale, preludiul unei ere luminoase, în care poporul muncitor a devenit stăpîn al țării, constructorul vieții sale noi, socialiste. Mărețul act istoric a dat posibilitate țării noastre de a se smulge pentru totdeauna din lanțurile imperialismului, să-și dobîndească pentru prima oară, în aproape bimilenara existență a poporului român, o adevărată independență și suveranitate națională.*

Bogatul sumar al monumentalei lucrări încheie cu capitolul *România construcției socialiste.*

Prezenți în ritmul de viață nouă inaugurat în patria noastră, odată cu înslaurarea oriînduirii socialiste, în simfonia muncii creatoare a vrednicului nostru popor, autorii tîin să reliefeze că datorită eforturilor conducătorilor patriei noastre și a poporului muncitor, în anii puterii populare s-au realizat atîtea înfăptuiri mărețe, care au transformat țara noastră într-o țară înfloritoare. Astăzi pe harta politică a lumii, România socialistă nu mai apare ca o pată albă, ci ca un centru puternic de iradiație științifică și culturală, savanții noștri — mesageri ai culturii și științei transmițînd celorlalte popoare, mesajul umanist al geniului creator al poporului nostru.

La măreția fermecătoare a naturii s-a adăugat peisajul industriei noastre socialiste, puternicele cetăți industriale, precum și o nouă arhitectură urbană, care au schimbat fundamental înfățișarea patriei noastre.

După ce se arată contribuția poporului român la știința, tehnica, literatura și arta omenirii, cu savanții de seamă din diferite discipline științifice, care se bucură de o apreciere internațională indiscutabilă, precum și altelea figuri reprezentative ale literaturii și artei care se bucură de o preuire pe toate meridianele globului terestru, se dau liste cronologice cu Domnii Țării Românești, Domnii Moldovei, Voievozii, Vicevoievozii, Principii și Guvernatorii Transilvaniei, Principatele Unite, apoi România, Republica Populară Română și Republica Socialistă România.

În continuare se dă o succintă bibliografie generală, lista abrevierilor și indicele. Pentru documentare, se publică în text o mulțime de ilustrații, care dispensează pe lector de supralicitări imaginative și concomitent imprimă valoroasei lucrări o notă superioară.

Sînt anexate apoi 12 hărți instructive din diferite epoci.

Elaborarea temeinică a acestei sinteze istorice, dialectica desăvîrșită, expunerea entuziastă conturată de un stil select, impun de la sine monumentală operă semnalată, care trebuie să împodobească rafturile bibliotecii fiecărui cetățean dornic de a cunoaște măreața istorie națională a poporului nostru.

Pr. VICTOR VLADUCEANU

Ole Hall es b y. Von Beten. Brockhaus, Wuppertal, 1975, 128 p.

Literatura rugăciunii creștine înregistrează o cifră foarte ridicată. Lucru firesc, fiindcă rugăciunea creștină este izvor inepuizabil de interiorizare creștină.

Cuprinsul broșurii prezente, care tratează despre rugăciune autorul îl introduce cu textul Apocalipsă III, 20: «Iată, stau la ușă și bat, de va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine», — text, pe care autorul îl apreciază a fi cheia ce deschide ușa de intrare în «lumea sfântă a rugăciunii». Se desprinde adică din text că nu rugăciunea noastră îl pune în mișcare pe Iisus, ci Iisus ne mișcă pe noi la rugăciune. Bătînd la ușă ne dă de înțeles că voiește să intre. Rugăciunea este efectul faptului că Iisus bate la ușa sufletului nostru.

Rugăciunea este respirația sufletului nostru creștin. Aerul de care are trebuință trupul nostru ne înconjoară din toate părțile și caută să pătrundă în noi. N-avem decît să ținem deschise organele noastre de respirație și el pătrunde, îndeplinindu-și rolul dătător de viață trupului. Aerul de care are trebuință sufletul nostru creștin, asemenea ne înconjoară totdeauna din toate părțile. Dumnezeu adică ne înconjoară din toate părțile în Hristos cu harul Său. Și rugăciunea este organul prin care îl primim pe Hristos în sufletul nostru.

Adevărata rugăciune creștină este cea făcută în numele lui Iisus. Și ea trebuie să fie impregnată de credință, căci: «Fără credință nu este cu putință să fim plăcuți lui Dumnezeu» (Evrei XI, 6); și «Toate cite veți cere, rugîndu-vă cu credință, veți primi» (Matei XXI, 22). Evident însă, nu rugăciunea noastră îl ajută pe Iisus să îndeplinească cererile noastre. Iisus n-are trebuință de nici un ajutor, ci numai de «intrare» în interiorul nostru.

Rugăciunea stabilește o liberă și nesilită relație de viață între făptura umană creată și Creatorul ei cel personal. Și în măsura în care rugăciunea se prezintă tot mai mult ca expresie liberă și firească a ceea ce mișcă inima, ea primește tot mai mult și caracterul rugăciunii adevărate.

Ca schimb viu între suflet și Dumnezeu, rugăciunea ia diferite forme. Autorul menționează: 1) Rugăciunea de cerere. Părintele ceresc voiește ca credincioșii să-I prezinte în formă simplă și deschis dorințele, «Prin rugăciune cu mulțumită cererile voastre să fie arătate lui Dumnezeu» (Filip. IV, 6). 2) Rugăciunea de mulțumire este urmarea firească a rugăciunii de cerere. Primind ceva este firesc să-I mulțumim lui Dumnezeu. «Mulțumind pururea pentru toate, intru numele Domnului nostru Iisus Hristos, lui Dumnezeu și Tatăl» (Efes. V, 20).

Mulțumita ne produce bucurie și are însemnătate hotărâtoare pentru viața noastră de rugăciune. Mulțumind lui Dumnezeu pentru cele primite, evident, ne este mai ușor să-I cerem și mai multe lucruri. Astfel este firesc ca toate rugăciunile noastre să înceapă cu o mulțumire adresată lui Dumnezeu, «Care poate să facă, prin puterea cea lucrătoare în noi, cu mult mai presus decât toate cîte cerem sau pricepem noi» (Efes. III, 20). 3) Rugăciunea de laudă (de preamărire), cunoscută și în Vechiul Testament. O bună parte a psalmilor exprimă cîntări de preamărire lui Dumnezeu. Dealtfel preamărirea și mulțumita sînt strîns legate întreolaltă, existînd însă și o deosebire între ele. Cînd mulțumesc îi dau lui Dumnezeu cinstire pentru ceea ce mi-a făcut. Cînd îl laud, îl preamăresc pentru ceea ce este El în Sine Insuși. Deci «preamărirea» este superioară «mulțumirii». Cînd mulțumesc, gîndurile se învîrtesc ceva și în jurul meu. La «preamărire» însă sufletul se îndreaptă numai spre Dumnezeu. Mulțumirea, evident, se manifestă în cîntări de preamărire iar aceasta își primește conținutul din binefacerile pentru care mulțumim. «Mulțumită lui Dumnezeu pentru darul Său cel negrăit» (II Cor. IX, 15). «Celui ce șade pe tron și Mielului — fie binecuvîntarea și cinstea și mărirea și puterea în vecii vecilor» (Apoc. V, 13). 4) Rugăciunea, ca forma naturală de comunicare între suflet și Dumnezeu, cuprinde și «convorbirea»: schimbul liber și firesc de idei între persoane. A te ruga înseamnă a-L lăsa pe Iisus să intre în sufletul tău și a-I comunica dorințele și preocupările tale, mari și mici. Dumnezeu se bucură cînd credincioșii simt trebuința să-I comunice zilnic dorințele, trebuințele și preocupările lor. «Rugați-vă neconținut» (I Tes. V, 17). Convorbirea cu Dumnezeu are caracterul rugăciunii. 5) Ca atitudine a inimii în fața lui Dumnezeu, rugăciunea poate fi exprimată prin cuvinte, dar și fără cuvinte. În viața noastră intervin multe lucruri care nu pot fi exprimate prin cuvinte. Așa e cazul și în rugăciune, privind atitudinea față de Dumnezeu. Intervin chestiuni pentru care nu găsim cuvinte de exprimare. E cazul menționat de Sfîntul Apostol Pavel la Rom. VIII, 26: «Duhul vine slăbiciunii noastre întru-ajutor, căci să ne rugăm cum trebuie: nu știm, ci singur Duhul se roagă pentru noi cu suspiruri negrăite». Toți ne putem ruga fără cuvinte și putem avea trebuință de aceasta, spre exemplu cînd o boală foarte grea ne paralizează toate puterile, sau în «luptă cu moartea». Rugăciunea trăiește în suflet, înainte de a fi îmbrăcată în cuvinte și rămîne în suflet și după ce ultimul ei cuvînt s-a desprins de pe buzele noastre. Rugăciunea este o anumită dispoziție sufletească față de Dumnezeu care o sesizează imediat ca o chemare, fie că ea este sau nu este îmbrăcată în cuvinte. Paraliticul din Sfînta Evanghelie (Marcu II, 3—12) stătea nemișcat pe patul său și se uita numai la Iisus. Și Iisus i-a ascultat rugăciunea lui fără cuvinte, care striga după iertarea păcatelor. Și Iisus, i-a iertat păcatele. Apoi i-a ascultat și a doua rugăciune fără cuvinte și i-a făcut sănătos truște.

Dar... «mult poate rugăciunea dreptului în lucrarea sa» (Iacob V, 16), — deci «rugați-vă neîncetat» (I Tes. V, 17).

Diac. Prof. O. BUCEVSCHI

Al. H a n ț ă, *Ideea de patrie în literatura română*, Editura Minerva, București, 1976, 360 p.

În introducerea acestei cărți, autorul prezintă conceptul de patrie formulat în Dicționarul politic, Editura Politică, București, 1975, p. 451, care precizează că prin patrie se înțelege «mediul natural, social, politic, cultural, în care s-a afirmat și își desfășoară viața și lupta fiecare popor, făurindu-și propria sa istorie, realizându-și idealurile sale sociale și naționale. Patria cuprinde teritoriul, cadrul geografic, modul de trai (economic, politic, social) al poporului, limba, cultura și tradițiile, valorile materiale și spirituale create prin contribuția generațiilor care s-au succedat de-a lungul istoriei».

Apoi, considerînd specificul fundamental patriotic al literaturii române, în cuprinsul a opt capitole mari, scoate în evidență ideea de patrie în literatura română, în decursul istoriei, cu începere de la primele creații populare și pînă la imaginea patriei în poezia contemporană și caracterul patriotic al prozei și dramaturgiei contemporane.

Din mulțimea faptelor prezentate, vom reține numai pe acelea care se referă la Biserica Ortodoxă Română și anume: rolul literaturii religioase în formarea limbii literare și în păstrarea, prin scris, a unității spirituale a poporului român.

Între paginile 37—39, vorbind despre tipărirea religioasă autorul arată că «...prin spiritul care guvernează întocmirea lor, elogiul devotat adus posibilităților expresive ale limbii române, încrederea în forța de înfuriere morală și cetățenească a cuvîntului scris, mărturisite în special în Predosloviile către cititor, ele se încadrează organic în aspirația spre progres a întregii noastre culturi».

Argumente extrase din doctrina biblică, sau întemeiate pe necesitățile practice ale cultului religios, sînt utilizate atît ca justificare a acțiunii întreprinse, cît și, mai ales, ca mijloc de promovare a învățăturii, a propășirii morale și a ideii unității de limbă și de gîndire a poporului român. În această privință, ideile cuprinse în epilogul românesc din 1561, tipărit de Coresi la Brașov, îmbogățite și perfecționate în reluările ulterioare, capătă o valoare programatică pentru întreaga noastră literatură veche de natură religioasă: «...și am scris aceste sfințe cărți de învățătură, să fie popilor românești să înțeleagă să învețe rumânii cine-s creștini, cum grăiește și sfîntul Pavel Apostol către Corinteni 14 capete: în sfînta beserecă mai bine e a grăi cinci cuvinte cu înțele de decît 10 mie de cuvinte neînțelese în limbă striină» (Tetraevanghelul tipărit de Coresi, Brașov 1560—1561... Ediție alcătuită de Florica Dimitrescu, Ed. Academiei, 1963, p. 66).

Oricît de rudimentară ar fi formularea și de modest rezultatul, nu putem să nu vedem în precizarea aceluiasi Coresi din Psaltirea slavo-română (1577), «dacă văzui că mai toate limbile au cuvîntul lui Dumnezeu, în limba lor, numai noi rumânii n-avem...» (I. Bianu și Nerva Hodoș, Bibliografia românească veche, București, 1903, p. 63), sau în cea a continuatorului și fiului său, Șerban Diiacul, editorul Paliei de la Orăștie (1582), «dîndu în mîna noastră aceste cărți, celînd și ne plăcură și le-am scris voo, fraților rumâni» (Crestomația romanică, întocmită sub conducerea acad. Iorgu Iordan, Ed. Academiei, 1962, p. 167) cristalizarea unei atitudini și a unor acțiuni tot mai insistente, menite să pună în valoare limba română, condiție a progresului cultural și premisă a păstrării, prin scris, a unității noastre spirituale.

Grija pentru extinderea efortului scriitoricesc asupra «întregii semînții românești» este exprimată explicit de către Varlaam, mitropolitul Moldovei, în Răspunsul împotriva Catehismului calvinesc (1645) sau, mai înainte, în Cartea românească de învățătură (1643). În aceeași epocă, Simion Ștefan, mitropolitul Ardealului, manifestă primele eforturi teoretice îndreptate spre eliminarea fenomenelor dialectale, locale, din limba literară, inițiativa întemeindu-se pe credința că «Bine știm că cuvintele trebuie să fie ca banii, că banii aceia sînt bunii carii împlă în toate țările, așa și cuvintele acelea sînt bune carele le înțeleg toți. Noi drept aceea ne-am silit den cît am putul, să izvodim așa cum să înțeleagă toți...» (Simion Ștefan, Noul Testament, 1648, în I. Bianu și Nerva Hodoș, Bibliografia românească veche, 1903, p. 169).

Textul Predosloviei, inițial menit să explice munca traducătorului și natura lucrării, capătă noi investituri, ale căror implicații pun în lumină adevăruri de mare valoare pentru eforturile momentului și ale viitorului, reliefînd comunitatea lingvistică, etnografică și teritorială a românilor, artificialitatea «răsfirării» lor politico în «țări» diferite, funcția morală, civilizatoare a literaturii etc.

Străduința de a scrie pe înțelesul tuturor românilor, dublată de un mare talent artistic, este vizibilă la Dosoftei, întîiul nostru mare poet, în traducerea Psalmilor lui David, în vremea lui Ion Zoba din Vinț, în «cuvîntul către ceilor» la Siciul de aur (1683), anticipînd printr-o fericită formulare laborioasă activitate a Școlii ardelenne de mai tirziu, mărturisește că «am nevoit de multă vreme să ridicăm tipografie pentru luminarea neamului nostru» (I. Bianu și Nerva Hodoș, op. cit. p. 271).

Cel mai înalt monument pe care ni l-a lăsat literatura religioasă a secolului al XVII-lea, Biblia de la București (1688) reprezintă nu numai împlinirea unui vechi deziderat, dar totodată și mărturia concretă a circulației pe care o cunoscuseră pe întreg teritoriul românesc mai vechile traduceri parțiale, indiferent de regiunea unde văzuseră lumina tiparului.

Efectuată de către frații Șerban și Radu Greceanu la porunca lui Șerban Cantacuzino și cu supravegherea lui Constantin Brîncoveanu, noua versiune a Bibliei se realiza cu concursul, printre alții, al lui Mitrofan, episcopul Hușilor, și prin utilizarea efor-

turilor anterioare datorate munteanului Coresi, ardeleanului Simion Ștefan sau a moldovenilor Dosoftei și Nicolae Milescu.

Sinteză a unor strădării de lăudabilă memorie, Biblia de la București atestă definitiv calitățile expresive ale limbii noastre, capacitatea sa de a fi purtătoare de cultură, constituind un moment esențial al procesului de perfecționare și de unificare a limbii literare, cu consecințe dintre cele mai favorabile.

Cartea religioasă, în limba pământului, a contribuit, alături de alți diverși factori, la păstrarea unor contacte spirituale permanente între cele mai îndepărtate colțuri ale țării și promovind, în tradiție inaugurată de către diaconul Coresi, atribuțiile graiului din nordul Munteniei și sudul Transilvaniei ca bază a limbii literare, a creat premisele unei culturi naționale unice, indivizibile.

Pr. CONSTANTIN PETRESCU

Cezar Vasiliu, *Relațiile dintre Biserica Romano-Catolică și Biserica Ortodoxă*. De la anunțarea Conciliului Vatican II (ianuarie 1959) până în decembrie 1970, București, 1976, 180 (192) p.

Pentru istoricul bisericesc, întrunirea Conciliului al II-lea de la Vatican a fost un eveniment important care a determinat schimbări și frământări complexe în romano-catolicism, iar în afara lui noi raporturi interconfesionale și interreligioase.

Cunoscător al mai multor limbi străine și specializat în centre universitare din țară și de peste hotare, Cezar Vasiliu a putut prezenta acum rodul străduințelor sale într-o teză de doctorat actuală, cuprinzătoare și temeinic întocmită.

Ca structură, teza prezintă trei părți, fiind analizată mai extins perioada conciliară (1962—1965), apoi cea care a urmat-o. Lăsând de o parte preferința autorului pentru unele paragrafe dezvoltate față de altele punctate doar, periodizarea adoptată prezintă avantaje evidente. Ea permite cercetătorului sesizarea întregii problematice, evoluția fenomenelor bisericești recente, ca și aprecierea atitudinilor care s-au impus.

Reluarea și analizarea tuturor evenimentelor acestei decade cu reacțiunea provocată, amănunțit și metodic urmărite în lucrare, ar constitui o întreprindere greoaie, dacă nu chiar inutilă. Schematizând faptele, putem reproduce esențialul: după inițiativele optimiste ale lui Leon al XIII-lea pentru cîștigarea Răsăritului și după pontificatul conservativ latin al lui Pius al XII-lea, Biserica Romano-Catolică a trebuit să adopte altă atitudine, deschizându-se progresiv cerințelor vieții contemporane, după exigențele spiritului evanghelic.

Schimbările inițiate de Conciliul al II-lea de la Vatican au fost, în mare parte, un «aggiornamento» al mentalității de mai înainte. De aici — îmbogățirea teologică a unor noțiuni catolice, precum aspectul sacramental al slujirii episcopale, caracterul colegial al lucrării ei etc. Dar odată cu această preocupare de reînnoire și revalorificare patristică, Biserica Romano-Catolică a trecut și la anumite restabiliri ale unor tradiții din veacurile creștinismului primar: limba națională în cult, împărțirea cu ambele elemente euharistice, slujirea în sobor, reînființarea diaconatului și altele. *Reactivarea în Biserica Romano-Catolică a unor practici existente în Biserica înainte de 1054* rămîne astfel unul dintre cele mai valoroase capitole ale volumului. Complectarea lui cu notațiile despre acei teologi catolici care au frecvent «căutări» în practica de azi a Ortodoxiei pentru fixarea tradiției apusene îndreptățește pe autor la deplina satisfacție ale întregii sale cercetări.

În altă parte, Cezar Vasiliu surprinde mai multe nepotriviri între citeva documente papale și poziția teologilor catolici novatori, remarcînd totodată unele critici exprimate, ca aceea pe marginea *Raportului Seper*.

Răsfrîngerile ecumeniste ale noilor poziții catolice au însemnat, pentru creștinii răsăriteni, o atitudine mai frățească față de ei, reactivarea teologiei comunitare și colegiale, un climat mai evanghelic și un limbaj mai elevat. S-au schimbat astfel vizite,

mesaje de salut și alte noi forme de frățietate creștină. La un moment dat a fost inițiată chiar o «croazieră a fraternității», prilej cu care episcopi, preoți și mireni italieni au călătorit în Grecia și în Turcia.

Dincolo de elementele spectaculare și inedite, astfel de manifestări au scos la iveală reale lipsuri, exagerări și pietrificări istorice. În scopul remedierilor acestora se citează întâlnirea la Constantinopol a Papei Paul al VI-lea cu Patriarhul Ecumenic Atenagora (1967), prima vizită după aceea a Papei Constantin I (708—715) la Bizanț.

Dintre gesturile reparatorii ale mentalității de cruciadă față de Răsărit, sînt demne de amintit restituirea moaștelor Sfîntului Marcu, ale Sfîntului Isidor sau a Capului Sfîntului Apostol Tit.

Atitudinii catolice de deschidere i-a corespuns momentul și inițiativele Patriarhului Atenagora, care a propus un «dialog» al dragostei creștine.

Dar oricît de fructuoase ar fi fost aceste acțiuni în scopul promovării bunelor relații dintre cele două Biserici, «doctrinei Atenagora» îi lipsește tocmai elementul preciziei dogmatice și fondul teologic deosebit pentru circumscrierea ambelor poziții creștine. În «dialogul dragostei» s-a văzut curînd o relativizare a importanței problemelor de credință. De aceea, înaintea replicii curajoase a actualului Patriarh Ecumenic, majoritatea teologilor greci l-au combătut ca insuficient și primejdios pentru conștiința ortodoxă.

Dintre impedimentele față de o apropiată intercomuniune ortodoxă-catolică se amintesc: menținerea primatului papal și a uniatismului, dar și insuficiențele pnevmatologiei latine și lipsa adevăratei sobornicități.

În problema primatului Papei și a conlucrării cu el, documentele conciliare stabilesc drept o condiție indispensabilă comuniunea ierarhică. De aceea concluziile studiului remarcă: «Colegialitatea episcopală», «marea așteptare» a Conciliului Vatican II n-a fost rezolvată decît parțial și într-un mod diferit de colegialitatea din Ortodoxie».

Pentru a arăta bazele greșite ale ei, înțeasă astfel, precum și ale infailibilității Pontificelui roman, autorul întreprinde într-un subcapitol o analiză substanțială a textelor și a argumentelor catolice pentru un pretins primat al Apostolului Petru și al Romei considerate ca «super-scaun» bisericesc. Deosebind continuu poziția novatoare de cea tradiționalistă, se enumeră teologii catolici care s-au pronunțat împotriva unui primat monarhic, absolutist, precum: Hans Küng, Y. Congar, G. Thils, W. de Vries, Arhiep. Elias Zogby.

Alți teologi catolici preconizează transformarea lui după cerințele actuale ale slujirii și ale ecumenismului creștin.

Sînt reliefate apoi încercările Conferințelor episcopale, unele destul de curajoase, prin care spiritul colegial caută să pătrundă și mai mult în structurile sistemului papal. Prin introducerea conceptului de «Biserică-comuniune» se așteaptă chiar ca prerogativele supreme ale Papei să fie limitate prin episcopat, iar ale acestuia prin conlucrarea mai extinsă a tuturor credincioșilor catolici.

În ciuda acestor încercări, evoluția către doctrina sobornicității nu devine evidentă. Legat de afirmațiile că Roma reprezintă singura Biserică adevărată, primatul papal rămîne o piedică în calea străduirilor ecumeniste contemporane, iar idealul intercomuniunii un ideal irealizabil în condițiile actualelor poziții doctrinare romane. Este adevărat că și Ortodoxia se socotește Biserica adevărată și deplin mîntuitoare în Hristos, dar această afirmație se face pe baza unor valori comune odinioară Răsăritului și Apusului creștin: învățătura despre infailibilitatea Trupului tainic al Domnului și despre viața sobornicească din el.

Pe drept-cuvînt, *De Oecumenismo* a fost criticată ca o schemă dificilă, de vreme ce atribuie Romei calitatea soteriologică unică, amintind totodată realitatea colegialității episcopale a altor Biserici. Recunoscînd ca soră Biserica Ortodoxă, de pîndă, recunoscînd poate chiar jurisdicția episcopilor ei, i se contestă în fapt posibilitatea mîntuirii credincioșilor proprii.

Iată de ce chiar unii teologi catolici socotesc că ar trebui să se vorbească numai de colaborare și de egalitate frățească, din moment ce ambele Biserici se recunosc surori.

Postulîndu-se o legătură necesară între necatolici și Roma, teologia ecumenistă papală menține ideea integrării în sistemul ei, făcînd posibile convertirile individuale

și prozelitismul. Pentru a menține unitatismul, recentul Conciliu i-a închinat un decret aparte. În cadrul demonstrațiilor sale, autorul grupează cu grijă textele teologilor contemporani care văd în existența comunităților unite un fenomen legat de epoci apuse, cu un rol provizoriu, deoarece ele nu s-au născut și nu s-au menținut ca o mișcare de regenerare religioasă.

Sub raport doctrinar, Cezar Vasiliu s-a străduit să surprindă mersul ideilor teologice și al formulării noilor poziții pe care Conferințele Panortodoxe de la Rodos au trebuit să le adopte față de afirmațiile conciliare. Dacă întrezărim o permanentă sincronizare a evenimentelor bisericesti catolice cu cele ortodoxe constatăm în egală măsură și exigențele spiritului critic. De altfel, rezumatul metodic și meticulos, documentele de la Vatican II sînt privite permanent în lumina aprecierilor teologilor catolici, protestanți și ortodocși. Cei din urmă au fost grupați pe țări, fără să fie neglijat nici aportul Bisericilor din Cehoslovacia sau din Finlanda.

Combătîndu-se «o confuzie între structura monarhică papală și cea colegială episcopală», precum și faptul că «Papa este deasupra și în afara colegialității, care este concepută ca plecînd de la primat», se invocă de fiecare dată luminile teologiei ortodoxe și poziția tradițională a creștinătății nelpărțite.

Considerînd că cele stabilite la Vatican II reprezintă maturizarea unui întreg proces monarhic medieval și modern, din care nu lipsesc schemele piramidale neoplatonice, credem (după cum am susținut în studiul *Duhul Ortodoxiei și năzuințele creștine contemporane după unitate*, din «Ortodoxia», nr. 1/1969 că s-ar fi putut insista încă și mai mult asupra elenismului creștin.

Contribuția bizantină pentru combaterea unor ambiguități teologice din vremea noastră se dovedește cu atît mai valoroasă cu cît Răsăritul este recunoscut în cercuri tot mai extinse ca păstrător al vieții și învățaturii adevărate, comune odinioară tuturor creștinilor. O parte din aceste elemente «ortodoxe» — precum sacramentalitatea și colegialitatea episcopală sau noțiunea de «popor al lui Dumnezeu» — încep să fie reactivate în timpul din urmă și în teologia catolică. Mistica unității bisericesti abstracte, angelismul ecleziologic în trepte descendente, are să preia multe sugestii corective din sinteza palamită și areopaștică. Este oarecum ineficace să se ceară renunțarea la primatul papal (deși un Hans Küng o solicită cu consecvență), cînd se poate ajunge la același rezultat, arătîndu-se că principalele lui motivări țin de mentalitatea unei epoci istorice depășite.

Pe de altă parte, valorificarea argumentelor pe care le mijlocește concepția adevăratului elenism creștin ajută la depășirea unei discuții milenare puse în termenii unei problematici pur apusene.

După cum se poate vedea, atîtea inițiative, poziții și gesturi au fost privite prin prisma unei concepții teologice unitare. Autorul a cîntărit cu dragoste și interes, în duh creștin, fiecare prilej sau eveniment bisericesc din ultimii zece ani. Le-a detașat semnificația în raport cu atitudinea ecumenistă din zilele noastre, dar și cu adevărul teologic sau cu tradiția istorică.

Utilizînd sau comentînd opiniile altora, tînărul doctor nu evită să expună și opinii proprii, caracterizînd exact fenomenele și persoanele în acțiune.

Desigur că, la o nouă ediție a studiului său, autorul va trebui să uniformizeze complet modul citării bibliografice. Se știe de asemenea că unele articole utilizate au fost adunate în volum, iar operele marilor teologi contemporani din Apus pot fi accesibile și în traduceri autorizate de largă circulație. După concepția catolică, enciclicele papale sînt socotite decrete solemne normative; de aceea citarea lor se impune să se facă la capitolul «Izvoare».

Fiînd o lucrare de evidentă utilitate și actualitate, elaborată cu erudiție și simț critic, prezenta teză de doctorat se înscrie printre puținele studii de valoare în specialitate, provenite de la teologii ortodocși. Utilitatea ei însă nu trebuie apreciată numai după criteriul prezentării unitare a unor evenimente bisericesti consumate, ci și în perspectiva dialogului doctrinar dintre Ortodoxie și Biserica Romano-Catolică.

Rezumatul în limba franceză, indicele onomastic, ca și stilul lui fluent, fac accesibil studiul acesta unui cerc cît mai extins de cititori.

Pr. GHEORGHE I. DRĂGULIN

Ion Miclea, *Dulce Bucovină*, Cuvînt înainte de Miu Dobrescu, Studiu introductiv și comentarii de Radu Florescu, Editura Sport-Turism, (București), 1976, nepaginat, 25°/28°, Întreprinderea poligrafică «Bucureștii noi».

Momentele religioase — mînăstirile și bisericile — din Moldova de nord continuă să mențină atenția și stăruința iubitorilor de frumuseți de artă românească. După impunătoarea carte-album *Monumente istorice bisericești din Mitropolia Moldovei și Sucevei*, iată un nou album de felul acesta, cu o parte din aceleași monumente. Prezintă numai Bucovina. Aceleași monumente istorice — mînăstiri și biserici — văzute și prinse fotografic din alte părți și din alte unghiuri de vedere, apoi reproduse și înfățișate artistic și editorial în poziții și aspecte care le evidențiază frumusețile arhitecturale și valorile artistice, precum și cadrul cu pitorescul încântător al locurilor. Observă un recenzent (Virgil Cîndea) că acest nou album ne arată arta de a descoperi frumuseți și ne învață să le privim. «Este o bucurie a spiritului și a ochilor».

Intr-adevăr, Ion Miclea se dovedește un maestru deosebit de priceput în arta fotografiei — această specie de artă modernă, precumpănitor tehnică. Numeroasele sale lucrări (peste 20), precum: *Iașii* (1965), *Tudor Arghezi* (1967), *La Clucea* (1969), *România anticva* (1969), *Columna lui Traian* (1970), *Romul Ladea* (1971), *Persepolis* (1971), *Brâncuși la Tg. Jiu* (1973), *Dragomirna* (1975), ș.a., îl recomandă și-l impun ca autoritate cu experiență și competență în arta fotografică și a reproducerii în alb-negru și color, cu realizări dintre cele mai remarcabile.

Albumul lui Ion Miclea are mai mult spațiu în natură, prin fotografiile panoramice cu localități și peisaje, luate din avion, apoi monumentele bisericești sînt însoțite alternativ de monumente ale naturii, localități (orașe și sate) cu tradiții de artă populară locală — ceramică, lemnărie, țesături, broderie... —, cu valori culturale — case în care s-au născut și au locuit scriitorii și personalități de seamă ale țării —, precum și de mărețile realizări ale regimului socialist — industriale, științifice, agricole, culturale, edilitare, ilustrate îndeosebi cu *Suceava modernă*. Trecutul este îmbinat cu prezentul, adevărind o continuitate neîntreruptă creatoare, istorică, geografică etnică, artistică. Trecutul este baza prezentului și prezentul formează temelia și chezașa viitorului.

În *Cuvîntul înainte*, Miu Dobrescu arată progresele multilaterale socialiste de pe meleagurile sucevene. «Pulsul puternic al industriei sucevene, cu o largă deschidere spre viitor, se regăsește, cu implicații dintre cele mai pozitive, în mutațiile demografice, profesionale și formarea unor puternice colective muncitorești, în adîncirea cunoașterii umane, în întinerirea orașelor, după legile arhitecturii moderne, în ridicarea neconținută a bunăstării generale». Citează cuvintele Domnului Președinte al Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu: «Cetățile noastre sînt industria, agricultura, știința și cultura. Un popor care are o industrie puternică, o agricultură puternică, o știință și o cultură înaintată va dăinui peste veacuri și nu va putea fi niciodată înfrînt».

În comentariile sale Radu Florescu prezintă arta arhitecturală bisericească moldovenească, stilul și specificile școlii arhitecturii religioase moldovenești, cu tradițiile ei istorice autohtone, de la începuturile ei din primele veacuri de istorie, formarea statului și luptele pentru întărirea independenței, trecînd la epoca de glorie și sub raportul artei bisericești a lui Ștefan cel Mare, ctitor al attor mînăstiri și biserici, urmată de perioada de desăvîrșire din timpul lui Petru Rareș, continuată de Mitropolitul artist Atanasie Crimca și Movilești. În arhitectura bisericească moldovenească s-au înfîlțit și s-au unit, armonios și structural, elemente de bază indigene, cu cele orientale-bizantine și cele europene — romanico-gotice și gotico-renascentiste...

Școala moldovenească de arhitectură bisericească a fost însoțită de o școală moldovenească de pictură religioasă și de alte adiacente — sculptură, broderie, fernerie, cu opere de inestimabilă valoare artistică națională, cum sînt picturile murale și frescele exterioare de la Voroneț, Humor, Sucevița, Moldovița, Arbore...

Operele arhitectonice și de pictură îndeosebi au fost într-o strînsă corelație cu situația și dezvoltarea politică, socială, militară și culturală a țării; le-a reflectat

în ele. «Cercetarea hărții, remarcă autorul studiului introductiv, scoate în evidență un aspect interesant al acestor așezăminte — minăstirile. Cele mai multe sînt situate la ieșirea unor văi dintre ramurile obcinelor. Aceste văi urcau nodurile din care pornesc ramurile munților, comunicînd astfel cu drumurile de plai care brăzdau tot platoul înalt al Carpaților orientali de nord (Se cunoaște că minăstirile au fost cetăți de apărare — se și numesc minăstiri-cetăți, cu ziduri groase, cu turnuri de observație și de veghe, cu crenele...). Așa s-a făcut că multe dintre cele mai reprezentative monumente ale Moldovei medievale sînt concentrate în Bucovina».

Pe lângă acest rol militar-strategic, recunoaște minăstirilor însemnătatea de importante centre artistice, culturale, economice... «Ele exprimă cuprinzător atît nivelul și specificul culturii noastre medievale, cit și orizontul ei ideologic».

Se oprește și el la *fața modernă* a Bucovinei — la mărățele complexe industriale, agricole, zootehnice, sociale, culturale din anii puterii populare și ai socialismului.

Aceste expuneri teoretice, Ion Mică le confirmă, concret, vizual, ilustrativ și artistic, cu o vastă și variată iconografie de fotografii și reproduceri, în total 521, din care 150 colorate și 371 în alb-negru, plus 26 schițe de planuri de minăstiri și biserici — Planuri de situație și Planuri axonometrice, precum și vignete ornamentale.

Istoric și ilustrat prezintă minăstirile: *Putna*, — ctitoria lui Ștefan cel Mare, și *Biserica sa de lemn, Probota* — atribuită lui Petru Rareș și soției sale Doamna Elena, deși ea exista și pe timpul lui Alexandru cel Bun; *Moldovița* — ctitoria lui Petru Rareș; *Slatina* — ctitoria lui Alexandru Lăpușeanu; *Rișca* — ctitoria lui Petru Rareș; *Zamca* — ctitoria lui Petru I Mușat; *Dragomirna* — ctitoria mitropolitului Atanasie Crimca; *Sucevița* — ctitoria Movileștilor; *Humor* — ctitoria logofătului Teodor Bubuioș; *Voroneț* — ctitoria lui Ștefan cel Mare. Bisericile: *Biserica din Dolhești Mari* — ctitoria Hatmanului Șendrea; *Biserica Sf. Treime* din Siret — ctitoria lui Petru I Mușat; *Biserica Albă* din Baia — ctitoria lui Ștefan cel Mare; *Biserica Adormirea din Baia* — ctitoria lui Petru Rareș; *Biserica din Pătrăuți* — ctitoria lui Ștefan cel Mare; *Biserica Bogdana* din Rădăuți — cea mai veche biserică din Moldova; *Biserica din Bălinești* — ctitoria Logofătului Ioan Tăutul; *Biserica Arbore* — ctitoria lui Luca Arbore, Portarul Sucevei; *Biserica Sf. Gheorghe* din Suceava și *Biserica Sf. Ilie* din Suceava — ctitoriile lui Ștefan cel Mare; *Biserica Adormirea Maicii Domnului* din Suceava (sec. XVI), *Biserica Sf. Dumitru* din Suceava — ctitoria lui Petru Rareș. Minăstirile și bisericile sînt dispuse nu în ordine cronologică, cum se obișnuiește, ci în ordine geografică.

Alternativ cu ele înfățișează, tot în ordine geografică, monumente ale naturii: *Munții Rarău*, cu piscul *Pietrele Doamnei*, (1.653 m. înălțime), *Flori pe stîncile Rarăului*, *Urcuș spre vîrf*, *Pădure de brazi către Prislop* etc.; satele: *Bilca* (aproape de granița de nord) — cu case frumoase și veche artă populară, *Marginea* — cunoscutul centru de olărie populară; *Mălini* — locul natal al poetului Nicolae Labiș, cu casa părintească, *Arbore* — cu casa muzeu a țăranelui scriitor Teodor Hrib, autorul *Cronicii de la Arbore*; orașele: *Cîmpulungul Moldovenesc* — cu clădiri vechi și noi (Hotelul Zimbru), cu meșteșugari vechi și noi (case de lemn, Război de țesut, colecția de linguri a profesorului Ioan Țuguș), *Fălticeni* — cu casele în care au locuit M. Sadoveanu (de pe strada *Rădășenilor*), M. Eminescu, G. Enescu, compozitorul Valentin Gheorghiu și fratele său, violonistul Ștefan Gheorghiu, istoricul și scriitorul literar Eugen Lovinescu (casa părintească, a preotului iconom Vasile T. Lovinescu, *Solca* — cu minăstirea veche, casa-muzeu de artă populară, fabrica de bere, *Suceava* — Cetatea de scaun a lui Ștefan cel Mare, *Hanul domnesc* și *Suceava de astăzi* — cu cartierele noi de blocuri și edificii edilitare (Hotelul și restaurantul Arcașul, Spitalul etc.

Completează mărturiile vechi cu *Stele funerare evreiești* (pietre tombale) din Siret și ruinele bisericilor romano-catolice din Baia (sec. XIV).

A prins din avion și fotografiile cu minunate peisaje bucovinene: *Valea Pîrlului Suha Mică*, *Dealul Mare* și *Obcina Plaiului*, *Fîntîna cu cumpănă* (și cruce) *pe Suha Mică*, *Pe plaiuri*, *Lunca Moldovei*, *Livezi de pomi fructiferi*, *Tamazlic de vite pe un imas*, *Combinatul zootehnic de la Verești* etc.

Reproduce fotografii, color și alb-negru, cu momente din vizita la Suceava a Domnului Președinte al Republicii Socialiste România, *Nicolae Ceaușescu* și a doamnei *Elena Ceaușescu*, și a acestora la Voroneț, împreună cu Șahinșahul Iranului *Mohammad Reza Pahlavi Aryamer* și împărăteasa *Farrak*.

Fiecare capitol are un preambul cu date istorice, geografice, etnografice și de artă despre monumentul ce prezintă, completate cu 508 note din capitolul *Comentarii* (21 de pagini) de la sfârșitul albumului, care este totodată și un fel de tabel al ilustrațiilor. Păcat că lipsește obligatoriul *Cuprins*, care ar ușura orientarea în volum, și paginarea!

Albumul «*DULCE BUCOVINĂ*» întărește admirația patriotică față de trecutul istoric, față de geniul creator al poporului nostru care ne-a lăsat atâtea comori de artă națională, față de frumusețile de «gură de rai» ale patriei, față de mărețiile realizării industriale, sociale, științifice, culturale ale socialismului românesc; întărește încrederea patriotică în soarta luminoasă a țării și a poporului; întărește datoria supremă patriotică a le apăra libertatea, independența și suveranitatea.

PR. GHEORGHE CUNESCU

«*CANDELA*». Publicație religio-culturală trimestrială a Bisericii Ortodoxe Române din Suedia. Nr. 4/1976 și nr. 1/1977, (anul V).

Și acest număr al «*Candelei*» noastre suedeze cuprinde date concludente privitoare la rodnică activitate duhovnicească și românească desfășurată de preoții noștri din Suedia — Pr. Prof. Dr. Alexandru Ciurea, superiorul bisericii ortodoxe române din Suedia și Pr. Ștefan Sandu —, în colaborare cu un foarte activ grup de români de acolo.

Astfel aflăm din revistă că se săvîrșesc servicii religioase în orașe din Suedia, Norvegia, Finlanda și Danemarca. Serviciile religioase sînt urmate totdeauna de «reuniuni», la care se comunică evenimentele mai importante din viața și activitatea Bisericii, și se execută cîntece, religioase și profane. La aceste deplasări se împlinesc și toate trebuințele religioase ale credincioșilor: botezuri, cununii, spovedanii, împărțășanii, parastase ș.a.

Pr. Prof. Ciurea — cunoscut ca bun mînuitor al cuvîntului și condeiului în cele religioase, dar și ca bun organizator și împlinitor de activitate — a participat activ și la o serie de ședințe: în legătură cu activitatea parohiilor ortodoxe și orientale din Suedia; la Comisia pentru problemele străinilor din cadrul Consiliului Ecumenic al Suediei, la lucrările în legătură cu activitățile ce le pot efectua străinii în Suedia, — a avut întîlniri cu consilierul pentru problemele externe al Arhiepiscopiei Suediei, discutînd puncte speciale de activitate ecumenică.

Revista mai menționează și ultimele lucrări religioase apărute în Editura Institutului Biblic al Patriarhiei Române din București. Asemenea informează că la Radioul suedez poetul Ion Miloș a vorbit despre lirica românească, referindu-se în mod special, la poezia lui Mihail Eminescu, iar doamna Silvia Shinde — româncă — a executat colinde și cîntece românești. Importantă este și informația că o Editură suedeză a publicat un dicționar: «român-suedez și suedez-român», avînd de autori pe domnia Nicu State și Adrian Kisch. Evident, lucrarea este foarte utilă românilor din Suedia.

Revista mai cuprinde poezia: «Pomul Crăciunului» de George Coșbuc. Eugen Enea Caraghita ur semnează poezia: «Țăranii»; — «Înfipți, ca gorunii, pe cîmpuri și dealuri, — pe munții cețoși și vilcelele lungi, — sînt azi, ca și ieri, răspîndiți pe meleaguri, păzind ale pămîntului nostru porunci...»; iar Pr. Nicolae Lungu (Maramureș) semnează poezia: «Credința noastră»: «Credința noastră-i zestrea milenară — cinstită lege scrisă și nescrisă, — din Tată-n fiu, neînterupt transmisă — neprețuita neamului comoară...».

Redacția semnează rînduri dedicate aniversării actului de la «1 Decembrie 1918», «...Săvîrșind memorabilul act de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918, poporul român transilvănean n-a făcut nimic altceva, decît să-și înfăptuiască luminosul ideal străvechi, conturat pentru o clipă de Mihai Viteazul, marele voievod întregitor de țară, cu trei veacuri mai înainte, ideal perfect identic cu al românilor de pe celelalte laturi ale Carpaților, țel eminent, pe care l-a binecuvîntat și cultivat și Biserica străbună, cu grija-i de adevărată mamă în sufletele fiilor săi duhovnicești...».

«Liturghia este viața cu Hristos» e titlul unui substanțial studiu semnat de Prea Sfințitul Vasile, Episcopul Oradiei. «...Liturghia aduce și poartă peste vremi pe Hristos în inima credincioșilor și ne îndreaptă privirea spre eternitate, față de care și vremea noastră și oricare alta este un prezent..., ea este prelungirea în timp și spațiu a jertfei de pe Golgota... Prin Sfinta Liturghie Același Hristos, Care s-a jertfit pe cruce, se jertfește acum nesfîrșit, tainic și real pentru noi...».

Prof. Dr. Constantin-George Săndulescu recenzează volumul: «Noi Tracii» de Prof. Dr. I. C. Drăgan, (Milano, 1976). O prezentare competentă a unui volum de cuprins substanțial și de interes românesc general, întrucît «privește istoria pămîntului românesc în perioada premergătoare certitudinilor istorice absolute». «Tracii nu au pierit, înghițiți de negura istoriei și întunecimea rece a adîncimii mormintelor lor — cunoscute sau necunoscute. Ei continuă să existe prin noi, cei în viață astăzi, ca roșitorii ai aceluiași grai și ființînd în spațiul mioritic al aceluiași cadru spiritual carpato-danubian, oriunde ne-am afla noi». Pr. Prof. Ciurea semnează traducerea unui articol publicat în revista suedeză «Med» de către Pastorul Dr. H. Svenungson, referitor la Prea Sfințitul Iosif Gafton, Episcopul Rîmnicului și Argeșului, prezentîndu-l drept «un om translucid de căldură și solicitudine».

Din numărul acesta al «Candelei» suedeze mai reținem că Pr. Prof. Ciurea a descoperit în Biblioteca regală din Stockholm traducerea în limba suedeză, — apărută la Lund în 1785 — a unei cărți în limba germană, tipărită la Sibiu în 1785, privind răscoala din Transilvania a lui «Horia și Cloșca».

Și mai cuprinde numărul acesta al «Candelei», sub semnătura Pr. Prof. Dr. Ion Miloș, traducerea în limba suedeză a unei serii de poezii de Ad. Macedonski, Șt. O. Iosif, G. Topreceanu, Țașa Pano, Mihai Beniuc, Emil Botta, Aurel Rău, Petre Stoica, Horia Zillier, Grigore Hașiu, Florența Albu, Mircea Micu, Dan Laurențiu, Cezar Baltag, Gabriela Melinescu, Dan Mutașcu și Dumitru M. Ion.

Deci un cuprins variat, bogat, substanțial și interesant.

Dorim «Candelei» suedeze să-și continue activitatea pe linie ascendentă.

În numărul 1/1977, redacția semnează necrologul Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian «care în cei aproape 30 de ani de patriarhat a înfăptuit foarte importante realizări pentru viața Bisericii Ortodoxe Române, despre care s-ar putea scrie volume întregi. Sinceritatea atașamentului său față de Biserica străbună, dragostea lui pentru poporul drept credincios și pentru aspirațiile umanitare ale lumii contemporane, nu i se vor putea contesta niciodată de nimeni. În lucrarea ecumenică, marea binecuvîntare a veacului nostru, Prea Fericitul Patriarh Justinian și Întreg Sfințitul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române au scris o pagină substanțială și nepieritoare...».

«Unirea: Înțelepciunea Românilor» este titlul paginilor în care Pr. Prof. Al. I. Ciurea tratează despre Unirea Principatelor Române care «a însemnat incontestabil, în ordinea fenomenologică a acelor vremuri de răscruce, pentru insula latină din oceanul etnic slav, în primul rînd, putere, mai multă putere. Ea înseamnă astăzi și va însemna întotdeauna, în dimensiunea numenologică, pentru români, ca de altfel și pentru toate popoarele lumii un netăgăduit indiciu de prudență și precauție și mai presus de toate, de înțelepciune categorice ce trebuie să stea întotdeauna la rădăcina tuturor acțiunilor omeniești, dacă se dărește ca acestea să se găsească în armonie cu legea morală divină și a omeniei».

În limba suedeză și în traducere românească (Prof. Al. I. Ciurea) e publicată comunicarea științifico-teologică făcută de Arhiepiscopul Olof Sundby, Primatul Suediei, ținută la Institutul teologic universitar din București, la acordarea titlului de «Doctor honoris causa». Subiectul comunicării: «Etica socială lutherană în societatea contemporană».

Pr. Prof. Al. I. Ciurea semnează și paginile cu titlul «O sută de ani de la independența României» «care n-a fost cîtuși de puțin o favoare sau un cadou al istoriei, ci un lucru muncit, o rezultată a unor strădănituri înțelepte și îndelungate, practice și entuziaste, în care oamenii tuturor categoriilor sociale ale vremii respective, au dat totul pentru idealul comunității lor naționale. Independența țării a adus și inde-

pendența Bisericii Ortodoxe Române (Tomosul Patriarhiei ecumenice din 25 aprilie 1885), după cum unirea Transilvaniei cu România (1918) a adus înființarea Patriarhiei Române» (1925).

Pr. Dr. D. Bodaie (Philadelphia) continuă cu publicarea de predici; în numărul de față despre «Botezul lui Iisus», «care se botează în apele Iordanului, deschizând pentru cei credincioși orizont nou de viațuire în lume, în «duh și adevăr».

Angela Simon, pasionată de trecut și care la Tirgoviște, unde a făcut școala, rămânea mereu impresionată de «ruinele» de acolo, tocmai cînd vizita ruinele Pompeiului a primit înfiorătoare veste despre cutremurul de pămînt din România și rămîne copleșită de durere, dor și de sentimentul participării și al simpatiei față de toți, aceia care suferă, dar luptă!

Rînduri de sinceră și adîncă durere sufletească, în legătură cu cutremurul semnează Ion Miloș în limba suedeză și limba română (trad. Al. Ciurea), deplîngînd scriitorii care nu mai sînt în viață.

Ion Miloș mai publică în traducere suedeză «Moș Ion Roată și Unirea» de I. Creangă.

Dr. Ion Hurdubețici expune «Concluziile unor istorici celebri germani despre originea Românilor». Astfel Iacob Burckhardt a scris că «limba actuală a românilor este o consecință directă a considerabilei civilizații romane pe pămîntul dacic». Theodor Mommsen: «Traian oferea Zeiței Dea Dia jertfe pentru sfințitul fericit al acelor războaie (cu Decebal) în urma cărora Transilvania devine romană și care au pus piatra de temelie națiunii de azi a românilor». Leopold von Ranke: «Românii sînt urmași ai oamenilor pe care Traian i-a transplantat în Dacia din toate provinciile imperiului roman». Heinrich Kiepert: «Coincidența deplină a teritoriului de azi al limbii române cu frontierele provinciei Dacia nu-i o simplă întîmplare. Faptul acesta probează că populația autohtonă a dacilor, în parte romanizată, a rămas pe loc și că ordinel de evacuare i-au dat ascultare numai coloniștii romani». Iar Iuliu Iung (prof. univ. Praga) arată netemeinicia cunoscutei teorii roesleriene cu privire la români.

În paginile cu titlul: «O interpretare eronată a rostirii românești», Constantin George Săndulescu de la Institutul românesc din Stockholm, ia atitudine față de poziția total greșită a lingvistului englez Peter Trudgill, care, într-o carte publicată în limba engleză, tradusă și în alte limbi, contestă că românii descind din romani, iar rostirea românească înfățișînd-o ca slavizantă. Dl. Săndulescu invită lingviștii români să ia atitudine față de astfel de teorii.

Numărul acesta mai cuprinde poeziile «Hora Unirii» de V. Alecsandri, Psalmul 50 de V. Militaru; «Cinstiți eroi din vremea legendară»; «Din zarea vremii, luminos răsare slăvitul chip al lui Ștefan cel Mare, simbol de vrednicie românească», Pr. N. Lungu-Maramureș.

Ing. Eugen Caraghiaur: 1. «Ce este iubirea?»; «O plantă rară sădită de mina Dumnezeirii pe ogorul inimii omenești»; 2. «Natura este templul lui Dumnezeu: «Generoasă cu unii, crudă cu alții, nemuritoare și rece, este personificarea măreției divine»; 3. «Ție mamă, îți închin aceste slove»; «Nu este nimic mai curat și mai frumos decît dragostea față de cei ce te-au zămislit și prin sudoarea frunții te-au crescut».

Revista mai cuprinde o serie de scrisori de condoleanțe pentru decesul Prea Fericitului Patriarh Justinian: Ake Kastlung, Episcop de Strängnäs, Lars Carlzon — Pastor Primatius — Stockholm, Pastor Dr. H. Svenungsson ș.a. Biserica noastră din Stockholm a săvîrșit și un parastas pentru odihna sufletului Patriarhului Justinian.

Și acest număr ne informează apoi despre bogata activitate pastorală a preoților noștri din Suedia: servicii religioase (liturghii, botezuri, parastase, reuniuni după serviciile religioase, relații cu alte Biserici etc.).

Revista cuprinde un substanțial conținut, oferit de români ortodocși din Suedia.

B. O.

VOSCREASNA a XI-A

- Glas VIII -

arm.de NICOLAE LUNGU

Solo Bariton *mf*

A - ră - tîn - du -

S. A. *mf*

A - ră - tîn - du - te -

T. *mf*

A - ră - tîn - du - te - A

B. *mf*

A - ră - tîn - du - te -

te pre Ti - ne, u - ce - ni - ci - lor

S. A. *p*

u - ce - ni - ci - lor

T. *p*

u - ce - ni - ci - lor

B. *p*

u - ce - ni - ci - lor

Tăi, Mîn-tu-i - to - ru - le, du-pă În - vi -

S. A. *pp*

Tăi, Mîn-tu-i-to-ru - le, du-pă În - vi -

T. *pp*

Tăi, Mîn-tu-i-to-ru - le, du-pă În - vi -

B. *pp*

Tăi, Mîn-tu-i-to-ru - le, du-pă În - vi -

e re lui Si mon i-ai
 e re lui Si mon i-ai
 e re, lui Si - mon, lui Si - mon i-ai
 e re lui Si - mon

dat paș te - rea o i lor
 dat
 dat Spre
 Spre

Spre răs-plă ti - rea dra gos
 Spre răs-plă ti - rea dra gos
 răs-plă ti - rea dra gos
 Spre răs-plă ti - rea dra - gos

Musical score for the first system. It consists of a bass line and three vocal lines. The key signature is G major (one sharp). The time signature starts as 2/4 and changes to 4/4. The lyrics are:

tei; A. de că, pur -
 tei;
 tei;
 tei;

Musical score for the second system. It consists of a bass line and three vocal lines. The key signature is G major. The time signature starts as 4/4, changes to 2/4, and then back to 4/4. The lyrics are:

ta — rea de gri — jä, de a le päs-to -
 de a le päs-to -
 de a le päs-to -
 de a le päs-to -

Musical score for the third system. It consists of a bass line and three vocal lines. The key signature is G major. The time signature starts as 4/4, changes to 2/4, and then back to 4/4. The lyrics are:

ri — pre dîn — se —
 ri pre dîn — se —
 ri pre dîn — se —
 ri pre dîn — se —

le. Pen - tru a - ceas ta ai și

le. Pen - tru a - ceas ta ai și

le. Pen - tru a - ceas ta ai și

le.

zis : „De mă iu - bești

zis :

zis :

Pe tre, păs - to - reș - te

păs - to -

păs - to -

păs - to -

mie — lu — — — — — șe — ii — — — — — mei — — — — — păș-to — — — — —
 reș — — — — — te — — — — — mie-lu-șe - ii — — — — — mei — — — — —
 reș — — — — — te — — — — —
 reș — — — — — te — — — — —

port.

pp

pp

pp

reș — — — — — te — — — — — o — — — — — i — — — — — le — — — — —

me — — — — — le? — — — — — iar el în - da — — — — — tă,
 iar el în - da — — — — — tă,
 iar el în - da - — — — — — tă,
 iar el în - da - — — — — — tă,

a - ră - tînd iu - bi - re a

a - ră - tînd iu - bi - re a

a - ră - tînd iu - bi - re a

a - ră - tînd iu - bi - re a

de - pri - e - te - şug ,

de pri - e - te - şug ,

de pri - e - te - şug , pen - tru

de pri - e - te - şug ,

pen - tru ce - lă - lalt u - ce - nic a

pen - tru ce - la - lalt u - ce - nic a

ce - lă - lalt u - ce - nic a

pen - tru ce - lă - lalt u - ce - nic a

în ————— tre ————— bat : cu
 în ————— tre ————— bat :
 în ————— tre ————— bat :
 în ————— tre ————— bat :

a - le — cã — ro - ra ru - gã - ciuni, Hris ———
 a - le — cã — ro - ra ru - gã - ciuni, Hris ———
 a - le — cã — ro - ra ru - gã - ciuni, Hris ———
 a - le — cã — ro - ra ru - gã - ciuni, Hris ———

toa ————— se ————— tur-ma Ta ————— pă —————
 tur-ma Ta ————— pă —————
 tur-ma Ta ————— pă —————
 tur-ma Ta ————— pă —————

zeş ————— te ————— o, de lu —————

zeş ————— te ————— o,

zeş ————— te ————— o,

zeş ————— te ————— o,

————— pii cei ——— ce o pierd — pre dîn —————

rit. rall.

————— sa!

pp pp pp pp

cei ce o pierd pre dîn - sa!

cei ——— ce o pierd pre dîn - sa!

cei ce o pierd pre dîn - sa.

